بسم الله الرحمن الرحیم

Download From; Aghalibrary.com

Download From; Aghalibrary.com

مؤسسۀ امام علي(ع)
اسلامي جمهوري ايران قم
پوستې بکس: ۳۷۱۸۵/۷۳۷
ټيليفون: ۷۷۴۳۹۹۲
فيکس: ۷۷۴۳۱۹۹
پرېښنتا:

Download From; Aghalibrary.com

Download From; Aghalibrary.com

د کربلا ځلانده ستوري

آیت الله محمد تقی مصباح یزدی

ژباړه: عبدالرحیم دارني

تدوین اونګارش:
غلام محسن محرمي

Download From; Aghalibrary.com

Download From; Aghalibrary.com

- نام کتاب: آذرخش کربلا
- مؤلف: آية الله محمد تقي مصباح يزدي
- مترجم: عبدالرحيم دراني
- تدوين و نگارش: غلام حسن محرمي
- ناشر: مؤسسه آل البيت(ع) و مؤسسه امام على (ع)
- نوبت و تاريخ چاپ: اول، ۱۳۸۷
- شمارگان: ۲۰۰۰
- قيمت: ۱۲۰۰تومان
- قطع: رقعى
- تعداد صفحات: ۳۲۴

- صاعقة كربلاء باللغة البشتو

- كتاب: د كربلا ځلانده ستورے
- ليكوال: آيت الله محمد تقي مصباح يزدي
- تدوين او نګارش: غلام محسن محرمي
- ترجمه: عبدالرحيم دراني
- كمپوز: عبدالرحيم دراني
- خپرونكي: مؤسسه امام علي (ع)
- د چاپ كال: ۱۳۸۷
- ګڼه: ۲۰۰۰
- بيه: ۱۲۰۰ تومان

Download From; Aghalibrary.com

Download From; Aghalibrary.com

لړلیک

لړلیک ۵
د خپرندویې خبرې ۱۰
سریزه ۱۱
لومړے څپرکے: د عاشورا د پاڅون د لمانځلو په هکله شویو اعتراضونو ته ځوابونه
۱: ولې باید د عاشورا پیښه ولمانځل شي؟ ۱۵
۲. ولې د عاشورا په لمانځنه کې په بحث او خبرو اترو بسنه نه کیږي؟ ۱۸
۳. ولې باید د عاشورا د پیښې په یاد یوازې عزاداري او ماتم وکړو؟ ۲۲
۴. ولې باید د امام حسین(ع) په دښمنانو لعنت او بد ووایو؟ ۲۷
دوم څپرکے: د عاشورا د پاڅون د درننښت اهمیت
د سید الشهداء (ع) لپاره د ویر اغیزې او پراختیا ۳۹
د عاشورا د پاڅون د تل پاتې والي راز ۴۲
د امام حسین د پاڅون سپیڅلتیا او د هغه د تحریف نه منل ۴۷
دریم څپرکے: د عاشورا د پاڅون تاریخي مخینه
د پیغمبر په اصحابو کې د منافقانو نفوذ ۶۳
د خلفاوو په زمانه کې د امام علي (ع) تر ټولو لوی هدف ۷۱
د بني امیه وو فرصت غوښتنه ۷۲
معاویه په شام کې ۷۹
علي او د اسلامي حکومت د بیلګې وړاندې کول ۸۱
د علي له شهادته وروسته د معاویه سیاست ۸۸
څلورم څپرکے: د امام حسین (ع) په زمانه کې د ټولنې کړلاري
د ټولنې د انحراف اجتماعي زمینې ۹۸

۱. د فرهنګي او تعليمي سويې ټيټوالی ۹۸
۲. د قبيله ايز ژوند روح ۹۸
۳: د ايمان کمزوري ۹۹
د ټولنې د انحراف لاملونه او وسيلې ۱۰۰
۱: تبليغات يا پروپاګندا ۱۰۰
۲. لالچ ورکول ۱۰۲
۳. ګواښ او ويرول ۱۰۲
معاويه او په ټولنه کې د انحراف د عواملو د استعمال طريقې ۱۰۷
اول: د امير المومنين (ع) له خلافته مخکې ۱۰۷
دوهم: د امير المومنين د خلافت په دوران کې ۱۰۸
دريم: د اميرالمومنين (ع) له شهادته وروسته ۱۰۸
د معاويه د فعاليتونو په وړاندې د ټولنې د انفعال علتونه ۱۱۲
۱. د خداي په لاره کې د مال له خرچ کولو ډډه کول ۱۱۸
۲. د دين لپاره په قربانۍ کې سستي ۱۱۸
۳. قومي او ډله ايزو اړيکو ته پام ۱۱۹
په ټولنه کې د انحراف له عواملو سره د مقابلې لارې ۱۲۲
۱ د پېژندنې د سويې لوړول ۱۲۲
۲. د ايمان د سويې لوړاوي ۱۲۸
د معاويه په زمانه کې د امام حسين پټ فعاليتونه ۱۳۱

پنځم څپرکی: د کربلا د پېښې شننه

له امام حسين سره د خلکو د جنګېدو علتونه ۱۳۹
۱. ناروا او بې ځايه تقليد ۱۴۳

۲. په شناختونو او ګروهنو کې بې لاري ۱۴۴
۳. متشابه مفاهیم د فتنه جوړولو لپاره یو لاس وند ۱۴۸
۴. په قران د خپلې رايې تپل ۱۵۰
۵ بدلیدونکي ټولنیز حالات ۱۵۴
۶. لالچ او نفاق د کربلا دغمیزې اصلي لاملونه ۱۵۸
د عاشورا پاڅون او د اسلامي معارفو ژوندي کول ۱۶۰
د امام حسین له زمانې سره زمونږ د زمانې ورته والي ۱۶۶
د عاشورا غورځنګ، د اسلامي انقلاب بیلګه ۱۷۰
انقلاب او د بې لارۍ خطر ۱۷۳
مونږ په کومه جبهه کې یو د حسین په سپایانو کې که د کوفې په لښکر کې ۱۷۶

شپږم څپرکے: د عاشورا د پاڅون هدفونه

الف: د مفاسدو اصلاح، د امام حسین د قیام اصلي مقصد ۱۸۵
د اصلاح مفهوم ۱۸۷
د اصلاح په تعریف کې د ارزښتي نظام اغیزې ۱۹۲
د منافقانو له نظره اصلاح ۱۹۷
ښه او مطلوبه اصلاح ۲۰۱
وضاحت: ۲۰۱
ب: امر بالمعروف او نهي عن المنکر ۲۰۶
د امر بالمعروف او نهي عن المنکر اهمیت ۲۰۷
د منکراتو په وړاندې د مسلمانانو دنده ۲۱۴
د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د پریوښودلو انجام ۲۱۸

اوم څپرکي: د امر بالمعروف او نهي عن المنکر مصداق او مفهوم

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د معنا پراختیا.......................................۲۲۷
د جهاد له معنا سره د امر بالمعروف د معنا رابطه ۲۳۲
د امر بالمعروف او نهي عن المنکر مصداقونه ۲۳۸
۱. د جاهل تعلیم ۲۳۸
۲. یاد اوري او موعظه.......................................۲۴۱
۳. له سازشونو سره اجتماعي چلند ۲۴۷
له کلتوري یرغل سره مقابله ۲۵۱
د ټولنې د بیدارولو لپاره د جهاد او شهادت جذبه.......................................۲۵۵

اتم څپرکے: په اوسنیو حالاتو کې د دولت او خلکو دنده

د احکامو او معارفو د ښودلو لپاره د حکومت او ټولنې دنده ۲۶۴
د دښمنانانو د سازشونو په وړاندې د حکومت او ټولنې دنده.......................................۲۷۱
د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د فریضې د هیریدلو علتونه.......................................۲۷۳
د ټولنیزو فعالیتونو لپاره د اسلامي جوړښتونو جوړول.......................................۲۷۷

نهم څپرکے: امر بالمعروف او نهي عن المنکر په قران کې

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر اصطلاحي معنا ۲۹۴
دامر بالمعروف او نهي عن المنکر مراتب.......................................۲۹۴
د نورو په وړاندې د مسوولیت احساس.......................................۲۹۸
انسان ته د اسلام نظر ۳۰۰
انسان ته د لویدیځ (غرب) نظر ۳۰۱
د نورو په عملونو د ټولنې د څارنې ضرورت ۳۰۱
د نورو په کارونو د ټولنې د څارنې حدود ۳۰۳

په معنوي چارو د څارنې په مسئله کې د لويديځ نظر.. ۳۰۴
په معنوي چارو د څارنې لپاره د اسلام نظر... ۳۰۵
امر بالمعروف او نهي عن المنکر ته د قران نظر.. ۳۰۷
ولې قران د مومنانو په مقابل کې د منافقان لفظ کارولے دے.................................. ۳۰۹
په يو بل د مومنانو د ولايت مصلحت... ۳۱۰
په اسلامي ټولنه کې دامر بالمعروف او نهي عن المنکر امکان ۳۱۲
لسم څپرکے: د عاشورا له غورځنګه ځينې سبقونه
د انسان په لوړاوي او ځوړتيا کې د وراثت او چاپيريال رول ۳۲۱
د قران آيتونو ته په پام سره د دغه نظريې جاج ۳۲۲
ميلمه د کوربه په وژنتون کې... ۳۳۰
د هغه څه چې پکار دي او هغه څه چې موجود دي تر مينځ ارتباط ۳۳۲
د وراثت او چاپيريال له نظره د يو شان کسانو د فرق سبب ۳۳۵
د کربلا د پيښې په شننه د ټولن پيژاندو په نظر کره کتنه ۳۳۷
د اسلامي معارفو له نظره د دغه نظر شننه ۳۴۳
د ټولن پيژاندو تحليل ته دامام حسين ځواب... ۳۴۵
د عاشورا په شپه او ورځ د امام حسين مهم پيغام.. ۳۵۰
آيا خلکو امام حسين نه پيژانده.. ۳۵۳
ظاهري مسلمانان.. ۳۵۴
د علي (ع) ملګري، د حسين (ع) قاتلان!.. ۳۵۸
د حقيقي مومنانو جاذبه او دافعه ۳۶۰
ناپوهي او دنيا طلبي، د انحراف لوي لا ملونه.. ۳۶۲

سریزه

د عاشورا پاڅون د اسلامي بلکه انساني تاریخ ډیره مهمه پیښــه ده که څه دا پیښه د پراختیا او لوي والي له نظره د تاریخ د نورو پیښو په پرتله زیاته لویه نه ده، خو د سترتوب او ژورتیا له اړخه بې ساري ده. له یو ې خوا ظلم او بې رحمۍ شتون او له بل پلوه لوړ انساني صفات په دغه حماسې کې بې ساري دي . عاشورا همداراز په زړونو کې تاثیر او د وخت په تېپال کې د ژوندي والي له نظره د تاریخ بې مثاله پیښه ګڼل کیږي د پیړیو تیریدو نه یوازې په دغه واقعه د هیریدو دوړې کښې نه نولې بلکه هغه یې لا ځلانده او روښانه او د هغې له اتلانو سره یې د مومنانو مینه نوره هم زیاته کړې ده له دې امله د حسیني معارفو د تږیو او د عاشورا د لارې د لارویانو د خوږبولو لپاره بې شمیره کتابونه لیکل شوي دي. چې ډیرو یې د دغه پیښې په اصل او د امام حسین لپاره د ویر په ثواب لیکل کړي دي. خو د امام حسین د هدف او له دغه قیامه د استفادې لپاره چنداني کار نه دے شوے. دا لیکنه د عاشورا د حماسې د موهو د بیانولو او د هغو اسبابو د څیړلو لپاره چې دا پاڅون ورپاره وشو یوه هڅه ده او همداراز له هغه د عبرت اخستلو د څرنګوالي لپاره یو کوشش دے.

د ټولګه د: آذرخشي دیګر از اسمان کربلا، د کتاب بیا لیک او: د عاشورا د غورځنګ د پیدا کیدو د زمینو: او همداراز د کربلا له غورځنګه ځینې درسونه دي چې په ۱۴۲۱ او ۱۴۲۲ هجري قمري

کلونو په محرم کې د تکړه استاد حضرت آیت الله العظمی علامه مصباح یزدي د حکیمانهویناوو په اساس برابر شوي او اوس د یو نوي تحقیق په شکل کې د لوستونکو په لاس کې د ے.

غلام حسین محرمي

لومړے څپرکے

د عاشورا د پاڅون د لمانځلو په هکله
شويو اعتراضونو ته ځوابونه

د عاشورا غورځنګ یو ژوندے مکتب او خوځنده بهیر دے او د وخت تیریدو په مومنانو دهغه اغیز نه دے کم کړے سره له دې د دې لپاره چې له حسیني مکتبه زمونږ پیژندنه ژوره شي په دې مسلې د ځینو اعتراضونو او شبهو ځواب ضروري دے.

د محرم د عزادارۍ د هر کال د ستورو لیدل د یو مسلمان ځوان په ذهن کې ځینې پوښتنې پیدا کوي. دا مراسم د څه لپاره تر سره کیږي؟ ولې خلک داسې ژاړي ولې تورې جامې اغوندي.؟ ولې تور بیرغونه ځړوي ولې خلک د شپې تر یو وخته پورې سینې وهي؟

معمولا دغو پوښتنو ته یې ساده ځوابونه ورکړي دي. سید الشهدا د خداي په لاره کې شهید شوے دے او باید د هغه لپاره وژاړو یا داچې دامام حسین لپاره ژړل د ثواب کار دے او هغه حضرت به دقیامت په ورځ زمونږ شفاعت کوي.

خو دا ځوابونه د هغو کسانو لپاره چې لوړ تحصیلات لري چندانې قانع کوونکي نه دي. او د هغو ي ذهنونه تر دې ژور ځوابونه غواړي.

مونږ دا پوښتنې د څلورو اساسي سوالونو په توګه برابر کړي او د هغوي د ځواب هڅه بهٔ وکړو.

۱: ولې باید د عاشورا پیښه ولمانځل شي؟

د داسې پیښې یاد چې کابو څوارلس سوه کاله مخکې پیښه شوې ولې ژوندے کړو؟ دا یوه تاریخي پیښه وه چې وخت یې تیر شوے

دی، ترخه یا خوږه هر څه چې وه تیره شوه. اوس چې څوارلس سوه کاله یې تیریږي ولې یې یاد تازه کړو او دهغه د درنښت لپاره مراسم جوړکړو.؟

د دې پوښتنې په ځواب کې ویلی شو د یوې ټولنې تیرې پیښې د هغه ټولنې په برخلیک او راتلونکي لویې اغیزې لرلی شي که څه هم تاریخي پیښې عینا نه تکراریږي خو په ټولن پیژندې کې ثابته شوې ده چې د پیښو تر مینځ ډیر ګډ اړخونه شته. له دې امله له تیرو پیښو د راتلونکو پیښو سره دمقابلې لپاره ګټه پورته کړو لکه څنګه چې قران مجید د پیغمبرانو او د تیرو قومونو د کیسو له بیانولو وروسته فرمایي:

لَقَدۡ كَانَ فِي قَصَصِهِمۡ عِبۡرَةٞ لِّأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ[1]

د تیرو خلکو په کیسو او داستانونو کې د عقل او پوهې دخاوندانو لپاره عبرت دی.

یعنې د تیرو خلکو پیښې وڅیړئ چې پوه شئ چې د هغوي په کار کې کوم پیاوړي ټکي دي او تاسو هم له هغو کار واخلئ. او د هغوي کمزورۍ هم ووینئ او دهغو له تکرارولو ډډه وکړئ د هغو خاطرو بیا یادول په حقیقت کې د هغوي یو ډلو بیا رغاونه ده چې خلک له هغو استفاده وکړي. که یوه تاریخي پیښې برکت او ښه اثار لرل د هغه یادول او رغاونه هم ځینې برکتونه لرلې شي.

له دې ورتیر په ټولو ټولنوکې دود ده چې خپلې ځینې تیرې پیښې یادوي د هغو درنښت کوي او لویوي یې که هغه پیښې د

---

۱. یوسف، ۱۱۱

داسې کسانو وي چې د خپلې ټولنې په ترقۍ کې اغیزمن وو لکه د پوهانو او مخترعینو، او که د داسې کسانو وي چې په سیاسي او ټولنیز اړخ کې یې د ولس په ژغورنه کې رول لوبولے دے او اتلان وو.د نړۍ ټول عاقلان د دغه ډول شخصیتونو لپاره د درنښت دستورې کوي دا چاره د انسان په یوې سپیڅلې غوښتنې چې ورته د:حق شناسۍ احساس: وایي ولاړه ده. له دې امله ټول انسانان د خپل فطرت مطابق غواړي د هغو کسانو چې دوي ته یې خدمت کړے مننه وکړي او حق یې ادا کړي. هغوي یاد وساتي او درنښت یې وکړي.

له دې ورتیر که د دغو خاطرو یاد د ټولنې په نیکمرغۍ کې اغیز من وي کیدے شي د هغوي د بیان په وخت کې یو بل اغیزمن عامل وګرځي. په دې بڼه کې ته وا په خپله هغه پیښه ژوندۍ کیږي. له دې امله چې دعاشورا حادثه په تاریخ کې لویه پیښه وه او د انسانانو په نیکمرغۍ او دهغوي د لارې په روښانولو کې یې ستر رول لوبولے دے دا پیښه زمونږ په نظر کې ډیر قیمتي ده له دې امله دهغه یادول او ژوندي کول او لمانځل یې سبب کیږي چې دهغې له اثارو او برکاتو په ټولنه کې کار واخلو لکه څرنګه چې پخپله دغه پیښې د هغه وخت په ټولنه کې حیرانوونکے اثر درلود د هغه یادول او ژوندي کول هم کولے شي له هغه سره متناسب اثار ولري.

۲. ولې د عاشورا په لمانځنه کې په بحث او خبرو اترو بسنه نه کیږي؟

د عاشورا د یاد ژوندي ساتل یوازې په ژړلو، ویر، سینه زنۍ د تورو جامو په اغوستلو او دکار او روزګار په بندولو پورې منحصر نه دي. په تیره بیا هغو اقتصادي تاوانونو ته په پام سره چې دغه چارې یې لري. دا پیښه په دې ډول ژوندۍ کولے شو چې کم اقتصادي او اجتماعي تاوانونه ولري. له دې امله چې د ډیرو خلکو روحیه له اقتصادي ګټو سره غږمله ده او هغوي چارې زیاتره د هغې د مادي ګټو او تاوانونو په تله تلي ممکنه ده ځینې کسان چې لا یې دینې تربیت بشپړ شوے نه دے ګمان وکړي چې د دغه ډول چارو تر سره کول د تولید د کمیدو او د وخت د ضایع کیدو سبب کیږي او ډیر اقتصادي تاوانونه لري. او د محرم او صفر په دوو میاشتو کې ټولنه په اجتماعي او اقتصادي فعالیتونوکې له یو ډول تمتیا سره مخامخ کیږي. حال داچې د عاشورا د پیښې د درنښت لپاره نوري لارې هم شته لکه د بحث او څیړنې د غونډو تر سره کول خبرې اترې سیمنارونه او ګردي میزونه.

له دې امله وروسته له دې چې ومو منله د عاشورا د یاد ژوندي ساتل عاقلانه او ګټه ور دي. او په ټولنه کې ښه اثار لري پوښتنه دا ده چې ولې باید دا پیښه په دې ډول تر سره شي؟ ایا دا چاره د نړۍ په نورو ولسونو کې کومه مخینه لري؟

بې له شکه د سید الشهداء د شخصیت په هکله بحث ګردي میزونه کانفرنسونه او سیمنیارونه د مقالو او مطالبو لیکل او د علمي تحقیقاتو او کلتوري چارو تر سره کول ډیر ګټه ور او ضروري

دي خو دا فعالیتونه او اقدامات کافي نه دي. د هغو په څنګ کې عزاداري هم ضروري ده. د دې چارې د وضاحت لپاره انسان ته یو نفسیاتي او د اروا پوهنې نظر کوو چې ووینو هغه عوامل چې دهغه په شعوري کړو کې اغیزمن دي یوازي د شناخت او معرفت عوامل دي یا نور عوامل هم د هغه د ټولنیزو کړو په بڼه خپلولو کې اغیزه لري.

د انسان په چلند او کړو کې په دقت سره په دې پوهیږو چې د انسان په کړو او عمل کې دوه ډول عوامل اساسي رول لري.لومړي عوامل شناختي او د پیژندنې لاملونه دي چې ددې سبب کیږي انسان یو مطلب له مختلفو مقولو په تجربي عقلي او داسې نورو استدلالونو سره درک کړي او په هغه پوه شي او وې مني. پیژندل بې له شکه د انسان په کړو کې ډیر رول لري. خو یوازینے اغیزمن لامل نه دے نور عوامل هم شته چې ښایي زمونږ په کړو کې یې تاثیر تر شناخته زیات وي. دغو عواملو ته په کلي ډول انګیزې یا محرکونه، احساسات، ګروهنې جذبې غریزې او عواطف وایي. دا داسې باطنې او نفسیاتي عوامل دي چې زمونږ په کړو کې اغیزمن دي د یو کس د کړو په تحلیل سره که دهغه د فردي ژوند شننه وي که کورنۍ، ټولنیزه او سیاسي په دې حقیقت رسیږو چې هغوي د جوړیدو اصلي عامل همدا تحریکوونکي او پارونکي عوامل دي.

استاد شهید مطهري په دې باره کې یوه تشبیه لري هغه د انسان کړه یو ګاډي ته ورته ګڼي یو ګاډے د تګ لپاره دوو لاملونو ته ضرورت لري یو عامل چې په ځان کې مکانیکي انرجي تولیدوي چې ګاډے دهغه په مرسته حرکت وکړے شي. له مکانیکي انرژۍ

ورتیر ګاډے باید لایټ یا څراغ هم ولري چې لاره ورته وښیي او ګاډے په کندو کپرو کې ونه لویږي که په تیاره ځاي کې ګاډے ښځه انرجي ولري خو د تللو لپاره لاره نه ښکاري کیدے شي سورلۍ له ډیر لوي خطر سره مخامخ شي. کیدے شي اکسیډنټ وشي چې ډرایور او سپرلۍ پکې مړې شي. نو ګاډے باید پر تیلو او چلیدو پر انرجۍ سربیره څراغ هم ولري چې مونږ ته لاره وښیي[1] همدا راز د انسان شعوري فعالیتونه دوه ډول عواملو ته اړتیا لري لومړے عامل باید په انسان کې دننه وي چې هغه تحریک کړي دغه عامل ته د ولولې جذبې شوق او داسې نور نمونه ورکولے شي. بل شناختي عامل دے چې په هغه سره انسان پوهیږي چې په کوم دلیل دغه کار کوي او دغه کار باید څرنګه وشي او انجام یې څه فایده لري.

نو باید شناختي عوامل په ځیرتیا سره وڅیړل شي.او د هر یو کار د کولو لپاره له هغه سره د متناسبو منابعو لازم شناخت او ضروري پیژندنه حاصله شي. خو باید پوه شو. چې یوازې پیژندنه کافي نه ده. چې انسان په حرکت کې راولي. یو بل نفسیاتي عامل ته اړتیا لري. چې یو کس یو کار ته وهڅوي. دغه ډول عوامل چې نفسیاتي محرک ورته ویل کیږي لکه څنګه چې مخکې ورته اشاره وشوه نور نومونه هم لري لکه احساسات جذبه او عواطف. دا عوامل په ګډه په انسان کې دیو کار لپاره حرکت او انګیزه پیدا کوي. د یو کار د کولو مینه پنځوي او شور او جذبه پیدا کوي. تر کومه چې دغه عوامل نه وي کار نه کیږي حتیٰ که انسان ته یقین وي چې پلانکي خواړه د هغه د بدن لپاره ګټه ور دي. تر څو چې وږے نه شي یا دغه خوراک ته پکې

---

[1] ر.ک: مطهري مقدمه بر جهان بیني اسلامي ، ۳۲۸ مخ

اشتها پیدا نه کړے شي، هغه خواړه نه خوري که د یو کس خوا بده وي یا په داسې ناروغۍ اخته وي چې اشتها یې نه پیدا کیږي که هغه ته هر څومره ووایې چې دا خواړه ستا لپاره ګټه ور دي هغه یې خوړو ته زړه نه پیدا کوي. نو له پوهې ورتیر باید په انسان کې دننه یوه انګیزه او ګروهنه هم وي. سیاسي او ټولنیزې چارې هم دا حکم لري. که یو انسان ته هر څومره پته وي چې دغه اجتماعي کار ښۀ دے خو تر څو چې جذبه ونه لري هغه کار نه کوي.

اوس نو، وروسته له دې چې ومو منله د انساني کړو او شعوري حرکت لپاره دوه عامله یعنې شناخت او محرک ضروري دے او وروسته له دې چې پوه شو د سید الشهداء حرکت د انسانانو په نیکمرغۍ کې څومره رول درلود پوهیږو چې دا پیژندنه په یوازې سر په مونږ کې دحرکت سبب نه کیږي د دغو خاطرو او پیښو یادول او وربانديې پوهیدل هغه وخت مونږ د ا مام خمیني په شان د یو کار کولو ته هڅوي چې په مونږ کې هم یوه انګیزه او محرک ر اشي او دهغه په اساس مونږ هم وغواړو چې دغه ډول کار وکړو. یوازې پیژندنه او پوهنه دغه ګروهنه نه پیدا کوي. بلکه باید زمونږ احساسات هم وپارول شي او عواطف مو وبلګل شي. چې موږ هم وغواړو د هغوي په شان یو کار وکړو. نو په دې اساس د دغه ډول کار کول دوو عواملو ته اړتیا لري. چې غونډې بحثونه او سیمنارونه د هغه اوله برخه تامینولے شي. یعنې مونږ ته ضروري پوهه او شناخت راکولے شي. خو د احساساتو او جذباتو د پیاوړتیا لپاره بل عامل ته هم ضرورت لرو. البته پخپله د یوې پیښې پیژندل مطالعه او یادونه دغه رول لوبولے شي. خو اساسي رول هغه عوامل

لوبوي چې د احساساتو او عواطفو په پارولو نيغ په نيغه اغيز ولري.

کله چې يوه صحنه دوباه انځور کيږي او انسان يې له نزدې وينې دا مشاهده له هغه وخت سره چې انسان واوري چې داسې پيښه شوې ده. يا داچې يوازې خبر شي چې داسې پيښه شوې ده. ډير فرق لري. څوک چې دا ټکے په ژوند کې تجربه کړي او پوه شي ديوې پيښې له کيدو خبريدل هيڅکله د هغې پيښې د ليدو تر حده د انسان په ژوند کې اغيزه نه کوي. د محرومانو له احوالو او د يتيمو او ناروغو کسانو له حالته خبريدل د هغوي د ليدلو په شان د انسان په روح کې اثر نه کوي. هر يو کس په خپل ژوند کې په دې ټکې پوهيدلے شي لکه څنګه چې دينې سرچينې هم د دې خبرې تاييد دے.

کله چې خداي تعالی حضرت موسیٰ د عبادت لپاره طور غره ته وبله خلکو ته وويل شول چې دے به يوه مياشته هلته وي. خو د خداي اراده دا وه چې حضرت موسیٰ څلويښت ورځې هلته پاتې شي

وَوَاعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ [1]

خلک له هغو لسو ورځو ناخبره وو او دا د بني اسراييلو د قوم لپاره يو ازميښت و چې څرګنده شي. هغوي په خپل ايمان کې تر کومه حده کلک دي. کله چې ديرش ورځې ختمې شوې. بني اسراييل هارون ته چې د موسیٰ ځاي ناستے و ورغلل او وې پوښتل.

---

۱ . اعراف ۱۴۲

ورور دې ولې رانغے. هارون وويل مونږ هم په تمه يو. ډير زر به راشي. بله ورځ هم موسیٰ رانغے بيا يې وپوښتل چې موسیٰ ولې رانغے؟ او ويې ويل د هغه له ځنډه معلوميږي چې هغه مونږ هير کړي يو او تللے دے سامري دا فرصت غنيمت وګاڼه او يوه سخوندر يې جوړ کړ او خلک يې دهغه عبادت ته وبلل.

هَـٰذَآ إِلَـٰهُكُمۡ وَإِلَـٰهُ مُوسَىٰ[1] دا ستاسو او د موسیٰ خداي دے

ډير بني اسراييل د سخوندر په وړاندې په سجـــده پريوتل او د هغه عبادت يې پيل کړ. خداي تعالی په طور کې موسیٰ ته وحي وکړه چې ستا په قوم کې داسې کيسه پيښه شوې ده. او په دغو لسو ورځو کې خلکو د سخوندر عبادت پيل کړے دے. موسیٰ واوريدل خو غبرګون يې ونښود لس ورځې تيرې شوې او له څلويښتو ورځو وروسته يې هغه اسماني تختې چې په هغه نازلې شوې وې خلکو ته راوړې چې هغوي د الهي احکامو اطاعت او په شريعت عمل کولو ته وبلي خو وې ليدل چې خلک د سخوندر عبادت کوي. حضرت موسیٰ د دغه کار په ليدلو ډير غوسه شو. په دې ډول چې تختې يې ليرې ګوذار کړې

وَأَلۡقَى ٱلۡأَلۡوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأۡسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيۡهِ[2]

خپل ورور هارون ته ورغے او هغه يې په غوسې سره ځانته راکاږه او پوښتنه يې ترې وکړه چې ولې دې پريښودل چې خلک ګمراه شي.

---

۱ . طه ۸۸

۲ . اعراف ۱۵۰

أَفَعَصَيْتَ أَمْرِی[1] دلته ده چې د اوریدو او لیدو تر مینځ فرق معلومیږي خداي تعالی موسیٰ ته د هغه د قوم د سخوندر پرستې خبر ورکړے و او حضرت موسیٰ په دې کې هیڅ شک نه درلود ځکه چې خبر د خداي له لوري و او کله چې موسیٰ دغه خبر واورید نو دومره غوسه نه شو خو کله چې ستون شو او په خپلو سترګو یې ولیدل چې خلک د سخوندر عبادت کوي نو په قهر شو او وې نه زغمے شوه او ورور ته ورغے او په هغه یې اعتراض وکړ.[2]

خداي تعالی انسان داسې پیدا کړے دے چې کله یو څیز ووینې یا یوه منظره یې تر سترګو شي دومره اثر ورځني اخلي چې هیڅکله خبرې او اوریدنې پرې دومره اغیزه نه کوي. په دودیزو چوکاټونو او یا په نورو شکلونو لکه نمایش او ډرامي کې دیوې پیښې جوړول دومره اثر لري چې اوریدل او خبرې هغومره اغیز نه شي لرلے د دغه خبرې بیلګه د امام حسین منونکو او ویرجنو په ځلونو تجربه کړې ده. کله چې مرثیه لوستونکي په مجلسونو کې نوحه او ویرنه وایي په تیره بیا که غږ یې هم ښه وي. او د کربلا کیسه خوندوره بیان کړي، بې اختیاره اوښکې په اننګو روانیږي دا طریقه دخلکو د احساساتو په پارولو کې دومره اغیزه لري چې دیو کتاب لوستل او ورځینې خبریدل یې نه لري. په دغو توضیحاتو سره څرګندیږي چې مونږ پر دې سربېره چې پوه شو. چې ولې امام حسین پاڅون وکړ او ولې شهید شو باید دا چاره په دا ډول بیا ورغول او انځور شي چې زمونږ احساسات او جذبات وپاروي هر څومره چې دغه ا نځورونه

---

۱ . طه ۹۳

۲ . قطب راوندي قصص الانبیاء تحقیق غلام رضا قربانیان ۱۷مخ

زمونږ د احساساتو په پارولو کې ا غیزمنه وي د عاشورا پیښه به زمونږ په ژوند زیات اثر ولري.نو یوازې عالمانه بحثونه او جاجونه د عزادارۍ رول نه شي لوبولے باید داسې صحنې په ټولنه کې پیدا کړے شي چې دخلکو احساسات وپاروي همدومره چې کله خلک سهار له کوره وځي او وینې چې په ښار کې تور بیرغونه لګیدلي دي دا بدلون په زړه کې ولوله پیدا کوي که څه هم خلکو ته پته وي چې سبا محرم دے خو یوازې دغه علم دهغوي په زړه دومره اثر نه کوي څومره یې چې د تورو پردو لیدل کوي همدا راز په هیجان اوجذبې سره د عزادارۍ دستې جوړول او سینه وهل داسې اغیزې لري چې بل څه یې نه شي لرلے.

دا چاره د امام خمیني په غورځنګ کې هم ډیره ښه مشاهده کیدله د غورځنګ په زمانه کې دا د سید الشهداء نوم او په محرم اوصفر کي د امام حسین (ع) عزاداري وه چې خلک یې په حرکت کې راوستل هر هغه کار چې د خلکو جذبات او احساسات وپاروي د هغوي په عمل او کړو کې اغیزمن کیدلے شي. په دې اساس باید داسې کار وکړے شي چې د خلکو جذبات او عواطف په حرکت کې راشي. امام خمیني رحمة الله علیه په ځلونو فرمایلي. (هغه څه چې لرو یې له محرم او صفره یې لرو)[1] دوي ټینګار کاوه چې د امام حسین (ع) عزاداري په هماغه دودیزه روده تر سره شي[2] تیرو دیارلسو پیړیو تاریخ ته کتنه ښیي چې دغه چارې د خلکو د دیني جذباتو او احساساتو په پارولو کې ډیر رول لوبوي. همداراز ویلے

---

١ . صحیفه نور ټوک ۱۵ مخ ۲۰۱

۲ . هماغه

شو چې د امام خمیني (ق) دغورځنګ او د جنګ د وخت کامیابۍ د عاشورا د ورځو د ولولې او هیجان او امام حسین (ع) د نوم په برکت لاسته راغلي دي. او که ووایو چې په هیڅ یو مکتب او دین کې داسې هڅوونکې عامل نیشته نو لویه خبره بۀ مو نه وي کړې.

۳. ولې باید د عاشورا د پیښې په یاد یوازې عزاداري او ماتم وکړو؟

لکه څنګه چې مو مخکې وویل باید په ټولنه کې داسې عوامل پیدا کړو چې د خلکو دیني احساسات وهڅوي او هغوي وپاروي چې د اسلام له هدف سره مینه پیدا کړي. او د سید الشهداء لارې ته دوام ورکړي. خو دلته یوه بله موضوع مطرح کیږي. هغه داچې ایا د احساساتو د تودولو او هڅولو یوازینۍ لاره د امام حسین ماتم او عزاداري ده؟ د خلکو عواطف د جشن او سرور په مراسمو سره هم په جوش کې راوستلي شو. د زوکړې په ورځو کې منجمله د سید الشهداء (ع) د زوکړې په کلیزې کې، او کله چې د زوکړې جشن جوړیږي او د هغه ستر شخصیت په مدحه کې شعرونه لوستل کیږي هم خلک په جوش او ولوله کې راځي او احساسات یې پاریږي. نو بیا ولې د احساساتو د تودولو لپاره د خوشالۍ له دستورو ګټۀ نه پورته کیږي.؟ ولې باید د دې کار لپاره ماتم سینه زني او زنجیر زني وشي؟ ایا ددغه کارونو په ځای جشن او خوشالي نه شو جوړولې. چې د خلکو ا حساسات تحریک شي.

دلته باید دې ټکي ته پام وشي چې احساسات او عواطف مختلف ډولونه لري. او د هر ډول احساساتو پارول باید دهغه په

متناسب شکل سره وشي. د امام حسين (ع) شهادت يوه داسې پيښه وه چې د اسلام په تاريخ کې يې ډير مهم رول ولوباوه او د اسلام د تاريخ لاره يې بدله کړه. د هغه حضرت شهادت د قيامت تر ورځې پورې انسانانو ته د حرکت، غورځنګ، مقاومت او استقامت درس وښوده. له دې امله د دغه لويې پيښې د ياد د ژوندي کولو لپاره جشن او خوشالي مناسبه نه ده. بايد داسې کار وکړے شي. چې دخلکو غم تازه شي اوښکې له سترګو روانې شي. او په زړونو کې عشق او جذبه پيدا شي. په دې مسله کې هغه څه چې دغه رول لوبولے شي همدا د عزادارۍ او وير مراسم او ژړل او ژړول دي. حال داچې د جشن او خوشالۍ د مراسمو جوړول داسې تاثير نه لري. خندا اوخوشالي هيڅکله انسان د شهادت ليوال نه ګرځوي. او هغه د جهاد ډګر ته نه بيايي. له امام حسين (ع) سره مينه او د عاشورا له حادثې عبرت اخستل و چې د ايران په خلکو يې د اته کلن جنګ سختۍ اسانې کړې د جهاد او شهادت روحيه له سوزه، اوښکو، عشق اوجذبې پيدا کيږي. او د امام حسين (ع) ماتم دغه روحيې ته د رسيدو ډيره ښه لاره ده.

۴. ولې بايد د امام حسين(ع) په دښمنانو لعنت او بد ووايو؟

داسې پوښتنه غالبا منافقان په تيره بيا ماډرنه منافقان کوي. هغوي وايي مونږ منو چې د امام حسين عليه السلام د شهادت د تاريخ بيانول په خلکو کې حرکت راولي او بايد په يادونو کې ژوندے پاتې شي او د امام حسين (ع) په ياد کې ماتم وشي. خو په دوديزو

ماتمونو کې د هغه حضرت پر یادولو او ژړا سربیره د هغوي په دشمنانو لعنت او بد رد هم ویل کیږي. او دا کار له نورو سره یو ډول تاو تریخوالے او زیږ چلند دے. چې په منفي احساساتو کې شاملیږي او د ماډرن انسان له طبیعت سره سمون نه خوري. ایا د احساساتو د بلولو لپاره په ماتم او عزادارۍ سربیره په دشمنانو لعنت کول او نفرین هم ضروري دے او په ژبه د (اَتَقَرَّبُ اِلیٰ اللهِ...... بِالبَرَائَةِ مِنْ اَعْدَائِك) ویل هم اړین دي[1]. ولې باید په زیارت عاشورا کې سل ځله دهغوي په دشمنانو لعن وکړو؟ ایا بهتره نه ده د سل ځل لعنت ویلو په ځاي سل ځله په امام حسین سلام ولیږو؟

او په دې زمانه کې باید له خلکو سره په خندا او خوښۍ سره سلوک وکړو. او د سولې او پخلاینې خبرې وشي. او نن سبا له هغو کسانو تبرا چې یو زر څلور سوه کاله مخکې یې امام حسین (ع) شهید کړ. ښه کار نه دے. دې ته په پام سره چې اسلام د مینې او رحمت دین دے. نو ښۀ دا ده چې د مینې سولې او پخلاینې لاره خپله کړو. لکه څرنگه چې د انسان فطرت یوازې له فکر او شناخته نه دے جوړ شوے او یو ه برخه یې له احساساتو جوړه ده. احساسات او عواطف هم یوازې په مثبتو احساساتو پورې محدود نه دي انسان داسې مخلوق دے چې هم مثبت احساسات لري او هم منفي، لکه څرنگه چې د انسان په وجود کې خوشالي شته همداراز د هغه په خټه کې غم هم شته خداي تعالی انسان داسې پنځولے چې هیڅ انسان بې له خوشالۍ او غمه ژوند نه شي کولے. لکه څرنگه چې خداي تعالی په انسان کې د خندیدو استعداد ایښے هغه ته یې د ژړا

---

۱ . (زۀ ستا په دښمنانانو باندې په لعنت سره خداي پاک ته ځان نږدې کوم) (زیارت عاشورا)

استعداد هم ورکړے دے. او لکه څرنګه چې په خپل ځاي کې خندا ښه ده. ژړل هم په خپل ځاي کې ښه دي. د انسان د فطرت د ځينو برخو بندول اوپريښودل او د ځينو استعدادونو نه کارول معقول نه دي. پر دې اساس دا چې خداي تعالى په انسان کې د ژړا احساس او استعداد ايښے دا په دې دليل دے چې په ځينو مواردو کې دهغه ژړل هم ضروري دي. او دا استعداد د هغه په وجود کې چټي نه دے. نو هغه حکمت ته په پام سره چې دغه استعداد يې د انسان په وجود کې لري ويلے شو چې ژړا د انسان په ژوند کې خپل خاص ځاي لري چې په هغو کې ځينو مواردو ته اشاره کولے شو لکه دخداي له عذابه د ويرې لپاره ژړل يا دخداي ملاقات لپاره د شوق او مينې ژړا ، يا د داسې محبوب د وصال لپاره ژړا چې د انسان په تکامل کې ونډه لري. او يا د محبوب د تللو لپاره ژړا. نو دانسان طبيعت داسې دے چې په ځينو ځايونو کې يې زړه نرے کيږي او انسان ژاړي.

خداي تعالى د انسان په بدن کې محبت پيدا کړے دے چې له هغو کسانو سره چې له هغه سره ښه وکړي يا هغه کسانو سره چې کمال ولري که هغه بدني کمال وي که نفساني او عقلاني مينه څرګنده کړي کله چې انسان پوه شي چې په يو ځاي کې يو کمال يه د کمال خاوند موجود دے په فطري توګه له دغه کمال يا صاحب کمال سره مينه او محبت پيدا کوي. د محبت مقابل لورے بغض او کينه ده. لکه څرنګه چې انسان فطرتا له هغه کس سره چې له ده سره ښيګړه وکړي مينه کوي همداراز د انسان فطرت داسې دے چې کوم کسان هغه ته تاوان ورسوي له هغوي سره دشمني او بدي کوي. البته دمومن لپاره مادي او دنياوي ګټې او تاوانونه دومره اهميت نه لري

او دنیا د مومن له نظره ذاتي ارزښت نه لري. خو هغه معنوي تاوانونه چې د هغه ابدي ژوند ته رسیږي له هغو سترګې نه شي پټولے. قران مجید فرمایي:

إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا[1] (شیطان ستاسو دشمن دے تاسو هم ورسره دشمني وکړئ)

له دې امله شیطان سره دوستي نه شي کیدے که نه وي انسان پخپله شیطان جوړیږي که دخداي له ولیانو او دوستانو سره دوستي ښه چاره ده د خداي له دشمنانو سره دشمني هم بایده ده. دا یوه فطري چاره او د انسان د کمال اونیکمرغۍ سبب ده. که د خداي له دشمنانو سره د دشمنۍ خبره ونه شي ورو ورو له هغوي سره سلوک په دوستۍ بدلیږي انسان له هغوي سره په ناسته پاسته کې دهغوي له خبرو او کړو اثر اخلي خبرې یې مني او ورو ورو د هغوي په شان شیطان شي. د دې ادعا تر ټول ښه شاهد د خداي تعالی دا وینا ده چې فرمایي:

وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ[2] (کله مو چې ولیدل چې ځینې کسان د دین په هکله سپکې وایي او سپکاوے یې کوي (یعني په ژبې سره دین مسخره کوي) هغو ي ته مه نزدې کیږه (هر څومره یې که درته وویل غوږ مه اچوه) تر دې چې بله خبره رواخلي)

او په یو بل ځای کې فرمایي:

---

۱ . فاطر ۶

۲ .انعام ۶۸

وَقَدۡ نَزَّلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أَنۡ إِذَا سَمِعۡتُمۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكۡفَرُ بِهَا وَيُسۡتَهۡزَأُ بِهَا فَلَا تَقۡعُدُواْ مَعَهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦٓ[1] (او په رښتيا چې خداي په کتاب (قران) کې ستاسو لپاره نازله کړې چې هر ځاي مو واوريدل چې خداي د آيتونو انکار کيږي او روپورې خندا کيږي له هغوي سره مه کينئ تر دې چې بله خبره راواخلي)

بيا فرمايي که کوم کسان دغه نصيحت ته غوږ کې نه ږدي بايد پوه شي چې عاقبت به له هغوي سره يو ځاي شي

إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱلۡكَٰفِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا[2]

د هغو کسانو انجام چې په دين پورې له خندا کوونکو سره مينه کوي او هغوي ته ورين تندے لري، دا دے چې ورو ورو په انسان کې د مسخره کوونکو خبرې اثر کوي او کله چې اغيزه وکړي دانسان په زړه کې شک پيدا کيږي او په داسې حال کې د ايما ن غوره وهل منافقت دے. د مسلمانۍ اظهار په داسې حال کې چې په زړه کې ايمان نه وي عين نفاق دے او د قران په وينا کوم کسان چې له کافرانو سره د ناستې پاستې په وجه منافقان کيږي په اخرت کې به هم له هغوي سره دوزخ ته داخليږي

په بله ژبه له دشمنانو سره دشمني په يو ډول د خطرو په وړاندې چمتووالے پيدا کوي. د انسان مادي بدن داسې دے: لکه څنګه چې جذبوونکے عامل لري چې ګټه ور مواد جذبوي دفاعي سستم هم لري چې زهرجن مواد او ميکروب دفع کوي، هغه سستم چې له ميکروب

---

۱. نساء ۱۴۰
۲. نساء ۱۴۰

سره مبارزه کوي او له منځه يې وړي دا دنده په بدن کې سپين ګلوبولنه په غاړه لري که د بدن دفاعي سسټم کمزورے شي ميکروبونه وده کوي. او د هغوي وده د انسان دبدن دناروغه کيدو سبب کيږي ناروغ انسان هم کيدے شي مړ شي. له دې امله بدن طبعا له ميکروبونه سره سوله ايز سلوک نه شي لرلے او که نه وي بدن په خطر کې لويږي.

د خداي ځينې الهي حکمتونه دا دي چې د هر ژوندي مخلوق لپاره يې دوه سسټمه جوړ کړي دي يو د جذب لپاره او بل د دفع او ليرې کولو لپاره لکه څرنګه چې د ضرورت د موادو جذبول د هر ژوندي ساري لپاره ضروري دي د زهرجنو او زيانمنو موادو دفع کول هم اړين دي. که بدن زهرونه دفع نه کړي انسان خپل ژوند جاري نه شي ساتلے

په کلي ډول ټول ژوندي مخلوقات دافعه قوه لري. په ژوندي ساري په تيره بيا په انسانانواو حيواناتو کې د دافعه قوې دنده دا ده چې زيانمن مواد له بدنه وباسي. د مثانې او پښتورګې په شان برخې دا مواد په عادي ډول له بدنه وباسي خو کله چې بهرني ميکروب په بدن يرغل وکړي. سپين ګلوبولونه فعال کيږي او له ميکروبونه سره په جنګ کيږي او هغه له منځه وړي. د انسان په روح کې هم دغه استعداد موجود دے رواني او معنوي جاذبه سبب کيږي چې هغه کسان چې د ده لپاره ګټه ور دي مينه وکړي. او ځان هغوي ته نزدې کړي. او له هغوي ادب کمال معرفت اوا خلاق زده کړي. دا جاذبه سبب کيږي چې نيک او غوره کارونه د انسان خوښ شي. او هغه له صالحو پاکو او هغو کسانو سره چې د ټولنې لپاره ګټه ور وي مينه

وکړي. په مقابل کې ضروري ده هغه کسان چې د ټولنې په برخليک کې رول نه لري او ورته تاوان رسوي له هغوي سره منفي چلند ولري. خداي تعالی فرمايي:

قَدۡ كَانَتۡ لَكُمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٌ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذۡ قَالُواْ لِقَوۡمِهِمۡ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ[1] (قطعا ستاسو لپاره د ابراهيم او هغو کسانو چې له هغه سره دي (په پيروی کې) ښه بيلګه ده.هغه وخت چې خپل قوم ته يې (چې بت پرست و) وويل مونږ له تاسو او له هغه څه چې تاسو يې عبادت کوئ ويزاره يو مونږ تاسو ليرې کوو او زمونږ او ستاسو تر منيځ تر ابده دشمني ده. مګر دا چې په يوازيني خداي ايمان راوړئ)

حضرت ابراهيم (ع) په اسلامي کلتور کې ډير لوړ مقام لري او خداي تعالی پيغمبر اکرم (ص) ته امر کوي چې د ابراهيم د دين پيروي وکړي : ثُمَّ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ أَنِ ٱتَّبِعۡ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفًا[2] اسلام هم هغه نوم دے چې حضرت ابراهيم (ع) په دې دين ايښے دے لکه څرنګه چې قران کريم فرمايي:هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ مِن قَبۡلُ[3] د اسلام له دشمنانو سره زمونږ کينه او دشمني او له امريکا زمونږ ويزاري د حضرت ابراهيم (ع) په پيروی سره ده قران مونږ ته حکم کوي چې د

۱. ممتحنه (۲۰)، ۴
۲. نحل (۱۲)، ۱۲۳
۳. حج (۲۲)، ۷۸

اسلام له دشمنانو خپله بیزاري او کینه په ښکاره بیان کړو. په هر ځاي کې مسکا نه ده پکار بلکه په ځینو ځایونو کې باید تندے تریو وي. د دین فروعات لس دي. او د لمانځه روژې او حج په شان تولا او تبرا هم د فروعاتو برخه ده. چې مسلمان باید د نورو فرایضو په شان دا هم وکړي. تولا او تبرا یعنې د خداي له دوستانو سره مینه او دخداي له دشمنانو سره دشمني که د خداي له دشمنانو سره دشمني نه وي د دوستانو دوستي هم له مینځه ځي لکه څرنګه چې که د بدن دفاعي سستم نه وي د بدن د جذبولو سستم هم خرابیږي هغه څه چې باید اهمیت ورته ورکړل شي.دا دي چې د جذب او دفع مقام سم وپیژندل شي. کله کله انسان ته چارې مشکوکې شي. او په داسې ځایونو کې چې باید جذب وشي دفعې عمل تر سره کیږي مثلا د هغه کس په حق کې چې په غلطۍ او ناپوهۍ سره کومه خبره کړې او بیا پښیمانه شوے یا د شبهې له بیانیدو او حل کیدو وروسته په خپلې غلطۍ او تیر وتنې پوه شوے دے په حق اعتراف کوي. باید د داسې کس په معامله کې منفي او دفعي سلوک ونه لرو باید یوازې د یوې ګناه په کولو سملاسي یو کس له ټولنې ونه شړو بلکه باید له هغه سره په مهربانۍ او نرمۍ سره چلند وشي او د هغه د اصلاح هڅه وشي ځکه چې داسې کس د یو ناروغ په شان دے او باید درملنه یې وشي داسې ځاي د دفعې او د دشمنۍ د ظاهرولو موقع نه ده. خو که څوک عمدا او علنا په ټولنه کې د ګناه دودول غواړي دا کار خیانت ګڼل کیږي او د هغه کس د باطني خباثت او پلیتۍ ښودنه کوي. او له داسې کسانو سره سلوک باید د هغه چا په شان نه وي چې په غلطۍ سره یې یوه ګناه کړې ده. لکه څرنګه چې خداي تعالی د اسلام د قسم

خوړلو او کینه ناکو دشمنانو په هکله فرمایي: وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَـٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ [1] (اي پیغمبره! یهود او نصاری هیڅکله له تا نه راضي کیږي مګر دا چې ته د هغوي دین ومنې.

او په یو بل ځاي کې فرمایي: وَلَا يَزَالُونَ يُقَـٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَـٰعُوا۟ [2] اتل له تا سره جنګیږي تر دې چې تاسو له خپل دینه واړول شي.

نو له داسې دشمنانو سره نه شو پخلا کیدے او دوستي ورسره نه شو کولے ځکه چې یوازینے څیز چې هغوي خوشالوي د دیني شخصیت مرګ او د اسلام زایلیدل دي.او حتیٰ د مسلمانانو د جسم او روح مړینه هغوي نه راضي کوي نو له داسې کسانو سره سم سلوک هماغه دشمني بغض او کینه ده.

په دې اساس ویلے شو چې د امام حسین (ع) د مراسمو درنښت او د ماتم او عزادارۍ کول په یو ډول د حسیني مشن او مرام ژوندي کول دي. چې له هغه په ډیر ښه ډول استفاده وشي. په دې مقام کې باید په دیني بحثونو بسنه ونه شي. ځکه چې د احساساتو پاروول هم ضروري چاره ده.عواطف او احساسات هم یوازې په مثبتو احساساتو پورې نه محدودیږي او د امام حسین د یاد او مظلومیت ژوندي ساتل یوازې د ولولې او جذبې له لارې او د احساساتو د پارولو او د ژړا او غم او دماتم د دستورو د لمانځلو له لارې ممکن دي په نتیجه کې په امام حسین (ع) او دهغه په یارانو د درود او

---

۱. بقره ۱۲۰
۲. بقره ۲۱۷

سلام له استولو سره یو ځاي باید د هغوي په دشمنانو هم چې د خداي او اسلام دشمنان دي بد او لعنت وویل شي. بلکه لعنت ویل تر درود او سلامه هم مخکې دي. ځکه چې قران اول فرمایي: أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ[1]، او بیا فرمایي: رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ[2] نو په دې اساس له ولایت سره یو ځاي تبراء او د اسلام له دشمنانو بیزاري او کرکه هم ضروري ده.

---

۱. فتح ۲۹
۲. هماغه

دویم څپرکے

د عاشورا د پاڅون د درښت اهمیت

د کربلا پیښه که په تاریخ کې بې ساري نه وي کم ساري پیښه ضرور ده. لکه څرنګه چې له امامانو (ع) په تیر وخت او راتلونکي کې د دغه پیښې د بې ساري والي په هکله روایتونه هم راغلي دي.[۱]

د شیعو له نظره ورتیر ټول مورخان او له تاریخه خبر کسان یو نظر لري چې د عاشورا پیښه د نړۍ په ډیر کم مثاله پیښو کې شامله ده. داسې حادثه چې هم د پیښیدو د کیفیت له اړخه هم د مصیبت د ستروالي له نظره او هم په یادونو کې دهغه د تل پاتې والي او دهغو اجتماعي اثارو له نظره چې لرل یې له بلې هیڅ پیښې سره د پرتلې وړ نه ده هر کال د امام حسین د ماتم تکرار کولے شي تر ټولو ښه خبرداروونکے او بیداروونکے عامل وي د هیڅ یوې پیښې لپاره د عاشورا د پیښې تر حده وخت او سرمایه نه ده لګیدلې او خلکو په یو مصیبت هم دومره نه دي ژړلي.

د سید الشهداء (ع) لپاره د ویر اغیزې او پراختیا

په دې زمانه کې د امام حسین (ع) عزاداري یوازې په ایران پورې نه ده محدوده. بلکه د نړۍ په ډیرو لیرو سیمو کې هم د محرم او صفرې په میاشتو کې هغه شان دستورې چې په ایران کې دي تر سره کیږي په نیویارک ښار کې چې د لویدیځې نړۍ یو ډیر لوی ښار دے د پاکستان ایران عراق لبنان او ځینو نورو اسلامي هیوادونو شیعه د

---

۱ . ر، ک : ابن قولویه . کامل الزیارات، لومړے ټوک ۲۵، ۲۷ مخ

عاشورا په ورځ د سینه زنۍ دستې او جلوسونه جوړوي. په دې ډول چې دخلکو پام ځانته اړوي او د دغه ښار تر ټولو لوی سړک له خلکو ډکیږي او تګ راتګ پکې له ستونځې سره مخامخیږي.

پر شیعو سربیره په ډیرو سني میشته سیمو کې هم د عاشورا په ورځو کې داسې مراسم تر سره کیږي یا داچې هغوي د شیعو په دستورو کې برخه اخلي، په هندوستان کې ډیر سني مذهبه مسلمانان چې د مسلمانانو شمیر یې د ایران د نفوسو دوه چنده دے ـ او همدا راز د پاکستان او بنګله دیش مسلمانان د امام حسین (ع) په عزادارۍ کې برخه اخلي. هغوي په دې آیت: قُل لَّآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ أَجۡرًا إِلَّا ٱلۡمَوَدَّةَ فِي ٱلۡقُرۡبَىٰۗ[1] له ذوي القربي او د پیغمبر (س) له اهلبیتو سره مینه په خپل ځان واجبه ګڼي او د پیغمبر د رسالت د اجر د ادا کولو لپاره د هغوي د لمسي امام حسین (ع) په عزادارۍ او د ویر په مراسمو کې ګډون په ځاي ضروري ګڼي.. له دې ورتیر هغه بت پالي چې په هند کې ژوند کوي اوپه اسلام هیڅ عقیده هم نه لري، د هغو برکتونو په وجه چې د سید الشهداء (س) له غزادارۍ یې لیدلي دي پخپله جدا مراسم جوړوي. او ډیر نذرونه او خیراتونه ورکوي.

په دې اساس ویلے شو چې په نړۍ کې هیڅ یوې پیښې په ولسونو دومره اغیزه نه ده لرلې دا پیښه د څوارلسو سوو کلونوله تیریدو سره سره هماغه شان تازه ده او دخلکو په عاشقانه سوز او مینې سره تر سره کیږي. ته وا د کربلا پیښه هم دا نن شوې ده. شاید

---

۱ . اي پیغمبره) ووایه زه د خپل رسالت په بدل کې له تاسو بې له دې بل څه نه غواړم چې زما له اهلبیتو سره مینه وکړئ . شوری۲۳

یوازیني د ویر دستورې چې د مخینې او لرغونوالي له نظره یې د امام حسین له عزادارۍ سره پرتله کولے شو په پسرلي موسم کې. د حضرت عیسی علیه الصلوة والسلام په دار د ځړیدلو کلیزه ده. ځکه چې د مسیحیانو د عقیدې مطابق هغه حضرت په صلیب وځړول شو او ښخ کړے شو. حال داچې مونږ مسلمانان وایو چې حضرت عیسی نه دے صلیب شوے. ځکه چې قران فرمایي: وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ[1] هغوي عیسی ونه واژه او هغه یې په دار ونه ځړاوه بلکه په هغوي خبره مشتبه شوه

مسیحیان هر کال د دغه پیښې په کلیزه کې د ویر مراسم جوړوي په دغو مراسمو کې تورې جامې اغوندي او شمعې بلوي او مذهبي سرودونه په کراره وایي. خو د دغو مراسمو د دوه زره کلنې مخینې[2] سره سره دغه دستورې د امام حسین (ع) د ماتم له دستورو سره دپرتلې وړ نه دي. شیعو په تاریخ کې د امام حسین (ع) د ماتم او دهغه حضرت د زیارت لپاره ډیرې قربانۍ ورکړې دي. په تیرو ځینو پیرونو کې شیعو په اسانه د امام حسین (ع) زیارت نه شو کولے. دامویانو او عباسیانو په زمانه کې د هغه حضرت په زیارت کولو

---

۱. نساء (۴) ۱۵۷

۲. یو کال د حضرت عیسی د ویر د مراسمو په کلیزه کې په واټیکان کې وم هغه مراسم چې په سن پیټر کلیسا کې د پا پ په شتون سره جوړ شوي وو حاضر شوم. څرګنده ده په هغو مراسمو کې چې د پاپ په شان نړیوال شخصیت ګډون کړے وي او د نړۍ له لیرې سیمو پکې خلک د ګډون لپاره راغلي وي او په هغه کلیسا کې چې د نړۍ تر ټولو لویه کلیسا ده تر سره شي مراسم به یې ډیر پرتمین وي خو دغه ټول مراسم حتي زمونږ په یو عالم پسې د فاتحې تر مراسمو هم برم نه درلود. او په تهران یا قم کې د عزادارۍ له یو مجلس سره هم د پرتلې وړ نه وو.

ډيره سختي وه. له دې امله له امامانو څخه ډير روايتونه راغلي دي چې د ويرې په حالاتو کې د امام حسين (ع) د زيارت د ډير ثواب ښودنه کوي.[1] په تيره بيا د عباسي واکمن متوکل په زمانه کې دومره سختي وه چې چا زړه نه کولو د امام حسين (ع) زيارت ته نزدي شي. اخر د متوکل په حکم د امام حسين (ع) زيارت ړنګ کړے شو. دهغوي په زيارت او قبر يې اوبه ورپريښودې او ځمکه يې ورته واړوله چې د هغه حضرت د قبر اثار په بشپړه توګه له منځه يوسي. او د هغوي ياد له زړونو اوباسي.[2] خو شيعو د امام حسين(ع) د زيارت لپاره له هيڅ قربانۍ اوسر ښندنې ډډه ونه کړه. که د کربلا پيښه له ځينو اړخونو د تاريخ له نورو پيښو سره ورته والے لرلے شي له دې نظره بيخي د پرتلې وړ نه ده.

د عاشورا د پاڅون د تل پاتې والي راز.

بې له شکه دعاشورا پيښه د مومنانو په زړونو بې پايه اغيزه لري. او دا اثر هيڅکله نه زړيږي او تودوالے يې نه سړيږي. او مينه يې تل د هغه حضرت د ليوالو په زړونو کې ژوندۍ ده. خو آيا د شيعو اهل سنتو او حتیٰ بت پالو دغه مينه اتفاقي ده؟ که څه هم خداي تعالی پخپله دمومنانو په زړونو کې دامام حسين(ع) مينه ايښې ده او همداراز د غيبي عواملو د رول انکار نه شو کولے او د هغه حضرت د عزادارۍ برکات په دې زمينه کې بې اغيزې نه دي. ويلے شو تر دغو اسبابو او لاملونو زيات مهم د معصومانو (ع) په تيره بيا د

---

۱. ابن قولويه، کامل الزيارات، ج۱، ص ۱۳۵

۲ . ابو الفرج اصفهاني، مقاتل الطالبين . ۴۷۸ مخ .

خداي د ګران رسول (ص) سپارښتني او وينا ګانې دي. چې هغو ستر شخصيتونو د امام حسين (ع) په عزادارۍ او د هغوي په مصيبت په ژړلو ډير ټينګار کړے دے.[1]

همدا راز د ايمه اطهار عملي سيرې په دې برخه کې ډير اغيز لرلے دے ګرانو امامانو هغه شاعران چې د امام حسين په غم او وير کې به يې شعرونه ويل هڅول او د امام حسين (ع) په مصيبت کې د شعر او نوحې ويلو ثواب به يې بيانوه.[2] دوي همدار راز هغو کسانو ته چې شعر يا ويرنه يې ويله ډير انعام ورکاوه. او دهغوي درنښت به يې کاوه د عزادارۍ په ورځو کې به يې په خپلو کورونوکې د وير دستو رې جوړولې او يو شاعر به يې باله چې خپل شعرونه د امام حسين په

١ . منجمله دا چې امام باقر (ع) فرمايي امام حسين د خداي رسول ته ورغے پيغمبر هغه په غيږه کې ونيوه او امير المومنين (ع) ته يې وفرمايل دے ونيسه . بيا يې هغه ښکلاوه او ژړل يې امام حسين پوښتنه وکړه ګرانه پلاره ولې ژاړې . ؟ وې فرمايل اي زويه ستا په بدن کې د تورو د زخمونو ځايونه ښکلوم او ژاړم . امام حسين (ع) وپوښتل اي پلاره ايا زه بۀ ووژل شم ؟ وې فرمايل هو . په خداي قسم ته او ورور به دې ووژل شئ بيا امام حسين (ع) وپوښتل اي ګرانه پلاره ايا زمونږ قبرونه به خواره واره شي. وې ويل هو زويه، بيا هغه حضرت وپوښتل په دې وخت کې به ستا د امت کوم کسان زمونږ زيارت کوي . ؟ وې فرمايل ستا ستا د ورور او پلار د قبرونو زيارت به يوازې صديقان کوي (ابن قولويه، ٢٧ ، ٢٩ مخونه) ډول چې اوښکې يې په مخ روانې شي . خداي تعالیٰ دهغه لپاره په جنت کې يوه کوټه تياروي .چې هميشه پکې اوسي

٢ . لکه څرنګه چې امام صادق(ع) ابو هارون مکفوف ته چې د هغه حضرت په وړاندې يې دامام حسين مرثيه ويلې وه . وفرمايل اي ابا هارونه هر څوک چې د امام حسين (ع) په وير کې شعر ووايي پخپله وژاړي او لس کسه وژړوي د هغه لپاره جنت ليکل کيږي او هر څوک چې هغه په نزد د حسين يادونه وشي. او له سترګو يې د مچ د وزرو هومره اوښکه توي شي د هغه بدله په خداي ده. او [خداي تعالیٰ] د هغه لپاره بې له جنته په بل څه نه راضي کيږي

ویر کې ووایي. په تنیجه کې ویلې شو چې د ګرانو امامانو (ع) ژبنۍ سپارښتنې او دهغوي عملي سیرت او همدارازد امام حسین (ع) د عزادارۍ لپاره د ثواب او اجر بیانولو او بالاخره هغه مینې چې خداي تعالی د مومنانو په زړه د امام حسین ایښې دا پیښه انسانانو په تاریخ کې بې سارې کړې ده.

په اخر کې دا شبهه په ذهن کې پیدا کیږي چې ولې د نورو امامانو د شهادت د تلینونو لپاره داسې دستورې نه جوړیږي حال دا چې د رسول الله مبارک (ص) اود حضرت علي (ع) شان تر ټولو معصومانو لوړ دے. او هغه مراسم چې د پیغمبر د رحلت او د امیر المومنین علي د شهادت لپاره تر سره کیږي د امام حسین له عزادارۍ سره د پرتلې وړ نه دي د امام حسین (ع) مصیبت څه ځانګړتیا لري چې دومره اهمیت یې پیدا کړے او دومره ورپاره سپارښتنه شوې ده. لکه څرنګه چې روایت شوے چې د حضرت ادم (ع) له زمانې ټولو پیغمبرانو اولیاوو او پرښتو د سید الشهداء لپاره ژړا کړې ده[1] رسول الله مبارک د امام حسین د سترتوب او عظمت په هکله فرمایي: اِنّ الحُسَیْن بْنَ عَلِي فِیْ السّماءِ اَکبرُ مِنهُ فِی الاَرضْ فاِنّهُ لَمَکتوبٌ عَن یَمِینِ عَرْشِ اللهِ مِصباحُ هُدیٰ سَفینَةُ النَّجاة[2] حسین ابن علي په آسمان کې تر ځمکې زیات لوړ رتبه دے ځکه چې د خداي د عرش په ښي اړخ لیکل شوي دي چې حسین (ع) د هدایت څراغ او د نجات کشتۍ ده.

---

۱ . تیر سند ۲۷-۷۰ مخونه

۲ . محمد باقر مجلسي، بحارالانوار ۳۲ ټوک ۲۰۴ مخ ۴۰ باب ۸ روایت

او همدا راز فرمايي: اَلْحُسَيْنُ مِنّیْ وَ اَنَا مِنْ حُسين ۱

البته ټول امامان د هدايت څراغ او د نجات کشتۍ دي۲ خو امام حسين ځانګړې خصوصيت لري او دا روايتونو په دوي کې ديو پټ راز ښودنه کوي.

بې له شکه د سيد الشهدا ء شخصيت او هغه حالت چې خداي تعالی د هغوي لپاره پيدا کړ د هغه حضرت ژوند او شهادت ته خاصه ځانګړتيا ورکړې ده. او دا برکتونه له دې امله دي. که نه وي ټول امامان يو نور دي او د شيعو د عقيدې په اساس که د امام حسين (ع) په ځاي بل امام وے هغه به هم همداسې کار کاوه. او که د هغوي په کړو کې کوم اختلاف ليدل کيږي د هغوي دوخت د ټولنيزو شرائطو له امله دے دا چې کله ويل کيږي

امام حسن (ع) له امام حسين (ع) په پرتله د سولې سمبل و په دې معنا نه ده چې هغو دواړو له اسلامه دوه مختلفې سليقې او اخستونونه لرل يعنې د سولې برداشت او زيږ برداشت. بلکه که امام حسين (ع) هم د امام حسن (ع) په شان له شرائطو سره مخامخ شوے وے د هغوي په شان کار به يې کاوه او که امام حسن (ع) د امام حسين (ع) په شان حالات لرلے همداسې سلو ک به يې کاوه. او نور امامان هم همداسې.د امامانو په کړو او سلوک کې فرق د هغوي د ټولنيزو شرايطو او د وخت د حالاتو له امله و. چې د دغه ډول رودې اقتضا يې کوله. نو په دې اساس ويلے شو د امام حسين (ع) د وخت

۱ . همدغه سند . ۴۳ ټوک ۲۲۱ مخ . ۱۲ باب ۱ روايت

۲ . په زيارت جامعه کې راغلي دي تاسو ټول د ژغورنې کشتۍ يئ هر څوک چې په تاسو پورې تمسک وکړي ژغورل کيږي او څوک چې له تاسو ليرې پاتې شي تباه کيږي .

خاص موقعیت چې هغه ته الهي تقدیر او خواست هم وایي دا زمینه برابره کړه چې هغه حضرت د بشریت په تاریخ کې د انسانانود لارښوونې رول ولوبوي. چې د نورو لپاره د داسې رول د لوبولو زمینه برابره نه شو ه. هر څه دلایزال خداي ارادې ته ګرځي اجتماعي شرایط هم د هغه په ارادې او جوړېږي دا دوه چارې د سکې دوه مخونه دي. که داسې ووایو چې خداي تعالی امام حسین (ع)ته داسې ځانګړتیا وبخښله او که داسې ووایو چې د هغه وخت د ژوند او ټولنې شرایطو داسې تقاضا کوله ځکه چې ټولنیز شرایط هم د خداي د ارادې تابع دي او دهغه د تقدیر مطابق تحقق مومي خو امام حسین (ع) څرنګه دغه مقام ته ورسید چې خلک د هغه د ویر په برکت د دنیا او اخرت نیکمرغۍ ته ورسیږي. البته باید پام ولرو چې د مومن لپاره دنیا د تکامل او د اخرت سعادت ته د رسیدو لپاره یوه وسیله ده. او اصلي ژوند هماغه د اخرت ژوند دے په دنیا کې ژوند د اخرت د ژوند په پرتله د مور په خیټه کې د سخړي (جنین) د ژوند په شان دے او حقیقي ژوند له مرګه وروسته پیل کیږي لکه څرنګه چې خداي تعالی فرمایي:

وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْآخِرَةَ لَهِيَ ٱلْحَيَوَانُ[1] (حقیقي ژوند هماعه د قیامت ژوند دے) خو په هر حال د امام حسین په عزادارۍ کې هم د دنیا برکتونه پټ دي او هم د اخرت ثواب. د هغې په دنیاوي برکاتو کې هغه معجزې او کرامتونه شامل دي چې له عزاداریو حاصل شوي دي.۲

---

۱ . عنکبوت (۲۹)، ۶۴

۲ . د آیت الله العظمی بروجرد ي د سترګو شفا په همدغو کراماتوکې شامله ده . دوي د سترګو په لاعلاجه ناروغۍ اخته وو تر دې چې د عاشورا په ورځو کې په بروجرد کې د

د امام حسین د ماتم یو برکت د عزادارانو د زړه نورانیت. د حاجتونو پوره کیدل او د مصیبتونو د بلاګانو غړیدل دي. البته په یاد ساتل پکار دي چې لکه څرنګه چې په دعا سره بلاګانې او مصیبتونه لیرې کیږي د امام حسین په عزادارۍ سره هم ډیرې بلاګانې لیرې کیږي. چې خلک یې له نازلیدو خبر نه دي. لکه څرنګه چې د دعا په وسیله د بلا له غړیدلو نه خبریږي.

د امام حسین د پاڅون سپیڅلتیا او د هغه د تحریف نه منل

د تیرو خلکو تاریخي پیښې تل یو ډول ابهام او تحریف لري. او د پیغمبرانو او ولیانو د ژوند تاریخ هم له دغه قاعدې مستثني نه دے کله چې دهغوي ژوند لولو. پوهیږو چې هغوي په خپل ژوند کې هم له ابهام سره مخامخ وو او دا ابهامونه د هغوي له وفاته وروسته د وخت په تیریدو سره زیات شول. د اسلام پیغمبر د نورو نبیانو په شان په ډیرو سپکو تورونو تورنیده مثلا ویل به یې دا کس لیونے شوے دے خبرې یې مه اورئ یا داچې دوي ته به یې د جادوګرۍ او ساحرۍ نسبت ورکاوه او ځوانانو ته به یې سپارښتنه کوله چې چې په خپلو غوږونو کې باتۍ کیږدي او چې د هغه اواز وانه وري. ویل به یې هغه په خبرو سره په دوي جادو کوي دهغه حضرت له وفاته

سینه زنۍ یوه دسته د دوي کور ته ورغله اروابناد ایت الله بروجردي لږه شان خاوره چې عزادارانو په مخونو او سرونو مږلې وه په خپلو سترګو ومږله د هغوي دسترګو ناروغي سملاسي ښه شوه . او د عمر تر پایه پورې یې هیڅ ناروغي ونه لیده . او بې له عینکو بڼېې ډیر نري ټکي هم لوستل

وروسته يې هم په هغوي ډول ډول تومتونه او دروغ وتړل د خداي ګران رسول پخپله وړاندوينه کړې وه چې د دوې له وفاته وروسته به داسې کسان چې ځانونه دهغوي پيروان ګڼي په دوي پورې دروغ وتړي. دوي وفرمايل:

قَدْ كَثُرَتْ عَلَيّ الكذّابَه وَ سَتُكْثَرْ[1] (په ما دروغ تړل زيات شوي دي او ډير زر به له ما وروسته ډير کسان په دروغه زما له خولې حديثونه نقل کړي.)

بيا دوي له دروغجنو حديثونو د رښتيانيو حديثونو د معلومولو معيار او ملاک په ګوته کړ. وې فرمايل زما حديث له قران سره پرتله کړئ که د قران مخالف وي پوه شئ چې صحيح نه دے. له پيغمبر اکرم وروسته معصومو امامانو. د الهي علومو د کارپوهانو په توګه په ځلونو جعل حديثونه چاڼ کړل. د امام صادق په زمانه کې هم داسې شرائط پيدا شول. يو کس چې حديث به يې جعلاوه، ابو الخطاب و. او امام صادق د هغه جعلي حديثونه چاڼ کړل او صحيح حديثونه يې معرفي کړل[2]. دا کار د امام رضا (ع) په زمانه کې هم وشو. او هغه حضرت روايتونه تصحيح کړل. او عيون اخبار الرضا کتاب په همدې اساس ليکل شوے دے. په دې اساس ويلے شو. هغه حديثونه چې قطعا د خداي له رسوله نقل شوي دي. د هغه حديثونو په پرتله چې جعلي او ځان جوړ دي ډير نه دي. او شيعو او سنيانو په کتابونو کې ډير دروغجن حديثونه موجود دي.

---

۱. محمد باقر مجلسي، بحار الانوار ۲ ټوک ۲۲۵مخ ۲۹ باب ۲ روايت

۲. شيخ طوسي، اختيار معرفة الرجال په رجال کشي مشهور، د مير داماد په لمن ليک او تعليقه سره. مخ ۵۷۲

د تیرو پیښو او حقیقتونو د تحریف په زمینه کې د پیغمبر اکرم (ص) د سیرت ځینې مثالونه راوړلے شو. د پیغمبر اکرم د ځاي ناستې توب مسله د دې یوه بیلګه ده. هغه حضرت له هغې ورځې چې خپله بلنه یې ښکاره کړه. علي (ع) خپل ځاي ناستے وټاکه. د خداي رسول د قران د حکم په اساس: وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلْأَقْرَبِينَ[1] ټول ترونه تربوران او دخپل قوم خپل خپلوان

راوغوښتل او وې فرمایل هر چا چې تر ټولو مخکې په ما ایمان راوړ زما ځاي ناستے به وي. په دغه وخت کې بې له حضرت علي (ع) چې تر دولسو دیارلسو کلونو زیات عمر یې نه درلود ـ هغه حضرت ته مثبت ځواب ور نه کړ.

رسول الله مبارک په دغه غونډه کې هغه خپل وزیر او ځاي ناستے معرفي کړ. ځینې مشران او سپین ږیري چې په دغه محفل کې ناست وو، په ملنډو سره ابو طالب ته وویل: ډیر وخت بهٔ تیر نه شي چې ته باید دخپل زوي تابع شې[2]

پیغمبر اکرم (ع) په خپل ژوند کې په ځلونو او په مختلفو شکلونو د امام علي په ځاي ناستي والي ټینګار وکړ. د مثال په توګه د خداي رسول علي (ع) ته وفرمایل: اَنْتَ مِنّي بِمَنزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسیٰ اِلا اَنّه لا نَبِيَ بَعْدِيْ[3] (ته زما لپاره داسې یې لکه هارون چې د موسیٰ لپاره و. ، په دې فرق سره چې له ما وروسته به پیغمبر نه وي.) بلاخره

---

۱. شعراء (۲۶)، ۲۱۴

۲. ابن ابي الحدید، شرح نهج البلاغه، تحقیق محمد ابوال فضل ابراهیم، ۱۳ ټوک ۲۱۱ مخ.

۳. ابن هشام، السیرة النبویه، څلورم ټوک ۵۲۰ مخ

د خداي رسول رسول (ص) له خپل وفاته اويا ورځې مخکې په غدير خم سيمه کې امر وکړ چې مسلمانان دې په سوزنده گرمۍ کې غونډ شي، په دې وخت ځينې کسان حيران وو چې ولې پيغمبر د ماسپخين په گرمۍ کې د دريدو حکم کړے دے. بيا يې حضرت علي (ع) د اوښانو په کجاوو وخيژاوه او خلکو ته يې دهغه د جانشينۍ اعلان وکړ. وې فرمايل:

مَنْ كُنتُ مَولاه فَهذا عَليٌ مَولاه[1]

په دې ډول دخداي رسول د خپل ژوند په وروستيو ورځو کې په رسمي او علني ډول علي خپل ځاي ناستے وټاکه. حال داچې د غدير له پيښې د اويا روځو له تيريدو وروسته کله چې دخداي رسول وفات شو هماغه مسلمانان چې په غدير خم کې موجود وو په سقيفه بني ساعده کې راغونډ شول چې د خداي د رسول لپاره ځاي ناستے او خليفه وټاکي. ځينو وويل بايد د رسول ځاي ناستے له مهاجرينو وي ځينې وويل له انصارو دې وي. ځينو نورو وويل دوه خليفه گان به وټاکو. يو له مهاجرو او بل له انصارو، منا امير و منکم امير. خو په غدير خم کې دخداي درسول د وينا هيڅ يادونه ونه شوه. چې پيغمبر هلته دحضرت علي (ع) په هکله څه فرمايلي وو. په دې اساس هم د پيغمبر خبرې اوهم يې سيرت او کړه تحريف شول. حتیٰ د هغه حضرت (ص) ځينو ميرمنو هم په هغوي تومتونه لگول، او د تحريم سوره په دې خبره دلالت کوي[2] د تيرو پيښو په تحريفاتو کې يو هم د امير المومنين (ع) د شخصيت تحريف دے. عدالت او عبادت د امام

---

۱. ر.ک: تاج الدين محمد به محمد بن حيدر شعيري، جامع الاخبار، ۱۰، ۱۱ مخونه .
۲ . ابن واضخ،تاريخ يعقوبي، ۲ ټوک ۷ مخ

علي (ع) دوه لوړ صفتونه دي. او کله چې د حضرت علي (ع) نوم ذکر شي دا دوه صفتونه ذهن ته راځي امام علي به په پټي کې د کار په وخت هم نافله لمونځونه کول هغوي به په شوا روز کې له پنځوو سوو تر یو زرو رکعتونو پورې لمونځونه کول ټولو هغه په دې صفت پيژانده. سره له دې د شام په خلکو کې داسې پروپاګنډه شوې وه چې کله په جومات کې د امام علي د شهيديدو خبر ورسيد د شام خلکو وويل ايا علي لمونځ هم کاوه؟

همدا راز نور معصوم امامان او د دين مخکښان په هر يو په يو ډول تورونه ولګيدل. حتیٰ له همدې قرانه چې په ټول مخلوق تر ټولو لوي حجت دے او له هغه ورځې چې حضرت ادم (ع) پنځول شوے په ځمکې کې د انسان د ژوند تر پايه پورې تر دې زيات روښانوونکے او د هدايت کتاب بل نيشته. پرله پسې غلط تفسيرونه وشول. ټولې اسلامي فرقې په هغو اختلافونو سره چې په مذهبونو کې يې لري په يو ډول ځانته له قرانه دليل راوړي. هم ديوې مسلې د ثابتولو او هم د نفي کولو لپاره او له قرانه په يو ډول مبهمه استفاده کوي. دا چې ولې قران په دې ډول دے چې له هغه مختلف تفسيرونه وړاندې کيدے شي. جدا مسله ده او مفصلو جاجونو او شننو ته اړتيا لري. خو قطعا ويلے شو چې په دغو مسايلو کې عمدا هم ځينې کارونه شوې او ځينې کسان عمدا غواړي قران د خپلې رايې مطابق تفسير کړي. د شخصيتونو تروړونه تومتونه او په الهي حجتونو تورونه له دغو معنوي تحريفونو څخه دي.

تر ټولو روښان حجت د خداي کتاب دے چې دا ابهامونه يې په تفسير کې موجود دي تر ټولو افضل پيغمبر حضرت محمد (ع) او تر

ټولو افضل وصي اميرالمومنين (ع) د ے. چې د هغوي په هکله په هغه زمانه کې داسې ابهامات رامنځته شول. د رسول الله مبارک له وفاته پنځه ويشت کاله وروسته لومړي کسان چې له امير المومنين سر يې بيعت وکړ. هماغه د پيغمبر نزدي اصحاب او د امام علي (ع) ځيني خپلوان او د قوم کسان وو. منجمله زبير چې د پيغمبر او علي د ترور زوے و.خو د بيعت له تيريدو څو ورځې وروسته يې علي د عثمان قاتل وباله او د عثمان د خون خواهي په پلمه له هغه سره وجنګيدل.

هغوي ډير خلک د عثمان د وژل کيدو په هکله بې لارې کړل او داسې يې مشهوره کړه چې عثمان د علي په لاس وژل شوے د ے. او ځانونه يې د هغه خون خواه وبلل. او د جمل جنګ يې جوړ کړ. همداراز نن د اهل سنتو په کتابونو او منابعو کې د موجودو معلوماتو په اساس د پيغمبر شخصيت او سيرت د شکونو او ابهام په شپول کې د ے. په دې کې يو اختلاف د هغه حضرت د وضو يا اودس کولو د طريقې په هکله د ے د خداي رسول (س) د خپل رسالت په درې ويشتو کلونو کې له خلکو سره يو ځاي و او هغوي تل په خپلو سترګو د هغوي کړه او سيرت په خپلو سترګو ليدلے و سره له دې ايا ممکنه ده چې هغوي په درې ويشتو کلونو کې نه وي ليدلي چې پيغمبر څرنګه وضو کولو.؟ ايا ممکنه ده دا مسله د خلکو لپاره پټه پاتې شي.؟ لږ تر لږه لس کاله په مدينه کې مهاجرو او انصارو ليدلي وو چې پيغمبر څرنګه اودس کوي. حتیٰ ډير وختونه په داسې کيدل چې مسلمانانو به د خداي د رسول د وضو د

اوبه لوښے د تبرک لپاره له ځان سره وړه[1]. خو د پيغمبر له رحلته څه موده وروسته دا مسله مطرح شوه چې د اودس په وخت بايد لاسونه څرنګه ومينځل شي. که څه هم خلکو غوښتل چې په پيغمبر پسې اقتدا وکړي. او د دوي په سيرت عمل وکاندي. خو شيطاني عوامل موجود وو چې هڅه يې کوله د پيغمبر په سيرت کې ابهام او شک پيدا کړي.

په تيرو حوادثوکې او د انبياوو او اولياوو په کړو او ويناو کې هغه څه چې تحريف او بدلو ن پکې نه شي راتللے او هغه غلط نه شو تفسيرولے د سيد الشهداء (ع) پاڅون د ے. هغه پاڅون چې د دين د دودولو او تبليغ لپاره وشو. او په هغه کې امام حسين او ياران يې حتیٰ شپږ مياشتنے زوے يې شهيدان شول. هيڅوک تر اوسه نه دي توانيدلي. د تاريخي مطلب تحريف کړي. که څه هم د کربلا د پيښې د ځينو جزيياتو په هکله ـ لکه د عمر سعد د سپايانو د شمير په هکله ـ اختلاف موجود دے ځينې اختلافونه شته خود کربلا په پيښه کې داسې چارې شته چې تحريفيد ے نه شي. يوه خبره پکې پخپله د کربلا پيښه ده. او بله دا چې امام حسين د دين د ژوندي کولو لپاره پاڅون وکړ. او په دې لاره کې پخپله او ياران يې شهيدان شول. او کورنۍ يې په بند کې لاړه. له دې امله د کربلا په پيښه کې د پيښې انکار نه شو کولے. او نه يې هم هدف بل څه بللے شو. ځکه چې مقام او منصب ته د رسيدو لپاره تر دې ډيرې اسانې لاره موجودې وې کوم کس چې مقام او منصب غواړي کله يې چې سره ته خطر پيښ شي. د سولې د لارې لټه کوي او په هرې طريقې هڅه کوي خپل

[1] . ر.ک: ابن هشام، السيرة النبويه، دريم ټوک ۳۱۴ مخ

سر وژغوري. حال داچې هم د عاشورا په شپه او هم د عاشور په ورځ امام حسین ته وراندیز وشو چې له یزید سره بیعت وکړي چې په امان کې پاتې شي. خو دوي ونه منله او وې فرمایل هَیهاتَ مِنّاالذِلةُ[1] حتیٰ د عمر سعد په سپایانو کې داسې کسان وو چې د عاشورا تر ورځې یې هیله لرله چې خبره په سولې سره هواره شي. لکه څرنګه چې د حر د توبې په مسله کې دا خبره ښهٔ څرګنده ده.

له دې ورتیرلاندینیو مواردو ته په پام سره امام حسین پوهیده چې وبه وژل شي.

الف: له پیغمبر اکرمه (ص) ډیر حدیثونه راغلي وو چې امام حسین به شهید یږي، او د رسول الله مبارک اصحابو او ملګرو دغه حدیثونه اوریدلي وو. په دې ډول چې حتیٰ هغه حضرت خپل قاتل پیژنده.[2]

ب: امام حسین د غیبي الهام او د امامت د علم له لارې له خپل شهادته خبر و، لکه څرنګه یې چې فرمایلي دي:

کاَنِي بِاوْصالي يَتَقَطّعَهَا عَسلان الفلوات بَيْنَ النّواويسَ وَ كَربَلا[3] (ته وا زه وینم چې د نواویس او کربلا ترمینځ د صحرا لیوان زما یو یو جوړ جدا کوي)

همدا راز په دې هکله رښتیني خوبونه ولیدل شول. د امام قافله د ماسپښین په وخت پ ثعلبیه سیمه کې کوزه شوه. امام سپک شان خوب یو ړ کله چې ویښ شو خپل زوي علي اکبر ته یې وویل (اي زویه دا هغه شیبې دي چې خوب پکې دروغ نه وي یو څو شیبې

---

۱. محمد باقر مجلسي، بحار الانوار ۴۵ ټوک. ۸۳ مخ ، ۳۷ باب لسم روایت
۲. رک خوارزمي، مقتل الحسین، ۲۳۱، ۲۴۷ مخونه
۳. محمد باقر مجلسي، بحا ر الانوار، ۴۴ ټوک ۳۷ باب ۲روایت

خوب یوړم یو کس مې ولید چې په اس سپور و ماته یې وویل اي حسین، مرګ له تاسره روان دے او تا د جنت په لور بیایي نو پوه شوم چې وبه وژل شم[1]

سره له دې امام حسین خپله کورنۍ او خپلوان له ځان سره بوتلل او په دې ډول هیڅکله نه شو ویلے چې د امام دا کار هم مال او مقام ته د رسیدلو لپاره و. که څه هم ممکنه ده د ځینو ناصبیانو په شان یو شمیر کسان چې ځانونو ته مسلمانان وایي د امام عمل غلط وګڼي، خو دا مني چې امام حسین دا کار د دین د ژوندي کولو لپاره وکړ.

د عاشورا پیښې نه انکاریدونکې اغیزې منجمله د انسانانو لارښوونه او هغوي ته د فداکارۍ درس ورکړ. او په ټولو مسلمانانو یې غاړې خلاصې کړې دي چې که د دوي په زمانه کې دامام حسین د زمانې په شان حالات پیدا شول باید د امام لاره غوره کړو.

خو په هر حال د امام حسین د پاڅون هدف او ټولنې ته په حرکت ورکولو کې د هغه اغیز په هیڅ توګه نه شي تحریف کیدے. او د هغوي په هدف کې د دنیا پرستۍ او ریاست غوښتنې تصور نه شي کیدے. له دې امله هر څوک چې دغه پیښې ته پام وکړي په زړه کې یې دهدایت رڼا ځلیږي او ضمیر یې بیداریږي د هغه مذهبي احساسات غوړیږي او په زړه کې یې مسوولیت احساس پیدا کیږي.

د امام حسین او دهغه د کورنې او ملګرو شهادت او سر ښیندنه د اسلام د سپیڅلي دین په وړاندې د مسوولیت او حساسیت د پیدا کیدو سبب کیږي ځکه چې هغه حضرت د هدایت څراغ دے: اِنّ

---

[1] خوارزمي، مقتل الحسین،لومړی برخه ۳۲۴ مخ ۱۱

الحُسین مِصْباحُ الهُدی وَ سفینة النجاة [1] دا ځراغ د قیامت تر ورځې روښانه دی او د هدایت او ژغورنې لاره ښیي. مسلمانان او په تیره بیا شیعه له هماغو اولو ورځو د کربلا د پیښې ژوند ساتلو ته اهمیت ورکړی، منجمله دا حرکت د توابینو په خوځښت کې او د هغه حضرت د قبر په خوا کې د هغوي په مصیبت په ژړلو او د امام حسین د خون خواهۍ او غچ اخستلو لپاره د هغوي په میړانه کې لټولی شو.[2] همداراز هغه سپیځلتیا چې د کربلا خاورې وموندله او د پیغمبر د کورنۍ مینه والو له هغې د خپلو لاعلاجه دردونو او ناروغیو لپاره استفاده کوله. له بل پلوه دخداي خوښه دا وه چې دامام حسین نوم او یاد د انسانانو د لارښوونې په توګه تل ژوندی پاتې شي. له دې امله میرځمنانو چې هر څومره هڅه وکړه چې هغه حضرت یاد له زړونو وباسي. خو هیڅ یې ونه کړی شول دا سپیره کوششونه د هجرت له لومړیو پیړیو تر ننه روان دي. د بیلګې په توګه د رضا شاه پاچا په زمانه کې د امام حسین په ماتم پابندي وه. وینا والو اجازه نه لرله چې د ملایانو جامې (عبا قبا) واغوندي له کوره د مرثیو او ویرنو د غږ په راتللو پابندي وه. او د امام حسین په نامه یې دهیڅ مجلس اجازه نه ورکوله.

اوس پوښتنه دا ده چې د سید الشهداء (ع) نوم د پهلوي د حکومت لپاره څه خطر درلود. ولې یې دهغه حضرت د یاد له ژوندي

---

۱ . محمد باقر مجلسي، بحار الانوار، ۹۴ ټوک ۱۴۸ مخ ۳۵ باب لومړی روایت.

۲ . رک : ابن اثیر، الکامل في التاریخ، څلورم ټوک ، ۱۵۸ ـ ۱۸۲ مخونه

کیدو سره دومره دشمني لرله[1] ولې نن هم په منظم پروګرام سره دامام حسین له نوم سره دشمني او حساسیت لري.؟ دا مخالفان چې ځانونه دیني روڼ اندي ګڼي په حقیقت کې نه له دینه کومه برخه او پوهه لري او نه له روشن فکرۍ. هغوي تېنګار کوي چې د امام حسین شهادت یوه عامه پیښه یا د پیغمبر (ص) د تاو تریخوالي غبرګون و. پیغمبر په بدر غزا کې له بني امیه وو سره زیږ چلند وکړ. بني امیه هم په کربلا کې د جنګ اور بل کړ. او د پیغمبر لمسے او ملګري یې ورووژل. او دا دهغه تاوتریخوالي نتیجه وه[2] البته په جنګ بدر کې، یو شمیر مسلمانان هم ووژل شول خو د کفارو وژله ډیره وه او خداي تعالی مسلمانان کامیاب کړل. وایي له دې امله چې په جنګ بدر کې پیغمبر له بني امیه وو سره تریخ چلند وکړ د بني امیه وو اولاد هم د پیغمبر له زوزات سره دغه سلوک وکړ. دا یوه طبیعي چاره او له بني امیه وو سره د پیغمبر د چلند رد عمل و د دغو روڼ اندو په باور د کربلا له عاشورا د عبرت در س دا دے چې د هیچا په وړاندې باید زیږ او تاو تریخجن عمل ونه شي چې د متقابل تاوتریخوالي سبب نه شي. د دغو کسانو په نظر، جهاد، دفاع امر بالمعروف او نهي از منکر باید ختم کړے شي.، چې څوک

---

۱. زه په هغه وخت کې څلور پنځه کلن وم او یاد مې دي چې د شپې مهال به یې دماتم لوستونکے او ذاکر رابله . هغه په شحصي جامو او کوټ پینټ کې راتله . د کور په انګڼ کې به ي جامې بدلې کړې او عمامه به یې په سر کړه. او د کور تل خونې ته به کوز شو . او هلته به یې په لوړ اواز ماتم لوسته . چې داسې نه وي په کوڅې کې د دولت ماموران د ماتم غږ واوري او هغه تعقیب کړي

۲ . رک : اکبر ګنچې، (خون بۀ خون شستن آمد محال)، صبح امروز ۳۲، ۲، ۱۳۷۸ شپږم مخ

له چا سره غرض ونه لري. او په قران کې دخداي تعالی دا حکم بې ځایه دے چې فرمایي:

قَٰتِلُوهُمۡ يُعَذِّبۡهُمُ ٱللَّهُ بِأَيۡدِيكُمۡ وَيُخۡزِهِمۡ وَيَنصُرۡكُمۡ عَلَيۡهِمۡ وَيَشۡفِ صُدُورَ قَوۡمٖ مُّؤۡمِنِينَ [1] (له مشرکانو سره وجنګیږئ چې خداي هغوي ستاسو په لاس عذاب کړي او سپک یې کړي. او تاسو په هغوي بریالي کړي چې دمومنانو زړونه ښاد شي)

دوي د بدر په غزا کې د پیغمبر کړچار غلط ګڼي ځکه چې نتیجه یې په کربلا کې د پیغمبر د لمسي وژله وه. خو یزید او یزیدیان سپین بازان ګڼي ځکه چې دهغوي کار طبیعي غبرګون و. د اسلام دغه ډول استنباط ته (ماډرن اسلام) او (له اسلامه نوے قرائت او استنباط) ویل کیږي! دا اختسون هغه فکر دے چې د معصومو ځوانانو او زلمیانو تر مینځ دودوي. چې هغوي له دې وروسته امام حسین دا ډول وپیژني. دا دشمنۍ له دې امله دي چې امام حسین د هدایت څراغ او د انسانانود ګمراهۍ او بې لارې مخنیونکے دے. او د دین په ملاتړ او مرسته کې د خلکو دنده روښانوي. د امام په سیرت کې د لټۍ او تسامح په پلمه له غیرته لاس نه اخستل کیږي. امام حسین وفرمایل هَیْهاتَ مِنّا الذِلَةُ او له دې امله ونه توانیدل هغه په مال او دولت سره وغولوي. د امام حسین منونکي او یاران هم د هغوي په پله پل ږدي.

---

[1] توبه (۹) ۱۴

دريم څپرکے

د عاشورا د پاڅون تاريخي مخينه

د عاشورا پېښه د عميزې د ژورتيا او د مصيبت د پراختيا له نظره او د هغې نورو اړخونو ته په پام سره په تاريخ کې کم سارې بلکه بې سارې ده. البته ددې مطلب دا نه دے چې هر څه په مقاتلو (د مصايبو په کتابونو) کې ليکلي دي او هر څه چې مرثيه لوستونکي وايي صحيح دي. بلکه کيد ے شي ډير يې باوري اسناد ونه لري سره له دې په دې پېښه کې قطعي مسايل شته چې که يوازې همدغو مسايلو ته پام وکړو روښانه به شي چې د امام حسين له کورنۍ او هغه سره څه ډول له انصافه او عدالته ليرې او ظالمانه او غير انساني سلوک شوے دے او حتیٰ د عربو له دود دستوره ليرې عمل شوے دے څکه چې عربان په نورو ولسونو او قامونو کې په ځينو ځانګړتياوو مشهور دي او په ځان وياړي چې دغه لوړ صفتونه پکې دي. ميلمه پالنه په دوي کې يو صفت دے چې له پخوا راهسې پرې عربان مشهور دي. هغوي اوس هم تر يو ه حده داسې دي. البته نور ډير خلک هم چې د قبيلو په ډول ژوند کوي ميلمه پال دي خو دا صفت له پخوا راهسې په عربو کې مشهور دے که يو کس به عربو کره ورغے او څه به يې ونه خوړل يا ونه څښل دا به له هغه سره د جنګ په معنا و. او ميلمه پالنه يې دومره ضروري ګڼله چېکه څوک به ورکره ورغلل نو يو څه به يې ضرور خوړل [1]

---

۱ . ر.ک : حسين الحاج حسين، حضار العرب في عصر الجاهليه، ۸۹ او ۹۰مخ

سره د دغو ټولو کوفيانو په ډير ټينګار سره ځيني کسان خپل وطن ته وبلل خو په کربلا کې هغوي حتیٰ د شپږو مياشتو ماشوم ته يو ګوټ اوبۀ ورنه کړې داسې ميلمه پالنه او ظلم په تاريخ کې په کوم ځاي کي ليدل شوے دے خو دا لويه پيښه او دا حيرانوونکې خبرې څنګه پيښې شوې؟ ايا کوموکسانو چې امام حسين او دهغه ملګري شهيدان کړل مسلمانان نه وو او له بهره اسلامي ټاټوبي ته راغلي وو.؟ ايا کومو کسانو چې د پيغمبر له لمسي سره داسې کار وکړ. کافران يهوديان يانصارا يا مشرکان وو؟

دغو پو ښتنو ته د تاريخ ځواب منفي دے سره له دې چې قران فرمايي: لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱلۡيَهُودَ[1] خو هيڅ تاريخي سند نه وايي چې دحسين قاتلان يهوديان وو. هم دا راز تر ننه چا نه دي ويلي چې له حسين سره جنګيدونکي کسان نصارا وو. لکه څرنګه چې په يقين سره ويلے شو چې د حسين او د ملګرو قاتلان يې زرتشتی يا مشرکان نه وو. بلکه مسلمانان او يوازې د کوفې مسلمانان وو. چې د کربلا غميزه يې وپنځوله.[2]

په دې ډول دا پوښتنه پيدا کيږي چې څرنګه مسلمانانو په خپله داسې عمل وکړ. او د ومره لوي جنايت او عميزه يې وپنځوله؟

ددې پوښتنې د ځواب د پيدا کولو لپاره د اسلام د لومړيو وختونو يعنې د پيغمبر د بعثت له وخته تر د خلفاوو تر دورې او امام حسين تر شهادته پورې د حالاتو لنډه شان شننه جايزه واخلو.

---

۱. مسلما يهوديان به د مومنانو تر ټولو لوي دښمنان ومومي . مايده، (۵) ۸۲
۲. مسعودي مروج الذهب، ۳ ټوک ۷۳ مخ

د پیغمبر په اصحابو کې د منافقانو نفوذ

د پیغمبر اکرم(ص) په زمانه کې په مسلمانانو کې داسې کسان وو چې اسلام یې له زړه نه مانه. او په ځینو دلیلونو او په نه زړه مسلمانان شوي وو. او یوازې د مسلمانۍ تظاهر به یې کاوه. قران په دې هکله ډیر آیتونه لري. او حتیٰ د منافقون په نامه یو ه سوره هم نازله شوې ده. خداي تعالی په مختلفو آیتونو کې د منافقانو د حالاتو په هکله خبرې کړي دي. منجمله دا چې هغوي په رښتیا ایمان نه دے راوړے هغوي دروغجن دي. لمونځ په سستۍ او پرکالۍ سره کوي ریا کار دي. د خداي ذکر کم کوي. لاندیني آیتونه په دغو صفتونو دلالت کوي.

إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ قَالُوا۟ نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ لَكَـٰذِبُونَ[1] (کله چې منافقان ته راغلل وې ویل: مونږ ګواهي ورکوو چې ته دخداي رسول یې خداي پوهیږي چې ته دهغه رسول یې او خداي شهادت ورکوي چې منافقان دروغ وايي.

وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُوا۟ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا[2] (کله چې لمانځه ته ودریږي په سستۍ سره لمونځ کوي او خداي نه یادوي مګر کم.)

ډیر شواهد موجود دي چې قران هغه کسان چې ایمان یې کمزورے و او ایمان یې د نصاب حد ته نه رسیده د منافقانو په ډله کې ګڼلي دي په دوي کې ډیر کسان پر دې سربیره چې حقیقي ایمان

---

۱. منافقون (۶۳)، ۱

۲. نساء (۴)، ۱۴۲

يې نه درلود له پيغمبر سره يې حسد هم کاوه. لکه څرنګه چې قران فرمايي.

أَمْ يَحْسُدُونَ ٱلنَّاسَ عَلَىٰ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ[1] (**هغوي له هغه څه سره چې خداي تعالی په خپل فضل خلکو ته روکړي حسد کوي**)

د تاريخي شواهدو او مدارکو په اساس د قريشو ځينو خلکو کله به يې چې د پيغمبر نوم په اذان کې اوريده خپه کيدل به منجمله هغه وخت چې کله پيغمبر مکه فتح کړه. او حکم يې ورکړ چې بلال دې اذان ووايي. يو قريش په بانګ کې د پيغمبر د نوم په اوريدلو سره خپه شو. او وې ويل زما پلار بختور و چې خداي واخسته او دا اواز يې وانه اوريد.[2]

د قريشو دوه تپې تربورونه حسابيدې دوي به د پيغمبر په هکله هم ويل: دا مونږ تر بور دے: يتيم ماشوم و په بيوزله کورنۍ کې لوي شو نن دې حد ته رسيدلے دے چې د خداي د نوم تر څنګ د هغه نوم اخستل کيږي. دوي به په دې حالت خپه کيدل[3] په دوي کې ځينې

---

۱ . نساء (۴) ۵۴

۲. ابن هشام، السيرة النبويه، ځلورم ټوک ۴۱۳ مخ

۳. ځينې سرچينې وايي چې دا خبره ابو سفيان وکړه. ر ک : قطب الدين راوندي . قصص الانبياء ۲۹۴ مخ.

د دې مطلب په شان يو مطلب د معاويه په هکله هم نقل شوے دے ابن ابي الحديد وايي احمد بن طاهر په اخبار الملوک کتاب کې ليکلي دي . معاويه واوريدل چې موذن بآنګ وايي کله يې چې وويل اَشْهَدُ اَنْ لا اله الا الله و اَشْهَدُ اَنّ محمد رسول الله. معاويه په خندا سره وويل اي د عبد الله زويه خداي دې پلار وبخښه څومره لوړ همت دې درلود او د ځان لپاره دې بل څه خوښ نه کړل مګر دا چې ستا نوم د نړيوالو د رب د نامې په څنګ کې راشي . (شرح نهج البلاغه، لسم ټوک ۱۰۱ مخ)

کسان دپیغمبر له وفاته وروسته په کابو پنځه ویشتو کلونوکې په اسلامي ټولنه کې منصبونو ته ورسیدل. په دوي کې ځینې داسې کسان وو چې د مکې له فتحې وروسته مسلمانان شول دوې د مکې ترفتحې پورې کابو شل کاله د پیغمبر په مقابل کې ولاړ وو. خو اخر خداي تعالی خپل پیغمبر په دوي بریالے کړ. او رسول الله مبارک له ټولو دشمنیو او کینو سره سره چې له دوي سره وشوې. د هغوي په سر د محبت سر راکاږه او هغوي ته یې طلقاء یعني ازاد شوي وبلل حضرت زینب بي بي هم د عاشورا له پیښې وروسته د بني امیه وو د قدرت په اوج کې د دې خبرې یادونه وکړه او بني امیه یې (طلقاء) وبلل.[1] د بني امیه وو خباثت ذاتي و. دوي دومره ناپاکه وو چې په وجود کې یې د نورانیت هیڅ نښه نه لیدل کیده. په هغه

همدا راز زبیر بن بکار د مطرف بن مغیره په وینا دا کیسه بیان کړې ده . مغیره بن شعبهٔ د معاویه یو والي و . د هغه زوي مطرف نقل کړي دي چې یو کال له خپل پلار سره شام ته لاړم او یوه موده هلته وو . هره ورځ به مې پلار معاویه ته ورتله او دهغه د چالاکۍ او هوښیارۍ خبرې به یې کولې تر دې چې یوه ورځ د معاویه له ځایه له ستنیدو وروسته یې ډوډۍ ونه وخوړه . او وې ویل تر ټولو د خبیث او کافر سړي له ځایه راغلم و مې ویل پلاره دا څه وایې ؟ وې ویل نن مې معاویه ته وویل اې امیر المومنین کوم هدف چې دې درلود هغه ته ورسیدې او ګمان کوم چې نور نو بني هاشم ستا لپاره څه مشکل جوړ نه کړي . غوره ده چې له هغوي سره نیکي وکړې چې اجر او ثواب لا سته راوړې او نیکه نامه دې پاتې شي . په دې وخت کې معاویه وویل هیهات . هیهات . څرنګه د نیک نوم د پاتې کیدو هیله ولرم حال دا چې ابو بکر راغے حکومت یې وکړ او لاړ . نوم یې هم له هغه سره لاړ د عمر نوم هم د هغه په تللو سره لاړ . خو هره ورځ پنځه ورځې د ابن کبشه (هغه لقب چې مشرکانو پیغمبر ته ورکړے و) نوم اخستل کیږي او وایي : اشهد ان محمد رسول الله . زه بې له دې چې دغه نوم په خاورو کې ښخ کړم بل څه هدف نه لرم (اخبار الموفیات، تحقیق ډاکټر سامي مکي العاني، ۵۷۷مخ)

۱. سید ابن طاووس، اللهوف في قتلی الطفوف ۱۸۲ مخ

وخت کې د دغه ډلې مشهور او ځرګند شخصيت ابو سفيان و. د دغه ډلې خباثت تر دې حده و چې د عاشورا په زيارت کې په ټولو بني اميه وو لعنت شوے دے: اللهم العن بني اميه قاطعه. البته ممکنه ده ګوته په شمير کسان لکه (عمر بن عبدالعزيز) په دغه ډله کې استثنا وي خو په ټول کې هغوي بد فطرته کسان وو. په روايتونو کې راغلي دي چې په قران کې د الشجرة الملعونه نه مطلب بني اميه دي. دا ډله هماغه د پيغمبر د بلنې له پيله له هغه حضرت سره مخالفت پيل کړ. بني اميه او بني هاشم د قريشو او عبد مناف دوه تپې وې چې له اسلامه مخکې يې هم له يو بل سره کورني اختلافات لرل. خو له هغه وخته چې پيغمبر اکر م (ص) له بني هاشمو مبعوث شو. له بني هاشمو سره د بني اميه وو دشمني زياته شوه. او بني اميه وو تر کومه يې چې له وسه وه. مسلمانان او پيغمبر په مکه کې وځوراوه. له دې وروسته چې مسلمانانو مدينې ته هجرت وکړ او حکومت يې جوړ کړ وتوانيدل خپل ځينې حقوق له بني اميه وو او نورو مشرکانو بيرته واخلي کله چې د ابوسفيان په مشرۍ د قريشو تجارتي کاروان د شام په لور روان و. مسلمانانو د خپلو ځينو مالونو د ستنولو لپاره په دغه کاروان بريد وکړ چې دغه ماجرا د جنګ بدر سبب شوه. له دې پيښې وروسته د مکې تر فتحې پورې د مسلمانانو او د مکې د قريشو تر مينځ جنګ روان و خو کله چې مسلمانانو مکه فتحه کړه او ابوسفيان او ملګري يې مغلوب شول رسول الله مبارک د هغه کور پناه ځاي وګرځاوه او وې فرمايل هر څوک چې د ابو سفيان کور ته پناه يوسي په امان کې دے. دوي په دې کار سره هڅه وکړه چې د هغوي زړونه مسلمانانو ته نژدې او د هغوي د فساد او ورانکارۍ

مخه ونيسي له همدې امله ابو سفيان او دغه ډول کسانو ته چې هغه ورځ يې پناه وموندله طلقاء يعنې د پيغمبر (ص) لخوا ازاد شوي ويل کيږي. خو سره له دې چې بني اميه د اسلام په پناه کې راغلل. او په ظاهره مسلمانان شول خو هيڅ کله يې له بني هاشمو او له رسول الله مبارک سره شخصي دشمني کمه نه شوه. او هيڅکله حقيقي ايمان د هغوي زړونو ته لاره ونه موندله هغوي که څه هم په ظاهره د خپلو مصالحو او ګټو د ساتلو لپاره اسلام قبول کړ لمونځ به يې کاوه او د مسلمانانو په غونډه کې به يې ګډون کاوه خو هيڅکله يې له زړه ايمان نه درلود.

اخر د خداي رسول رحلت وکړ لا دهغوي جنازه نه وه ښخه شوې چې ځينې مسلمانان په ځينو دلايلو په سقيفه کې غونډ شول او ابوبکر يې د پيغمبر ځاي ناستے وټاکه. او له هغه سره يې بيعت وکړ. له دې امله چې ابوبکر د قريشو له پياوړي تپې نه و د قبيله ايزو تعصباتو په وجه د قريشو ډيرو پياوړو تپو دا خبره نه شوه زغملاي. په دې منځ کې ابو سفيان چې له اسلام او مسلمانانو سره يې د زړه کينه لرله فرصت غنيمت وباله اود پيغمبر تر حضرت عباس (ع) ته ورغے او وې ويل:(ولې ناست يې چې مونږ بني عبد مناف يې څنګ ته کړو. علي چې پيغمبر خپل خليفه ټاکلے و ليرې کړ او د تيم د قبيلې يو کس د پيغمبر ځاي ناستے شو. دا څه مصيبت دے) بيا يې وويل (اي د عبد مناف بچيانو! خپل حق واخلئ): اِنّي لاارىٰ عِجاجة لا يَطْفَئُهَا اِلّا الدم،: زه داسې توپان وينم چې بې له وينې يې بل څه نه شي ختمولے[1] بيا له حضرت عباس سره امير المومنين علي (ع) ته

١. محمد باقر مجلسي، بحار الانوار ٢٨ ټوک ٣٢٨ مخ

ورغلل او وې ویل مونږ له ابو بکر سره بیعت نه کوو. او تیار یو چې له تا سره بیعت وکړو. امیر المومنین وفرمایل اې خلکو، د فتنې څپې د ژغورنې په کشتیو سره څیرې کړئ او له دغه فخر خرڅولو ځانونه وساتئ. [که زه نن د خلافت د اخستلو لپاره کوم اقدام وکړه] د هغه چا په شان ده چې شنه میوه وشوکوي. او دا کار داسې دے لکه د بل چا په پټي کې کرونده کول که خبره وکړم ما تورنوي چې په مقام او منصب پسې یم. او که غلے کښېنم وایي چې علي له مرګه ویرېږي هیهات چې دا خبره (په سختو جنګونو کې له عربو پهلوانانو سره زما له جنګیدو وروسته) سمه نه ده. په خداي قسم د بوطالب بچي له مرګ سره تردې زیاته مینه لري څومره چې یې یو ماشوم د مور له تي سره لري. بلکه زه د راتلونکي داسې اسرار او رازونه لرم چې که تاسو ته یې ښکاره کړم د هغه رسۍ په شان چې په ژور کوهي کې پرېښودل شي او په خپله لاره کې په اضطراب سره دکوهي له دیوالونو سره ولګیږي تاسو به هم پریشانه شئ [او د هغه د اوریدو زغم بۀ ونه لرئ] ١

په دې ډول د هغوي ویاړ دا و چې له قریشو او دمکې له لویو کسانو دي او په دغو خبرو به یې په یو بل لویي خرڅوله او له دې امله یې نه منله چې د تیم په شان یوه قبیله په هغوي حکومت وکړي. امام علي هم د اسلام د ګټو په ساتنه په ټینګار سره هغوي ارامښت

---

١. ایها الناس شقوا امواج الفتن بسفن النجاة و عرجوا عن طریق المنافره و ضعوا تیجان المفاخره .... مجتنی الثمره لغیر وقت ایناعها کالزارع بغیر ارضه فان اقل یقولوا حرص علی الملک و ان اسکت یقولوا جزع من الموت . هیهات بعد اللتیا والتي والله لابن ابي طالب آنس بالموت من الطفل بثدی امه بل اندمجت علی مکنون علم لو بحت به لاضطربتم اضطراب الارشیه في الطوی البعیدة (ابن ابي الحدید، شرح نهج البلاغه، ١ ټوک ٢١٣ مخ)

ته بلل او له تفرقې او اختلافه يې منعې کول. حضرت امير المومنين (ع) همدا راز ابو سفيان ښه پيژنده او پوهيده چې که فرصت په لاس ورشي د بدر د وژل شويو کسانو غچ له مسلمانانو اخلي.

ابو سفيان د ابوبکر او عمر د خلافت په وخت تل د دې فرصت په کمين کې و چې حکومت لاس ته راوړي. کله به يې لانجې جوړولې او کله به له ابوبکر او عمر سره ښکيليده. او له هغوي سره به يې لفظي جنګ کاوه. تر دې چې په ځينو ځايونو کې به ښکنځلو او تندو خبرو ته خبره رسيده[1] خو سره د دغو ټولو يې فرصت پيدا نه کړ هغه اخر فيصله وکړه چې له حجازه ليرې سيمې ته لاړ شي او د اسلام په نامه د حکومت او تشکيلاتو د جوړولو لپاره زمنيه برابره کړي. له همدې امله يې دوهم خليفه قانع کړ چې معاويه د والي په توګه شام ته وليږي. شايد دوه خليفه هم د بني اميه وو له سازشونو تنګ شوے و او په نتيجه کې له مرکزه د هغوي د ليرې کولو لپاره يې د شام حکومت معاويه ته ورکړ. دې چارې ابو سفيان د اسلامي هيواد په راتلونکې کې نفوذ ته هيله من کړ.

کله چې دوهم خليفه له دنيا لاړ خلک له مخکې د جوړ شوي پلان مطابق چې بني اميه هم پکې شريک وو. له عثمان سره بيعت وکړ. له دې کيسې وروسته ابو سفيان يو ځل بيا هيله من شو چې قدرت ته به ورسيږي، ځکه چې عثمان له بني اميه وو د هغه له نزدې خپلوانو و. د خلافت لپاره د عثمان په انتخاب سره ابوسفيان خپل خپلوان او نزدي کسان د عثمان په کور کې راغونډ کړل.او هغوي ته يې وويل. (اي د بني اميه بچيانو حکومت د پولو د لوبې د (د غونډسکې) په

---

1. مسعودي، مروج الذهب ۲ ټوک ۳۱۴ مخ

شان له یو بله واخلئ په هغه چا قسم چې ابو سفیان پرې قسم خوري نه عذا ب شته او نه څه حساب کتاب نه جنت شته او نه دوزخ نه بیا راپاڅول شته او نه قیامت!)

هغه په دغه ډول قسم سره چې د خداي په کعبې یې قسم ونه خوړه دوزخ او جنت نفي کوي او په ډاګه وايي چې زمونږ جنګ د حکومت او مشرۍ په سر دے تر اوسه بني هاشمو حکومت کاوه اوس زمونږ لمبر دے. نن چې حکومت د بني امیه وو لاس ته ورغلے باید په ټول طاقت سره یې وساتي او حکومت باید په وراثتي ډول په دې کورنۍ کې پاتي شي.

خو ساده مسلمانان په دې حقیقت نه پوهیدل.[1] هغوي چې شمیر یې هم کم نه و نه پوهیدل چې ابوسفیان ایمان نه لري. د هغه زوے معاویه هم دپلار په شان و. او په ځینو ځایونو کې یې خپله عقیده ښکاره کړې وه. لکه څرنګه چې زبیر بن بکار نقل کړې ده. یوه شپه مغیره له معاویه سره و چې د اذان غږ راغے. معاویه د پیغمبر په رسالت په شهادت دومره خپه شو چې وې ویل: وګوره محمد څه کړي دي چې خپل نوم یې د خداي د نوم په څنګ کې راوستے دے. د معاویه زوي یزید هم د نشې په حال کې هغه څه چې په زړه کې یې لرل په ژبه راوړل:

لَعِبَتْ هَاشِمُ بِالْمُلکِ فَلا خَبَرٌ جَاءَ وَلا وحيٌ نَزَلْ [2]

---

۱. یا بني امیه تلقفوها تلقف الکره فو الذي یحلف به ابو سفیان ما من عذاب ولاحساب ولا جنة ولا نار ولا بعث ولا قیامة) (ابن ابي الحدید ، شرح نهج البلاغه ۹ ټوک ۵۳ مخ)

۲. علي ابن عیسی اربلي، کشف الغمه ۲ ټوک، ۲۱ مخ

(بني هاشمو له حکومت سره لوبې وکړې که نه وي نه وحي نازله شوې او نه له اسمانه کوم خبر راغلے دے)

د خلفاوو په زمانه کې د امام علي (ع) تر ټولو لوي هدف

د رسول الله مبارک له وفاته وروسته ځينو کسانو فيصله وکړه چې ځانونه د هغه حضرت ځاي ناستي معرفي کړي. او دا په مسلمانانو کې د ډير لوي انحراف پيلامه وه. امير المومنين په اوله مرحله کې له دوي سره بحث او خبرې وکړې او هڅه يې وکړه چې په استدلال سره هغوي هدايت کړي. هغه حضرت کابو شپږ مياشتې د د خلکو لپاره د خلافت د مسلې د روښانولو او د ټولنې د انحراف د سمولو هڅه وکړه. امام خلکو ته يادونه وکړه چې د خداي لخوا او د پيغمبر په لاس د ځاي ناستي له ټاکل کيدو وروسته د خلکو لخوا دخليفه ټاکل غلط کار دے. هغه په ځلونو وفرمايل زه د پيغمبر ځاي ناستے يم او بايد اسلامي ټولنه هدايت کړم[1] امام به د شپې په وخت بي فاطمه او حسنين (ع) د اصحابو کورنو ته بوتلل چې هغوي ته د پيغمبر د سپارښتنو يادونه وکړي. خو په دوي کې به ځينو ويل: مونږ ته دغه خبره نه ده ياده. ډيرو به لا دا ويل چې که له دې مخکې دې مونږ ته ياداوري کړې وه مونږ به له بل چا سره بيعت نه کاوه،خو اوس مو بيعت کړے دے.

اخر له شپږو مياشتو وروسته امام علي مجبوره شو د اسلامي مصلحت په وجه په ظاهره له خليفه سره بيعت وکړي او حکومت يې په رسميت وپيژانده. او که هغه حضرت دا کار نه وے کړے په

---

۱ . نهج البلاغه دريمه خطبه

اسلامي ټولنه کې به فتنه او خونريزي جوړه شوې وه. نو د اسلامي امت د مصلحت تقاضا وه چې هغه حضرت صبر او چوپتيا غوره کړي. او له دې امله چې د عملي چلند امکان نه و له شرعي نظره د دوي غاړه خلاصه وه.

له دريم خليفه وروسته خلک راغونډ شول او له امير المومنين (ع) سره يې بيعت وکړ. اما م وفرمايل: لو لا حضور الحاضر وقيام الحجة بوجود الناصر لالقيت حبلها علي غاربها[1] که دغه ګڼ خلک نه واي حاضر شوے او د ډيرو مرستندويو په راتګ سره راباندې حجت نه وے تمام شوے نو و خلافت د اوښ جلب به مې د هغه په ملا وراچولاي و. په داسې حال کې چې خلک زما د حکومت منلو ته تيار دي او د ملګرو په شتون سره پر ما حجت تمام د ے او دنده زما په غاړه راپريوتې ده نور نو د ځنډ ځاي نه دے پاتې پر دې اساس امير المومنين (ع) پر هغه مشروعيت سر بيره چې دخداي له لوري يې درلود د خلکو په تيارۍ سره يې د عمل قدرت هم پيدا کړ.

په هر حال په دغه موده کې په تيره بيا د اول او دوهم خليفه په زمانه کې امام علي هڅه وکړه چې په ټولنه کې اسلامي حقايق او احکام او معارف خپاره کړي هغه د ابن عباس په شان شاګردان وروزل چې په بحث او لارښوونې سره به يې خليفه ګان خپلو غلطيو ته متوجې کول د امير المومنين (ع) په هکله د رسول الله مبارک فرمايشاتو ته په پام سره ټولنيز حالات هم داسې بدل شوي وو چې ډير صحابه له خلفاوو سره له بيعته پښيمانه شوي وو. که څه هم هغوي له بيعته غړيدل سم نه ګڼل او له زړه يې له امير المومنين سره

---

1. ابن ابي الحديد، شرح نهج البلاغه ۲ ټوک ۲۰۲ مخ

مینه لرله. پر دې ورزیات دخلفاوو پرله پسې غلطۍ دوي مجبورول چې د اسلامي معارفو او احکامو په زمینه کې د امیر المومنین خبره ومني. لکه څرنګه چې اهل سنتو محدثانو نقل کړې ده دوهم خلیفه تر اویا ځله زیات وویل چې (لو لا علي لهلک عمر، که علي نه وے عمر به هلاک شوے و). [1]

یا لا ابقاني الله لمعضلة لیس لها ابو الحسن، که یوه ورځ علي نه وي خداي دې ما په هغه ورځ ژوندے ونه ساتي. داسې نه وي چې کوم مشکله پیدا شي او زه یې حل لاره ونه مومم. [2]

خلیفه ګانو د اسلامي معارفو په هکله د حضرت علي (ع) رایه او علم مانه. او دا په هغه زمانه کې د اسلام او معارفو د ساتلو تر ټولو ښئ لاره وه. که څه هم په ځینو ځایونو کې به له هغوي غلطۍ هم کیدې په هر حال هغه خطر چې اسلام او اسلامي ټولنه یې ګواښله د خداي له لوري د ټاکل شوي ولي امر په لاس د حکومت د چلولو د مسلې اصل و.

دغه حالت د عثمان دخلافت تر وخته روان و. د هغه له وخته عملي انحرافات زیات شول او له عثمان سره دخلکو د بیعت په اوله ورځ ابوسفیان بني امیه دهغه په کور کې راغونډ کړل او په بني امیه وو کې د قدرت او [3] حکومت د پاتې کیدو په هکله یې له هغوي سره خبرې وکړې.

---

۱. تیر سند ۱ ټوک ۱۸ مخ
۲. هماغه
۳. هماغه

١. له دغه کیسې وروسته هغه واکمنان چې د مختلفو ښارونو لپاره وټاکل شول زیاتره له بني امیه وو یا د هغوي له دوستانو او پلویانو وو. په بني امیه وو کې دا تفکر واکمن شو چې ټول هغه څه چې د دین په هکله ویل شوي وو دروغ وو او یوازې د حکومت مسله مطرح وه. او بني هاشمو یوازې د حکومت د لاسته راوړولو لپاره د دین خبره رامنځته کړې ده. او هغه یې خپلو موخو ته د رسیدو لپاره یوه وسیله ګرځولې ده.

هغه مقامات او چارواکي چې د عثمان په حکومت کې ټاکل کیدل د پاچاهانو په شان سلوک به یې کاوه. او ځانونه یې (مالک الرقاب) او د خلکو د اختیار خاوندان ګڼل. هغوي په خپله سیمه کې ټوله مال اوشته د ځان بلل او په خپله خوښه یې استعمالوه. له بیت الماله یې ډیر شته او دولت غونډ کړل او د خلکو حقوق یې ضایع کړل. په بیوزلو او کمزورو یې ظلم او زیاتے وکړ تر دې چې خلک تنګ شول او کلک هوډ یې وکړ. چې خلیفه لیرې کړي. او د زیاتو ظلمونو په وجه چې په اسلامي صوبو کې د عثمان ګوډاګیانو په هغوي وکړل د عثمان د لیرې کولو لپاره یې ملا وتړله.

په داسې حالاتو کې که حضرت علي د عثمان د وژلو لپاره ګام پورته کړے وے یو غلط دود به جوړ شوے و. او خلک به په اهل بیتو (ع) بد بینه شوي وو او ګمان به یې کاوه چې دا اختلافونه د دنیا په سر دي ډ له دې امله دوي نه یوازې د عثمان د قتل لپاره څه اقدام ونه کړ بلکه د هغه مخه یې ونیوله. خو د دوي هڅې ګټه ونه کړه. او هغه مسلمانان چې غوسه شوي وو عثمان یې وواژه د عثمان له وژلې وروسته ټول خلک د علي په علي راغونډ شول او دوي ته

يې وويل چې بايد د عثمان جانشين شي. حضرت امير المومنين کله چې د خلافت مسووليت ومانه وې فرمايل: زه دا مسووليت په دې شرط منم چې د پيغمبر اکرم (ص) په شان او د خداي او رسول د سنتو مطابق عمل وکړم.

ډيرو کسانو د بيعت په وخت ويل مونږ په دې شرط ستا بيعت کوو چې ته هم د تير خليفه ګانو په شان چلند وکړې. خو حضرت علي وفرمايل: زه داسې بيعت نه منم له ماسره بيعت بايد په دې اساس وي چې دخداي د کتاب او سنتو مطابق عمل وکړم.[1]

اخر خلکو د حضرت علي د وينا په اساس د دوي بيعت وکړ. خو په اسلامي ټولنه کې داسې کسان وو چې له دغه بيعته نه وو راضي په هغوي کې د ځينو کسانو لکه بني اميه وو او په سر کې يې د معاويه مخالفت د حقيقي ايمان د نه لرلو په وجه و. ځينې نور کسان هم که څه هم لمونځونه يې کول او روژې يې نيولې او حتیٰ له پيغمبر سره يې په غزاګانو کې برخه اخستې وه خو ايمان يې کمزورے او له دنياسره يې مينه دومره زياته وه چې د اسلام په احکامو يې عمل نه کاوه. او د امام حسين د وينا مطابق د دنيا بندګان وو. او دين يې هسې په خولې جاري و.[2] دا کسان تر هغه وخته چې دين او دنيداري يې له دنيا سره ټکر ونه وخوري دين داره دي، خو که دين يې دنيا ته تاوان رسوي نو د دين پلوي توب نه کوي. او که څه هم په ظاهره مسلمانان دي او د اسلام د احکامو تابع خو په عمل کې خپلې ګټې په دين مخکې کوي. د پيغمبر ځينې اصحاب لکه طلحه او زبير چې

---

۱ ابن واضح، تاريخ يعقوبي ، ۲ ټوک ۵۵ مخ

۲ محمد باقر مجلسي، بحار الانوار، ۴۴ ټوک، ۳۸۲ مخ

له لویو شخصیتونو او د خلافت کاندیدان وو او تر نورو مخکې یې له علي سره بیعت وکړ، تر نورو مخکې یې له علي سره بیعت مات کړ او جمل جنګ یې جوړ کړ. له هغوي وروسته معاویه صفین او خوارجو نهروان جنګونه جوړ کړل.

د خپل خلافت په دوران کې د امیر المومنین کړچار له خلافته مخکې د هغه حضرت له کړچار سره ډیر فرق درلود. هغه له خلافته مخکې د قدرت په مسند کې نه و چې له دشمنانانو سره مبارزه وکړي، خو له بیعته وروسته حضرت علي د اسلام له دشمنانانو او هغو ټولو کسانو سره چې د اسلامي حکومت په خلاف پاڅیدلي وو مبارزه وکړه. هغه حضرت اول د جمل له جګړه مارو او ورپسې د صفین او بیا د نهروان له جګړه مارو سره وجنګید.

په دې اساس له مخالفانواو هغو کسانو سره چې اسلام یې ګوابنه د مبارزې یوه مرحله جنګ دے. خو په دې بڼه چې شرایط یې برابر وي. مثلا دا چې دخداي تعالی له لوري مشروعیت ومومي او همداراز خلکو منلاي وي او د هغه ملاتړ وکړي. که دا شرایط برابر وي د واکمن دنده ده چې حتیٰ د توري په وسیله د اسلام ملاتړ وکړي. له څرنګه چې دامیر المومنین دخلافت زیاتره وخت په دغه ډول جنګونو کې تیر شو.

د بني امیه وو فرصت غوښتنه

د بني امیه وو له نظره سیالانو د سلطنت ګدۍ له هغوي اخستې وه. او دوي یې له میدانه ویستلي وو. بني امیه چې د میدان بایللي وو. په ځان لازمه ګڼله چې یو ورځ د دغه ماتې بدله واخلي. ځینو نورو

داسې فکر کاوه. هغوي تر ابو سفيان او د هغه تر کورنۍ زيات چالاک وو او هڅه يې کوله چې د خپلو پښو پل پرې نه ږدي. په دوي کې ځينې کسان په ټولنه کې لوړو مقاماتو ته هم ورسيدل. معصومو امامانو دهغوي په هکله فرمايلي دي: لم يؤمنوا بالله طرفة عين[1] (دوي حتیٰ يوه شيبه هم په خداي ايمان نه و راوړے. خو يو عمر يې خلک د ايمان په تظاهر سره غولول. که څه هم د داسې کسانو چې دومره لويې دسيسې او سازشونه جوړوي او په مناسب وخت کې يې اجرا کوي شمير کم دے. خو دغه شيطانان د ټولو فتنو سرچينه دي. ځينې نور کسان بيا غوليږي او د هغوي د لاس اله ګرځي او په دې هيله چې د دوي د قدرت په سيوري کې يو څه لاس ته راوړي. د هغوي ملاتړ کوي. کله چې قدرت او پانګه د دغه اولې ډلې په لاس کې راشي، د نورو دغولولو لپاره مناسبه زمينه لاس ته راوړي. لکه څرنګه چې ابو سفيان هم د عربو شتمن ګڼل کيده. په داسې حالاتو کې که څه هم ځينې ساده خلک بې له اجر او بدلې د هغوي خدمت کاوه د بني اميه وو پلويان د مال او مقام په تمه د هغوي د اوامرو تابع وو. هغه وخت چې د بني اميه وو مالي حالت ښه و دغو کسانو د سرو زرو د سکو په تمه د هغو ملاتړ کاوه او کله چې بني اميه قدرت ته ورسيد د پوستې او مال په تمه د هغوي تابع شول. حتیٰ هغه وخت چې بني اميه لا قدرت ته نه وو رسيدلي ځينې د مقام او پوستې د لاسته راوړول په شرط د دوي ملاتړ کاوه او له يو بل سره يې تړونونه کول چې هر وخت مقام او حکومت ته ورسيږي د يو بل خيال به ساتي. سره له دې د بني اميه وو ډير پيروان ساده خلک وو. چې په

---

[1] ضيا، الدين عراقي، نهاية الافکار ۳ ټوک ۱۹۳ مخ

مختصرو تبلیغاتو او ګوانښ یا تمې سره یې بې له څه بدلې د هغوي لپاره کار کاوه.

په دې اساس اوله ډله ګوته په شمیر کسان لکه ابو سفیان مغیره، او ابو عبیده جراح وو چې د فتنې جوړوونکي او متفکران ګڼل کیدل.ځینې نور کسان بیا د قبیله ایزو تړونونو او خپلویو په وجه او یا د مال او مقام په تمه په ولې ډلې پسې روان وو. او دریمه ډله چې اکثریت وو،یوازې د ساده والي په وجه په دغه بهیر پسې روان شول. له دې امله ویلای شو چې له خپلې اصلي لارې د اسلام د غړیدو تر ټولو لوي عامل د عامو خلکو ساده والے دے. د شام د خلکو د ساده والي په هکله ډیرې کیسې په تاریخ کې نقل شوي دي. د صفین له جنګه وروسته د معاویه عسکرو د امیر المومنین د یو ملګري اوښ تروړلے و. او هغه د خپل او د بیرته اخستلو لپاره معاویه ته ورغے. معاویه له هغه وغوښتل چې دخپلې ادعا د ثابتولو لپاره شاهد راوړي. خو هیڅا هغه په شام کې نه پیژنده نو خپله ادعا یې ثابته نه کړے شوه. له بل پلوه هغه کس چې د ده اوښ یې غصب کړے و دوه شاهدان راوړل چې د هغه په ګټه یې شهادت ورکړ او وې ویل: چې دا اوښه د پلانکي سړي ده. معاویه هم د هغو شاهدانود شهادت په اساس حکم وکړ چې اوښه د دغه شامي کس ده. د اوښ اصلي مالک اعتراض وکړ او وې ویل زما اوښ نر دے، اوښه نه ده. دغو دوو کسانو څرنګه شهادت ورکړ چې اوښه دشامي کس ده. او تا هم د هغه په حق کې فیصله وکړه.؟ معاویه په ځواب کې وویل لاړ شه علي ته ووایه چې معاویه یو لک عسکر لري چې اوښ او اوښۀ نه پیژني. او زه له دغه ډول عسکرو سره د علي جنګ ته روان یم.

معاويه په شام کې

له دې وروسته چې امير المومنين حکومت ته ورسيږي، دوهم خليفه معاويه والي او ګورنر ټاکلے و. د عثمان په زمانه کې د معاويه خلافت پوره تاييد او کلک شو. او له دې امله چې د دريم خليفه خپل و زيات اختيارات يې لاسته راوړل. شام له مدينې ليرې و او د ختيځ روم د دولت په حدود و کې ګډل کيده. له دې امله هغوي زياتره له روميانو سره په تماس کې وو. چې تازه تازه يې اسلام منلے و[1]. د شام جغرافيايي موقعيت او واکمني په دا ډول نه وه چې د هغه ځاي اوسيدونکي په صحيح او کامل ډول له اسلامي معارفو خبر شي. معاويه هم نه غوښتل چې هغوي دې له اسلامه پوره خبر شي. هغه د خپل حکومت او سلطنت په فکر کې و او له دې سره يې غرض نه و چې خلک دين او ايمان ولري يا يې ونه لري. لکه څرنګه چې له امام حسن سره د سولې له تړونه وروسته يې په کوفي جومات کې په څرګنده په دې خبره اعتراف وکړ.[2] اخر وروسته له دې چې خلکو په علي سره بيعت وکړ معاويه په دې پلمه چې علي (ع) د عثمان قاتل دے بلوا وکړه او اول يې د طلحه او زبير په شان کسان چې پخپله د عثمان په وژله کې شريک وو او عايشه يې - چې خلک يې د عثمان قتل ته بلګل[3] - ولمسوله چې د عثمان د قتل په پلمه له حضرت علي (ع) سره وجنګيږي بيا هغه په خپله هم په دې پلمه د جنګ بيرغ پوته

---

۱ . مسعودي، مروج الذهب ۳ ټوک ۴۱ ،۴۲ مخونه

۲ . ابوالفرج اصفهاني، مقاتل الطالبين، ۴۵ مخ، شيخ مفيد، الارشاد ۱۹۱ مخ . ابوالفرج په دې هکله وايي : معاويه داخطبه کوفې ته له ننوتلو مخکې ورکړه

۳ . شيخ مفيد، الجمل، د شيخ مفيد کانګرس، قم، ۱۴۱۳ ه ق ۴۲۹ .

کړ. دا په داسې حال کې وه چې حضرت علي د عثمان په قتل کې هیڅ لاس نه درلود. او حتیٰ د عثمان د کلابندۍ په وخت حضرت حسن او حسین (ع) د امام علي په امر هغه ته اوبهٔ رسولې. د دې په اپوټه معاویه چې د عثمان د وژل کیدو مخه یې نیولاي شوه هیڅ اقدام یې ونه کړ ځکه چې پوهیده د عثمان په وژلې سره به د خلافت لمبر هغه ته ورسیږي. معاویه یوه موده له حضرت علي سره په جنګ کې تیره کړه او د عمرو عاص او ځینو نوروخپلوانو دوستانو او له اسلامه مخکې د قریشو د لویو کسانو په چلولونو او دوکو سره وتوانید د خوارجو په مرسته صفین جنګ د امام علي په تاوان پاي ته ورسوي. په هغه جنګ کې یې د حکمیت مسله مطرح کړه او دا چاره سبب شوه چې معاویه وتوانیږي ځان د خلیفه په توګه مطرح کړي. او اخر هم امیر المومنین د خوارجو په لاس شهید شو. د امام علي له شهادته وروسته امام حسن تر یوې مودې له معاویه سره جنګ جاري وساته خو د معاویه نیرنګونه چلولونه اوسازشونه او هغه سستي او د ایمان کمزوري چې دامام حسن په ملګرو کې پیدا شوې وه امام حسن مجبوره شو. چې سوله ومني. ځکه چې دامام علي د وخت اوږدو جنګونو خلک ستړي کړي وو. او له دوي یې د کامیابۍ هیله اخستې وه. ډیر کوماندانان هم چې د دغه وضعې تر اغیز لاندې معاویه ته ګروهمن شوي وو په ډیرو وعدو لالچونو او زیاتو پیسو سره له هغه سره یو ځاي شول. په دې طریقه امام حسن له داسې کسانو سره مخامخ و چې په هیڅ ډول د هغه ملاتړ ته تیار نه وو. له دغه وخته وروسته معاویه په خپلې کورنۍ کې د حکومت د مزبوتولو لپاره ډیرې ماهرانه نقشې او پلانونه جوړ کړل.

معاويه اخر دې نتيجې ته ورسيد چې بايد له موجودو زمينو د خپل حکومت او او د سلطنت دپراختيا په ګټه استفاده وکړي. که څه هم د دغه حکومت نوم خلافت و خو په حقيقت کې په هغه وخت کې د ايران يا د روم د سلطنت په شان و. او هغوي ارمان درلود چې د قيصر او کسري په شان پاچاهي وکړي. د دې کار لپاره يې د هغه وخت په ټولنه کې له موجودو زمينو استفاده وکړه.

علي او د اسلامي حکومت د بيلګې وړاندې کول

معاويه د خپل وخت لوي سياستوال او هوښيار کس و تر دې حده چې په داهية العرب مشهور دے. خلکو بۀ ويل علي په سياست کې په معاويه پسې نه شو رسيدے که نه وي په هغه به بر يالے شوے و. امير المومنين په دې هکله وفرمايل: لو لا کراهية الغدر لکنت من ادهی الناس[1] (که مکر او حيله مې مکروه او بده نه ګڼله زه به تر ټولو چالاک انسان وم)

که امير المومنين له معاويه يا نورو مخالفانو سره لږ شان هم سازش کاوه. ايا هغوي دومره موقعيت ته رسيدلاي شول؟ حتیٰ نن ځينې کسان هڅه کوي له دغه رودې په کلي ډول د ولايت د مقام او په خاصه توګه د پيغمبر اکر م (ص) او د ګرانو امامانو (ع) د عصمت د مقام د کمزورې کولو لپاره استفاده وکړي. چې راتلونکي نسلونه په عصمت پوره ايمان ونه لري. او په ټول چارو او مقامونو کې د معصومانو لوړاوے ونه مني. مثلا د دوي يوه شبهه په دې ډول ده.

---

١ . نهج البلاغه، ٢٠٠ خطبه

امام علي د هغه وخت په هکله چې خلکو د هغه په کور يرغل وکړ چې له هغه سره بيعت وکړي فرمايي: نزدې وه چې حسن او حسين (ع) د خلکو تر ښپو لاندې شي.[1] له علي سره په بيعت کوونکو کې د طلحه او زبير په شان لوي شخصيتونه موجود وو. دا دوه د هغه شپږ کسيزې شورىٰ غړي وو چې دوهم خليفه عمر جوړه کړې وه دوي پخپله د خلافت کانديدان وو. خو سره له دې يې له علي سره بيعت وکړ. ځينې باوري دې چې ښه دا وه چې علي دغه دوه کسان راغوښتي واي او د ډاليو په ورکولو سره يې دهغوي زړه په لاس راوړے وے. شايد بهتره وه امام علي هغوي ته ويلي وے چې زه خلافت ته په رسيدو کې ستاسو احسانمن يم. او په دې ډول يې هغوي د خپل ځان فرمان بردار ګرځولي وے. دې ته په پام سره چې امام علي په الهي علم سره له راتلونکي خبر و او دهغوي له روحياتو سره هم ښه اشنا و. بايد دا احتمال يې ورکړے وے چې که له دوي سره جوړه او ساز باز ونه کړي دوي بۀ جنګ جوړ کړي. نو ښه دا وه چې د جنګ او د وينې د بهيدو د مخنيوي لپاره يې له هغوي سره ملګرتيا کړې واي او هغوي يې له ځان سره غړمله کړې وے. او د دولت په اداره کولو کې يې له هغوي سره مشوره کړې وے. کولے يې شول چې ددولت يوه برخه چې هغوي غوښتله هغوي ته ورکړې وے او د بيت المال يوه حصه يې هم هغوي ته ورکړې وے. چې د خپل حدودو په تدبير کې يې ترې کار اخستے وے. په دې ښه کې حتىٰ که هغوي له بيت الماله ناوړه استفاده هم کولاي تر دې ښه وه چې د جنګ او خونريزۍ لپاره دومره خرچونه وشي. دا سياستمدارانه

---

[1]. نهج البلاغه ۳ خطبه

تفکر په هغه وخت کې هم په ځينو خلکو کې دود و او په علي به يې دا اعتراضونه کول. دغو کسانو به ويل علي په سياست نه پوهيږي يا دا چې معاويه تر علي زيات سياست لري.

همداراز يې ويل چې امير المومنين د معاويه له حالته هم ښۀ خبر و او پوهيده چې هغه چالباز سياستپوه دے چې خلک يې رام کړي او بيت المال يې په خپلې ولکې کې اخستے او هغه په ازاد مټ په خپله خوښه لګوي. که علي له داسې کسانو سره جوړ شوے وے او له هغوي سره يې لږه نرمي او لب جب کـــړې وے دومره جنګونه به نه کيدل او دومره وينې به نه بهيدې. او دومره خرچونه به هم نه کيدل[1]

دغو شبهو ته تعبدي ځواب دا دے چې امير المومنين د امامت علم درلود او يا ورته خداي امر کړے و چې داسې وکړه او هغه د خداي له امره سر غړاوے نه شو کولاي. او همداراز امام معصوم د ے او خطا نه کوي او په هغه څه چې خداي امر کړے عمل کوي. د هغه دنده همدغه وه چې تر سره يې کړه.

خو دا اعتراضونه تر دې زيات قانع کوونکي ځوابونه هم لري. له دغه ځوابۀ مخکې بايد وويل شي چې امير المومنين د بيت المال په لګولو کې ډير احتياط کاوه. يوه شپه طلحه او زبير په داسې حال کې امام علي ته ورغلل چې هغه حضرت د بيت المال د ډيوې په رڼا سره په يو کار اخته و. امام کله چې دغو دوو کسانو خبرې پيل کړې،

١. نن د امام خميني او د رهبرۍ د ستر مقام په هکله هم دوي داسې څيزونه القا کوي چې که په پلانکي ځاي کې يا له پلانکي سړي سره لږه نرمي شوې وه خبره به دې حد ته نه رسيده.

ډيوه مړه کړه. اويوه بله ډيوه يې ولګوله. دوي وپوښتل دغه ډيوه له دې بلې ډيوې سره څه فرق کوي.؟ امام وفرمايل هغه او له ډيوه د بيت المال وه او زه د بيت المال په حساب کتاب لګيا وم خو اوس له تاسو سره په نورو خبرو غږيږم او حق نه لرم چې په داسې حال کې د بيت المال له ډيوې استفاده وکړم.[1]

له بل پلوه دغو کسانو د تيرو خليفه ګانو په وخت کې له بيت الماله ډيره استفاده کړې وه. او ډير مال او شته يې لاس ته راوړي وو. او ډير غلامان او وينځې يې لرلې. خو اوس له داسې سختۍ سره مخامخ شوي وو.[2]

خو حقيقت دا و چې علي په دغه لارو پوهيده او د تيرو خليفه ګانو په شان چلن يې کولاي شو. که هغه هم د هيواد او دولت يو ه برخه دغه ډول کسانو ته ورکړېوه او له خپل ځانه د تيرو او راتلونکو خليفه ګانو په شان يې بيت المال په خپله خوښه لګولے وے نن به مونږ دهغه په هکله څه فکر کاوه؟ په دې بڼه کې به د علي او معاويه په منځ کې هيڅ فرق نه احساسيده. که نن مونږ د علي او د نورو

١ . مقدس اردبيلي حديقة الشيعه ١ ټوک ۴۴۰ مخ

١ . مشهور تاريخ ليکونکی او جغرافيا پوه مسعودي د طلحه او زبير د دولت په هکله نقل کړي دي زبير بن عوام د پنځوسو زرو دينارو په ا ندازه شته غونډ کړي وو پر مريانو او وينځو، سربيره يې په کوفې او اسکندريې کې باغونه کورنه او د کرهنۍ ځمکې لرلې . اوس هم (۳۳۲ هق) په بصرې کې د زبير کور موجود دی . او د بحرين او نورو سيمو تاجران هغه کرايه کوي او اوسيږي پکې . کله چې زبير له دنيا لاړ له هغه په ميراث کې زر اسونه او زر وينځې او مريان هم شامل وو . طلحه بن زبير هم په کوفه کې يو کور جوړ کړی و . چې همدا اوس د کوفې په کناسه محلې کې د طلحه دکورنۍ په کور مشهور دی . او په مدينه کې يې د خښتو او ګچو کور جوړ کړی و او دعراق له غلې يې عايد هره ورځ تر زرو دينارو زيات و . (مروج الذهب ٢ ټوک ٣٥٠ مخ)

ترمينځ فرق کوو له دې امله ده چې دعلي لاره بدله وه. که علي هم بل شان چلند کړے وے. يو څو ورځې به يې حکومت و خو اخر به تير شوے و. او دهغه حضرت به هيڅ نوم او ياد نه و پاتې خو دهغه حضرت نوم او ياد ژوندے پاتې دے او دهغه حضرت مينه والو دهغوي مينه نسل په نسل په زړونو کې پاللې ده علي داسې کس نه و چې د معاويه په شان فکر او عمل يې کړے وے. د هغه حضرت په حکومتي رودې اعتراضونه د نن ورځې خبره نه ده او د هغه حضرت په زمانه کې هم داسې شبهې او اعتراضونه کيدل. او هغه حضرت به يې له معاويه سره پرتله کاوه. امام علي هم له دغو کارونو فرياد کړے او فرمايلي يې دي:

الدهر انزلني ثم انزلني حتیٰ يقال علي ومعاويه.[1] (زمانې زه ښکته کړم. [او دومره يې] راکوز کړم. تر دې چې وايي علي او معاويه، او ما له معاويه سره پرتله کوي.)

په هغه وخت کې هم همدا د پيغمبر اصحاب او هغه کسان چې کلونو د علي ملګري او ورسره يو ځاي وو ويل چې معاويه هم مثبتې ځانګړتياوې لري سخي او شندونکے دے.تدبير لري او اسلامي هيواد اداره کوي. همدا کسان چې کله له علي ګيله منيدل، معاويه ته ورتلل، حتیٰ د علي ډير نزدې کسان چې کله له علي ګيله من کيدل او داسې غوښتنې يې لرلې چې علي ورته مثبت ځواب نه ورکاوه. معاويه ته ورتلل او دا دواړه يې له يو بل سره پرتله کول. او باوري وو چې يوازې د علي عبادت او عدالت تر معاويه زيات دے. خو که علي د دوي په رودې او د هغه وخت د ځينو سياستوالو په

١ . ابن طاووس، فرحة الغري ٧ مخ

طريقې عمل کړے وے مسلمانانو به له هغه حضرته وروسته تر ننه پورې له اسلامه دا ډول اخستون درلود او دا کړچار به يې د يو اسلامي خليفه دنده ګڼله په دې بڼه کې اسلامي خلافت د قيصر او کسري له پاچاهۍ سره څه فرق نه درلود.

په هغه وخت کې د امام علي د سيرت له امله ده چې ويلاي شو مونږ نن د اسلام له حقيقت سره اشنا يو او د تشيع مکتب د سوچه اسلام په توګه له ځان سره لرو. که څه هم علي کامياب نه شو چې معاويه ته ماته ورکړي او له منځه يې يوسي خو وتوانيده نړيوالو ته سوچه اسلام وروپيژني او هغوي ته وښيي چې اسلام اجازه نه ورکوي د خپلو ځينو شخصي يا عموي ګټو لپاره له اصولو او ارونو سترګې پټې شي. که علي دغه ډول عمل نه وے کړے. نن مونږ نه پوهيدو چې اسلام اجازه نه ورکوي چې لويديځه ډيموکراسي په اسلامي هيوادونو واکنمه شي.او د ټولنې د چلولو لپاره د اسلام روده د لويديځ د حکومت دارۍ له طريقې سره مخالفه ده. د علي مقصد د اسلامي حکومت لپاره د سمې بيلګې وړاندې کول وو. د هغه حضرت موخه د لوړو الهي احکامو اجرا وه. نه دا چې په هره ممکنه طريقه وي حکومت لاس ته راوړل شي. له دې امله په شپږ کسيزې شورا کې کله چې عبد الرحمن بن عو ف له هغه حضرته وغوښتل چې پر کتاب او د پيغمبر په سنتو پر عمل سربيره د شيخينو په سيرت عمل هم ومني چې له هغه سره د خليفه په توګه بيعت وکړي، هغه حضرت ونه منله. او په دې ډول عثمان خليفه شو.

او هغه حضرت یو ځل بیا له خپل الهي حقه تر اوږدې مودې لېاره بې برخې شو.[1]

داسې سیاست د لویدځ د ډیموکراسۍ له اصولو سره سمون نه خوري که علي دغه ډول عمل نه وے کړے نن به چا نه شوه ویلې چې اسلام خاص حکومتي سستم لري او په بله بڼه کې به اسلام یو متزلزل دین او د مختلفو اخستونونو او سلیقو تابع دین و. یو اخستون د اول خلیفه دوهم اخستونه د دوهم خلیفه او له اسلامه دریم اخستون او برداشت هم د حضرت علي. که یو اساس او بنیاد نه وي نه شو ویلاي چې له اسلامه دا برداشت صحیح او دا غلط دے. او نه شو ویلے چې د معصوم خبره باید ومنو.خو د نورو د خبرې منل په مطلق ډول ضروري نه دي.

د دې خبرې راز چې امام علي د تیرو خلیفه ګانو په اپوټه له ځینو کسانو سره جوړ جاړے ون کړ. دا دے چې هغه حضرت نه غوښتل یوازې دخپلې زمانې لپاره بیلګه وګرځي او په هر ډول وي حکومت وکړي بلکه غوښتل یې چې تر قیامت ورځې پورې خلکو ته د یو اسلامي حکومت بیلګه او مثال وړاندې کړي. اسلام د عدالت دین دے که عد الت په سولې او کراري سره لاسته راځي باید هیڅ وینه ونه بهیږي او دچا ذره شان سپکاوے ونه شي. علي هغه کس و چې کله یې واوریدل چې د یو ې یهودی یا زرتشتۍ جینۍ له پښو پازیب ویستل شوے دے، وې ویل: که د یو مسلمان په دې غم او

---

۱. ابن واضح، تاریخ الیعقوبي ۲ ټوک ۵۵ مخ.

ناورين زړه وچوي او مړ شي ملامت نه دی.)[1] ايا ممکنه ده داسې يو کس بې دليله ومني چې اويا زره کسان دې ووژل شي.

کله چې امام خميني په پيرس کې و خبريالانو له هغوي وپوښتل: که ته کامياب شې او شاه وتښتي په ايران به څرنګه حکومت واکمنوې.؟ دوي په ځواب کې وويل: د علي حکومت، زمونږ بيلګه دعلي حکومت دی.[2]

د علي له شهادته وروسته د معاويه سياست

معاويه د حضرت علي له شهادته وروسته د هغه وخت د ټولنې له کمزوريو په استفادې سره هڅه وکړه. علي تفکر تحريف کړي او دهغه په ځاي بل تفکر راولي. هغه هڅه وکړه د خلکو تفکر بدل کړي اويوه بل فکر وړاندې کړي. له همدې امله وه چې د قبيلې مشران او لوي لوي کسان يې په بخششونو او انعامونو ماړه کړل او هغوي يې په خپل لاس کې واخستل، اکثره خلک هم د خپلو مشرانو تابع وو کوم چې پاتې وو هغوي يې په ويرولو يا لالچ سره له ځان سره يوځاي کړل. معاويه په اسلامي نړۍ دخپل شل کلن حکومت په دوران کې د ويرې او وحشت د اچولو لپاره ډير ترورونه او وژلې وکړې او ډيرې وينې يې توي کړې. او د داسې کارونو لپاره يې د بسر بن ارطاه او سمره بن جندب په شان له کسانو کار واخست. بې له ګوته په شمير کسانو چې د علي ملګري ګڼل کيدل او زياتره په عراق او حجاز کې اوسيدل نور خلک د معاويه له قدرت او سياسته ويريدل. دوې له

1. ر.ک: نهج البلاغه، ۲۷ خطبه
2. صحيفه نور دوهم ټوک ۴۷ مخ

امام علي سره د هغه د معنوي شخصيت په وجه مينه کوله او درناوے يې کاوه. حجر بن عدي، عمرو بن حمق خزاعي، رشيد هجري او ميثم تمار په دغو کسانو کې شامل وو. دوي ډيره زاهد او تقواداره کسان وو او لوړ معنوي درجې يې لرلې. په دې ډول چې حتیٰ غيبي خبرونه به يې هم ورکول.[1] معاويه چې هر څومره هڅه وکړه دوي په تعريف او تمجيد سره وغولوي او د ځان تابع يې کړي خو وې نه شو کړے. دا هغه کسان وو چې په علي مين وو. او خپله

---

١. د دغو بزرګوارانو يو کرامت هم د معاويه د مرګ خبر ورکول وو . کله چې معاويه په شام کې له دنيا لاړ . ميثم تمار خپلو دوستانو ته وويل چې توپان راغلے دے او زه احساس کوم چې معاويه په شام کې له دنيا تللے دے کومو کسانو چې ميثم يې پيژنده پوهيدل چې ميثم ټوکې نه کوي . څه موده پس عبيدالله بن زياد د کوفې ګورنر شو . د ميثم د قتل پيښه رامنځته شوه . ميثم په هماغه شان دعلي او دهغه د کورنۍ فضايل ويل او خلک به يې د پيغمبر دکورنۍ پيروۍ ته بلل . عبيد الله چې هر څومره هڅه وکړه ميثم له دې کاره منعې کړي . وې نه کړے شول . نقل شوي دي چې عراق ته د حسين ابن علي له ورتګه څو ورځې مخکې او هغه وخت چې جناب مسلم په کوفې کې و او عبيد الله بن زيا د دهغه دوژلو هڅه کوله ميثم تمار په يو اس سپور او حبيب ابن مظاهر په بل اس سپور و يو بل ته ورسيدل او دومره له يو بل سره نزدې شول چې د اسونو څټونه يې له يو بل سره وجنګيدل . بيا ميثم په ټوکو کې حبيب ابن مظاهر ته وويل زه د سرو ويښتانو يو کس چې د سر دواړو غاړو ته يې سره ويښته ځوړند دي وينم چې څو ورځې پس د پيغمبر د لمسي د ملګرتيا په وجه وژل کيږي . د هغه مطلب پخپله حبيب و . حبيب هم ورته وويل : زه يو ا صلعي کس پيژنم چې د سر مخکيني ويښته يې دوړيدلي او خيټه يې راوتلې ده . هغه د خرما د ونې په تنتې ځړوي، بله ورځ يې خولې ته لګام ور اچوي چې خبرې ونه کړے شي . او بيا يې ژبه ور پرې کوي بيا يې دريمه ورځ خيټه په نيزې ورخيرې کوي .
يو کس چې له نزدې يې دا خبرې اوريدلې د دغو خبرو اترو خبر يې رشيد هجري ته ورکړ . رشيد وويل . خداي دې په ميثم رحمت وکړي يو ه خبره يې ونه کړه او هغه دا چې بيا يې سر حاکم ته ليږي او هغه کس ته چې د هغه سر حاکم ته وړي سل درهمه انعام ورکول کيږي .
(شيخ طوسي، اختيار معرفة الرجال په رجال کشي مشهور، ١ ټوک ٢٩٢ مخ)

ټوله هستي يې د علي په فضايلو او ستاينو قربانوله. معاويه د دغن کسانو په معامله کې پاتې راغی. او فيصله يې وکړه چې هغوي له منځه يوسي. له دې امله يې د عمرو بن حمق سر پرې کړ او د هغه ميرمنې ته يې چې په بند کې وه ولېږه. هغه د خپل مېړه د سر په ليدلو سره ولړزيده بيا سر په زنګون شوه او وې ويل ډېره موده مو هغه له ما پټ کړ او اوس مو د هغه سر ماته راوړ. ښه راغلاست.[1]

يوه ورځ عمرو بن حمق د امير المومنين په خدمت کې حاضر شو او عرض يې وکړ: اي زما مولا زه په دې خاطر چې تاسو واکمن يئ او مقامات او امکانات لرئ تاسو ته نه يم راغلی، زه په دې خاطر تاسو ته راغلی يم چې خداي تعالی ستا اطاعت په مونږ واجب کړے دے او زمونږ د مشرۍ او بزرګۍ حق يې تاسو ته د رکړے دے. اي ګرانه علي، که ماته حکم وکړې چې ټول غرونه له يو ځايه بل ځاي ته کړه او زه د دې طاقت ولرم. داسې به وکړم. او که امر وکړې چې ټول عمر توره په لاس له دښمن سره وجنګيږم بيا به هم داسې وکړم او که داسې مې وکړم بيا مې هم ستا حق نه دے ادا کړے، پر ما ستا حق تر دغو څيزونو زيات دے. امير المومنين خوشاله شو او دهغه لپاره يې دعا وکړه. او وې فرمايل: اي کاش په مسلمانانو کې يوازې سلو کسانو ستا په شان ايمان لرلئ.[2]

نو په مسلمانانو کې يو ازې ګوته په شمير کسانو دغه ډول ايمان لرلو که څه هم د دغه شان کسانو وژلو معاويه په مسلمانانوکې

---

۱. ابن اثير، اسد الغابه في معرفة الصحابه، ۴ ټوک ۱۰۱ مخ

۲. عليخان شيرازي، الدرجات الرفيعه في طبقات الشيعه، ۴۳۱ مخ محمد باقر مجلسي، بحارالانوار، ۳۲ توک ۳۹۹ مخ ۱۱ باب ، ۳۷۱ روايت

بدناموه. خو خبره دې ته رسيدلې وه چې هغه د دوي له وژل پرته بله چاره ونه موندله. د امام علي دوه نور ملگري ميثم تمار او رشيد هجري د معاويه له لاسه بچ پاتې شول خو اخر د عبيد الله بن زياد په لاس د امام حسين له شهادته لږ مخکې شهيدان شول. امير المومنين هغې ته خبر ورکړے و چې کله او څه ډول به شهيديږي. يوه ورځ يې ميثم تمار ته وويل څرنگه به وي هغه وخت چې تا د کجورو په يوې ونې وځړوي. او ستا ژبه پريکړي او بيا دې په نيزې سره خيته وڅيري.

ميثم له هغه حضرته پوښتنه وکړه: ايا په هغه حال کې به مسلمان وم.

امام وفرمايل: هو.

ميثم خوشاله شو.

امام وفرمايل: پوه شه چې له تا به غواړي چې په ما پسې بد رد ووايه چې ته ووايې چې زه له علي بيزاره يم. ايا ته به دا کار وکړې.

ميثم وويل: په خداي قسم تر کومه چې ساه ولرم دا کار به ونه کړم. بيا حضرت علي هغه ته زيرے ورکړ او وې فرمايل: خبر شه چې په جنت کې به له مونږسره يو ځاي وې.[1] نو دغو لويو شخصيتونو سره له دې چې پوهيدل د علي دحقانيت په بيانولو سره به ووژل شي، د حقيقت له بيانولو ډډه نه کوله.

ډيرکلونه پس حجاج بن يوسف، سعيد بن جبير راوغوښته او له هغه يې وغوښتل چې له علي بيزاري او کرکه وښيي. خو سعيد دا

١. شيخ طوسي، اختيار معرفة الرجال په رجال کشي مشهور، ١ ټوک ٢٩٥، ٢٩٢ مخ

کار ونه کړ. له دې امله يې ژبه ورپرې کړه او شهيد يې کړ.[1] همدارازيې د رشيد لاسونه او پښې پرې کړې. رشيد له شهادته مخکې ويلي وو چې ما له خپل مولا علي اوريدلي دې چې تاسو به زما لاسونه او پښې پريکوئ او ژبه به مې راوباسئ عبيدالله بن زياد وويل د دې لپاره چې دعلي خبره دروغ ثابته کړم دا کار نه کوم خو وروسته له دې چې د رشيد ژبه او پښې يې پريکړې د هغه ژبې د حضرت علي فضايل پيل کړل او عبيدالله مجبوره شو د يو نايي په وسيله د هغه ژبه پرې کړي او دهغه د خوښې په اپوته د امام علي خبره رښتيا ثابته شوه.[2]

دلته دا پوښتنه پيدا کيږي چې د امر بالمعروف او نهي عن المنكر حدود او شرايط څه دي.؟ ايا دا فريضه که يو انسان د سر دتاوان احتمال ورکړي نو سملاسي ساقطيږي؟ ولې دغو کسانو د حق د بيان لپاره خپل سرونه قربان کړل.متاسفانه په دې موضوع ژور علمي کار نه دے شوے يوازې امام خميني په اول ځل فتوا ورکړه چې په مهمو چارو کې تقيه حرامه ده، ولو بلغ ما بلغ[3] خو نورو جرات نه کاوه چې دا ډول فتوا ورکړي. ځکه چې په دې موضوع څه خاص کار نه دے شوے. امام خميني هم دعمل په مقام کې داسې زړه درلود او هم يې په دې مسله ښۀ تحقيق او مطالعه کړې وه. له همدې امله يې په ميړانه اعلان وکړ چې که څه هم ستاسو ځان په خطر کې وي او په سلګونو زرګونو کسان مړه شي. بايد اسلام نظام ټينګ

---

۱. شيخ مفيد، الاختصاص ۲۰۵ مخ..
۲. شيخ طوسي، اختيار معرفة الرجال په رجال کشي مشهور، ۱ ټوک ۲۹۰ مخ
۳. صحيفه نور لومړی ټوک، ۳۹مخ، اووم ټوک، ۳۲مخ.

کړے شي. او باید هغه کسان چې د اسلام او د اسلام ارزښتونو او عقاید د له منځه وړول په لټه کې دي ختم کړے شي. او په دغه مسایلو کې تقیه حرامه ده. ولو بلغ ما بلغ (یعنې که خبره هر ځاي ته ورسیږي)

باید د دې مسلې فقهې مبنا ګانې په صحیح ډول بیان شي. چې معلومه شي. په کومو مواردو کې تقیه جایزه او په کومو مواردو کې تقیه واجبه ده.. ایا داسې موارد شته چې تقیه جاېزه وي خو پرېښودل یې ارجحیت ولري؟ همدار راز هغه کوم ځایونه دي چې تقه بلکل نه ده جایزه. که دا احکام سم بیان نه شي شیطانان به په اسلام پورې تسامح او تساهل تړي، او له دې لارې له مسلمانانو غیرت او جرات اخلي. او په مسلمانو ځوانانو کې شک شبهه جوړوي. چې مثلا له دې امله چې د نظام او حکومت نوم اسلام دے نو باید هر څه ومنو. حال دا چې د امام علي په حکومت کې هم که دهغه والي به څه خطا وکړه نو خلک به هغه حضرت ته ورتلل او شکآیت به یې کاوه.

یوه ورځ امام علي د لمانځه اقامت ویلے و. او غوښتل یې چې تکبیر ووایي. په دغه حال کې یوه ښځه چې له لیرې راغلې وه امام ته راغله او وې ویل: اي امیر المومنینه له تا سره کار لرم. امام تکبیر ونه وې او د هغې دکار پوښتنه یې وکړه. ښځې وویل هغه ګورنر چې په مونږ دې واکمن کړے پر مونږ ظلم کوي.

د امام علي له سترګو اوښکې روانې شوې او وې فرمایل: اي خداي ته خبر یې چې زه راضي نه وم چې دغه کس په دوي ظلم وکړي.

بيا يې حکم وکړ چې کاغذ او قلم راوړئ او د هغه والي د ليرې کولو حکم يې وليکه.[1]

په دې اساس د نظام د اسلامي والي مطلب دا نه دے چې د حکومت چاروال غلطي نه کوي او په هغو ي اعتراض نه شو کولے. بلکه له خپلې دندې دمسئولانو د خطا په صورت کې بايد هغوي ته امر با لمعروف او نهي عن المنکر وشي او د هغوي دنده هغو ي ته وريادہ کړے شي.

---

۱ . ابن عبد ربه اندلسي . العقد الفريد ، ۱ ټوک ۳۳۵ مخ .

څلورم څپرکے

د امام حسين (ع) په زمانه کې د ټولنې کړلاري

مونږ شیعو ته تل دا پوښتنه پیدا ده چې څرنګه او ولې مسلمانان او په تیره بیا هغه کسان چې په کلونو کلونو له امیر المومنین علي سره وو او دهغوي له تعلیماتو برخمن وو او همدا راز هغو کسانو چې پخپله یې امام حسین د حکومت او لآیت لپاره بللے و د سید الشهدا په وړاندې تورې وتړلې او په دومره بیدردی سره یې هغه شهید کړ؟ دا چاره دومره عجیبه ده چې که هر کال د کربلا پیښه نه بیانیدے په اسانه پرې د چا باور نه کیده چې داسې پیښه دې شوي وي.

له دې مخکې اشاره وشوه چې د دغه پوښتنې د ځواب لپاره باید د عاشورا له پیښې یو څه مخکې لاړ شو. او د اسلام د لومړیو وختونو په تیره بیا د هغه وخت حالات وجاجوو چې بني امیه وو په شام کې قدرت په لاس کې واخسته. همدا راز مو وویل چې په اسلامي ټولنه کې ځینې کمزوری موجودې وې او دا کمزوری د معاویه په شان سیاستمدارانو لپاره زمینه برابره کړه چې د هغو په مرسته او د یو لړ عواملو او اوزارو په مټ خپل هدف ته ورسیږي هغه څه ته په پام سره چې ومو ویل روښانه شوه چې په دوي کې زیاتې کمزوری د خلکو د دیني او علمي سویې د ټیټوالي او په ټولنه د قبیله یز سستم د واکمنی له امله وې په دې ډول چې که د قبیلې مشر به یو کار کاوه نورو به هم په پټو سترګو د هغه تقلید کاوه.

په کلي ډول په دې څپرکي کې د امام حسین (ع) په وخت کې د انحراف د ټولنیزو زمینود ټولنې د بې لارې کولو لپاره د معاویه د

لارو چارو او سیاستونو د ټولنې له انحراف سره دمقابلې د لارو چارو او د معاویه په زمانه کې د امام حسین دپټو فعالیتونو په شان موضوګانې څیړو

د ټولنې د انحراف اجتماعي زمینې.

۱. د فرهنګي او تعلیمي سویې ټیټوالے

د امام حسین علیه السلام په زمانه کې د انحراف لومړۍ زمینه د خلکو د تعلیمي او فرهنګي سویې ټیټوالے و. که څه هم د رسول الله مبارک له رحلته یوازې څو میاشتې تیریدې او د اسلام پولې ډیرې خپرې شوې وې خو خو لا اسلامي دودونه او فرهنګ له مدینې بهر د اسلامي ټاټوبو لیرې سیمو لکه شام ته نه وو رسیدلي او ایمان د دغه سیمې د خلکو به زړونو کې لاره نه وه پیدا کړې.

البته باید پوه شو چې د اسلامي تربیت او معر فت د سویې لوړاوآ په اسانه نه کیږي په تیره بیا د شام په شان سیمه کې چې مشر یې هم د معاویه په شان کس وي.

۲. د قبیله ایز ژوند روح

یوه بله زمینه چې معاویه د خپل حکومت به مزبوتولو کې له هغه ګټه پورته کړه د قبیله ایز ژوند روح و قبیله ایز ژوند داسې و چې که د قبیلې مشر په یو کار کې مخکې شو د قبیلې ټولو خلکو اویا ډیرې به یې دهغه پیروي کوله او البته په کلي ډول دا منفي کار نه شو ګڼلاي ځکه چې د اسلام په لومړیو وختونو کې که د یوې قبیلې مشر به په پیغمبر ایمان راوړ نو د قبیلې نور خلک به بې له څه مقاومته

او په اسانه مسلمانيدل او که د قبيلې مشر به مرتد شو نو ټوله قبيله به بې له څه اعتراضه مرتده شوه. د پيغمبر له وفاته وروسته هم همدا کانه وشوه او د قبيلو خلکدخپلو مشرانو په پيروۍ له اسلامه جاروتل.[1]

۳: د ايمان کمزوري

يوه بله زمينه چې معاويه ورنه استفاده وکړه د خلکو د ايمان کمزوري وه مختلف عوامل له يو بل سره يو ځاي شول چې د خداي د رسول له رحلته نيمه پيړۍ وروسته په ټولنه کې د دين او ديندارې د ودې زمينه کمزورې شي. امام حسين (ع) په يو حديث کې په هغه وخت کې د ټولنې د دينداري حالت په يو حديث کې داسې انځوروي:

النّاسُ عَبيدُ الدّنيا وَالدّينُ لَعِقٌ عَلىٰ اَلْسِنَتِهِمْ يَحوطونَهُ مَا دَرّتْ مَعَايِشَهُمْ فَإذَا مُحِّصُوا بِالبَلاءِ قَلّ الدّيّانُون[2] (خلک د دنيا مريان دي او دين د هغوي په ژبه د څټونکي څيز په شان د هغوي په ژبو ده تر کومه يې چې دنيا او معاش برابر ده د دين خبره کوي او کله چې ازميښت هغوي جدا کړي دينداران کميږي.)

د دين ادعا کوونکي ډير دي خو تر هغه وخته په دغه ادعا باقي وي چې دين يې دنيا ته تاوان ونه رسوي. خوکه مجبوره شي چې به دين او دنيا کې يو غوره کړي او د دين به ساتلو سره دنيا د هغوي له لاسه ووځي ديندارن ډير کم پاتې کيږي له بل پلوه د کومو کسانو

۱ . رک: ابن واضح، تاريخ يعقوبي ج ۲ ص ۱۳ - ۱۲
۲ . محمد باقر مجلسي، بحار الانوار ج ۷۵ ص۱۱۲

چې ایمان کمزوری دی له دې خطر سره مخامخ دي چې د ابو سفیان په شان شیطانان له هغوي ناوړه استفاده وکړي. دا کمزوري په تیره بیا په شام کې چې خلکو یې دیني روزونکي او استادان نه لرل ډیره لیدل کیده، تر دې چې په تاریخ کې دهغوي د ناپوهۍ او جهل په هکله عجیبې کیسې مشهورې دي. حتیٰ په مدینه کې هم چې خلک د پیغمبر اکرم (ص) په سیوري کې روزل شوي وو او لا د هغه مبارک له وفاته ډیر وخت نه و تیر د غدیر پیښه هیره کړې شوه. دا او ځنې نور موارد هغه زمینې وې چې معاویه خپلو موخو ته د رسیدو لپاره له هغو کار واخسته.

د ټولنې دانحراف لاملونه او وسیلې

معاویه په دغو زمینوکې د خپلو اهدافو د پرمخ بیولو لپاره له ځو اوزارو او لاملونو کار واخسته البته له دغو عواملو استفاده کومه نوې خبره نه وه د نړې سیاتوالو له پخوا تر اوسه له دغو وسایلو استفاده کړې ده معاویه هم دغه لاملونه ښه پیژندل او د هغو دکارونې په طریقې ښه پوهیده.دغه عوامل دا د ي:

۱: تبلیغات یا پروپاګندا

ټول سیاستوال هڅه کوي د پروپاګنډې په وسیله دخلکو افکار او ذهنونه هغه لور ته چې دوي یې غواړي واړوي البته د وخت په تیریدو اود ټولنو د کلتور په بدلیدو سره د پروپاګنډې وسایل هم بدلیږي د هجرت په لومړۍ لسیزه کې په اسلامي ټولنه کې د تبلیغاتو او پروپاګنډې وسیلې زمونږ د وخت په شان د هیومینزم

پلوراليزم يا د بشري حقوقو چارې نه وې. يوازې اسلام واکمن و او خلکو به خداي او به پيغمبر (ص) عقيده لرله او له دينه مختلف قراءتونه او اخستونونه نه وو دود. خو د هغه وخت په ټولنه کې نور عوامل او اوزاز وو چې په پروپاګنډې کې ترې کار اخستل کيدې شو. په هغه وخت کې د پروپاګنډې په وسايلو کې هنر او ادب په تيره بيا شعر ته اشاره کولاي شو د هغه وخت په عربوکې شعر ځانګړآ مقام درلود. معاويه هڅه کوله تکړه او مشهور شاعران استعمال کړي چې د هغه په ستاينه او ددشمنانو په غندنه کې يې شعرونه ووايي او په خلکو کې يې مشهور کړي. په دوي کې يو مشهور شاعر اخطل نصراني و[1]. هغه ډيرزبردست شاعر ګڼل کيده او ددې کار لپاره به يې شاګردان هم روزل.

البته په مومنانو او دنيدارانو کې قران او حديث تر هر څه زيات اهميت درلود او په دې دجه معاويه هڅه کوله چې يو شمير کسان د حديثونو دجعلولو لپاره راغونډ کړي. په دوي کې ابو هريره ته اشاره کولاي شو هغه د حديثونو يو مشهور جوړوونکےآ او جعل کوونکي دآ چې ځينو اهلسنت عالمانو هم دهغه د حديثونو د جعلولو په هکله کتابونه ليکلي دي. ابوهريره به حديثونه جعلول او هغه به يې په پيغمبر پورې تړل او ساده خلکو به هم منل معاويه همداراز له هغو کسانو چې (قراء) بلل کيدل کار واخست قاري په هغه وخت کې ډير درناوآ درلود قاري به يوازې به ښه غږ او تجويد سره قران نه وې بلکه په هغه وخت کې يې د دين لويو عالمانو ته قاري ويل دا هغه کسان وو چې قران به يې ډير ښه لوسته او دهغه تفسير به يې کاوه او

---

۱. زبير بن بکار، اخبار الموفقيات. څيړنه ډاکټر سامي مکي العاني ص ۲۲۸

غالبا قران يې حفظ و[1] معاويه له دغو درې واړو پرګنو يعنې قاريانو شاعرانو او محدثانو كار واخست چې يومنسجم او هر اړخيز پروپاګنډيز سستم ولري. او د خپل حكومت لپاره يې په كار واچوي.

۲. لالچ وركول

معاويه هغه كسان چې په شعر قران او حديث سره به يې نه شول غولولاي هغوي به په لالچ سره له ځان سره يو ځاي كول. هغه د قبايل زياتره مشران د پوستې مقام او ذد دلويو انعامونو او ډاليو د وركولو په لالچ وغولول هغوي يې ځان ته جذب كړل. كله به چې معاويه د قبيلې كوم يو مشر ته د پيسو كڅوړه وليږله نو ډيرو كمو كسانو به پيسو ته ځان ټنيګولاي شو.

۳. ګواښ او ويرول

ګواښ دخپلو شيطاني غرضونو د اجرا لپاره د معاويه د حكومت يو بل كارنده اوزار و. د معاويه كسان به چې كله خبر شول چې كوم كس د هغه مخالفت كړے دے نو هغه به يې نيولو او شكنجه كولو او اخر به يې وژلو دا ګواښونه او ځورونې په تيره بيا د اهل بيتو (ع) په معامله كې ډيرې ظالمانه او سختې وې.[2]

---

۱ . ر، ک : ابن قتيبه، المعارف ؤ ۵۲۸، ۵۳۲ مخونه

۲ . ر ک : محمد بن جرير، طبري تاريخ الامم و الملوک، ۲ ټوک ۱۳۲، ابن ابي الحديد، شرح نهج البلاغه، تحقيق محمد ابوالفضل ابراهيم ۱ ټوک ۴۳، ۴۵ مخونه

معاويه له دغوعواملو په استفادې سره ټولنه دخپلو شيطاني اهدافو په لور منحرفه کړه. البته هغه به له دغه هر يو عامله د هغه په مناسب ځاي کې کار اخسته، له شاعرانو قاريانواو محدثانو به يې د حکومت لپاره د تبليغ او پروپاګنډې په غرض استفاده کوله او د قبيلې مشران او د ټولنې لوي شخصيتونه به يې به پيسې او مقام سره تطميع کول او په کوم ځاي کې چې د غو عواملو کار نه ورکاوه له ويرولو او ګواښلو به يې استفاده کوله.

معاويه کابو څلويښت کاله په شام حکومت وکړ د دوهم خليفه له وخته دهجرت تر څلويښتم کاله پورې يې حکومت يوازې په شام پورې محدود و اودهجرت له څلويښتم کاله او د امام علي (ع) له شهادت او د امام حسن(ع) سره له سولې وروسته يې ځان په شام کې د ټول اسلامي سلطنت خليفه وباله.

هغه غوښتل د شام خلک په خپله خوښه تربيت کړي. او خپل مقصد ته د رسيدو لپاره يې له نوموړو لاملونو پوره پوره کار اخست. هغه د غه کار سريزې په شام د خپل واک له لومړيو برابر کړې وې او کسان يې ازمايلي او پيژندلي وو او په د ې لاره کې يې کافي تجربه لاسته راوړې وه او خلافت ته له رسيدو سملاسي وروسته يې خپلې موخې تعقيب کړې. د خپل عمر په وروستيو کې د معاويه وصيت د هغه د اوږد مهاله او لويو موخو بيانوونکي دي هغه غوښتل کومه پاچاهي يې چې لاسته راوړې په خپلې کورنې کې باقي وساتي او يزيد دهغه ځاي ناستي شي که څه هم ښه پوهيده چې يزيد هغه شان چې بايده ده د حکومت وړتيا نه لري هغه ډيره هڅه وکړه چې د ځينو کسانو په لاس يزيد تر بيت کړي حتیٰ ځنيې کسان

يې ټاکلي وو چې د يزيد خيال دې ساتي معاويه د يزيد دمرستې او لارښوونې لپاره هغه ته وصيت وکړ او دهغه څه مطابق چې په تاريخ کې راغلي دي. هغه ته يې ويلي وو ما ستا دحکومت لپاره داسې زمينه برابره کړه چې بل هيچا دخپل بچي لپاره نه ده برابره کړې. حکومت تا ته تيار دآ په دې شرط چې دڅو خبرو خيال وساتې د عراق خلک غواړي هره ورځ يې واکمن بدل شي که هغوي داسې وغوښتل ته هم داسې وکړه دا تر دې غوره ده چې ستا په خلاف په زرګونو تورې راپورته شي د حجاز د خلکو درناوآکوه. هغوي ځانونه د اسلام متوليان ګڼي هر کله چې تاته راغلل د هغوي ميلمستيا او هر کلي وکړه او انعامونه ورته ورکړه او که هغوي رانغلل ته ورپسې استازآ وليږه چې د حال احوال پوښتنه يې وکړي او له هغوي سره خواخوږي وکړي. خو څو کسان دي چې په اسانې سره ستا حکومت ته غاړه نه ږدي د ابوبکر زوي، د عمر زوي. د زبير زوي او د علي زوي د دغو څلور کسانو نه ځير اوسه...... له حسين سره مقابله مه کوه تر کومه چې کولاي شې له هغه بيعت واخله که بيعت يې ونه کړ او له تا سره وجنګيد او پر هغه بريالي شوې بيا هم له هغه سره مهرباني کوه له حسين سره ښکيليدل ستا په سلا نه دي هغه د محمد اولاد دي او په خلکو کې ډير لوي مقام لري. او هغه له نورو شخصيتونو سره ډير فرق کوي [1]

خو يزيد د خپل پلار په شان د راتلونکي په فکر کې نه و. او له دې وروسته چې د په ګدې کښيناست د مدينې واکمن ته يې امر وکړ

۱. خوارزمي مقتل الحسين، لومړی ټوک ۲۵۵ ، ۲۵۸ مخونه

چې له څو کسانو بیعت واخله. او که بیعت یې ونه کړ څټونه یې ووهه.[1]

دلته ده چې ګورو خلک ډیر په اسانۍ او په لږ وخت کې له اسلامه لاس اخلي او د پیغمبر دسترګو تور وژني داسې کس چې د پیغمبر پر لمسي والي او امامت سربیره یو محبوب و. هغه داسې کس و چې خلک د هغه د جمال په لیدلو سره په هغه مینیدل او چا به چې د هغه اخلاق ولیدل د اخلاقو لیواله به یې شو. که چا به ترې څه وغوښتل نو داسې به یې ورکول چې د سایل له سترګو سره یې سترګې ونه جنګیږي او هغه شرم محسوس نه کړي. داسې یو کس یې په دومره بیدردۍ سره شهید کړ.

دغو خبرو ته په پام سره په هغه وخت کې حقیقي مومنان چې ایمان یې د زړه تل ته کوز شوي وي ګوته په شمیر وو. او معاویه دخلکو په پیژندلو او دهغوي د ایمان له کمزورۍ په استفادې سره وتوانید د تبلیغ لالچ ورکولو او ګواښ او اویرولو له لارې ټولنه په هغه لور چې ده غوښتل بوځي.

امام حسین (ع) له معاویه سره د یزید په شان مقابله ونه کړه. ځکه چې پوهیده چې هغه یا بل هر یو کس که په دغو حالاتو کې له معاویه سره مقابله وکړي په پټه به له مینځه یوړل شي او بیا به دا چاره د هغه په تبلیغاتي دستګاه به جعلي اشعارو اوحدیثونو او په ډول ډول تورونو او تومتونو سره توجیه شي. او یو شمیر دنیا غواړي او درباري ویناوال او واعظان به چې هر ځاي او هر وخت په تیره بیا به دیني ټولنوکې دخلکو د بې لارې کولو لپاره یې اساسي

---

۱. تیر سند ۲۲۲ مخ

رول درلود. له معاویه سره په دې لاره کې مرسته کړې وه.قران فرمايي په هر دين کې د انحراف فساد او اختلاف عاملان ځان پلوري عالمان وو. فَمَا ٱخۡتَلَفُوٓاْ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡعِلۡمُ بَغۡيَۢا بَيۡنَهُمۡۚ[1] او بې له دې بل څه نه وو چې هغوي ته د علم له راتللو وروسته په خپلو کې په اختلافاتو اخته شول.

د فساد د اختلاف د پيدا کولو بلوا انحراف او فتنې سرچينه دهغه چا په لاس کې وه چې لاره يې پېژندله. معاويه په شان واکمنانو دغه ډول وګړي دريافت کول او په پيسو به يې هغه اخستل او په خپل خدمت کې به يې راوستل او غيرتمن عالمان په مختلفو رودو سره ځنګ ته کولاي شول د اميرا المومنين (ع) يو شمير اصحاب په دغو کسانو کې شامل وو. او په يو بل پسې ترور شول يا په ځينو پلمو په دار وځړول شول.[2] حجر ابن عدي او ميثم تمار په دغو کسانو کې شامل وو. دوي په خپل ايمان کلک ولاړ وو. او په دوي باندې د معاويه هيڅ يوه حربه ونه چليده او له دې امله اخر پانسي شول.

هغه څه چې سبب ګرځيدل خلک د اسلام له اوامرو وغړيږي او حتیٰ خپل ديني احساسات. قومي دودونه. قبيله ايز اخلاق او ميلمه پالنه هم له لاسه ورکړي همدا درې لاملونه وو چې معاويه کارول.

ترټولو ښه درس چې له کربلا يې اخستلاي شو دا دي چې پوه شو څرنګ د مسلمانۍ مدعيان او هغه کسان چې ځانونه يې دپيغمبر پيروان ګڼل او حسين يې په ځلونو د پيغمبر په غيږ کې ليدلاي و او

---

١ . جاثيه (۴۵)، ۱۷

۲ . ابن ابي الحديد شرح نهج البلاغه، لومړی ټوک ۱۴۳ ۱۴۵مخونه

په خپلو سترګو يې کتلي وو چې کله دخداي رسول په منبرخطبه لوستله او حسين به په منبر وروخوت نو په غيږ کې به يې اخسته[1] او دا يې هم ليدلي وو چې د خداي رسول د حسين ژړا نه شي زغملاي.[2] او خلکو ته يې سپارښتنه کړې وه چې د هغه خيال دې ساتي. خو بيا يې هم له امام حسين سره داسې سلوک وکړ او به ډير بورږنوونکي ډول يې شهيد کړ.

معاويه او په ټولنه کې د انحراف د عواملو د استعمال طريقې

معاويه له دغو عواملو په مختلفو ځايونو کې په بيلا بيله طريقه کار اخست. له دې نظره دهغه د حکومت دوره په دريو پړاوونو ويشلاي شو.

اول: د امير المومنين (ع) له خلافته مخکې

په دغه دروان کې په ډيرو برابرو شرايطو کې حکومت کاوه ځکه چې د هغه د دولت مرکز يعنې شام يوه ليرې پرته سيمه ګڼل کيده او له مرکزسره يې چنداني رابطه نه لرله د دغه سيمې خلکو د خداي رسول او لوي اصحاب ډير کم ليدلي وو. له پلوه دويم او دريم خليفه د معاويه کنټرولولو ته زيات اهميت نه ورکاوه. په تيره بيا دريم خليفه د معاويه لاس ډير خلاص پريښے و په داسې حالاتو کې د

1. رک: طبرسي، اعلام الوري باعلام الهدي ۱ ټوک ۴۳۲ مخ
2. ر.ک: خوارزمي مقتل الحسين، ۱۸۸ مخ ۱۸۹ مخ

معاویه د فعالیت لپاره هر ډول زمینه برابره وه. او هغه په دغه موده کې د شام ټولنه په خپله خوښه تربیت کړه،

دوهم: د امیر المومنین د خلافت په دوران کې

په دغه دوران کې د معاویه روده په تیره بیا به تبلیغاتي زمینه کې بلکل بدله شوه. هغه علي او ملګري یې د دریم خلیفه عثمان په وژله تورن کړل او په دې اساس یې وویل چې علي دې د عثمان قاتلان حواله کړي چې قصاص شي.په دې مسئله کې د معاویه تبلیغات دومره پراخ وو چې ډیر خلک د هغه تر اغیز لاندې راغلل د عثمان دخون خواهې مسله یوه زمینه شوه چې معاویه یو شمیر کسان ځانته جذب کړي او د علي په مقابل کې د صفین جنګ پیل کړي پر هغو وژلو سربیره چې په خورو ورو جنګونو کې وشوې په دغه جنګ کې په لسګونو زره کسان له دواړو لورو ووژل شول. دا لانجې د امام علي (ع) په شهادت سره پای ته ورسیدې.

دریم: د امیرالمومنین (ع) له شهادته وروسته

خلک په دغه دروه کې له جنګه ستړي شوي وو حتیٰ د حضرت علي (ع) نږدې ملګري چې د صفین، نهروان. او جمل درې جنګونه یې کړي وو له ډیرو ستونزو سره مخامخ شول دا دامام علي د حکومت په وروستیوکې هم ښه ښکاره وه[1] د امام علي له شهادته وروسته

---

۱. دا خبره د کوفې خلکو ته د امام (ع) په وینا کې ښه ښکاره ده فرمایي: "په خداي قسم زړه مې غواړي چې ستاسو د شلو کسانو به بدل کې راسره د شام یو کس وې واي دې وي بر تاسو تیار شئ او زما په رکاب کې له دشمن سره د جنګ لپاره پاڅیئ بیا که تاسو د ځان

معاویه له دغه حالته ګټه پورته کړه او د امام حسن د لښکر کوماندانان یې به چل دوکې او فریب سره وغولول او هغه حضرت یې د سولې منلو ته مجبوره کړ. په دغه زمانه کې معاویه په ټول اسلامي ټاټوبي واکمن شوي و اوپر شام سربیره یې به مصر عراق حجاز یمن د افریقا په شمال او ایران هم حکومت کاوه. د پیغمبر اکرم له کورنۍ یوازې امام حسن د لارې خنډو. چې هغه یې هم په سولې سره له لارې وغړاوه. په دغه دوران کې معاویه ځان په هرکد ار وسیال ګاڼه.او له دې امله یې له دغو عواملو دومره ګټه پورته کوله چې ویلای شود امام حسن غربت او مظلومیت او له هغوي

لپاره کوم تاوان ولیده وتښتئ په خداي قسم زه د خپل رب په ملاقات خپه نه یم او په دې لاره کې مې به کلک هوډ او بینا سترګو سره ګام ایښې دے او خپله هوساینه په هغه کې ګڼم او بلاخره به له تاسو سره له رازګویۍ او له تاسو سره د مهربانۍ او مدارا دسلوک له کړاوه خلاص شم.

...... په خداي قسم ما تاسو به اول کې اخرکې پټ او ښکاره سهار او ماښام شپه او ورځ له دشمن سره د مقابلې لپاره وبللئ خو زما خبرو په تاسو کې اثر ونه کړ او له میدانه وتښتیدئ او جنګ ته مو شا کړه . ایا زما دغو موعظو تاسو ته ګټه ونه رسوله دا دومره چې مې تاسو د هدایت لارې ته بللئ فایده یې ونه کړه . زه ستاسو له مصلحته خبر یم او پوهیږم کوم عمل ستاسو کوږ والي سیخولاي شي او په خداي قسم ځان ستاسو لپاره په فساد او بیچارګۍ کې نه اچوم، څکه چې تاسو سمیدونکي نه یئ" (شیخ مفید الارشاد ، ترجمه شیخ محمد باقر ساعدي خراساني ۲۲۳،۲۲۲ مخونه) همدا راز شیخ مفید وایي چې کله به چې امام علي د کوفې خلک جهاد یا د ضحاک بن قیس او بسر بن ارطاه په شان لوټمارو سره مقابلې ته بلل چې د معاویه په حکم یې د امام علي په حدودو تیري کاوه ډیر سست او لټ عمل به یې کاوه . او حتي هیڅ حرکت به یې نه کاوه . مثلا هغوي به ویل مونږ ته وخت راکړه چې د ساړه موسم ختم شي . (همدغه سند، ۲۲۲ ۲۲۳ او ۳۶۷)

وروسته د امام حسین مظلومیت تر دې زیات و چې کوم چې به کربلا کې په سید الشهداء تیر شو.

متاسفانه د دغه وخت په باب په تاریخ کې ډیر معلومات نه دي پاتي او همدا راز د اهل بیتو مظلومیت دا سې نه دے چې وتوانیږو په هغه سره د خلکو احساسات وپاورو او د هغه وخت یادونه ژوندۍ کړو. بلکه یوازې په تفکر او ځیرتیا سره پوهیدلاي شو په هغه وخت کې په اهل بیتو څه څه ظلمونه شوي دي.د امویانو دربار دومره د پیغمبر د کورنې به ضد تبلیغ او پروپاګنډا وکړه چې په امیر المومنین (ع) لعنت او بد رد ویل د ځینو عبادتي دستورو لکه د جمعې د لمانځه برخه وګرځیده او هر خطیب باید په هغه حضرت لعنت ویلي واي او خلکو به له عامو لمونځونو وروسته هم په امام علي لعنت وایه. [1] په داسې حالاتو کې د امام علي (ع) بچیانو باید صبر کړي واي او له زغمه یې کار اخستي واي او دامام حسن له شهادته وروسته هم امام حسین دا بوج په یوازې سر یوړه. تر هغه وخته چې امام حسن ژوندي و امام حسین د هغه په ملګرتیا او ملاتړ ډاډه و.خو د هغه له شهادته وروسته امام حسین یوازې په دغه غم کې کړیده او هیڅوک نه وو چې د زړه غم یې ورته بیان کړي واي دا حالت لس کاله روان و. تاریخ هغه خبرې اترې چې د امام حسین د پلویانو او د نورو تر منیځ شوي او کله کله هغه لیکونه چې د امام حسین او معاویه تر منځ رد وبدل شوي او همدا راز د امام حسین او

1. ابن ابي الحدید. شرح نهج البلاغه دریم ټوک ۵۷ مخ

معاويه له يو بل سره مخامخيدل ليکلي دي. او دا ټول د امام حسين د يوازې توب او مظلوميت ګواهي ورکوي[1]

معاويه دوه ځله حجاز ته سفر وکړ. او د شام ځينې لشکريان يې هم له ځان سره مکې او مدينې ته بوتلل او تر يوه موده هلته پاتې شو چې د يزيد د ولي عهدۍ لپاره زمينه برابره کړي. په دغو سفرونو کې دامام حسين او معاويه تر منځ خبرې اترې شوي دي معاويه همدا راز د مدينې له ځينو مشرانو سپين روبو او د قبايلو مشرانو سره چې هغه ته نه تسليميدل خبرې وکړې دا هغه لوي شخصيتونه وو چې د يزيد ولي عهدي يې نه منله او معاويه ټينګار کاوه چې د يزيد لپاره له هغوي بيعت واخلي. په دغه شان يو لړ خبرو کې چې د امام حسين او معاويه تر مينځ شوي معاويه امام ته بلنه ورکوي او دوي ته وايي چې زه له تا سره خصوصي خبرې لرم او له هغه سره خبرې کوي معاويه وايي د مدينې ټول خلک حاضر دي د يزيد ولي عهدي ومني يوازې تاسو څلور کسان يې نه منئ د دغو کسانو مخ کښې هم ته يې چې که ته د يزيد ولي عهدي ومنې او بيعت وکړې نور يې هم مني او په دې ډول د اسلامي امت يو والي او وحدت ساتل کيږي او د مسلمانانو وينه په ځمکه نه تويیږي، ولې د يزيد بيعت نه کوې؟

امام حسين وفرمايل تا دخپل حکومت په دوران کې ډيرې وينې توې کړې او ډير فساد دې وکړ. په اخري عمر کې او له مرګه مخکې د ځان لپاره د ګناه توښه مه برابروه او د يزيد ګناه په غاړه مه اخله ته ځرنګه حاضريږې چې هغه په خلکو واکمن کړې حال داچې په خلکو

1. ر، ک ابي منصور احمد بن علي طبرسي، الاحتجاج دوهم ټوک ۲۹۲ او ۲۹۷ مخونه

کې داسې کسان شته چې مېندې يې، پلرونه يې او پخپله تر يزيد او دهغه تر مور اوپلار غوره دي او خلکو ته يې ګټه ډېره ده.

معاويه وويل ګواکې غواړې د ځان خبره وکړې ته دا ويل غواړې چې ستا مور او پلار د يزيد تر مور اوپلار او ته پخپله تر يزيده غوره يې؟

امام وفرمايل: که داسې ووايم نو څه اشکال لري.؟

معاويه وويل: دا چې تا وويل مور دې د يزيد تر مور غوره ده دا دې رښتيا وويل ځکه چې فاطمه (س)له قريشو ده او د يزيد مور قريشه نه ده دا کافي ده پر دې سربيره چې مور دې د پيغمبر لور هم ده. نو رښتيا ده چې ستا مور د هغه تر موره غوره ده خو دا چې ودې ويل ستا پلار د يزيد تر پلاره ښه دي دا د تامل ځاي لري. ځکه چې تاته پته ده چې ستا پلار او د يزيد پلار له يو بل سره وجنګېدل او خداي تعالی د يزيد د پلار په ګټه حکم وکړ. خو دا صحيح نه د ه چې ته تر يزيده غوره يې. بلکه يزيد د اسلامي ټولنې لپاره تر تا ډېر ښه دي.

امام حسين وفرمايل: ته وايې چې شرابخور يزيد تر ما ډيرښه دي؟

معاويه په ځواب کې وويل د خپل تربور غيبت مه کوه.

معاويه امام حسين ته نصيحت وکړ او وې ويل زيږ سلوک مه کوه د خپل تره زوي غيبت مه کوه او بد يې مه وايه يزيد هيڅکله ستا بد نه وايي نو تر تا ښه دي.[1]

---

١ . ر.ک: ابن قتيبه دينوري، الامامة السياسيه، لومړی ټوک ١٨۴مخ.

په دې دول چې کله بني اميه وو د قدرت واگي په لاس واخستل د جبريونو دې نظريې ته يې لمن وهله چې (د خداي خوښه داسې وه)

داسې جبري تعبيرونه د خلفاوو له لوري د امام علي په حق کې هم شوي دي. په تاريخ کې راغلي چې په يو سفر کې دوهم خليفه له امير المومنين علي وغوښتل چې په دغه سفر کې ورسره ملگري شي خو امام علي ونه منله خليفه په دغه کار خپه و او له دې امله يې ابن عباس ته چې په سفر کې يې ملگري و وويل: تاته پته ده چې د تره زوي دې ولې له ما سره په سفر رانغے؟ ابن عباس وويل نه. خليفه وويل علي په مدينې کې پاتې شو چې ځانته زمينه برابره کړي چې له ما وروسته خليفه شي. ابن عباس وويل هغه ځانته د دې خبرې ضرورت نهويني ځکه چې باوري دي پيغمبر هغه له ځانه وروسته امام ټاکلي دي. په دغه وخت کې دوهم خليفه وويل: هو پيغمبر غوښتل چې علي له ځانه ورسته خليفه وټاکي خو خداي ونه غوښتل[1]

معاويه هم له دغه غلط استدلاله کار واخست، همداراز يزيد هم په يو محفل کې چې د اهل بيتو بنديان يې ورته راوستي وو امام زين العابدين (ع) ته وويل د هغه خداي حمد چې ستا پلار يې وواژه[2]

د امام علي له شهادته وروسته د معاويه په شل کلن حکومت کې د هغه يوه تبليغي سوژه (موضوع) په تيره بيا د هغو شيعو په هکله چې په عراق او په ځانگړې توگه په کوفه کې اوسيدل،دا وه چې علي

---

۱. ابن ابي الحديد شرح نهج البلاغه دولسم ټوک ۷۸ مخ
۲. ابي منصور احمد بن عل طبرسي ، الاحتجاج، دوهم ټوک ۳۱۰ مخ

او د هغه پنځه کلن حکومت د اقتصادي شاته پاتي والي، د وينو د بهيدلو د ماشومانو د يتيم کيدو او داسې نورو مسايلو ذمه وار وبريښنوي.

داتبليغي چل ول حتیٰ د امام علي په ژوند کې هم استعماليده. لکه څرنګه چې امام علي له خپلو دوستانو ګيله کوله او فرمايل به يې. په ژمي کې تاسو ته وايم چې جنګ ته لاړ شئ وايئ چې ګرمي ده. په ژمي کې به د جهاد حکم ويل وايئ چې ساړه دي. صبر وکړه چې موسم ښه شي. کرهڼه مو پاتې کيږي. او فصل مو په ځمکه پروت دي[1]

دا ټول د معاويه د تبليغاتو نتيجه وه. د معاويه لاس پوڅو د امام علي په حدودو کې داسې تبليغات کول. او خلک به يې د امام علي په خلاف کارول او د بلوا او بغاوت زمينه يې برابروله.

د دې مثال په اسلامي انقلاب کې هم ليدل شوي دي. په ورځپاڼوکې ليکي:که د خرمشهر له فتحې وروسته امام خميني جنګ بند کړي واي نن به داسې مشکلات نه لرل[2]

نن د ملي جبهې او د ازادي د غورځنګ مشران هماغه کسان د چا په هکله چې امام خميني وفرمايل: دوي تر منافقانو هم بد دي[3] د هيواد تر پرد ې شاته سياستوال شوي دي. د هغوي تبليغاتي سوژه دا ده چې که دا جنګ نه واي په هيواد کې به دا د ومره بد بختۍ نه

---

۱. شيخ مفيد الارشاد ترجمه محمد باقر ساعدي خراساني ۱۷۴ مخ

۲ . رک : اکبر ګنجي (عالي جناب سخ پوش) روزنامه صبح امروز، ۲۹/۱۰، ۱۳۷۸ دولسم مخ

۳ . صحيفه نور ۲۲ ټوک ۳۸۴ مخ

وې دوي علماء ګرم ښيي او وايي د ملايانو حکومت دا جنګ په خلکو وتاپه او که زر يې سوله کړې واي خبره به دې حد ته نه رسيده د هيواد د ټولنې اقتصادي مشکلات له امريکا سره د اړيکو د غوسولو په وجه دي. که ايران اوس هم له امريکا سره ساز باز وکړي ټول مشکلات هواريږي.

د معاويه چل دا و چې يوه غلطه خبره به يې چې غلطوالي يې ثابت او څرګند و دومره تکراروله چې خلک يې ورو ورو ومني. دوي هم همدا سياست تکراروي. په ځينو ځايونو کې د رهبرې ستر مقام) آيت الله خامنه اي ځينې خبرې بيان کړي او ځواب يې ورکړي مثلا دوي له امريکا سره د اړيکو په هکله په تفصيل سره بحث کړي دي نورو ليکوالانو هم په تاريخي او علمي شواهدو سره ثابته کړې ده چې له امريکا سره رابطه نه يوازې زموږ اقتصادي ستونزې اواروي نه بلکه دوه برابره کوي يې.د مثال په توګه ترکيه هغه هيواد دي چې د امريکا تابع دي خو د دغه هيواد خلک د خپلو حقوقو (تنخاګانو) د پنځوس فيصده زياتوالي غوښتونکي دي او د ګډ وډ اقتصادي حالت په اعتراض کې هړتالونه کوي. امريکا هغه هيواد چې يو وخت تر ټولو لوي اسلامي هيواد او د عثماني خلافت مرکز و دومره خوار کړي چې د اسراييلو تالي څټې يې ترې جوړ کړي دي. خو د لته بيا هم ويل کيږي زمونږ مشکل دا دي چې له امريکا سره اړيکي نه لرو. که له امريکا سره اړيکي ولرو زمونږ ستونزې هواريږي. دا هماغه د معاويه سياست دي خو د علي سياست دا و چې د يو اسلامي واکمن دنده تر هر څه مخکې د اسلامي احکامو

اجرا او د اسلامي ارزښتونو ساتل دي. او له هغه وروسته د اقتصاد لمبر راځي. د علي او د معاويه منطق نن هم روان دي.

رگ رگ است این آب شیرین آب شور
بر خــلایق مي رود تـــا نـفـخ صور

د معاويه د فعاليتونو په وړاندې د ټولنې د انفعال علتونه

دې ته په پام سره چې تاريخي حالات تر يو حده تکرارېږي او کيداي شي د هغه ورته موارد په نورو وختونو کې هم تکرار شي اوس داپوښتنه پيدا کيږي چې که څه هم معاويه په تبليغاتو او چل ول، د حقايقو په تحريف او دويرولو او لالچ ورکولو له اړمه ډيره استفاده وکړه، خو ولې خلک وغوليدل او د هغه د ډرکو او لالچونو تر اثر لاندې راغلل؟ دا پوښته په حقيقت کې د تيرې پوښتنې بل مخ دي. په بله وينا بني اميه اغيز کوونکي او خلک اغيز منونکي وو هغوي دا تبليغات او گواښونه او تطميعونه وکارول او خلکو د هغو په وړاندې کمزوري وښودله. ولې خلک منفعل شول او د بني اميه وو اقدامات اغيزمن شول دا مسله له دې اړخه اهميت لري چې کيداي شي په نننۍ ټولنه کې هم داسې حالت پيدا شي او د اسلام دشمنان له هماغه اوزارو به استفادې سره وغواړي د انقلاب لاره بدله کړي له دې امله ضروري ده پوه شو چې څرنگه غبرگون ښودل پکار د ي او هڅه پکار ده چې کمزوري نه شو دا ممکنه نه ده چې بل معاويه، يزيد يا عمر سعد پيدا شي ځکه چې تاريخي حقايق عينا نه تکرارېږي خو دهغه ورته حالات ضرور پيدا کيږي. لکه څرنگه چې دخد اي رسول فرمايلي دي هغه څه چې په بني اسراييلو کې شوي

دي زما په امت کې به هم کيږي حتیٰ که هغوي د يو کربوړي په سوري داخل شوي وي تاسو به هم ننوزئ[1]دا چې وايي هغه څه چې د اسلام په لومړيو وختونو کې شوي دي وروسته هم ممکنه ده وشي معنا يې دا نه ده چې هماغه پيښې به بيا تکرار شي بلکه داسې پيښې به وشي چې هماغه روح او انګيزه ولري هغه محرک چې معاويه يې اړ کړ چې داسې حرکت وکړي کيداي شي د دې زمانې په خلکو کې هم موجود وي.او هغه رودې چې معاويه خپلو اهدافو ته د رسيدلو لپاره وکارول کيداي شي د نن زمانې خلک ترې هم کارواخلي او هغه انفعال چې د هغه وخت په خلکو کې پيدا شو د نن زمانې په خلکو کې هم پيدا شي. نو ضروري ده چې سمه جاجونه وکړو چې ولې خلک غوليږي او ولې د ګوابښونو او لالچونو تر اغيز لاندې ر اځي چې په دې وسيله د هغه وخت لپاره ځانونه تيار کړو چې که خداي مه کړه له داسې ازموينې سره مخامخ شو.او که ځوک وغواړي مونږ وغولوي يا مو وګوابښي او لالچ راکړي مقاومت وکړو. دا خبره د امام حسين په هغه ويناوو سره چې د مشرانو او مخکښانو لپاره يې وکړه ښه جاجول کيدي شي.[2]

امام حسين اول حاضران داسې وستايل تاسو ددې امت بزرګان يئ، تاسو هغه کسان يئ چې د اسلام په سيوري کې او د اسلامي مقاماتو او علومو په برکت چې لرئ يې خلک مو درناوي کوي او دا هغه مقام دي چې خداي تاسو ته درکړي دي. سره له دې چې خداي داسې ټولنيز مقام او منزلت تاسو ته درکړي دي او له همدې امله

---

۱. شهرستاني، الملل والنحل، لومړۍ ټوک ۲۰ مخ
۲ . ر، ک : حسن بن علي الحراني، تحف العقنول، ۲۴۰، ۲۴۳ مخونه

خلک ستاسو درناوي کوي او ستاسو خبره اوري تاسو له خپل موقعيته استفاده نه کوئ. بيا امام دهغوي د کوتاهيو او غلطيو ته ګوته ونيوله چې په دې ډول دي.

۱. د خداي په لاره کې د مال له خرچ کولو ډډه کول

فلا مالا بذلتموه دخداي په لاره کې مو مال خرچ نه کړ. د امام مخاطبان هغه کسانو وو چې خپل مالي واجبات يې مثلا خمس او[۱] زکات نه ورکاوه له دې خبرې دامام مطلب چې فرمايي مال مو ونه لګاوه، د واجبو حقوقو تر ادا کولو زيات څه نه دي ځکه چې کله کله د دني بقا د مال لګولو ته ضرورت لري او نه شو ويلاي چې مونږ خپل واجب حقوق ادا کړي دي او نور زمونږ په غاړه څه حق نيشته. لومړي ګام دا دي چې خپل مال د اسلام د تبليغ له بدعتونود مخنيوي او له بدعت جوړوونکو سره په مقابله کې ولګوي. خو تاسو داسې ونه کړل.

۲. د دين لپاره په قربانۍ کې سستي

ولانفسا خاطرتم بهاالذي خلقها، ځان مو د هغه چا لپاره چې دا ځان يې پيدا کړي په خطر کې وانه چاوه.

د سر خطر او تاوان په هر ځاي کې له انسانه دامر بالمعروف او نهي عن المنکر وظيفه نه ساقطوي،ځکه چې د دين ترويج او د اسلام له دشمنانو سره مبارزه داسې نه ده چې انسان ته هيڅ خطر

ورپيښ نه شي له دې امله امام حسين دغو کسانو ته فرمايي (تاسو خپل سر دهغه چا لپاره چې هغه يې پيدا کړي په خطر کې وانه چاوه) لکه څرنګه چې امام خميني فرمايي په ډيرو مهمو او لويو چارو کې تقيه جايزه نه ده. تقيه په عامو چارو کې او په عامو امر بالمعروف او نهي عن المنکر کې کيږي چې که چاته تاوان رسيږي دا ويلاي شي چې ما هغه څه چې بايد ويلي مې واي ومې ويل او نور راباندې څه فرض نه دي خو که خبره د اسلام د حيثيت وي امام خميني فرمايي چې په دغه ډول ځايونو کې تقيه روا نه ده که څه هم په زرګونو کسان ووژل شي. ځکه چې دا سلام بنياد په خطر کې دي په دغه ډول چارو کې او لکه څرنګه چې امام وفرمايل په مهامو چارو کې تقيه جايزه نه ده.[1]

۳. قومي او ډله ايزو اړيکو ته پام

ولا عشيرة عاديتموها فی ذات الله تاسو دخداي په لاره کې او د هغه د رضا د حاصلولو لپاره هيڅکله له خپلوانو سره (چې د باطل په لاره کې وو) مقابله ونه کړه.

د معاويه د سياستونو په وړاندې د ټولنې د انفعال دريم علت هماغه قومي او قبيله ايز اړيکي وو. په هغه زمانه کې په عربو کې قومي او قبيله ايز ارتباطات ډير مزبوت اصل و. نن هم په هغو خلکو کې چې د کوچيانو ژوند لري داسې روحيه ليدل کيږي او په هغوي

۱. رک: صحيفه نور، ۱ ټوک ۳۹ مخ او ۷ ټوک ۳۲ مخ (د دې بحث له اهميت سره سره تر اوسه په دې هکله ښه تحقيق نه دے شوے او د مهام امور مصداقونه ښه نه دي بيان شوي.

کې همیشه یو ډول قومي او د قبیلې یو والي وي دا روحیه د ښار په خلکو کې کمه ده. په هغه وخت کې له خپلې قبیلې او تپې د ملاتړ روحیه په عربو کې ډیره مزبوته وه. نن سبا دا ډول روحیه په هغو کسانو کې لیدل کیږي چې په یوې سیاسي جبهې او ډلې کې وي دا روحیه د هاغه رول په شان ده چې په هغه وخت کې د قبیلې او تپې په وړاندې لوبول کیده. نن سبا د خپلې ډلې د کسانو لپاره دغه ډول احساسات موجود دي.او په صورت دځینو کسانو عمل او فکر توجیه کیږي او ورباندې پرده اچول کیږي

که څه هم دغه کس د اسلام او د امام خمیني د لارې او رودې بلکل اپوټه خبره کړې وي[1]

د معاویه په زمانه کې هم د قبیلې او خیلونو د ملاتړ مسله دوده وه. که د یوې قبیلې یو کس به خطا وکړه د قبیلې خلکو به هغه پټوله یا به یې حتیٰ ورځینې دفاع کوله خو که د مقابلې او دشمنې قبیلې

---

۱. د اصطلاح مشهورو سمون پالو ورځپاڼو یو لیکوال د برلین په کانفرنس کې مرکه کړې او د امام خمیني په هکله یې ویلي و «خمیني به د تاریخ په میوزیم بدل شي هغه د حجاب په هکله هم ویلي وو «مونږ په اساسي قانون کې د حجاب په هکله څه نه لرو.» ده همداراز د لویدیځې دموکراسۍ او ارزښتونو په هکله هم ویلي وو دا د اسلام مشکل دي چې ځان د لویدیځ له دموکراتیکو ارزښتونو سره نه شي سمولای» (ر.ک: له تاکس شپیګل جرمني ورځپاڼې سره د اکبر ګنجي مرکه، کیهان ۲۴ / ۱ / ۱۳۷۹. د دغه مرکې له ترجمې او په ورځپاڼو کې د دغه کانفرنس دخبر له راتللو وروسته یو کس چې د یني جذبه یې لرله هغه وغندله «ر.ک هاغه تیر سند ۲۵/ ۱ ۱۳۷۹ دغه کس د دغه مرکې د غندلو په وجه دخپلې پارټۍ کسانو ملامته کړ او څه موده وروسته دغه مسله دروغ وبلل شوه. او هماغه کس چې مخکې یې دا مرکه غندلې وه هغه ورځپاڼه چې د دغه کانفرنس خبر یې چاپ کړي و وغندله او وې ویل دا خبرې باید نه واي خپرې شواي. مخصوصا کله چې دغه کیسه له بیخه تکذیب شوې ده. «هماغه سند»

کوم کس به دغه ډول ګناه وکړه نو هغه به يې ډيره ستره ښودله او د هغه د سزا غوښتنه به يې کوله. قبيله ايز تعصب او پلوي توب د دې مخه نيوله چې خلک د حق په لور ګام واخلي. نن هم که د يوې ليکې او سياسي فکر کسان د يو بل په غلطو کارونو د اعتراض جرات ونه لري او ديو بل په غلطيو کره کتنه ونه کړي هماغه د قبيلو او خيلونو تعصب يې ژوندي کړي دي.

د امام حسين د وينا مطابق کله شرعي دنده اقتضا کوي چې انسان له خپل قوم او خپلوانو سره دشمني وکړي که څه په اسلام کې صله رحم واجبه ده او قطع رحم حرامه خو که د خپلوانو پلوي توب د اسلام او اسلامي نظام دکمزورۍ سبب کيږي بايد اسلام ته د خپلوانو په خپلوۍ ترجيح ورکړو.او دهغوي ننګه ونه کړو.ځکه چې دا چاره دشمنانو لپاره د ناوړه استفادې زمينه برابروي له همدې امله امام حسين د قوم سپين روبو او پوهانو ته په خطاب کې د معاويه د واکمنيدو يو سبب له خپل قوم او قبيلې سره زياته مينه بيانوي چې د دې سبب ګرځيده چې د هغوي په خطاګانو سترګې پټې کړي او د خداي په خاطر له هغوي سره دشمني ونه کړي.

نو په دې اساس په هغه وخت کې د خلکو د انفعال او د معاويه له تبليغاتو د پروپاګنډو د اغيزمنلو يو علت له سر مال او خپلوانو سره مينه وه. په اسلامي لغت کې دې ته دنيا پالنه او حب دنيا وايي:

حُبُّ الدُنيا رَأسُ کُل خَطِئية[1] (د نيا مينه د ټولو ګناهانو او خطاګانو جرړه ده.)

---

۱. محمد باقر مجلسي، بحارالانوار ۵۱ ټوک ۲۵۸ مخ ۴۱ روايت ۵ باب

اوس د ا پوښتنه پیدا کیږي چې د دنیا مینه چې د ټولو ګناهونو جرړه ده آیا که انسان له ستورو سپوږمۍ یا ښکلي فطرت سره مینه وکړي یا یې د خداي مخلوق خوښ وي ګناه یې کړې ده؟ او په خطا تللي دي؟

په ځواب کې باید ووایو نه داسې نه ده. بلکه له دنیا سره د مینې مطلب له ماله مقام دوستانو او خپلوانو ناوړه استفاده ده چې دنیا پرستي ګڼل کیږي.

د نیا پرستۍ اصلي نښه دا ده چې که د انسان ژوند ته خطر پیښ شي خپلې اصلي فرایض هیر کړي ممکنه چې یو کس چې د امنیت او هوساینې په وخت کې ښه کارنه کوي او په خپلې ټولنیزې دندې عمل کوي خو چې کله د هغه مخې ته کوم خطر پیښ شي او مال او مقام او ځان یې وګواښل شي ثابت قدمه پاتې نه شي داسې کس دنیا پال دي او دهغه ټولې هڅې د دې لپاره وې چې پخپله ژوندي پاتې شي او له دنیا خوند واخلي له دې امله دخداي رسول قران کریم او ګرانو امامانو د کفارو تر ټولو لویه ځانګړتیا ځان منمي او د دنیا مینه بللې ده. د دې په مقابل کې د مومنانو خصوصیت د خداي په لاره کې له ځانه تیریدل سر ښندنه ایثار او شهادت غوښتنه ده. او د ده لپاره د دنیا ژوند اصلي مقصد نه دي له همدې امله که نیکمرغي دین او هغه ارزښتونه چې دي پرې پابند دي اقتضا وکړي چې دي دې ووژل شي نو په اسان مرګ ته ځان ورکوي امام علي (ع) فرمایي:

اَللهِ لابْنِ اَبِي طَالب آنس بِالمَوتِ مِن الطفل بثدي أمه[1] (په خداي قسم د ابو طالب زوي له مرګ سره تر دې زياته مينه لري ځومره چې يې يو تي رودونکي ماشوم د خپل مور له تي سره لري).

د عاشورا په شپه کله چې بي بي زينب (ع) پوه شوه چې سبا د امام حسين او د هغه د يارانود شهادت ورځ ده خپل ورور ته ورغله او عرض يې وکړ: اي وروره دا سړي له هغو کسانو پاتې دي چې په لاره کې يا نن شپه ډله ډله له تا جدا شول او لاړل ايا دوي ښه پيژنې او د دوي په وفادارۍ اطمينان لرې؟

د امام حسين له سترګو اوښکې روانې شوې او وې فرمايل:

اَمَا وَاللهِ لَقَدْ نهرتهم و بلوتهم....يستانسون بالمنية دوني استئناس الطفلِ بِلَبَنِ أُمّه.[2] (په خداي قسم ما دوي وازمايل بلکه ډير ځله مې هغنوي له ځانه ليرې کړل او ورته مې وويل چې له خپلو کورنيو سره له دې معرکې ليرې شي....خو اخر پوه شوم چې دوي له ما سره مرګ ډير خوښوي او زما په ملګرتيا کې له مرګ سره تر دې زياته مينه لري ځومره چې يې يو ماشوم د مور له شيدو سره لري.

د عاشورا په شپه د امام حسين ملګرو په خپلو خبرو سره خپل اخلاص وښوده په هغوي کې يو وويل که اويا ځله ووژل شو وسوزول شو او زمونږ د بدنونو ايرې په هوا کې والوزول شي، که بيا

---

1 . نهج البلاغه ، 5خطبه

2 . بهبهاني ملا محمد باقر، الدمعه الساکبه ، موسسه الاعلمي ، بيروت ۱۴۰۹، ۴ ټوک ۳۷۲ مخ

ژوندي شو، تا ته ستنیږو او ستا په څنګ کې پاتې کیږو چې یو ځل بیا ستا په څنګ کې ووژل شو.[1]

امام حسین د قوم د مشرانو په ټول کې دخپلو خبرو په دوام کې فرمایي:

لُكِنّكُمْ مَكّنتم الظلمةُ مِن مَنزلَتِكُم، (ظالمان مو تمکین کړل، یعنې پرې مو ښودل او اجازه مو ورکړه چې په تاسو واکمن شي). اَسْلَمْتُمْ اُمور الله فِى اَيْديهِم (دخداي چارې مو د هغوي په لاس ورکړې)

الهي چارې مو چې باید د خدایي کسانو په لاس کې وي ظالمانو ته وسپارلې دوي ته مو رضا ورکړه او دوي مو د خپلو چارو واکمنان ومنل.

یعملون بالشبهات و یسیرون فی الشهوات (داسې کسان مو واکمنان کړل چې د شبهې کارونه کوي او په شهوتونو پسې دي)

دوي د شهوت پرستانو لپاره لاره هواروي ددغو چارو مصداق په ننې ټولنه کې هغه نندارځایونه او فرهنګ سرایونه دي چې د بیت المال په ډیرو خرچونو سره د ګناه اسباب او زمینه برابروي او هغه ورځپاڼې چې ګناه ته خلک هڅوي حضرت امام حسین د دا ډول واکمنانو د واکمنیدو په هکله فرمایي: سلطهم على ذالك فراركم من الموت (هغه څه چې سبب شول چې دا ډول کسان پرتاسو واکمن شي له مرګه ستاسو تیښته وه.)

که له مرګه نه تښتیدي او پایداري مو کولای او که د دشمن په مخ کې ولاړ واي هغوي به شاتګ کړي و.

---

[1] . ابي مخنف وقعه الطف، تحقیق استاد محمد هادي یوسفي غروي د قم د جامعه مدرسینو د خپرونو دفتر چاپ ۳/ ۱۴۱۷ه ق ۱۹۷ ۱۹۹

مونږ باید تیار ووسو چې د دین د حفاظت لپاره له خپل مال او لاد او خپلوانو تیر شو. قران مجید په دې هکله فرمايي: وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا ٱسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ[1] (څومره مو چې له وسه وي پوځي او جنګي ځواک تیار کړئ)

د دې معنا دا نه ده چې له دغو ټولو باید استفاده وشي بلکه باید د دشمن په وړاندې ځان تیار او خوندي کړو. لکه څرنګه چې خداي تعالی فرمايي:

تُرْهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ[2] (دا ځواک او او سامان برابر کړئ] چې د خداي او د ځان دشمنان وويروئ.)

که تاسو شهادت ته تیار يئ دشمن شاتګ کوي او نه حاضريږي چې ځان په خطر کې واچوي. امام حسین ډیر مهم ټکي ته اشاره کوي: که خلک غواړي د بني امیه وو او داسې نورو ظالمانو تر ولکې لاندې رانشي او دین يې محفوظ پاتې شي. باید خپل مالونه دخداي په لاره کې خرچ کړي خپل سرد خداي په لاره کې په خطر کې واچوي او شهادت ته تیار وي. او له قبیله ایزو او دخپلوۍ او قومي تعصبونو لاس واخلي. په حق پسې روان وي او پام وکړي چې خداي رسول معصوم امام او نن سبا ولي فقیه څه وايي هر څه چې هغوي وايي باید ومنل شي دا چاره د اسلامي ټولنې د امنیت او يو والي د ساتلو تر ټولو لوي عامل دے او د مومنانو په صفونو کې د د شمنانو او پردیو د ننوتلو مخه نیسي.

---

۱. انفال (۸)، ۶۰

۲. همدغه تیر سند

امام حسین د خپلو خبرو په دوام کې فرمایي: "له دنیا سره چې یوه ورځ به درځینې جدا کیږي ستاسو مینه او دلبستګي د دې خنډ ده چې تاسو په میړانه دجنګ میدان ته لاړ شئ او په نتیجه کې هغوي په تاسو کې تمه کوي"

خو که په دغه ژوند پورې زړه ونه تړئ او د اخرت په ژوند عقیده ولرئ او د دې لپاره چې خداي له تاسو راضي وي او ابدي سعادت مو په نصیب شي د دغه ژوند له خوندونو لاس واخلئ ځکه چې په دې بڼه کې هیڅ دشمن پر تاسو نه شي بریالي کیدي.

په ټولنه کې د انحراف له عواملو سره د مقابلې لارې

د امام حسین په زمانه کې د ټولنې د انحراف او د هغه د عواملو او له دغه مسلې د مسلمانانوداغیز منلو د څرنګوالي له جاجه وروسته د معاویه په شان د شیطاني چل ولونو په وړاندې له کمزورۍ سره د مقابلې د لارو چارو د معلومولو لمبر رارسیږي که مونږ غواړو چې د هغه وخت د خلکو کمزوري چې د امویانو د واک لپاره یې زمینه برابره کړه زمونږ په ټولنه کې پیدا نه شي یا که داسې کمزوري زمونږ په ټولنه کې وي لیرې شي څه اقدامات باید وشي؟ دغه مقصد ته د رسیدو لپاره باید درې اوزار یعنې تبلیغ، ګوابن او لالچ ورکول شنډ کړو.

۱ د پیژندنې د سویې لوړول

له تبلیغاتي چل ولونو سره مقابلې لپاره تر ټول ښه لامل د اسلام او تشیع او د امام حسین د لارې په باره کې چې نن د امام خمیني په

لاري کې متجلي شوې ده د خلکو پوهه او شعور زيات کړي شي. له دې امله بايد په دې زمينه کې خپل معرفت زيات کړو. چې دشمنان ونه توانيږي د امام د ليکې او لارې په نامه د امام او اسلام مخالف افکار په مونږ کې دود کړي. لکه څرنګه چې معاويه دغه کار وکړ. يو مورد چې امام خميني ورسره مخالفت کاوه او نن په دروغه دهغه د مبارزاتي موخو برخه ګڼل کيږي د ازادۍ مفهوم دې دوي ازادي چې امام غوښته جنسي ازادۍ او بې لاريتوب تفسيروي او وايي: ايا امام نه ويل چې ازادي او خپلواکي، دايوه ښکاره مغالطه ده ځکه چې امام خميني د اسلام له دشمنانو ازادي غوښتله نه له دين خداي او ارزښتونو ازادي. امام خميني خپل ټول عمر د اسلامي ارزښتونو په ساتنه کې تير کړ امام د ارښتونو د حفاظت لپاره پاڅون وکړ، نه له ارزښتونو د خلکو دازادولو[1] لپاره نن که له ځينو مسولينو پوښتنه وکړې چې ولې په کلتوري چارو کې د ار زښتونو خيال نه ساتل کيږي په ځواب کې وايي مونږ خلکو ته ازادي ورکړې ده او دا تر ټولو لوي ارزښت دي دا هماغه خبره ده چې امام خميني غوښتله. خو په حقيقت کې دا خبره امام حسين ته د معاويه د خبرې په شان ده چې ته اوس د يزيد بد وايې نو هغه له تا غوره دي ځکه چې هغه ستا بد نه وايي. دا يو ډيره د چالاکۍ مغالطه ده او هغه وخت د دغه ډول مغالطو له اغيزه ځان ساتلاي شو چې له دين او د دين له مسايلو

---

١. يوه ورځ ما د جمعې له خطبې مخکې په وينا کې وويل «دوي څه غواړي ؟» زما په خلاف يې په لسګونومقالې وليکلې چې دا سړے دروغ وايي مونږ خو صرف سياسي ازادي غواړو . خو د چهارشنبه سوري په مسلې کې معلومه شوه چې دوي څه ازادۍ غوښتلې، هغه کسان چې خلک يې د چهارشينبه سوري لمانځلو ته هڅول غوښتل يې چې د تخت جمشيد جشن هم جوړ کړي، ډيره لويه بودجه يې هم دغه کار ته بيله کړې وه

پوره خبر وو. یو مومن او مسلمان ځوان باید په شواروز کې یو څه وخت د دیني معارفو مطالعې ته بیل کړي. په دې زمانه کې د دیني مسایلو مطالعه ډیره ضروري ده.[1]

ځکه چې د ریډیو ټیلي ویژن، انټرنیټ، ورځپاڼو. ویډیو او سپوږمکۍ په وسیله د اسلام او اسلامي ارزښتونو په خلاف تبلیغات ډیې زیات شوي دي، که په چا باندې دین ګران وي باید د هغه لپاره پانګه ونه وکړي مسلمان ځوانان باید اسلامي مطالعې ته تر ورزش او بدني تحرکاتو زیات اهمیت ورکړي، دا علم او پوهه د روح خوراک دي او د روح د لوړاوي سبب کیږي. نن چې اکثره ټولنیز عوامل د اسلام په خلاف دي او اسلام پیدا کوونکي نه دي. په تیره بیا فرهنګي ارتباطاتو ته په پام سره چې نن سب ټینګ شوي دي او هغه غلط فرهنګي سیاستونه چې چلول کیږي، د ټولنې کلتور د بې دینۍ په لور کاږل کیږي.

۲. د ایمان د سویې لوړاوي

د ایمان مزبوتول یو بل عامل دي چې له هغه باید د اسلام د دشمنانو د ګوابښ د لالچ ورکولو په وړاندې کار واخستل شي. د دغه عواملو په وړاندې کمزوري او له ګوابښه ویریدل د ایمان دکمزورۍ نښه ده.

د ګوابښونو او تمو دمقابلې لپاره باید خپل ایمان مزبوت کړو. د ایمان د پیاوړتیا لپاره یوازې مطالعه کافي نه ده،بلکه عمل هم

---

۱. په دې برخه کې د استاد شهید مطهري د کتابونو سپارښتنه کوم. ضروري ده چې ځوانان د اکتابونه کرښه په کرښه ولولي او د طلباوو په شان له یو بل سره مباحثه وکړي. او که څه ابهام وي له پوهو کسانو دې وغواړي چې ور لیرې یې کړي.

ضروري دي البته معرفت اوپوهه اول قدم دي خو ایمان په عمل سره قوي کيږي. انسان که د لمانځه په هکله هر څومره مطالعه وکړي خو لمونځ ونه کړي ایمان یې وده نه کوي عمل یو ډول تلفیقي اړخ هم لري چې دایمان د پیاوړتیا سبب کيږي. باید ځان ته تلقین وکړو چې که اسلام له ما وغواړي زه مرګ ته تیار یم امام حسین د عاشورا په ورځ خپلو اصحابو ته وفرمایل:

صبرا بني الكرام فما الموت الا قنطره تعبر بكم عن البؤس والضراء الي الجنان الواسعة والنعيم الدائمة. ١

اي د لویو خلکو زوزاته لږ صبر وکړئ دا مرګ به تاسو له سختۍ مصیبته او سپکاوي وژغوري او لوي جنت او تل پاتې نعمتونو ته به مو ورسوي. ایا دا خبره ښه نه ده.؟ ولې باید له داسې مرګه ویره وشي؟ ایا که څوک انسان له جیله او بنده خلاص کړي او یوې ښکلې ماڼۍ ته یې بوځي له هغه مننه کوي که خپه کيږي ترې؟ مرګ مومن انسان د دنیا له بنده خوشے کوي او د جنت ماڼیو ته یې رسوي. ایا داسې څیز ښه دے او که ویروونکي؟ خو دکافرانو لپاره مړینه داسې نه ده هغوي له جنته وباسي او جهنم ته یې بوځي. ځکه چې هماغه دنیا چې د مومن لپاره د اخرت د مقاماتو په پرتله بند دي. د کافر لپاره له ټولو بدبختیو او مشکلاتو سره سره جنت دآ ځکه چې کافر په اخرت کې دومره عذاب لري چې په دې دنیا کې که هر څومره په مصیبت او مشکل کې وي د هغه نړې د عذاب په پرتله جنت دآ. مرګ کافران له جنته وباسي او جهنم ته یې بوځي. خو تاسو له بنده

١ . شیخ صدوق معاني الاخبار ٢٨٨ مخ

ازادوي او دومره پراخ باغ ته مو بوځي چې د اسمان او ځمکې هومره لوي دي:
وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ [1] آيا داسې مرګ بد او کرکجن دے او ورځينې ويره پکاره ده؟

همدا وجه وه چې ديارلس کلن ځوان وويل: الموت احلى عندي من العسل[2] مرګ ماته تر شاتو زيات خوږ دے دا ځوان حضرت قاسم (ع) و چې دخپل تره سيد الشهداء په لاس روزل شوي و.مونږ هم که حسينيان يو بايد د دغو تعليماتو به وسيله خپل ايمان مزبوت کړو.
د امام حسين د لارې په دوام سره مرګ زمونږ لپاره تر ټولو ښه ژغورونکے دے امام حسين پخپله هم داسې روحيه لرله. لکه څرنګه يې چې وفرمايل:

وَ مَا اَوْلَهَني الى اسلافي اشتياق يعقوب الى يوسف[3] د خپل نيکه، پلار او ورور ليدلو ته زما تلوسه او ا شتياق دومره دے څومره چې يعقوب د خپل زوي يوسف ليدلو ته ليواله و.

امام حسين په دغو خبرو سره خپل اصحاب تربيتولو او هغوي هم شهادت ته تيار وو.

د انقلاب په زمانه کې هغه ځوانان چې د شاه رژيم د بې لارې فرهنګ تر زيات تاثير لاندې راغلي وو د امام خميني په بياناتو سره يې له شهادت سره مينه پيدا شوه او د جنګ په جبهو کې يې په ياد پاتيدونکې حماسې وپنځولې د امام خميني ژوند بخښونکې

---

۱ . ال عمران (۳) ۱۳۳

۲ . سيد هاشم بحراني، مدينة المعاجز، څلورم ټوک، ۲۱۴مخ، ۲۹۵حديث

۳. سيد ابن طاووس اللهوف ۲۲ مخ

ویناوې د هغوي د زړه له تله راپورته کیدې او په زړونو کیناستې. نو که د پیغمبر اکرم (ص) او امامانو له سیرته درس واخلو او د خداي په لاره کې د مرګ لپاره چمتووالي او د شهادت غوښتنې روحیه د یو ایډیال په توګه دود کړو هیڅوک پر مونږ نه شي واکمنیداي.

د معاویه په زمانه کې د امام حسین پټې فعالیتونه

امام حسین د حضرت امام حسن د شهادت له وخته د معاویه تر مرګ او د یزید تر واکمنیدو پورې هڅه وکړه داسې کسان وروزي چې وکولاي شي د هغوي په مرسته په ټولنه کې څپه جوړه کړي. هغه حضرت لس کاله په پټه فعالیت وکړ. هغه به په یو خوا بل خوا ځایونو کې په پټه ډیر کم کسان موندل او هغوي ته به یې لارښوونه کوله په تیره بیا د حج په ورځو کې چې له مختلفو هیوادونو به خلک راغونډیدل، امام حسین به هڅه کوله په مني عرفت یا مسجد الحرام کې له هغوي سره خبرې وکړي او هغوي ته لارښوونه وکاندي.

امام حسین په منی کې او د ځینو کسانو په منځ کې چې احتمال یې ورکاوه چې خبره یې اغیزه وکړي د معاویه او د هغه د مامورانو له سترګو لیرې وفرمایل:

اِسْمَعُوْا مَقَالَتِيْ وَ اکتموا قولي[1] (زما خبره واورئ خو رازداره اوسئ زما خبره پټه ساتئ ا وښکاره کوئ یې مه)

په دغه دوره کې امام حسین په ښکاره مبارزه نه شوه کولې ځکه چې که دا کار یې کړي واي نو ترور کوه یې او له دغه کاره به څه نتیجه هم په لاس نه وه راغلې. نو له دې امله هغه حضرت هڅه کوله

---

۱. ابي منصور احمد بن علي طبرسي ، الارشاد ۲ ټوک ۲۹۲ مخ

اول په ټولنه کې مناسب فرهنګي حالات پيدا کړي. له دې امله دوي له باوري کسانو سره کله يوازې او کله په غونډه کې کيناسته او هغوي ته يې د حق سپارښتنه کوله او فرمايل به يې: زه له دې ويريږم چې حق د زمکې په مخ بالکل هير کړاي شي او چاته پته ونه لګيږي چې حق څه دي.

که خلک حق وپيژني خو هوا او هوس او د دنيا مينه او مقام پرستي د دې مخه ونيسي چې په هغه عمل وکړي د علماوو کاراسانيږي ځکه چې په خلکو حجت تماميږي (غاړې خلاصيږي) او عالمان دا دليل او حجت لري چې خلکو حق پيژنده خو عمل يې پرې نه کاوه. خو په داسې ځاي کې چې حق د هيريدو په حال کې وي، د عالم دنده درنيږي په داسې بڼه کې که وتوانيږي په ښکاره فعاليت وکړي خپله دنده يې سر ته رسولې ده، او اخر دا چې د شيخ فضل الله نوري په شان د خپلې دندې په سر ته رسولو کې په دار خيږي او شهيديږي. خو کله چې د حق په ويونکي ډول ډول تومتونه لګيږي نو په داسې شرايطو کې ويل او يا نه ويل په داسې حالاتو کې ويل يا نه ويل فرق نه کوي او دا چاره د ډير روحي عذاب او کړاو سبب کيږي امام حسين همداسې موقعيت درلود هغه په مدينه کې چيرته چې پيدا شوي او په ځلونو خلکو د پيغمبر په اوږو ليدلاي و. خبره نه شوه کولې او بايد په منې کې يې د حج په ورځوکې ځينې کسان راغونډول او له هغوي سره به يې خبرې کولې.

د امام حسين بل اقدام د حج په سفر کې له ځينو پوهو کسانو سره د هغوي خبرې دي. امام په دغه سفر کې فرصت پيدا کړ او له خپلو دوستانو او خپلوانو يې ځينې کسان وپيژندل بيا يې يو پټ محفل

جوړ کړ. او هغوي ته يې خبرې وکړې. امام اول هغوي ملامته کړل چې ولې په خپلې دندې عمل نه کوي امر بالمعروف او نهي عن المنکر نه کوي او په خپل مال او سر ويريږي. بيا يې وفرمايل:

اللّٰهُمّ اِنّکَ تَعْلَمُ اَنّهُ لَم يَکُنْ مَا کَانَ مِنّا تَنَافسا فِی سُلطانٍ وَ لَا التماسا من فضول الحطام، اي خدايه ته خبر يې په هغه څه چې مونږ په دې موده کې د پلار له وخته تر اوسه کړي دي د دې لپاره نه وو چې د دنيا په مرداره له يو بل سره سيالي وکړو. مونږ په مقام او حکومت پسې نه وو. او نه مو غوښتل چې د دينا له خشاک او خاره د ځان لپاره څه زيات کړو.

ولکن لنرى المعالم من دينک و نظهر الاصلاح فى بلادک[1] دا هر څه په لومړۍ درجه کې د دې لپاره وو چې مونږ خلکو ته د دين ښې اثار او ارزښتونه وښيو او د هدايت په دندې چې مونږ ته راکړل شوې عمل وکړو. چې خلک حق له باطله وپيژني او حق د تورو وريځو او خړو اوبو شاته پټ نه شي. او همداراز مو هڅه کړې ده تر خپل توانه فاسد کارونه اصلاح کړو. او د غلطو کارونو مخه ونيسو چې په ټولنه کې کيږي زمونږ هدف دا و چې د دغه دندې د ترسره کولو په سيوري کې ظلم ليدلي خلک امنيت ته ورسيږي.

معاويه امام حسين ته وايي: که ته د يزيد بيعت وکړې د ټولنې امينت ساتل کيږي. امام حسين هم په ځواب کې فرمايي خلکو امنيت تا له منځه وړي دي د خلکو په مال او ناموس دې تيري کړي دي. او کله چې بسر بن ارطاه د معاويه لخوا او د امير المومنين د

---

۱. حسن بن علي بن شعبه، تحف ا لعقول، ۲۳۷، ۲۳۹ مخونه.

ملګرو د قتل او تالا کولو لپاره مدينې ته راغي د مهاجرو او انصارو په ښځو يې تيري وکړ.[1]

و يعمل بفرائضک و سننک و احکامک، زمونږ مقصد دا د چې د خداي واجبات مستحبات او احکام په ټولنه کې اجرا شي. مونږ دمال او مقام لپاره نه يو پاڅيدلي او دا چې مونږ خپل ځان په خطر کې اچولاي دي هدف مو دا نه دي چې د عيش او عشرت لپاره زمينه برابره کړو.

فانکم الا تنصرونا و تنصفونا قویٰ الظلمة عليکم، که تاسو له مونږسره مرسته ونه کړئ او له مونږ سره انصاف ونه کړئ، ظالمان به پر تاسو بريالي شي.

وعملوا فی اطفاء نور نبيکم، او هڅه کوي چې د پيغمبرانو رڼا ګله کړي. امام حسين شل کاله په مدينه کې دا ډول چلند کاوه. هغوي د جمې د لمانځه په خطبه کې وينا نه شوه کولې ځکه چې خطيب به د معاويه لخوا ټاکل کيده. او په علي به يې لعنت وايه.

که امام حسين په داسې حالاتو کې پاڅون کړاي واي د دغه پاڅون زيات نه زياته نتجه به دا وه چې خلکو به د پيغمبر د لمسي د شهيديدو په وجه افسوس کاوه او څه موده وروسته به دهغه نوم هير شوي و.ځکه چې له يو پلوه معاويه په خپلو تبليغاتوو او شيطاني چل ولونو سره د امام حسين هدف تحريف کړي و. او په دې ډول به امام حسين او دهغه پاڅون په تاريخ کې ورک شوي و.[2]

---

۲. رک: ابن واضح، تاريخ يعقوبي، ۲ ټوک ۱۰۰ مخ

۲. د ايران د انقلاب په لومړيو کې کله به چې امام خميني د شاه بد ويل ښينو به ويل مونږ ته نه ده پته چې د دې عيب ګونې او غيبت اوريدل جايز دي او که نه

له بل پلوه د عراق خلک چې د پيغمبر د کورنۍ لوي پلويان وو. د امير المومنين د وخت له جنګونو وروسته ستړي شوي وو او په جنګ او جهاد کې يې شرکت نه کاوه. خو د يزيد په وخت کې حالات داسې وو چې امام دغه شان يو پلان شوي پاڅون برابرولاي شو. امام حسين په ځلونو د خپل شهادت خبر ورکړي و[1] خو په هرحال الهي قيام هغه لاره وه چې د شهادت سبب کيده. او له دې امله د امام حسين لاره او مشن تر ابده د ځلانده لمر په شانپه ټولو زمانو کې ځليږي.

١. قولويه قمي په کامل الزيارات کتاب کې يو باب د امام حسين له شهادته وروسته د هغه اخبار ته بيل کړے دے مثلا امام باقر فرمايي امام حسين د ترويه نه يوه ورځ مخکې له مکې بهر وواته عبد الله بن زبير امام حسين بدرګه کړ. او وې ويل اي ابا عبدالله د حج ورځې دي او ته حج پريږدې او عراق ته ځې؟ امام وفرمايل: زما لپاره د فرات په غاړه ښخيدل ښه دي تر دې چې د کعبې شاته ښخ شم....
همدا راز امام صادق (ع) فرمايي: امام حسين وفرمايل قسم په هغه چا چې د حسين ساه يې په لاس کې ده بني اميه به خپل حکومت پاي ته ونه رسوي مګر دا چې ما ووژني او هغوي زما قاتلان دي......)
امام صادق فرمايي: کله چې امام حسين عقبه بطن سيمې ته ورسيد وې فرمايل: وينم چې زه به ووژل شم؟ وې پوښتل ترې دا څه خبره ده چې تاسو يې کوئ وې فرمايل د هغه خوب په وجه چې ومې ليده. وې پوښتل هغه خوب څه و.؟ وې فرمايل [په خوب] کې مې وليدل چې سپي زما بدن ټوټې ټوټې کوي او تر ټولو سخت يو سپے و چې تور او سپين و. (٧٠-٧٢ مخ)

پنځم څپرکے

د کربلا د پېښې شننه

هغه ټول کسان چې له امام حسين سره په جنګ کې شريک وو داسې مسلمانان وو چې په ظاهره يې لمونځونه کول او په هغوي کې هيڅ بت پرست يهودي يا مسيحي کس نه و. د مسعودي په قول هغه ټول د کوفې (د امام علي د حکومت د مرکز)خلک وو او په هغوي کې حتیٰ يو کس هم د شام نه و[1] خو څرنګه ممکنه ده چې يو شمير کسان چې هم يې لمونځونه کول هم يې روژې نيولې او هم يې د اسلام په لومړنيو وختونو کې د اسلام د دشمنانو په خلاف جنګونه کړي وو او ډير يې په دې لاره کې ژوبل شوي و د رسول الله مبارک بچي چې اوس هم له سلګونو کلونو وروسته يې چې څوک نوم اوري په هغه مينيږي، د اسلام د پيروۍ او د اسلامي خلافت د بچولو په نامه ووژني، هغه کسان چې څو مياشتې مخکې يې هغه ته بلنه ور کړې وه چې راشه په مونږ حکومت وکړه. نو د دغه دومره لوي بدلون علت څه دي او ولې په انسان کې داسې بدلون پيدا کيږي؟

له امام حسين سره د خلکو د جنګيدو علتونه

هغه بدلونونه چې په انسان کې پيدا کيږي په ځينو عواملو پورې تړلي دي دا عوامل د انسان د اختياري کړو په بڼه خپلولو کې اغيزمن دي. د انسان په اختياري کړو کې چې د هغه په اراده ذهني تياري او انګيزې سره تر سره کيږي، دوه ډوله عوامل دخالت لري،

---

1. مروج الذهب دريم ټوک ۷۳مخ

لومړي ډول فکري او نطري عوامل دي، په دې معنا چې انسان له هر کاره مخکې په تیره بیا په پیچلو سیاسي او ټولنیزو چارو کې ضروري دي د هغه په هکله فکر وکړي او دهغه مباني مبادي او مقصد معلوم کړي البته هر کس د خپل فکري وس اواستعداد مطابق د مسایلو تجزیه او تحلیل کوي مثلا کوم کسان چې ژور فکر لري مسایل ښه پوره جاجوي او د هغه اصلي جرړو ته رسیږي او کوم کسان چې سطحي فکر کوي د چارو په ظاهر بسنه کوي خو داسې کسان هم د خپلو کارونو لپاره دلایل وړاندې کوي په دې اساس کله چې یو انسان د یو کار اراده کوي په تیره بیا که دغه کار خطر هم ولري باید ښه غور وربادنې وکړي او دهغه د کولو لپاره قانعوونکي دلیل ولري لکه څرنګه چې د اسلام جنګیالیو په جهاد کې د شرکت او له شهادته د هرکلي لپاره قوي انګیزه او محرک درلود او په ژور معنوي فکر او مقصد سره میدان ته ورتلل، ددې په مقابل کې د انقلاب مخالفان هم د خپلو کارونولپاره توجیه او تفکر لري.

دغه عوامل دانسان په شناخت او بصیرت پورې اړه لري انسان باید دې نتیجې ته ورسیږي چې ایا دا کار یې صحیح او د دې قابل دي چې پانګه ونه پرې وشي. یا د هغه لپاره د مال او ځان او عمر لګول توجیه نه لري. دا افکار د انسان په خداي باندې په عقیدې د ځان په خلقت او په دې جهان او له دې وروسته جهان په عقیدې پورې راګرځي او دا چې ایا له مرګه وروسته کومه بله نړۍ شته او که نه.؟ او که بل جهان وي د دې نړۍ ژوند اود بلې نړۍ ژوند په خپلو کې څه رابطه لري؟ دا خبرې باید د انسان لپاره حل شي چې هغه وکولاي شي د خپلو باورنو او عقیدو په اساس فیصله وکړي.

د عواملو بله ډله د انسان په کړو پورې اړه او دخالت لري چې د انسان د عقیدې او فکر له دایرې بهر دي په دې معنا چې کله انسان له ځینو چارو سره مینه او ورته ګروهنه لري او هغه کوي، حال دا چې کیداي شي دغه کارونه له فکري نظره بد او نا خوښ وګڼي مثلا اکثره کسان چې سیګرټ څکوي پخپله په دې باور لري چې د سیګرټو استعمال ناخوښ کار او د هغوي د سلامتیا لپاره تاواني دي خو بیا هم د سیګرټو له څکولو خوند اخلي.

دا موضوع شناختي عواملو ته نه جاروځي.بلکه دلته یو بل عامل لاس لري چې په انسان کې د یو کار د کولو ګروهنه او دلچسپي پیدا کوي پوهان وایي چې او ل ډول عوامل د انسان عقل او دوهم ډول عوامل عشق ته جاروځي اود عشق سرچینه لري په علمي ژبه، لومړي ډول عوامل شناخت او پیژندنې او دوهمه ډله عوامل په ګروهنو دلچسپیو میلان او انګیزو پورې تړښت لري. دا دوه ډلې عوامل د انسان په ښو او بدو کارونو کې اغیزمن دي نو که تفکر او بصیرت او سمو استدلالونو ولاړ وي مونږ سمې او ښې نتیجې ته رسوي چې ابدي نیکمرغي هم په ځان پسې لري خو که په فکر کې کوږوالي او انحراف وي او انسان د بنیاد کاڼي غلط کیږدي او دخپل فکر بنسټ او بنیاد په غلطو مقدماتو ودروي نو دهغه دکامیابۍ او نیکمرغۍ هیله نه شي کیداي. ځکه چې که د فکر بنیادي توکي غلط او ناسم وي هغه ټول افکار به چې له دې وروسته راځي غلط او بې ځایه وي.

د تمایلاتو او ګروهنو په برخه کې هم دا خبره صادقه ده که د انسان ګروهنې او محر کات یو لوري او هدف و لري ممکنه ده په

سمه لاره هدايت شي يا د لارې په کږليچونو کې ورک او بې لارې شي مثلا انسان د ډوډۍ له خوړلو سره مينه او ګروهنه لري حال داچې هر خواړه دهغه لپاره ښه نه دي له دې امله هغه د ډوډۍ خوړولو ته خپله ګروهنه داسې هدايتولاي شي د انسان د سلامتيا او روغتيا سبب شي. هغه د لوږې په وخت داسې خواړه کارولي شي چې دهغه د سلامتيا لپاره ښه وي يا د بدو عادتونو په وجه چې د تلقيناتو تبليغاتو اشتهارونواو نورو خاصو لاملونو لکه کورنۍ او چاپيريال په وجه حاصليږي د ګډ د خوږې غوښې په ځاي د ځينو حرامو حيواناتو غوښه وخوري چې حتیٰ خوندورې هم نه دي. مطلب داچې په انسان کې د ډوډۍ د خوړول غريزه او ګروهنه موجوده ده خو د دغه ګروهنې د لوري ټاکل پخپله دانسان په لاس کې دي.

د شناخت او پيژندنې په مسله کې هم ممکنه ده د انسان فکر منحرف شي او دا چاره د هغه په کړو او سلوک کې ناوړه اغيزه وشيندي. لکه څرنګه چې په ګروهنو او تمايلاتو کې کله کله د انسان ګروهنې د غلط لورې (سمت) په طرف ځي او بدې نتيجې لري دا دوه ډلې عوامل د انسان په ټولو وګړنيزو او ټولنيزو کړو کې پيژندلاي شو. نو لکه څرنګه چې د انسان شخصي او وګړنيز اعمال په ځينو فکري او نظري بنيادونو او يو لړ ګروهنيزو او تمايلاتي بنسټونو ولاړې دي ټولنيز مسايل هم د خاصو قواعدو او قوانينو تابع دي.

په جزيرة العرب کې د خداي د رسول د بعثت په وخت خلک چې د اسلام د راتګ له حقيقت سره مخامخ وو له دوو مختلفو زاويو يې دې مسلې ته کتل. په هغه زمانه کې مختلفو عواملو د فکري او

نظري مسايلو ګروهنو تمايلاتو او انګيزو په جوړيدو کې رول درلود د دغو افکارو او محرکونو ترکيب بيلا بيلې نتيجې لرلې چې يو هم له هغو د منافقانو په نامه د ډلې پيدا کيدل وو. د کربلا د پيښې په جرړه موندلو کې لاندينيو عواملو ته اشاره کولاي شو.

۱. ناروا او بې ځايه تقليد

د انسان په عمل کې د بې لارۍ يو لوي لامل له پلار نيکونو او تيرو خلکو ناروا او بې ځايه تقليد دي لکه څرنګه چې د رسول الله مبارک د وخت ځينو خلکو د خپلو پلار نيکونو د عقايدو د تقليد په وجه د پيغمبر (ص) په رسالت ايمان نه راوړه. هغوي له هغه حضرت سره د بحث او خبرو اترو او تحقيق لپاره کومه انګيزه او د دليل او معجزې د غوښتنې لپاره کوم محرک هم نه درلود دغه سطحي نظره کسان د سستو او بې بنياده فکري بنسټونو د لرلو په وجه په دې حد کې نه وو چې په دې برخه کې تحقيق او څيړنه وکړي. لکه څرنګه چې زمونږ په زمانه کې هم خلک د خپلو عقيدو لپاره په دليل او برهان پسې نه ګرځي په هغه زمانه کې هم ډيرو خلکو له فکري نظره کمزورۍ لرلې او نه يوازې درسول الله مبارک پيغمبري يې نه منله بلکه د خداي په وجود يې هم عقيده نه لرله او د بتانو عبادت هم د هغوي لپاره يو دود و لکه څرنګه چې زمونږ په هيواد کې ځينې داسې دودونه شته او ځينې کسان بې له دې چې معقول دليل ولري د هغه پيروي کوي.[۱]

---

۱ . لکه څرنګه چې نن سبا ځينې ديني لړکي ځينې کارونه د خپل دين د دود او دستورو په توګه تر سره کوي او ځينې کسان بيا هڅه کوي د هغوي دودونه په خلکو کې دود کړي .

د اسلام له پراختیا وروسته ډیر خلک بې له کافي دلیل او مدرکه مسلمانان شول مثلا که دیوې قبیلې مشر به مسلمان شو نو ټوله قبیله به وروسې مسلمانه شوه. او که بله ورځ به دغه مشر کافر او مرتد شو نورو به هم د هغه په تقلید اسلام ته شا کړه. د دې خبرې دلیل دا وه چې هغوي د منطق او عقلي دلیل له مخې اسلام نه و منلاي. البته د دې خبرې یادونه ضروري ده چې تقلید په کلي ډول بد ځیز نه دي او که دانسان له ژونده تقلید ووځي ټولنیز ژوند ورانیږي خوهغه څه چې بد او ناخوښ دي بې دلیله او ړوند تقلید دے.

۲. په شناختونو او ګروهنو کې بې لاري

لکه څرنګه چې مخکې مو وویل ټول وګړنیز او ټولنیز انحرافونه د انسان په کړو کې دوو اغیزمنو عواملو ته راګرځي: په تفکر کې بصیرت او پیژندنه کې انحراف او بل هم په ګروهنه انګیزې او اجتماعي جاذبې کې انحراف. که د انسان تفکر صحیح وي او دهغه باطني کششونه هم په سمه لاره روان وي دنیا ورته جنت کیږي. د ټولنیز ژوند ستونزې چې د انسان په کړو او اعمالو پورې مربوطیږي کله هم په فکري بنیادونو کې د غلطۍ یا په بله ژبه د نادانۍ او ناپوهۍ له امله وي.مثلا کله یوه خبره انسان ته سمه نه وي حل شوې خو هغه فکر کوي چې په دغه خبره ښه پوه شوي دي. امام خمیني هم

مثلا په وروستیو کلونو کې یې هڅه کړې ده د چهار شنبه سوري رسم چې د زدتشتیانو دود دے په یو ملي دود بدل کړي او په مسلمانانو کې یې خپور کاندي. دا په داسې حال کې دي چې د دغه کار لپاره هیڅ صحیح فکري مبنا او محرک نیشته او یوازې له خپلو نیکونو ړوند تقلید دے.

په خپلو خبرو کې ډېر وخت دا خبره تکرار کړې چې: ښاغلي متوجې نه دي، دوي دا تعبير دهغه کس په هکله کاروه چې په يوه چاره به سم نه و پوه شوي. کله هم انسان په يوه خبره ښه پوهيږي خو زړه يې نه غواړي چې د خپلې پوهې مطابق په هغه عمل وکړي. کله داسې وي چې انسان پوهيږي چې کار يې له عقل او منطق سره برابر نه دي او د ټولنې لپاره تاواني دي خو دخپل هوس او هوا د سړولو لپاره هغه کار کوي کوم عوامل چې د اسلام په لومړيو وختونو کې د دا ډول بې لاريو سبب شول له دغو دوو ډلو وتلي نه وو

د اسلام د لومړنيو وختونو په لغت کې د (فتنې) اصطلاح په دا ډول حالت دلالت درلود. په هغه زمانه کې دا تعبير هغه وخت کارول کيده چې خلک به په غلطو ټولنيزو چارو او دود اخته کيدل او ځينې نور کسان به يې هم له ځان سره بې لارې کول لکه څرنګه چې په قران کې دا تعبير په ځلونو کارول شوي دي.[1] امير المومنين (ع) هم په نهج البلاغه کې د فتنې په هکله ډېره ښکلې وينا لري. دوي فرمايلي دي (د فتنو سرچينه هغه هوسونه دي چې پيروی يې کيږي

---

١ . د فتنې په هکله ځينې ايتونه دا دي : فَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمۡ زَيۡغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَٰبَهَ مِنۡهُ ٱبۡتِغَآءَ ٱلۡفِتۡنَةِ (خو کج زړي، د فتنه جوړولو اود تاويل په طلب کې د هغه په متشابهاتو پسې ګرځي . (ال عمران ٧) . إِلَّا تَفۡعَلُوهُ تَكُن فِتۡنَةٌ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ

(که په دې سپارښتنې عمل ونه کړئ لوي فساد او فتنه به جوړه شي . (انفال ٧٣) . لَوۡ خَرَجُواْ فِيكُم مَّا زَادُوكُمۡ إِلَّا خَبَالاً وَلَأَوۡضَعُواْ خِلَٰلَكُمۡ يَبۡغُونَكُمُ ٱلۡفِتۡنَةَ وَفِيكُمۡ سَمَّٰعُونَ لَهُمۡۗ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ، (که له تاسو سره تللي واي ستاسو لپاره يې بې له فساد او فتنې بل څه نه راوړل او په تاسو کې به يې درز جوړاوه او ستاسو په حق کې به يې فتنه جوړوله او ستاسو په منځ کې جاسوسان لري او خداي تعالیٰ د ظالمانو له (احواله) خبر دي. (توبه، ٤٧)

او بدعتي نظرونه او احکام دي چې په هغو کې د خداي له کتاب سره مخالفت شوي دي.

د هغو په اساس ځينې خلک له ځينو نورو سره د د خداي له دينه پرته د بل دين په بنياد مينه کوي. نو که حق له باطل سره نه واي ګډ وړ شوي حقيقت پلټونکو ته کومه ويره نه وه او که حق له باطل سره له مشکوکيدو او مشتبه کيدو خوندي پاتې واي د دشمنانو ژبه به له هغه ليرې پاتې شوې وه. خو ځينې له دې اخستل کيږي او ځينې له هغې په دغه وخت کې شيطان په خپلو دوستانو بريالي کيږي او يوازې هغه کسان ژغورل کيږي چې دخداي رحمت يې ملګري وي.[1]

د امير المومنين (ع) د وينا مطابق ټولنيزې فتنې دوه سرچينې لري: اول هغه هوسونه چې په انسان کې پيدا کيږي که انسانانو خپل هوسونه کنټرولولاي او په سمه لاره روانولاي شواي او په هغو په عمل کې يې د اعتدال له لارې کاراخستلاي شواي داسې فتنې به نه رامنځته کيدې. دوهم لامل هم هغه مسلې دي چې د دين په نامه پيدا کيږي حال دا چې له دين سره هيڅ تړاو نه لري. په دين پورې د دغو بدعتونو تړل د هغو ساده خلکو د غولولو لپاره دي چې په دې باور کوي چې دا څيزونه د دين برخه دي حال داچې داسې نه ده او دا ټول بدعت ګڼل کيږي (آراء تبتدع) يعنې هغه نوښتونه چې د دين برخه ګرځول کيږي حال دا چې د دين برخه نه د ي. په داسې موقعو کې د دين مخالفت کيږي کله چې دا نوې رايې د دين په نامه خلکو ته

---

١. اِنَّمَا بُدِءَ وُقُوعُ الفِتَنْ اهواء تتبع و احکام تبتدع يخالف فيه کتاب الله و يتولی عليها رجال رجالا علی غير دين الله فلو ان الباطل خلص من مزاج الحق لم يخف علی المرتا دين ولو ان الحق خلص من لبس الباطل انقطعت عنه السن المعاندين و لکن يوخذ من هذا ضغث ومن هذا ضغث فيمزجان فهنا لک يستوي الشيطان علی اوليائه و ينجو الذين سبقت لهم من الله الحسنی (ابن ابي الحديد ، شرح نهج البلاغه ۳ ټوک ۲۴۰ مخ)

وړاندې شي قران پرېښودل کېږي او د خلکو تر منځ په اړيکو کې د دیني معيارونو خيال نه ساتل کېږي دا وخت دي چې ټولنيز اړيکي د دين په مخالفو چارو بدلېږي او که ځينې کسان د باطل پيروي کوي له دې امله ده چې فتنه ګر انو ځينې حق عناصر د باطل په ټولګې کې ځاي کړي دي چې خلک غولوي او باطل ته يې بيايي او په دې ډول هغه کسان چې د فتنې اراده لري باطل له حق سره ګډوډوي او خلکو ته يې وړاندې کوي، که يو کس غواړي د ګلونو غنچه برابره کړي له هربوټي يو ګل شوکوي او بيا دغه ګلونه له يو بل سره يو ځاي کوي که ټول ګلونه بدبوي او زهرجن وي څوک يې نه اخلي خو که په دغو بدبويه او زهري ګلونو کې يو څو د ښه بوي ګلونه کېښودل شي کيداي شي ځينې کسان يې واخلي اوپه دې تصور چې خوشبوداره ګلونه دي که بوي يې کړي کيداي شي مسموم شي. دغه مثال ته په پام سره په داسې شرايطو کې چې حق له باطل سره ګډ وي شيطان کولاي شي ځينې کسان ښکار کړي په خلکو کې هغه خلک د شيطان ښکار کېږي او غولېږي چې د حق او باطل په ګډوډي نه پوهېږي او دوکه خوري او له حقه د باطل د جدا کولو لپاره پوره پوهه نه لري. د دوي سترګې په مثبتو ټکو لګيږي او د حق عناصر هغوي ځانته جذب کوي خو له دې غافله چې د دغه حقه عناصرو په منځ کې زهرجن او مسموم عناصر هم شته چې د دوي د زوال او تباهۍ سبب ګرځي. په دې منځ کې يوازې هغه کسان نجات مومي چې د الهي تقدير او محکم نظام او حکمت په اساس د حق د پيدا کولو لټه وکړي او هغه ومومي دوي د شيطان له افتونو خوندي پاتې کېږي.

۳. متشابه مفاهیم د فتنه جوړولو لپاره یو لاس وند

هغه کسان چې غواړي په ټولنه کې فتنه جوړه کړي حق او باطل له یو بل سره ګډ وډوي چې په ټونه کې د خبرې د مشتبه کولو زمینه برابره کړي دا کسان ښکلې او غولوونکي شعارونه ورکوي او له دې سره په یو وخت له هغو سره ناحقه خبرې هم تړي په دغه شان موردونو کې له متشابهو ناځرګندو او داسې الفاظو استفاده کوي چې څو معناوې لري. او هغه الفاظ چې روښانه دي او څوک پکې غلطي نه کوي نه استعمالوي.

دا کسان په ویناوو بحثونو لیکونو کتابونو او شعارونو کې داسې الفاظ کاروي چې څو څو معناګانې لري. په دې ډول لکه ځرنګه چې د دغو کلماتو صحیحې معنې اخستلای شو او ښه مصادیق ورته په نظر کې نیول کیدای شي د هغو لپاره د باطلې یا داسې معنا چې باطل مصداقونه هم لري تصور کیږي.په ننني زمانه کې د ازادۍ اصطلاح د دغه ډول الفاظو ښه مصداق دي او هر څوک چې د ا زادۍ لفظ اوري مثبته معنا یې ذهن ته راځي خو د حق او باطل د ګډوډولو په وخت نه ویل کیږي چې ایا له دغه ازادۍ مطلب له خداي عقل دین او انساني ارزښتونو ازادي ده او که نه له جهل د اسارت له بندونو او له شیطاني وسوسو ازادي مقصد دي. که ځرګند وویل شي چې له ازادۍ یې مطلب داسارت له بندونو ازادي ده دا شعار په هیڅا بد نه لګیږي ځکه چې هیڅوک نه غواړي چې پردي خلک دې په هیواد واکمن وي یا یې په کورنیو چارو کې لاسوهنه وکړي غوره دا ده چې یوه ټولنه پخپله په خپل برخلیک واکمنه وي او نور خلک د هغوي په چارو کې لاس ونه وهي خو له

خدایه ازادي بیا هیڅکله ښه کار نه دي او ځانونه دخداي له بندګۍ نه شو ازادولاي. له عقل او ارزښتونو ازادي هم داسې ده.

امیر المومنین په یو بل ځاي کې فرمایي: اِنَّمَا سُمِّیتِ الشّبَهَةُ شُبهَةَ لِاَنّهَا تَشبَهُ الحَقّ[1] شبهې ته ځکه شبهه وایي چې له حق سره شباهت او ورته والي لري. که باطل له حق سره ورته والي نه درلود او له یو بله یې پیژندل اسان واي نو فتنه به نه جوړیده په دې اساس باید ووایو چې فتنې د حق او باطل د مخلوطلو په نتیجه کې جوړیږي.[2]

---

۱. شیخ حر عاملي وسائل الشیعه ۲۷ ټوک ۱۲۱ مخ.

۲. په دې اساس کوم کسان چې په رښتیا د اصلاح او سماونې ارادي لري او فتنه ګر نه دي او نه غواړي د اصلاح له کلمې ناوړه استفاده وکړي. باید هڅه وکړي چې الفاظ په سم ډول خلکو ته وړاندې کړي او حق او باطل له یو بله جدا کړي او له (اصلاح غوښتنې) خپل مقصد روښانه کړي. حال دا چې کله په دوي کې ځینو ته وویل شي له دغو کلماتو خپل مطلب واضح کړئ ځواب ورکوي چې خلک پخپله د هغه معنا معلوموي. او مونږ اوس دا لغات په کلي او مبهم ډول استعمالوو وروسته به خلک په خپله پوه شي چې د اصلاح په شان د کلمې مطلب څه دي حال دا چې که دوي کوم بد غرض ونه لري باید ووایي چې له افساده ددوي په خیال څه مطلب دے. او نن کومه چاره فاسده ده چې دوي غواړي هغه اصلاح کړي. که اساسي قانون باید اصلاح شي نو هغه کومه برخه ده چې اصلاح ته ضرورت لري. ؟ البته هغوي په خپله پوهیږي چې مقصد یې څه دي او د خلکو دغولولو لپاره دا ډول خبره کوي. کوم اعتراض چې دوي په اساسي قانون لري دا دي چې په اساسي قانون کې راغلي دي د ایران قوانین باید اسلامي وي له اصلاح ددوي مطلب له اساسي قانونه د اسلام او ولایت فقیه لیرې کول دي.

د رهبرۍ ستر مقام په ډاګه هغه موارد چې باید اصلاح شي په ګوته کړي دي او فرمایي: نن مونږ باید د فقر توپیر، بډو اختسلو او فساد په زمینو کې اصلاح ته ضرورت لرو.) ایا له دغه ډول صفا او ښکاره خبرو سره څوک مخالفت کوي ؟ ایا په دغه صفا خبرو سره څوک ګمراه کیږي؟ دا خبرې د ټولو انسانانو فطري غوښتنه او د ټولو انبیاوو او اورياوو غوښتنه ده. ټول غواړي چې له فقر بیوزلۍ توپیر ظلم بې انصافۍ ناوړه استفادې او بډو اختسلو سره مقابله وشي. او کومې چارې چې د دغو مواردو لپاره ضروروي دي اصلاح شي البته دااصلاحات ښه دي. خو ځینې کسان خپل مقصد په ډاګه نه بیانوي ځکه چې

کومو کسانو چې د امام حسین په زمانه کې د بني امیه وو واکمنانو وغولول هغوي هم د دغه ډول دوه ګونه خبرو او مبهمو تبلیغاتو تر اغیز لاندې راغلي وو.

دغه فتنه ګرې کورنۍ حق او باطل له یو بل سره ګډ کړ او له مبهمو اوغیر شفافو کلماتو یې کار واخست چې خلک په ګمراهۍ او حیرانۍ کې پاتې شي او دوي بیا په مناسب فرصت کې له دغه لالهاندۍ او ګمراهۍ استفاده وکړي. نو له دې امله ده چې دحق او باطل روښانول اهمیت لري.

۴. په قران د خپلې رایې تپل

د اسلام په لومړیو وختونو کې د خلکو د انحراف یو بل عامل په خپله رایه د قران تفسیر اوپه دغه اسماني کتاب د خپلې رایې او نظر تپل وو تاسو ته پته ده چې د پیغمبر لپاره د معصوم ځاي ناستي یو بل حکمت د خلکو د انحراف مخنیوي په غلطه لاره د هغوي د تللو مخه نیول او د قران د نظر بیانول دي.

خو دخداي د رسول له وفاته وروسته په لومړۍ ورځ د خلکو د حرکت لاره بدله شوه. امیر المومنین د خپل حکومت او د خلفاوو د

اراده لري حق او باطل له یو بل سره ګډ وډکړي چې له هغو ناوړه استفاده وکړاي شي که یوکس په حقیقت کې د ټولنې د اصلاح په فکر کې وي باید صفا خبره وکړي او هڅه وکړي ابهامات او شکونه ختم شي. چې څرګنده شي حق څه دي او باطل څه دي. او خلک په اسانه خپله لاره انتخاب کړي. هر څوک چې غواړي یو تعبیر او اصطلاح له ابهاماتو سره مطرح کاندي ناوړه اراده لري . هر ځوک چې خپله خبره صفا او بې له څه ابهام او شک پاتې کولو کوي او په جار خبره کوي په دې ډول چې مطلب او مصادیق یې ښکاره وي بې غرضه کس دي ځکه چې خپله خبره صفا کوي او په خپل کلام کې ابهام نه پریږدي .

حکومت په دیرشو کلونو کې ډیرې هڅې وکړې. چې د خلکو فکر سم کاندي او د هغوي د فکري بې لاریو مخه ونیسي خو یوې وړې ډلې نه شول کولاي د داسې ډلې په مقابل کې چې د هیواد ټول سیاسي پوځي قدرت یې په لاس کې در لود دومره اغیزه نه شي کولاي. هغه امام حتیٰ خلافت ته له رسیدلو وروسته د هغو خلکو په ټول کې چې له دوي سره یې بیعت وکړ. په ځلونو د هغوي له ناپوهۍ، غفلت او بې پامۍ ګیله وکړه. د دوي د پنځوکلونود ظا هري خلافت په دوران کې هم دوي ته کافي فرصت په لاس ورنه رغي چې خپل ټول وخت د خلکوپه تعلیم او تربیې ولګوي. مثلا د صفین لوي جنګ په دغه وخت کې وشو چې ډیر وخت یې واخسته او پکې یو لک مسلمانان ووژل شول.دغه جنګ او داسې نورو جنګونو امیر المومنین ته هیڅ فرصت په لاس ورنه کړ چې هغه حضرت د خلکو د شعور او دپوهې د سویې د لوړولو هڅه وکړي سره له دې کله کله به امیر المومنین له فرصته په استفادې سره ځینې حطبې ورکولې او خلک به یې له غلطیو او انحرافاتو غړول.

هغه حضرت په دغو خطبو کې په ډیرو مواردو کې په عجیبو تعبیراتو سره د داسې کسانو نوم اخلي چې خلک بې لارې کوي دا په داسې حال کې دي چې لا د خداي د رسول له وفاته څو لسیزې نه وې تیرې. امام په داسې یو خطبې کې وفرمایل. شبهې ته یې ځکه د شبهې نوم ورکړي چې له حق سره شباهت لري. خو دخداي د ولیانو څراغ یقین او راهنمایي یې د هدایت نښې او علامتونه دي. خو

دخداي دشمنان په داسې حالاتو کې خلک ګمراهۍ ته بلي او دهغوي راهنما او ننبه ړوندوالي دې.[1]

کله چې د ټولنې په فرهنګي فضا کې مبهم او تياره ماحول جوړ شي او شبهه ناکې خبرې دود شي يوازې ډير لږ کسان چې د خداي وليان او لوړ او تکړه عالمان دي له يقين او هدايته برخمن کيږي او د شبهې له تياره فضا نجات مومي. ته وا په دې لاره کې دهدايت لپاره ځينې ننبې يو خاص لوري ته لګيدلي دي او د خداي وليان د خپل باطني نورانيت په مرسته د حق او باطل ننبې له يو بله جدا کوي او دحق به لور روانيږي.

خو دخداي دشمنانان په دغه شبهه ناکو شرايطو کې هم پخپله د باطل په لور ور ځي او هم نور ګمراهې ته بلي. په دغه لاره کې دهغوي راهنمايي ړوندوالي دي. له ړوندوالي تر کومه حده د لارې به موندلو کې کار اخستلاي شو؟ د دوي زړونه دومره ړانده دي او د هدايت رڼا له دوي داسې اخستل شوې ده چې هيڅ لارښوونکي نه لري. او نور خلک هم د ګمراهې په لور بلي. په دې اساس کله چې شبهه پيدا شي او فکري او فرهنګي فضا تياره مشتبهه او توره شي. يوازې دخداي وليان دي چې د يقين په مرسته له شبهې ژغورل کيږي. خو نور هماغه راز په ګمراهۍ او حيرت کې پاتې کيږي.

اميرالمومنين (ع) فرمايي: او بل چې عالم ورته ويل کيږي ـ په داسې حال کې چې عالم نه دي ـ د خداي کتاب په خپله رايه

---

۱. اِنَّمَا سُمِّيتِ الشّبهَةُ شُبهةَ لاَنّهَا تَشبَهُ الحَقّ فاما اوليا، الله فضياؤهم فيها اليقين و دليلهم سمت الهدى و اما اعداءالله فدعاءهم فيها الضلال و دليلهم العمي (ابن ابي الحديد، شرح نهج البلاغه. ۲ ټوک ۲۹۸ مخ)

تفسیروي او حق یې له خپل هوس او خوښې سره برابر کړي دي. نو دهغه ظاهر د انسان دي خو زړه او باطن یې د حیوان. نه د حق او هدایت لاره پیژني چې پیروي یې وکړي او نه ګمراهي پیژني ې ځان ترې وساتي. [دا سړي] د ژوندیو مړي دي.[1] که دغو خبرو د هغه وخت په ټولنه کې مصداق نه درلود امیر المومنین به نه بیانولې. هغه حضرت د داسې کسانو خبره کوي چې ځانونو ته عالمان وایي حال دا چې له علمه هیڅ برخه نه لري. او د انحرافي افکارو یوه ټولګه یې راغونډه کړې ده چې هغو ته علم وایي. دغو کسانو د نورو ګمراهۍ او نادانۍ راغونډې کړي او ویاړي چې د نورو له خبرو خبر دي او ګمان کوي چې همدا علم دي؛ داسې کسان چې پخپله له حقیقي علمه بې برخې دي قران د خپلې رایې مطابق تفسیروي.

او د هغه مطالب د خپل نظر په اساس معنا کوي. دا رایي د ګمراهیو ټولګې دي. دوي چې ځانونو ته عالم پوه او فلسفي وایي ددوي ظاهر او شکل د انسان دي خو د حیوان زړه لري. د دوي د کوششونو نتیجه او سرمایه د شبهو مجموعه ده چې د علم په نامه یې راغونډه کړې ده. د امام علي (ع) په وینا دا کسان ژوندي نه دي بلـــکه مړي دي چې ځانونه یې په ژوندیو کې ځای کړي دي.

امام علي د داسې کسانو له لاسه ژاړي ځکه چې دوي سبب شوي چې سطحي نظره خلک چې په مسایلو سم نه پوهیږي په هغوي مین شي. په تیره بیا هغه وخت چې د دوي خبرې په ښکلې او ادبي پیکټ

---

١. و اخر قد تسمی عالما ولیس به قد حمل الکتاب علی ارائه و عطف الحق علی اهوائه فالصوره صوره انسان والقلب قلب حیوان لا یعرف الهدی فیتبع ولا باب العمي فیصد عنه و ذ لک میت الإحیاء، (تیر سند ١ ټوک ٣٨٢ مخ)

کې وړاندې شي کله چې دغه شبهه اچوونکي افکار په ټولنه کې خپاره شي په ټولنه کې دحقیقي معلوماتو او ثابتو عقیدو سویه ټیټیږي په تیره بیا هغه وخت چې دا خبرې د داسې کسانو له خولې واریدل شي چې ځانونه یې په ټولنه کې عالمان معرفي کړي دي په داسې حالاتو کې خلک په شک کې لویږي او له ځانه پوښتنه کوي چې په دغو متضادو خبرو کې کومې ومنې ورو ورو دهغوي عقیده کمزورې شي.او د فکر او عقیدې په ضعف کې ښکیل شي په دې طریقه هغه کسان چې له دغو خلکو په ناوړه استفادې پسې وي ښه لمړۍ او ښکار لاسته راوړي، ځکه چې د دغو کسانو عقیدې او افکار کلک منطقي او عقلي بنیاد نه لري. هغوي له نورو ځینې خبرې اوریدلي او هغه یې خوښې شوي دي او له دې امله چې دهغوي له حالاتو سره هم برابرې وې په دغو خبرو یې باور کړآ ځکه چې طبعا انسان هغه څه چې په طبعې یې برابر وي زر او په اسانه مني.

۵ بدلیدونکي ټولنیز حالات

د رسول الله مبارک له وفاته وروسته هغه حالات چې هغه حضرت پیدا کړي وو په یو ډول بدل شول. او همداراز هغه وخت چې امام علي ظاهري خلافت لاسته راوړ هم حالات یو قسم ته بدل شول. دا بدلونونه هغو کسانو پیدا کول چې په یو ډول له پیغمبر سره نزدې وو ځینې د پیغمبر خسرونه او ځینې یې د پیغمبر بیبیانې وې او د طلحه او زبیر په شان کسان د پیغمبر نزدې اصحاب ګڼل کیدل. دا مسله د خلکو د حیرانۍ بې لارۍ او لالهاندۍ سبب ګرځیدله په داسې حالاتو کې چې شبهې په ټولنه کې دود شوې وې او په ظاهره

عالمان د خلکو په ګمراه کولو لګیا وو امام علي باید دخلکو پام دې ته اړولي واي چې د هغوي عقیدې او عمل غلط دي. او ډیرې هغه خبرې چې په تیرو پنځه ویشت کلونو کې هغوي ته ویل شوي او هغه کارونه چې د دغو اعتقاداتو په بنیاد شوي غلط دي. خو د امام علي (ع) د خلافت موده تر دې لنډه وه چې دا ټول انحرافات او غلطۍ اصلاح کړي.او ډیر وخت یې په جنګ کې تیر شو.

د پیغمبر په زمانه کې هم له کفارو او مشرکانو سره ډیر جنګونه وشول د امیر المومنین د وخت جنګونو د پیغمبر د وخت له جنګونو سره فرق درلود د امام علي د وخت جنګونه د مسلمانو ډلو تر مینځ وشول، له داسې ډلو سره چې د یوې مشره د پیغمبر اکرم (ص) بې بې وه او د جنګ کومانده د رسول الله مبارک دوو لویو اصحابو په غاړه درلوده چې یو یې د هغې د تره زوي و. د امیر المومنین (ع) په وخت کې دا جنګونه دومره اوږده شول چې خلک ستړي شول له همدې امله د امام حسن (ع) په وخت کې د سولې وړاندیې سملاسي ومنل شو. امام حسین هم له داسې نسل سره مخامخ و چې له اسلامي تعلیماتو او معارفو پوره نه وو خبر. په درسته ټولنه کې داسې کسان پیدا شوي وو چې انحرافي افکار او شبهې به یې خپرولې او خلکو به له هغوي اغیز اخسته ورو وور خبره دې حد ته ورسیده چې هغه کس چې ټاکل شوې وه د پیغمبر د خلافت په مسند تکیه ووهي په ښکاره د اسلام د اوامرو په خلاف عمل کاوه او شراب یې څښل داسې یو کس به د اسلام داحکامو د خپراوي مسوول کیده او خلکو به یې بیعت کاوه. اخر نه یوازې د شام بلکه د مدینې خلکو هم بې له

يو څو تنو له يزيد سره بيعت وکړ. په داسې شرايطو کې د نظر بدلون او د فکر ځېځپانتيا طبيعي خبره وه.

د امام حسين په زمانه کې حالات په دې ډول وو چې په ټولنه کې ثابته او کلکه فکري مبنا او بنياد نه و پاتې چې خلک پرې تکيه وکړي شي ثابت ارزښتونه نه وو پاتي چې په هغو بارو شوي واي ټول باورونه او ارزشونه کمزوري شوي وو په داسې حالاتو کې که ځينو کسانو به کمزوري استدلال سره يوه خبره منله نو له دې امله چې کلکه فکري سرچينه يې نه لرله ډېر زر به مضطرب او لالهانده شول. په دې منځ کې د کوفې خلک چې د امام علي له وينا سره يې خاصه مينه درلوده او دشام د خلکو له شور ماشوره هم ليرې وو او لا په هغوي کې وينښ ضميرونه موجود وو د اموي حکومت په مشکلاتو ښه پوه شوي وو او د معاويه دحکومت خطرې يې احساسولې. له بل پلوه يې د شام خلک هم د صفين په جنګ کې پيژندلي وو او دهغوي له چل ولونو خبر وو له دې امله اول د خپلو الهي ضميرونو او سالم فطرت په اساس دې نتيجې ته ورسيدل چې د معاويه او تر هغه هم بدتر د يزيد په شان کس له واکمنې د خلاصي لپاره ښه دا ده چې له امام حسين سره د خليفه په توګه بيعت وکړي او په دې ډول يې امام حسين ته بلنه ورکړه. خو همدغو خلکو نه کلک ايمان درلود او نه يې سم معرفت او پوهه او په دوي کې يوازې يوه روغه فطري ګروهنه پيدا شوې وه. چې پياوړې عقلي بنياد او جرړه يې نه درلوده. دوي همداراز کلک مذهبي او انساني احساسات چې د دوي د ايمان او باور ملاتړي وي نه درلودل له همدې امله ډېر زر مضطرب او لالهانده شول او خپل نظر يې بدل کړ. دغه وخت و چې عبيدالله بن

زیاد کوفې ته ورغي او په داسې جامه کې کوفې ته ورغي چې خلکو فکر وکړ چې امام حسین راغلي دي. عبیدالله په داسې حال کې چې خپل مخ یې پټ کړي و له یو شمیر کسانو سره کوفې ته ننوت او په دارالاماره یې قبضه وکړه. له هغه وروسته یې دکوفې د خلکو د ایمان له کمزورۍ په ناوړه استفادې او ویرولو او لالچ ورکولو سره هغوي د امام حسین له ملګرتیا منعې کړل. هغه د قبیلو او ټپو مشران به تحفو او ډالیو سره کرار کړل. خلک یې هم د کوفې په جومات کې راغونډ کړل او هغوي ته یې وویل چې ټولو مسلمانانو له یزید سره بیعت کړ د او نن د حق حکومت د یزید حکومت د هر څوک چې له هغه سره مخالفت وکړي د اسلام او اسلام حکومت مخالف د هغه وویل ماته دنده راکړل شوې ده چې د داسې بلواوو او خپل سریو مخه ونیسم او زه نه پریږدم چې په دې ښار کې څوک بې له یزیده له بل چا سره بیعت وکړي. په دې ډول عبیدالله بن زیاد خلک له امام حسین سره له ملګرتیا وغړول همدارز یې حکم ورکړ چې د مسلم بن عقیل او هاني بن عروه په شان کسانو چې د غورځنګ مشران ګڼل کیږي د خلکو په مخکې سرونه ووهل شي او دهغوي بدنونه په کوڅو کې وګرځول شي. خلک هم د دغه حالت په لیدلو وویریدل او له میدانه وتښتیدل.

اوس دا پوښتنه پیدا کیږي چې که څه هم طبیعي ده چې سست ایمانه کسان چې کمزورې عقیدې لري په داسې حالاتو کې په تندۍ سره له ګوابښونو وویریږي او شاتګ وکړي. خو ولې دغو کسانو په امام حسین توري راوویستې او له هغه سره وجنګیدل.

۲. لالچ او نفاق د کربلا دغميزې اصلي لاملونه

د امام حسين په وخت کې د خلکو د انحراف ځينې عوامل لالچ ورکول او تطميع وه. که هغه وعدې چې د عمر سعد په شان کسانو ته ورکړل شوې وې نه واي هيڅکله به د هغه په شان کس له امام سره جنګ ته نه و تيار شوي عمر بن سعد عام کس نه و د هغه پلار سعد بن ابي وقاص يو لوي صحابي او د خلفاوو په وخت کې د پوځ کوماندان و. سعد هغه کس و چې ايران يې فتح کړ او په قادسيه جنګ کې بريالي شو۱ له دې امله يې ډير پلويان درلودل او د ايران په مرکز د حکومت کانديد و. په هغه زمانه کې ايران په ټولو اسلامي هيوادونو کې يوه ښه او ايډياله صوبه ګڼل کيده د ري د حکومت يعنې د ايران د مرکز وعده عمر بن سعد ته ورکړل شوې وه په هغه وخت کې په حکومت کې يوازې د قانون اجرا کول نه وو شامل بلکه حاکم به (مالک الرقاب) او ټول هيواد خلکو او بيت المال خاوند و. او په خپله خوښه به يې په هغه کې تصرف کولاي شو. په بله ژبه د بني اميه وو په زمانه کې حکومت ديکتاتوري او سلطنتي و. ځينو کسانو لا له هماغه پيله ايمان نه درلود او يوازې د دنياوي چارو په تمه يې د اسلام اظهار کړي و.

نو د دې پوښتنې ځواب چې خلک څرنګه دې ته تيار شول چې امام حسين ووژني دا دي چې ځينې په پيسو واخستل شول ځينې نور بيا به ګواښ او د بني اميه وو د ظالمانه وژلې له ويرې او بلاخره اکثره او عام خلک د معاويه په تبليغاتو او شيطاني چلولونو وغوليدل. په داسې حالاتو کې د خلکو لپاره د شعوري انتخاب څه

---

۱. ابن اثير، اسدالغابه في معرفةالصحابه ۲ ټوک ۲۹۰، ۲۹۲ مخونه

لاره نه پاتې کيده له دې امله کله چې مسلم ابن عقيل کوفې ته لاړ او خلکو ته يې مسائل بيان کړل خلک له هغه سره شول خو ډير زر يې خپل بيعت مات کړ او د امام استازے يې د د شمن په وړاندې يوازې پريښوده. په د ې ډول هغه کسان چې پخپله يې امام حسين ته ليکونه ليکلي وو او هغه يې د حکومت منلو ته بللي و په کربلا کې دهغه حضرت په وړاندې ودريدل او په امام يې تورې راوويستلې بلکه د پيغمبر د لمسي د وينې د بهيولو لپاره له يو بله مخکې شول په دې طريقه وو چې د عاشورا په سهار کله چې عمر سعد غوښتل خپل لښکر د امام حسين د خيمو په لور روان کړي لمونځ يې وکړ او بيا يې وويل:

يا خيل الله ارکبي و بالجنه ابشري[1] (اي د خداي سپرو په خپلو اسونو سپاره شئ او د جنت زيرى واخلئ)

عمر سعد د دې لپاره چې حکومت لاسته راوړي د امام حسين وژل يې جنت ته د رسيدو لاره وګڼله!

دا تاريخي حقيقتونه د ټولو انسانانو لپاره قيمتي عبرتونه دي امام حسين يو زر ديارلس سوه کاله مخکې شيهد شو او عمر سعد هم له منځه لاړ خو نه د امام حسين لاره او نه ديزيد او عمر سعد نظر له مينځه تللاي دي. نو د دغو دوو لارو مصداقونه بايد وپيژنو او په دې هم پوه شو چې د دنيا او اخرت عزت د خداي د بندګۍ او د امام حسين د لارې په منلو کې دي.

1. ابي مخنف، وقعة الطف، تحقيق استاد محمد هادي يوسفي غروي۱۹۳مخ

د عاشورا پاڅون او د اسلامي معارفو ژوندي کول

د پیغمبر (ص) له وفاته وروسته که څه هم اسلامي خلافت په غلطه لاره روان شو خو د اسلامي احکامو قوت په ټولنه کې محفوظ پاتې شو ځکه چې لا د پیغمبر اصحاب په خلکو کې موجود وو او د هغوي په غوږونو کې د رسول الله مبارک کلام انګازې کولې.او چا جرات نه شو کولي چې په ښکاره د اسلام له احکامو سره مخالفت وکړي. مثلا یوه ورځ دوهم خلیفه د خلکو د ازمویلو لپاره منبر ته وخوت او وې ویل که یوه ورځ زه د اسلام له احکامو وغړیږم تاسو به څه کوئ؟ ایا بیا به هم زما اطاعت کوئ؟ په دې وخت کې یو عرب پاڅیده توره یې راوویسته او وې ویل: که یوه ورځ ته کوږ شې په دې توره به دې نیغ کړو. [1]

نو په هغه وخت کې د اسلام له احکامو سره د جوت مخالفت زمینه نه وه برابره. په هغه وخت کې جوړ شوي بدعتونه هم په دې ډول وو چې خلک له اسلام سره د هغو مخالفت ته نه متوجې کیدل، ځکه چې پخپله یې د پیغمبر سیرت او کړه لیدلي او دهغه حضرت ویناوې یې اوریدلې وې، او دهغه حضرت د وینا او سیرت مخالفت یې نه شو زغملای.

د عثمان له وخته حالات ورو بدل شول او خبره دې حد ته ورسیده چې معاویه په رسمي ډول د ایران او روم د بادشاهانو په شان حکومت کاوه او ځان یې د مسلمانانو د اختیار خاوند ګاڼه. په داسې حالت کې که امام حسین هغه شان چلند کولای څنګه چې د

---

۱. ر ک : سید محمد قطب عدالت اجتماعي در اسلام، تر جمه محمد علي ګرامي سیدخسرو شاهي ۳۲۷ مخ

خلفاوو په زمانه کې امام علي کړې و نو هيڅ اثر يې نه درلود او چا د هغه خبرو ته پام نه کاوه ځکه چې د اسلام په باره کې د خلکو معرفت او پوهه او د هغوي ايمان او محرک کمزوري شوي و. د پيغمبر له وخته د پنځوسو کلونو په تيريدو سره په مسلمانانو کې نوي نسل پيدا شوي و چې اسلام يې سم نه پيژانده او د اسلام په احکامو او ښوونو يې عمل ته څه خاصه ګروهنه نه درلوده. په داسې حالاتو کې د اسلامي ټولنې د مشر لپاره نوې فرائض پيدا کيږي. معاويه د مدينې له خلکو د يزيد لپاره چې ټولو پيژنده او د هغه له اخلاقو او فاسدو کړو خبر وو بيعت واخسته بې له ګوته په شمير کسانو ټولو د هغه بيعت وکړ.

د اول او دوهم خليفه په زمانه کې د اسلام له احکامو سره جوت مخالفت نه و شوي له دې امله که ويل به يې چې دا کار د خداي او د پيغمبر د سنت مخالف دي خلکو به ورنه ځان ساته، خو د دريم خليفه عثمان په وخت کې خلک د بيت المال د لوټ مار او خوړلو کتونکي وو او د امام علي په وينا خلکو ليدل چې د حکومت چاروالي (د هغه څاروو په شان چې د سپرلي واښه خوري، بيعت المال نغري)[1] خلکو ليدل چې خليفه يو ګورنر ټاکي او هغه ځانته

---

١ . يوه خبره تر هغه وخت ارزښت ضده ګڼل کيږي چې قباحت يې په ټوله کې له مينځه نه وي تللاي، مثلا هغه وخت چې د پهلوي حکومت اراده لرله په ايران کې بې حجابي دود کړي په اوله کې د چا باور نه کيده چې يوه ښځه چې اواز يې نامحرمو نه دي اوريدلاي او مخ يې نه دي ليدلاي بې پردې په خلکو کې ښکاره شي خو کله چې په اوله کې يې جشن جوړ کړ او د ښار يو څو لويو او مشهورو کسانو چې په حکومت پورې يې زړه تړلي و يا ويريدل چې کوم خطر ورته پيښ نه شي خپلې ښځې بې پردې دغه جشن ته راوستې او د دغه جشن له

مانۍ جوړوي او په سلګونو مريان او وينځې اخلي، ډير مالونه راغونډوي او هيڅوک په هغه اعتراض هم نه کوي. د دغو کارونو په ليدلو سره ورو ورو د هغو قباحت ختم شو او خلکو دا خيال کاوه چې د دغه شان کارونوکول دومره باک نه لري. ځکه چې که باک يې لرلے نو واکمنانو او د مسلمانانو د خليفه استازو او ګورنرانو به داسې نه کول. اخر خبره دې ته ورسيده چې يزيد په ښکاره شراب څښل له سپيو او بيزوګانو سره به يې لوبې کولې او چا پرې اعتراض نه کاوه. حال دا چې له دې مخکې حالت داسې و چې که ثابته به شوه چې يو کس شراب څښلي دي نو په متروکو به وهل کيده خو په دغه وخت کې د مسلمانانو خليفه هر ورځ شراب څښل. په داسې حالاتو کې که امام حسين يوازې په دې نصيحت بسنه کړې واي چې اې خلکو ګناه مه کوئ، څوک چې شراب څښي جهنم ته به ځي چا به دهغه خبرو ته پام نه و کړي او که په دغه خبره يې ټينګار کړي واي کيداي شي ترور کړي يې واي. لکه څرنګه يې چې امام حسن (ع) ته دهغه د ميرمنې په لاس زهر ورکړل معاويه ډير شخصيتونه په زهرجنو شاتو سره ووژل هغه به ويل: اِنّ للهِ جُنودا مِنَ العَسل[1] خداي د شاتو لښکريان لري. معاويه حتیٰ خپل نزدې دوستان ترور کول. که امام حسين په داسې حالاتو کې يوازې په موعظې فرهنګي فعاليت او د مسلو په بيانولو بسنه کړې واي هيڅ اثر يې نه کاوه.

جوړيدو وروسته د هغوي تصويرونه خپاره شول ورو ورو د بې پردګۍ قباحت له مينځه لاړ پې دې ډول چې ډيرو ميرمنو په خپله خوښه ځادرز وغورځولې

۱. محمد باقر مجلسي، بحارالانوار ۳۳ ټوک ۵۸۹ مخ ، ۳۰ باب

په داسې حالاتو کې چې نه د جهاد او پوځي فعالیت شرایط برابر وو او نه درس او موعظې اغیز کاوه د امام حسین لپاره یوازې یوه لاره پاتې وه او هغه د اسلام د ژغورلو لپاره له خپل مقام او عزته استفاده وه.ځکه چې لا په خلکو کې داسې کسان وو چې امام حسن او دهغه ورور امام حسین یې د پیغمبر په اوږو لیدلي وو او شاهدان وو چې پیغمبر څومره له هغوي سره مینه لرله دهغوي خوله او غاښونه به یې ښکلول او خلکو ته به یې دهغوي په هکله سپارښتنه کوله او فرمایل به یې: هر چا چې له دوي سره مینه وکړه له ما سره یې مینه کړې ده او هر چا چې له دوي سره دشمني وکړه له ماسره یې دشمني کړې ده.[1] له دې امله خلکو لا د زړه په تل کې د پیغمبر له کورنۍ سره مینه لرله او که څه هم د هغوي پیروي یې نه کوله خو په فطري ډول یې له اهل بیتو سره مینه لرله. حتیٰ د یزید په ماڼۍ کې چې کله د هغه وینځې او میرمنې خبر شوې چې د کربلا اسیران د پیغمبر دکورنۍ غړي دي اعتراض یې وکړ.

په دې اساس هغه حضرت له موجودو شرائطو په استفادې او تدبیر سره دا حرکت په دې ډول برابر کړ چې له خپل پاڅون او شهادته ډیره استفاده وکړي شي. له هغو شرایطو چې د امام حسین لپاره برابر شول دا وو چې د کوفې ـ د امام علي د پلازمینې ـ خلک چې کلونه یې له منبره د امام علي ویناوې اوریدلې وې کله چې پوه شول چې ټاکل شوې ده یزید د هغه حضرت د خلافت په مسند کښیني له ځان سره یې فکر وکړ چې د دغه کار د مخنیوي

---

۱. خوارزمي ، مقتل الحسین، ۱ ټوک ۱۴۱ مخ

لپاره بله هيڅ لاره نيشته بې له دې چې امام حسين کوفې ته وبلي او د حکومت منلو ته يې اړباسي.

امام حسين سره له دې چې د کوفې خلک يې ښه پېژندل او ورته معلومه وه چې هغوي په خپلې وعدې وفا نه کوي، دا فرصت غنيمت وګاڼه چې د هغه پروګرام لپاره چې په ذهن کې يې درلود له هغه کار واخلي يعنې د فساد ظلم او کفر د حکومت په خلاف شهادت غواړې مبارزه.

نو د دې سبب چې امام حسين دغه لاره غوره کړه دا وه چې نورې لارې بندې شوې وې او هغه حضرت يوازې دخپل او خپلوانو د عزت او وينې په قربانولو او او خپلو خويندو او بچيانو په بندي کولو سره کولاي شول اسلام ژوندي وساتي که هغه مبارک دا کار نه وي کړي هغه بهير به چې د عثمان د حکومت له دوران – د معاويه په زمانه کې - پيل شوي و جاري پاتې شوي وي او اسلامي احکام به په تيره بيا په شام کې بلکل هير کړي شوي وو.

په دې اساس نه يوازې د اهلبيتو او تشيع معارف د سيد الشهداء د وينې په برکت ژوندي پاتي شو بلکه په هماغه اندازه اسلام چې داهل سنتو وروڼو په لاس کې دي هم ساتل شوي دي د امام حسين زمينه سازي سبب شوه چې د هغه له شهادته وروسته د اسلامي ټاټوبي په م ختلفو ځايونو کې پاڅونونه او حرکتونه پيل شي که له دې مخکې فرهنګي زمينه برابره شوې نه وه دامام حسين شهادت به دومره کاميابي نه وه لرلې اود بني اميه وو حکومت يې نه شو لړزانه کولاي. د عاشورا له پاڅونه وروسته د توابينو او داسې نور حرکتونه وشول که څه هم په هغو کې يو هم ونه کړي شول چې يو

مزبوت مرکزي حکومت جوړ کړي خو بني امیه وو هم دوام ونه کړ او نور یې ونه کړي شول د اسلامي حکومت په نامه د اسلام له احکامو او تعلیماتو سره لوبې وکړې. د امام حسین د پاڅون په نتیجه کې خلک متوجې شول چې بني امیه د رسول الله مبارک په حقه خلیفه نه دي او دا لومړي خدمت و چې سید الشهدا په خپل پاڅون سره وکړ.ځکه چې له دې مخکې خلکو داعقیده لرله چې هر څوک په دغه ګدۍ کښیني د هغه اطاعت واجب دي که څه هم یو زنا زاده وي چې د حکم کولو او لمونځ کولو په وخت مست، په نشه کې او بې عقله وي.

امام حسین خلک پوه کړل چې واکمن باید معصوم وي یا د معصوم په حکم ټاکل شوي وي او د خداي د احکامومطابق حکم وکړي که داسې نه وي نو حاکم له نورو خلکو سره فرق نه لري. د هغه چا اطاعت بې چون وچرا واجب دي چې معصوم وي او خداي تعالی دهغه د عصمت ضمانت کړي وي. نور کسان چې د معصوم له لوري یا په خاص او یا په عام اذن ټاکل کیږي په هغه بڼه کې یې حکم منل واجب دي چې د شرعې د احکامو مطابق عمل وکړي او که نه وي دهر واکمن اطاعت فرض نه دي. ډیر اهلسنت ورېه اوس هم عقیده لري چې که یو کس د وخت د اسلامي حکومت په خلاف پاڅون وکړي وینه یې مباحه ده. خو که همدا مهدور الدم کس په خپل دغه حرام کار کې کامیاب شي او حکومت په لاس کې واخلي پر نورو د هغه اطاعت واجب دي. اوس هم ډیر اهل سنت دا عقیده لري. امام حسین خلک پوه کړل چې نه یوازې د داسې کس اطاعت مطلقا واجب نه دي بلکه که هغه د شرعې خلاف کار وکړ باید اول په هغه

نیوکه وشي او سمه لاره ورته وښودل شي او په بله مرحله کې هغه وګواښل شي او تر دې حدي باید پرمخ لاړ شو چې که د اسلام بقا او د اسلامي ارزښتونو ساتنه د وینې به بهیدو کې وي باید په دې لاره کې له وینې تیر شو.

د امام حسین له زمانې سره زمونږ د زمانې ورته والي

نن سبا دایران ټولنه د اسلام د لومړیو وختونو له ټولنې او د امام حسین له زمانې سره ډیر مشابهت لري. او که څوک وغواړي اسلامي ټولنه له خپلې اصلي لارې وغړوي باید له دریو اوزارو یعنې لالچ ورکولو او تطمیع، ګواښ او تبلیغ یا پروپاګندې استفاده وکړي. بیشماره منافقان د اسلامي انقلاب د ختمولو لپاره په هیواد کې دننه له هماغه چلونو او کارونو کار اخلي چې د اسلام د لومړیو وختونو منافقانو د امام حسین په هکله استعمالول. البته نن سبا د منافقانو پر خیانت سربیره د بهرنیو هیوادونو مرستې هم ورسره یو ځاي شوي دي. که څه هم نیغ په نیغه رول داخلي منافقان لوبوي او د امریکا په شان قدرت نیغ په نیغه لاسوهنه نه کوي. خو په داخل کې عوامل او ګوډاګیان پیژني او هغوي د تبلیغاتي وسیلو، مالي مرستو او نورو اوزارونو لکه د فتنې ترور او بلوا په جوړولو سره مزبوتوي.

له هماغې لارې چې داسلام دښمنانان وتوانیدل اسلام داغي او منحرف کړي او اخر یې امام حسین شهید کړي شو نن هم داسلام دښمنانان غواړي دا غورځنګ له خپلې لارې کوږ کړي

نن سبا د ډله ایزو رسندونو وسایل لکه مطبوعات د تبلیغاتو تر ټولو لویې وسیلې دي. چې په هغو کې حقیقتونه اپوټه ښیي او له تومت او تورونو کار اخلي. په تیره بیا هغه یرغلونه چې د اسلام د دښمنانو په هدایت او ملاتړ سره د دیني سپیڅلتیاوو په خلاف کیږي او د اسلام ضروري او بدیهي احکام چیلنجوي. د اسلام پراختیا ته په پام سره دغه دشمنې لا پیچلې شوي دي. له دې امله هغه کسان چې خدمت کوي اجر یې زیات دي لکه څرنگه چې هغه کسان چې خیانت کوي

گناه یې لویه ده. ځکه چې نن سبا د خیانت او خدمت دایره لویه شوې ده. هغه وخت چې معاویه د خلافت په گدۍ کښیناست په یو شمیر داسې کسانو یې حکومت کاوه چې د نر اوښ او د اوښې فرق یې نه شو کولای.[1] هغه د جمعې لمونځ د شورو (چهارشنبې) په ورځ وکړ او چا اعتراض ونه کړ.[2] په کوفې کې د بني امیه وو یو لوي امیر ولید بن عقبه د سهار لمونځ د نشې په حالت کې څلور رکعته وکړ. کله یې چې هغه ته وویل چې څلور رکعته دې وکړل، وې ویل چې نن مې طبیعت برابر و که زړه مو غواړي چې نور هم درته وکړم.[3] که څه هم نن سبا د هغو ځوانانو چې په انقلاب کې لوي شوي دي غولول اسان کار نه دي خو د دښمنانانو چلونو او سازشونه هم پیچلې شوي دي.

---

۱. مسعودي مروج الذهب دریم ټوک ۴۱ او ۴۲ مخونه
۲ . همدغه تیر سند
۳. تیر سند ۲ ټوک ۳۵۲

د امام حسین له زمانې سره د ننني ټولنې دپرتلې وړ یو بل اړخ د انسانیت ډېرو ټیټو درجو ته د ځینو کسانو غورځېدل او په مقابل کې د انسانیت ډېرو لوړو درجو ته د ځینو کسانو رسیدل دي. په حقیقت کې د عاشورا په پیښه کې ځینې کسان په رذالت کې دې حد ته ورسیدل چې بیلګه یې له هغې مخکې د جاهلیت په دوران کې نه پیدا کیده. په عربو کې له اسلامه مخکې د حرمله هومره ظالم او شقي سړي نه پیدا کیږي چې د یو شپږ میاشتني ماشوم مری، چې د ځنکدن په حال کې و او د عمر وروستۍ شیبې یې وې په درې سره زهر جن غشي سره پرې کړي.

قران مجید دغه مطلب ته اشاره کوي او فرمایي:

وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلۡقُرۡءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٞ وَرَحۡمَةٞ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارٗا[1] (هغه آیتونه چې له قرانه مو ناز ل کړي دي د مومنانو لپاره شفا او رحمت دي خو د ظالمانو لپاره بې له تاوان او خسرانه بل څه نه زیاتوي.)

قران لکه څنګه چې مومنان هدایتوي د ظالمانو فساد ګمراهي او کفر هم زیاتوي د فطرت په نړې کې د قران مثال د باران د اوبو په شان دي که باران په داسې ځاي کې چې ګلونو کیږي وورېږي تازه او خوشبو داره ګلونه زیاتیږي، خو په هغه ځاي کې چې زهرجن بوټي کیږي هلته د باران وربښت سبب شي چې دغه بوټي نور زهرجن شي. د هغه وخت په ټولنه کې هم د اسلام د راتګ په سیوري کې ځینې لوړ رتبه کسان لکه ابوذر، میثم تمار عمار او سعید بن جبیر وغیره

۱. اسرا/۸۲

وررزل شول همداراز داسې کسان چې دعاشورا په شپه يې امام حسين ته وويل که اويا ځله شهيدان شو بيا هم ارمان لرو چې ستا په ملګرتيا کې شهيدان شو[1] خو له بل پلوه قساوتونو او ظلمونو هم وده وکړه په دې ډول چې داسې کسان پيدا شول چې د خداي هدايت يې تر پښو لاندې کړ او دخداي له رحمته يې مخ واړوه. او اخر يې شقاوت او سخت زړه توب نور هم زيات شو.

د ايران اسلامي انقلاب هم داسې کسان وروزل چې د اسلام په تاريخ کې کم ساري دي د پيغمبر (ص) په زمانه کې د غسيل الملايکه حنظله کيسې به له انقلابه مخکې ځوانان حيرانول حنظله پيغمبر يو صحابي و چې له احد جنګه يو ورځ مخکې يې واده وکړ او د پيغمبر په اجازه يې لومړۍ شپه له خپلې ميرمنې سره تيره کړه او بله ورځ سهار احد غزا ته لاړ هغه له دې مخکې چې د جنابت د غسل وخت پيدا کړي په جنګ کې شهيد شو رسول الله مبارک د هغه په هکله وفرمايل: پرښتې وينم چې له اسمانه يې اوبه راوړي دي او حنظله لامبوي. په همدې مناسبت هغه په غسيل الملايکه (هغه کس چې ملايکو لامبولي وي) مشهور شو[2] د ايران د اسلامي انقلاب په بهير کې او د سپيڅلې دفاع په وخت د ايران خلکو د حنظله په شان ډير ځوانان وليدل او داسې ځوانان چې ارمان يې کاوه چې جنازه يې پيدا نه شي.[3]

---

۱. شيخ مفيد الارشاد، ۲ ټوک ۹۲ مخ

۲. ابن اثير اسد الغابه في معرفة الصحابه ۲ ټوک ۵۹ مخ

۳ . شيخ مصطفى رداني پور چې يو اصفهاني طلبا و څو کاله مخکې يې په جبهې کې شرکت درلود تر دې چې د لښکر کوماندان شو لا يې واده نه و کړي ده ويل زما ارمان دا دے چې له سيېدې جينۍ سره واده وکړم چې له بي بي زهرا (ع) سره محرم شم هغه لس زره

له بل پلوه د ایران د اسلامي انقلاب په بهیر کې داسې ملحده منافقان تربیت شول چې په شیطانې او نفاق کې یې بیلګه کمه پیدا کیږي. دا کسان په ټولنه کې احترام او موقعیت لري. ځکه چې هغوي پیاوړې تبلیغاتي دستګاوې او وسایل په لاس کې لري او دهغو په مرسته په خپلو موخو پسې دي. مثلا دغه کسان غیرت د تاوتریخوالي په نامه غندي او تساهل او له ګناهانو سترګې پټول دودوي. په دې ډول له خلکو غیرت اخلي چې هیڅوک د اسلام به اساساتو او ارونو د ناځوانه یرغلونو په وړاندې اعتراض ونه کړي. او که څوک اعتراض وکړي هغه ته تاوتریخجن او تشدد پسند وایي. او شخصیت یې چیلنجوي. دا د لومړي عامل یعنې تبلیغاتو اثر دي چې د معاویه د زمانې په شان ورنه پوره پوره کار اخلي. همدا راز له دوهم لامل یعنې د پیسو او مقام له لالچه د خپلو ګوندي اهدافو لپاره کار اخلي. له دې وروسته هم په مختلفو طریقو د خپلو مخالفانو د ګوابنولو لمبر راځي.

د عاشورا غورځنګ، د اسلامي انقلاب بیلګه

اسلامي انقلاب د دعاشورا له غورځنګه سرچینه واخسته او که امام حسین په هغه زمانه کې پاڅون نه و کړي د ایران اسلام انقلاب به هیڅکله نه و راغلي، خو له انقلابه وروسته ورو ورو د هغه وخت د ټولنې کمزورۍ په خلکو کې ښکاره او تکراریږي.

تومانه قرض کړل او له یوې سیدې جینۍ سره یې واده وکړ . شیخ مصطفي له څو کاله جنګه وروسته د واده په دریمه ورځ جبهې ته ستو ن شو او شهید شو هغه له خدایه غوښتي وو چې جنازه یې پیدا نه شي او دا ارمان یې پوره شو

نن زمونږ په ټولنه کې داسې کسان شته چې د مسوولانو په ګناه، بدعت یا د دین د ضروریاتو په انکار اعتراض، غیبت ګڼي او وایي چې دا د اسلام حکومت د کمزوري کیدو سبب کیږي. لکه څرنګه چې معاویه هغه وخت چې امام حسین د یزید فسق بیان کړ وویل چې ته د یزید غیبت کوې.[۱] که په واکمنانو د اعتراض ور خلاص نه وي د اسلام بنیاد له مینځه ځي. او د معاویه کیسه تکراریږي او یو ځل بیا د دین په نامه پاچاهي ظلم په خلکو واکمنیږي امام حسین د داسې واکمن په مقابل کې چې د دین په خلاف یې عمل کاوه ودرید او په دې ډول یې دا دود په اسلامي ټولنه کې روان کړ. اول په نصیحت او موعظې سره او وروسې په نورو طریقو سره. تر دې چې که د اسلامي ارزښتونو ساتنه د وینې ورکولو ته ضرورت لري مومن باید سر ښندنې ته تیار وي. له همدې امله امام خمیني فرمایل: مونږ هر څه چې لرو له امام حسینه یې لرو امام حسن او ا مام حسین دواړه امامان او د جنت د ځوانانو سرداران وو او امام حسین له ځانه د مشر ورور درنښت کاوه. خو داچې مونږ امام حسین زیات یادوو دا دي چې دهغه حضرت لپاره داسې حالات پیدا شول چې یو ډول فداکاري یې غوښتله او دا شرایط نورو امامانو ته برابر نه شول. په همدې اساس هغه بزرګوار بیلګه وګرځیده داسې بیلګه چې د قیامت تر ورځې پورې کار ورکوي.

تر هغه وخته چې په خلکو کې داسې روحیه موجوده وي د اسلام دښمنان هغوي ته د تمې په سترګه نه ګوري. دښمن هغه وخت په اسلام حکومت کې نفود ته هیله من کیږي چې په ټولنه کې دا ډول

---

۱ . ابن قتیبه، الامامه والسیاسه، ۱ ټوک ۱۸۲ مخ

روحيه کمزورې شي دلته ده چې دشمن پر هغوي په خپل بري ډاډ پيدا کوي. ځکه چې داسې خلک بيا له مرګه ويريږي.

امام خميني زمونږ په زمانه کې لومړي کس و چې خلکو ته دغه ډول درس ورکړ هغه وويل هميشه تقيه واجبه نه ده بلکه په ځينو ځايونو کې حرامه ده او انسان بايد دخپل سر تر حده ودريږي.

امام خميني زمونږ په زمانه کې د حسيني سنت ژوندآ کوونکآ و د هغه حرکت اسلام ته نوي روح او مسلمانانو ته نوي عزت ورکړ. هغه عزت چې د دوي دحرکت په برکت مسلمانانو ته نصيب شو د اسلام د څوارلسو سوو کلونو په تاريخ کې مثال نه لري[1] دا عزت د امام حسين د پيروۍ په سيوري کې حاصل شو. د دغه روحيې ساتل سبب کيږي چې خداي تعالی زمونږ عزت زيات کړي. خو که دا روحيه له لاسه لاړه شي او د شهادت د جذبې په ځاي د نيا غوښتنه او راحت طلبي راشي او داقتصادي چارې او هوساينه دانسان لپاره تر ټولو مهمه چاره شي د ټولنې ځوړتيا له همدغه ټکي پيل کيږي. توجه پکار ده چې د خداي سنت او طريقه دا نه ده چې که يو قوم عزت لاسته راوړ خداي تعالی يې ورته تل وساتي د دغه عزت د بقا ضمانت تر هغه وخته ورکړل شوي دي چې خلک يې وساتي.

---

[1] . مسلمانان په تيره بيا ايرانيان له انقلابه مخکې له ډير ذليل حالت سره مخامخ وو. زه چې کله ځينې مسلمانو هيوادونو ته تلم کله چې د هغه ځاي مسلمانان پوهيدل چې زه ايرانآ يم ماته به يې ويل «اخو اليهود» او مونږ ته يې هيڅ توجه نه کوله او حتی زمونږ د سلام ځواب به يې هم نه راکوه خو له اسلامي انقلابه وروسته ايرانيانو نه يوازې په اسلامي هيوادونو بلکه پخپله په امريکا کې هم د ډير لوي عزت خاوندان شول د امريکايي افسرانو سپينې مانۍ ته نزدې له دې امله چې ما د امام خميني جامه په تن وه زما درنښت به يې کاوه!

انقلاب او د بې لارۍ خطر

د بني اسراييلو کيسه په انقلاب کې د انحراف او کږلارۍ لپاره تر ټولو لوي د عبرت درس دي، خداي تعالی په قران کې د هيڅ يو قوم د بني اسراييلو هومره ستاينه نه ده کړې، خداي تعالی بني اسراييلو ته فرمايي:

وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ[1] (تاسو مو پر ټولو نړيوالو لوړ وګرځولئ).

خداي تعالی موسیٰ او هارون راوليږل چې هغوي د فرعونيانو له ولکې خلاص کړي خو څه موده وروسته د ازميښت لمبر راورسيد. حضرت موسیٰ چې يو څو ورځې طور غره ته لاړهغوي د سخوندر عبادت پيل کړ همدغه کسان چې خداي ورته عزت ورکړي و او فرمايلي يي وو چې فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ امر ورته وشو چې خپل مخونه پټ کړئ او په توره يو بل ووژنئ. بني اسراييل چې د سخوندر عبادت يې پيل کړي و په يو ورځ د يو بل په لاس ووژل شول. کله يې چې دخداي دامر پيروي ونه کړه د خالي په ورځ د ښکار له بنديز سره د مخالفت په وجه په دوي کې په زرګونه خلک مسخ شول او بيزوګانو په شکل شول. په يو پل آيت کې دوي ته په خطاب کې فرمايي:

وَءَاتَىٰكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ[2] (هغه څه چې خداي تاسو ته درکړي دي د نړې هيڅ خلکو ته يې نه دي ورکړي.)

---

۱. بقره (۲) ۴۷ او ۱۲۲

۲. مائده (۵) ۲۰

خو په دغه خلکو کله يې چې دخداي د نعمتونو قدر ونه پېژاند الهي عذاب نازل شو. هغه خداي چې ارحم الراحمين دي د سزا په وخت اشدالمعاقبين هم دي. دا دخداي نه بدليدونکي دود دي چې که د نعمت قدر مو ونه کړ نعمت له تاسو اخستل کيږي. بايد له هغه ورځې وويريږو چې دا عزت په خطر کې ولويږي د اسلام په لومړيو وختونوکې د واکمنانو درباريانو عالمانو او خواصو او ناپوهه خلکو په لاس د مسلمانان عزت به خطر کې ولويده اوس هم خطره په لومړۍ مرحله کې د حاکمنانو لخوا اسلام ګواښي هغه ټول کسان چې په يو ډول د دغو کسانو په پياوړي کولو[1] کې اغيزمن وو په دغو ټولو ګناهونو کې تر هغه وخته چې پايلې او اثار يې پاتې وي شريک دي لکه څرنګه چې په روايتونو کې راغلي دي.

مَنْ سَنّ سُنّةْ سَيئةٍ كَانَ عَليه وَزْرُهُ وَ وِزْرَ مَنْ عَمِلَ بَهَا[2] (څوک چې ديو بد دود او کار بنياد کيږدي هم خپله ګناه په غاړه وړي او هم د هغه کس ګناه چې په دغه دود يې عمل کړي دي.

همدا راز خداي تعالی فرمايي

وَمَن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُۥ كِفْلٌ مِّنْهَا[1] (هر څوک چې د يو ناخوښه څيز يا کس سپارښتنه وکړي د هغه په شر کې هم ونډه لري.

---

١ . هغه کسان چې بدعت جوړوي اسلامي ضد قوانين په مقننه قوه کې تدوينوي او په مجريه قوه کې يې اجرا کوي په تيرو څو کلونو کې ډير بدعتونه جوړ شوي دي لوړ رتبه مسوولانو اسلامي ضد کړنې کړي دي له هلکانو او جينکو يې حيا اخستې ده د چهار شنبه سوري په شان دودونه يې رواج کړي دي د هلک او جينۍ د اختلاط مسله يې پيدا کړې ده د دغو کارونو تر شا هغه نخبه او پوه کسان وو چې د مال شتو او مقام تمه يې لرله او عام ناخبره خلک هم په هغوي پسې روان وو او دغه ډول کسانو ته يې رايه ورکړه.

٢ . محمد باقر مجلسي، بحارالانوار ٧١ ټوک ٢٠۴ مخ

ځینې کسان دا فکر کوي چې راي (ووټ) ورکول داسې کار دي چې یوازې په هغوي پورې مربوط دي حال داچې داسې نه ده راي ورکول حق نه د ي بلکه دنده او فرض دي. باید په انتخاباتو کې شرکت وشي او اصلح کس وپیژندل شي. او رایه ورکړل شي.په راي ورکولو کې مسامحه او بې پروایي جایزه نه ده. د هوس له مخې رایه ورکول له اسلام سره لوبې دي. اول باید تحقیق او څیړنه وشي چې کوم یو کس د هیواد د چلولپاره تر نورو زیات صلاحیت لري.

داسې یو کس ته چې غواړي د هیواد برخلیک په لاس کې واخلي د داسې یو امانت سپارل د یوې جینۍ تر ودولو کم نه دي. کله چې تاسو غواړئ یوه جینۍ واده کړئ نو د غوښتونکي اوهلک په هکله تحقیق کوئ ایا په ټولنه کې د یو اصلح کس د معلوماتو لپاره همدغه یو څو پوسترې او عکسونه او شعارونه چې په دیوالونو لګیږي کافي دي؟ راي ورکول یو فرض دي نه شخصي حق. په دې دنیا کې یو کس د راي ورکولو په وجه نه مواخذه کیږي خو د قیامت په ورځ هر کار چې ستا د راي په وجه شوي وي او هر اثر چې په هغه مرتب شوي وي انسان په هغه کې شریک دي. که دا اثر خیر وي په ثواب کې یې شریک دے او که ګناه فساد فحشا بې عفتي بدې اخستل او نورې ګناهانې وي راي ورکوونکے په هغوکې هم شریک دي. همداراز له دې کا ره خلاصون هم نیشته چې مثلا یو کس ووایي چې زه ووټ نه ورکوم ځکه چې دا یو فرض او دنده ده. که دا چاره یو حق و انسان له هغه استفاده کولاي شوه لکه څرنګه یې چې

۱. نساء (۴)، ۸۵.

دغه حق پرېښودلای هم شو خو داسې نه ده راي ورکول يو شرعي اوواجب مسووليت دي بايد اصلح کس وپېژندل او رايه ورکړل شي.

له تيرو بايد سبق واخستل شي که يو کس د ځينو ګناهکارو او مفسدو کسانو په پياوړي کولو کې شريک و بايد توبه وکړي او په کورنۍ کې په خبرو اترو کې او دوستانو ته دهغه کس په معرفي کولو کې بايد توجه ولري چې څوک مزبوتوي، د اسلامي حکومت خبره او د خلکو به ځان مال او ناموس د کسانو واکمنول ډيره لويه او مهمه شرعي چاره او دنده ده.

مونږ په کومه جبهه کې يو د حسين په سپايانو کې که د کوفې په لښکر کې

د کوفې د خلکو د روحيې له بيانولو وروسته اوس دا خبره پيدا کيږي چې ايا مونږ هم نن سبا له دې چې د کوفيانو په شان چلند وکړو په امان کې يو.؟ مونږ کوفيان بې وفا ګڼو او شعار ورکوو چې علي يوازې نه پريږدو قطعا زمونږ خلک دغه عقيده لري او دا شعار د زړه له کومي ورکوي. خو د زمانې پيښې داسې لوړتياوې او ځوړتياوې پيدا کوي چې د انسان روحيه بدلوي څکه چې له دې مخکې نورو کسانو هم داسې خبرې کړې وې خو د زمانې د حالاتو او شرايطو د بدليدو په وجه يې فکر او باور بدل شو. ضروري ده چې هر پوه او هوښيار کس له ځان سره سوچ وکړي چې که د امام حسين په زمانه کې موجود و نو له کومې ډلې سره به و؟ ايا په رښتيا له دغه دوه اويا لږکي سره به و يا د کوفې او شام د ديرش يا هم يو لک شل زره کسيز لښکر کې به شامل و. يا په هغو کسانو کې چې بې پلوه

پاتې شول. البته مونږ په زيارت کې وايو چې: يا ليتنا کنا معکم و نفوز معکم.... يا ليتني کنت معکم فافوز فوزا عظيما...... اي کاش مونږ هم په کربلا کې واي او د امام حسين په رکاب کې شهيداي شوے واي.
ښايي دا ارمان د زړه له کومي وي خو ايا دا ډاډ لرلاي شو چې که په هغو شرايطو کې راګير شوي وو نو نظر او عقيده به مو نه وه بدله شوې؟ ايا دا يقين لرلاي شو چې په امام حسين به مو توره نه راويستله يا به بې پلوه نه پاتې کيدو.؟ لکه څرنګه چې ځيني کسان وو لکه عبيدالله بن حر جعفي چې اما م حسين پخپله له هغوي سره خبرې وکړې او هغوي سې ملګرتيا ته وبلل. امام حسين دغه کس ته ورغي او له هغه سره يې خبرې وکړې او هغه يې خپلو سپايانو ته وباله خو هغه په ځواب کې وويل چې خپل اس او توره تا ته درکوم. امام هم د هغه په ځواب کې وفرمايل توره او اس دې واخله او له دغه ځايه لاړ شه. که په دې ځاي کې پاتې شې او زمونږ د مرسته غوښتلو غږ واورې او له مونږ سره مرسته ونه کړې ځاي به دې جهنم وي. له دې ځايه وتښته چې زمونږ اواز وا نه اورې[1] ايا که مونږ په هغه زمانه کې وو تر عبيد الله بن حر جعفي به مو ښه عمل کړي واي؟
که مونږ غواړو چې ځانونه وازمايو بايد وګورو چې هغه حالات چې په هغه وخت کې وو د هغې په شان زمونږ په زمانه کې هم شته که نه؟ که هغه شان حالات وي ايا په مونږ يې بده اغيزه کړې ده او که نه؟ ايا مونږ په رښتيا داسې يو چې ځانونه دامام حسين په ملګرو کې وشمارل شو؟ که هغه دلايل چې د کوفې خلک له اما م حسينه

۱. شيخ مفيد، ۲ ټوک ۸۲ مخ

ليرې شول زمونږ په ټولنه کې وي مونږ هم بايد وويريږو چې داسې نه وي هغه انحرافات زمونږ په ټولنه کې هم پيدا شي.

په هغو کې يو عامل د شناخت او پيژندنې کمزوري وه. که زمونږ عقيدې سطحي دي او منطقي او عقلي ملاتړ نه لري. بايد دخپل کار او عاقبت لپاره انديښمن ووسو. مونږ يوازې همدومره پوهيږو چې امام خميني و او له هغه وروسته بايد د هغه د ځاي ناستي په توګه د رهبرۍ د ستر مقام حضرت آيت الله العظمى خامنه اي خبره ومنل شي. خو په دې نه پوهيږو چې د ولي فقيه د اطاعت د واجبوالي دليل څه دي که د دې مسلې په دليل پوه نه شو، د يوې شبهې په مطرح کيدو سره زمونږ عقيده کمزورې کيږي، حال دا چې د امام علي (ع) د وينا مطابق د شبهې په مقابل کې د خداي د دوستانو نجات په دې دليل دي چې يقين لري او د هغوي عقيدې په قطعي او کلکو دليلونو ولاړې دي. که زمونږ په زمانه کې شبهه دود شوه، استاد په کلاس کې شبهه ناکې خبرې وکړې او چا ورته ځواب ورنه کړ د پوهنتون استاد په کلاس کې شبهه خپره کړه او چا څه ونه ويل که چا وويل چې دين د حکومتونو افيم دي او چا هغوي غلي نه کړل بايد وويريږو چې هغه بلا چې کوفيان ورسره مخامخ شول په مونږ هم راشي که د اسلام احکام تر پښو لاندې شول او خلک له د ې مسلې په ارامه او بې پروايۍ سره تيرشول بايد وويريږو داسې ورځ بيا رانه شي چې خلک دوباره د يزيد بيعت وکړي. تساهل او تسامح (بې پروايي) د بې دينې د کلتور مقدمه ده. که مونږ د دين د احکامو په مسله کې بې پروا شو بايد له هغه ورځې وويريږو چې هغه کانه چې له کوفيانو سره وشوه له مونږ سره هم وشي. که څه هم کيداي شي

وويل شي چې دکوفې خلک په هغه وخت کې تر نورو ښه وو ځکه چې د مدينې د خلکو حالت په دې ډول و چې امام حسين له هغه ځايه وتښتيده د مدينې خلکو له هماغه اوله له يزيد سره بيعت وکړ حال دا چې کوفيانو اول سيد الشهدا د خلافت لپاره وباله.

يو لامل چې د کربلا د پيښې سبب شو په هغه زمانه کې د مسلمانانو د عقيدې او د فکر د بنيادونو کمزوري کيدل وو اوس بايد مونږ له تاريخه عبرت واخلو که د ولايت فقيه د ملاتړ شعار ورکوو که هغه ښه کې په هغه وفادار پاتې کيداي شو چې زمونږ عقيده د منطقي او کلک دليل په اساس زمونږ په ذهن کې رسوخ وکړي، مونږ بايد له ولي فقيه د اطاعت په دليلونو ښه پوه شو. که نه وي د شبهو په لومه کې ګيريږو او ايمان به مو ځپځپانده شي. او شک به د هغه په ځاي راشي د شک په راتللو سره په يوه لاره کې مردانه او په کلکه ګام نه شو کيښودلاي. که يو ديارلس کلن هلک په ځان پورې لاس بم تړي او تر ټانک لاندې کيږي دا په دې وجه ده چې يقين لري چې د شهادت په وخت يې سر دامام حسين په ځولۍ کې دي او دا تفکر چې دا خبرې احساساتي او تبليغاتي شعارونه دي هماغه د ابوسفيان خبره ده چې (لا جنة و لا نار) که د پوهنتون استاد د الهياتو په پوهنځي کې وويل (معلومه نه ده چې هر څه چې خداي وايي رښتيا دي او د خداي په رښتينوالي هيڅ دليل نه لرو) او که د هيواد د لوړ رتبه مسوولانو د تاييد وړ وينا وال وويل (په قران هم نيوکه کيدلاي شي او ټول قران زمونږ په لاس کې نيشته)[1] او ټول د

---

۱۱ پيام‌هاجر ۲۹۲ شميره، ۳، ۹، ۷۸

دغه خبرې په وړاندې غلي شول ایا دا ډاډ لرلای شو چې مونږ به د امام حسین په دوه اویا یارانو کې شامل وو؟

په دې اساس باید هڅه وکړو خپل فکري او اعتقادي بنیادونه په مذهبي غونډو او رغنده محفلونو سره پیاوړي کړو. او له بل پلوه د اسلام او انقلاب ارزښتونه ژوندي وساتو لکه څرنګه چې د نن زمانې شیطاني چلولونه د امام حسین له وخت سره ډیر ورته دي. له هغو سره د مقابلې لاره هم هماغه لاره ده چې امام حسین مونږ ته وړاندې کړه. له دغه شیطاني عملونو سره د مقابلې لومړي شرط په دنیا پورې زړه نه تړل دي. امام حسین خپل بچیان دوستان او ملګري داسې ورزل چې کله دیارلس کلن قاسم (ع) له امام حسینه وپوښتل چې ایا هغه به شهید شي که نه؟ امام له هغه پوښتنه وکړه چې ستا په نظر مرګ څرنګه دي؟ قاسم وویل:

الموت احلى عندي من العسل.[1] (مرګ ماته تر شاتو زیات خوږ دي)

د قاسم دا خبره شعار نه و بلکه هغه څه چې د زړه په تل کې يې وو. په ژبه راوړل. له پیچلو شیطاني توطئو او سازشونو لپاره باید په دنیا پورې له زړه تړلو ځان وساتو. چې د شهادت او له مرګه د نه ویریدو روحیه پیدا شي. لکه څرنګه چې خداي تعالی فرمایي:

قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓا۟ إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ[2] ([اي پیغمبره] ووایه اي یهودیانو، که

---

۱ . وسیلة الدارین في انصار الحسین (ع) ۲۵۳ مخ

۲ . جمعه (۶۲) ۲

ګمان کوئ چې تاسو د خداي دوستان يئ او نور خلک داسې نه دي نو د مرګ ارمان وکړئ)

ځکه چې که انسان له يو چا سره مينه کوي نو د هغه له ملاقات او کتنېسره هم مينه لري او د محبوب له ديداره نه تښتي. بايد عملا په دې لاره کې حرکت وکړو او خپل اوږده اميدونه او ارمانونه له ځانه ليرې کړو. د دنيا په پړقا پړوق ونه غوليږو او د خداي په لاره کې مرګ لوي وياړ وګڼو. په دې بڼه کې ده چې د غورځنګ ساتنه کولاي شو. دا هغه درس دي چې امام حسين انسانانو ته ورکړي دي. د شهادت غواړو

ځوانانو به برکت وه چې انقلاب کامياب شو. ځوانانو په علي اکبر او قاسم پسې اقتدا وکړه او بوډاګانو په حبيب ابن مظاهر پسې د اسلامي غورځنګ د بقا لپاره هم بايد دا روحيه وساتو او پياوړې يې کړو.[1]

۱. په يو ښار کله چې مې وينا وکړه د کور د مالک کور ته ستون شو . د هغه ديارلس کلن زوي ماته وويل زه له تا سره خصوصي خبره لرم، ښايي دمور او پلار په مخکې شرميده کله چې له دغه ښاره ستنيدو هغه هلک راته وويل ما تر اوسه خپله خاصه تا ته نه ده کړې يوې غاړې ته شو او ومې ويل خبره دې وکړه . وې ويل : ماته دعا کوه چې خداي مې شهادت په نصيب کړي .

شپږم څپرکی

د عاشورا د پاڅون هدفونه

د عاشورا د لوي او بې ساري پاڅون په هکله يوه لويه پوښتنه له دغه حرکته د سيد الشهداء د هدف او مقصد په هکله پوښتنه ده دغه پوښتنې ته کلي ځوابونه وکړل شوي دي منجمله دا چې دهغه حضرت پاڅون د دين د احياء امر بالمعروف او د امت د اصلاح لپاره و. خو دا پوښتنه پخپله جزيي او فرعي پوښتنې لري. د سيد الشهدا په دغه حرکت سره څۀ اصلاح کيدله؟ او په دغه رودې سره دين څرنګه ژوندے کيږي؟ ايا هغه حضرت په خپل مقصد کې کامياب شو او ايا په خپل پاڅون سره يې وکړے شول اسلامي امت او حکومت اصلاح کړي. او د مفاسدو مخه ونيسي؟

د امام حسين خبرې پخپله دغه پوښتنو ته ښه ځواب دے. له دې امله ددې لپاره چې د هغه حضرت د پاڅون په علت پوه شو او په دې هکله دهغه حضرت ځينو ويناوو ته پام کوو. او بيا دهغو په مختلفو برخو غږيږو.

الف: د مفاسدو اصلاح، د امام حسين د قيام اصلي مقصد

د هغه حضرت ويناوو ته په پام سره د امت اصلاح دهغوي د پاڅون تر ټولو لوي هدف و. له څرنګه چې خپل ورور محمد حنفيه ته د هغوي په وصيت ليک کې راغلي دي:

اِنِّي لَمْ اَخْرُج اَشِراً وَلا بَطِراً وَلا ظَالِماً وَ اِنَّمَا خَرَجْتُ لِطَلَبِ الاصْلاحِ فی اُمَّة جَدّي.[1] (زه نه د سیل او تفریح لپاره قیام کوم او نه د دې لپاره چې په ځمکه کې فساد او ظلم وکړم، بلکه یوازې د خپل نیکه په امت کې داصلاح لپاره پاڅون کوم)

د لطلب الاصلاح په تعبیر کې څو ټکي پټ دي. ځکه چې امام نه دي فرمایلي چې انما خرجت للاصلاح. بلکه فرمایلي یې دي انما خرجت لطلب الاصلاح، یعنې زه د اصلاح په طلب او لټون کې پاڅون کوم. همداراز د دغه تعبیر بیلګه په هغه وینا کې هم شته چې هغوي علماوو او پوهانو ته کړې وه. او امام حسین دا وینا هغه وخت وکړه چې لا له یزید سره د مبارزې او قیام هیڅه خبره نه وه. د دغه خطبې په پای کې امام دعا کوي او فرمایي:

اللّهُمّ اِنكَ تَعلمُ انه لَمَ يَكُن ما كان منا تنافسا فی سلطان ولا التماسا من فضول الحطام، و لكن لنری المعالم من دينك و نظهر الاصلاح فی بلادك.[2] (اي ربه ته پوهیږې چې هغه څه چې مونږ کړي دي د قدرت د لاسته راوړولو د سیالۍ لپاره یا د ډیر دولت او نعمت د لټون لپاره نه دي بلکه د دې لپاره وو چې ستا د دین تعلیمات او اسلامي معیارونه خلکو ته وښیو او ستا په ښارونو کې اصلاح وکړو.)

یعنې وښیو چې دین څه دے او نښې یې کومې دي او په کومو معیارونو او څه ډول دین داران له بې دینانو پیژندلي شو. د (نظهر الاصلاح فی بلادک په جمله کې د نظهر لغت دوه معناوې لرلي

---

۱. محمد باقر مجلسي، بحارالانوار، ۴۴ ټوک ۳۲۹ مخ، ابن شهر اشوب، مناقب آل ابي طالب، ۴ ټوک ۸۹ مخ

۲ . حسن بن علي بن شعبه، تحف العقول، ۲۳۷، ۲۳۹ مخونه

شي.: اول دا چې روښانه کړو چې اصلاح څه ده او بله دا چې اصلاح متحققه او پلې کړو. او هغه پر فساد غالبه وګرځوو.

د اصلاح مفهوم

نن سبا اصلاح یا ریفارمز یوه هغه اصطلاح ده چې په سیاسي ادبیاتو کې ډیره استعمالیږي. او د رهبرۍ ستر مقام حضرت اية الله العظمی خامنه اي یې هم ډیره کاروي. مونږ د دغه اصطلاح د جاج لپاره اول د هغې معنااو بیا په قران او روایتونو کې دهغې د استعمال موارد بیانوو بیا به هغه موارد بیان کړو چې زیاتره پکې دغه اصطلاح استعمالیږي. اصلاح د عربۍ ټکے دے او د ص، ل،ح له جرړې راوتلے دے. دا کلمه دوه معناوې لري.: یوه د صلح له مادې او بله د صلاح له مادې. د صلح په معنا اصلاح د پخلا کولو او د د دوو کسانو یا ډلو ترمینځ داختلاف او شخړې د ختمولو لپاره راغلې ده په دې معنا اصلاح په قران کې د ښځې او میړه تر منیځ د اصلاح لپاره راغلې ده.

فَٱبۡعَثُواْ حَكَمٗا مِّنۡ أَهۡلِهِۦ وَحَكَمٗا مِّنۡ أَهۡلِهَآ إِن يُرِيدَآ إِصۡلَٰحٗا يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيۡنَهُمَآۗ[1] [د هغې میړه او میرمن په مسله کې چې له یو بل سره اختلاف لري] د ښځې د کورنۍ لخوا یو مینځګړے او د میړه د کورنۍ لخوا یو مینځګړے غوره کړئ که ښځه او میړه په رښتیا غواړي سوله او پخلاینه وکـــړي. خداي بهٔ دهغوي په منیځ کې روغه راولي.

---

۱. نساء (۴)، ۳۵

همداراز په یو بل ځاي کې د ښځې او میړه د پخلا کولو په هکله فرمایي:

وَإِنِ ٱمۡرَأَةٌ خَافَتۡ مِنۢ بَعۡلِهَا نُشُوزًا أَوۡ إِعۡرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يُصۡلِحَا بَيۡنَهُمَا صُلۡحًاۚ وَٱلصُّلۡحُ خَيۡرٌ[1] او که یوه ښځه د خپل میړه د مخ اړولو یا نه پخلا کیدلو اندیښنه لري په دغو دوو ګناه (باک) نیشته چې په خپل مینځ کې سوله وکړي او سوله ښه ده.

د دغه اصطلاح مثال یو بل تعبیر هم لري چې ډیر کارول کیږي او په قران کې هم راغلے دے او هغه د (ذات البین) تعبیر دے چې د دوو کسانو یا ډلو د پخلا کولو په معنا دے چې له یو بل سره اختلاف لري. قران فرمایي: وَأَصۡلِحُواْ ذَاتَ بَيۡنِكُمۡ[2] په روایتونو کې هم د ذات البین لپاره د ډیر اجر وعده ورکړل شوې ده. مثلا فرمایلي یي دي: که دوه مومنان یا دوه ډلې یا دوه کورنۍ په خپلو کې اختلاف او شخړه لري او ناراضه دي کوشش وکړئ سره پخلا یې کړئ. او د دغه کار ثواب د یو کال له لمونځونو او روژو زیات دے[3] د اصلاح ذات البین لمن د اسلامي ټولنې د خلکو د دوو ډلو ترمنځ اختلاف ته هم غځیږي چې له یو بل سره جنګیږي.

---

۱. نساء (۴)، ۱۲۸

۲ . انفال (۸) ، ۱.

۳ . شیخ صدوق، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ۱۷۹ ، ۱۸۰ مخونه

وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱقْتَتَلُواْ فَأَصْلِحُواْ بَيْنَهُمَا...[1] دلته هم قرآن حکم کوي چې کوشش وکړئ د هغوي په مینځ کې سوله وکړئ. فاصلحوا بینهما.

په دې اساس د اصلاح کلمه په هغه ځاي کې چې دوه کسه یا دوه ډلې له یو بل سره جنګیږي د سولې او پخلا کولو په معنا راغلې ده. او په دغه ځایونو کې د اصلاح معنا د هغوي پخلا کول دي.

د اصلاح د کلمې یو بل استعمال د صلاح له مادې دے. صلاح د فساد په مقابل کې ده. او معمولا په فارسی کې د (شایستګی) په معنا ترجمه کوي. صالح کار یعنې نیک او غوره کار. او صالح کس یعنې نیک او غوره کس. په دې معنا اصلاح د فساد په مقابل کې او د نیک او غوره کار د کولو یا د فساد د لیرې کولو په معنا ده. څوک چې غواړي نیک کار وکړي او په ټولنه کې موجود فسادونه عیبونه اونیمګړتیاوې ختمې کړي هغه ته مصلح وایي. او هغه کس ته چې د ټولنې د چارو د خرابولو او د فساد د جوړولو اراده لري هغه ته مفسد وایي.د مفسد فی الارض تعبیر هم له همدې اصطلاح او جرړې اخستل شوے دے.

د اصلاح دا معنا د اصلاح ذات البین یا د دووکسانو او ډلو د پخلا کولو له معنا سره تعلق نه لري. ځکه کوم کس چې غواړي یو فساد ختم کړي یا یو غوره کار وکړي له کوم خاص کس سره مخامخ نه دے نو ویلے شو چې دا اصلاح چې د صلاح له مادې ده دوه ډوله مصداقه لري یو د ښه اوغوره کار ترسره کول اوبله د فساد او غلط

---

[1] . رک ۳ : حجرات (۴۹) ، ۹

کارونو ختمول او د تباهۍ او ورنکارۍ مخه نیول. د اصلاح دا دوه مصداقونه په قران کې هم ذکر شوي دي منجمله إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ وَأَصۡلَحُواْ[1] چې د هغو کسانو په معنا دے چې توبه يې وکړه او اصلاح يې وکړه. واصلحوا يعني عملوا عملا صالحا. د غلطو کارونو او ګناهانو چې کړې يې وې اصلاح يې وکړه. يعنې ښه او غوره کار يې وکړ. خو هغه څه چې زياتره اجتماعي مفهوم لري او د امام حسين په ويناوو کې مطرح شوې او د نن سبا په سياسي اجتماعي ادبياتو کې کارول کيږي د مفاسدو اصلاح ده چې د افساد په مقابل کې استعماليږي.

خو د اصلاح مفهوم چې نن سبا استعماليږي په سياسي اصطلاحاتو کې يې خاصه ځانګړتيا پيدا کړې ده او د ريفورم[2] په معنا او د انقلاب په مقابل کې کارول کيږي. وايي چې کوم بدلونونه په ټولنه کې راځي کله ارام او تدريجي وي او سست اهنګ او بهير سره ښه خپلوي چې په دې ښه کې ورته ريفورم وايي او کوم کسان چې په ټولنه کې د دا ډول بدلون غوښتونکي وي اصلاح غواړي نومول کيږي. او د هغه انګليسي معادل (ريفورميسټ)[3] کلمه ده. په مقابل کې هغه کسان چې غواړي په تندۍ سره حالات بدل کړي انقلابي دي. انقلاب د تيز او ناڅاپي ټولنيز بدلون په معنا دے چې کله کله په تاوتريخوالي سره راځي. د ايران اسلامي انقلاب د دې يوه بيلګه ده. د اصلاح کلمه، د يوې سياسي اصطلاح په مقام کې او

---

۱ بقره (۲) ۱۲۰، نساء (۴) ۱۴۲
۲. Reform
۳. Reformist

د انقلاب په مقابل کې د اصلاح لپاره خاصه معنا ده. دا اصطلاح لغوي جرړه نه لري. او ديني او مذهبي اصطلاح هم نه ده. بلکه نوې سياسي اصطلاح ده چې د انقلاب په مقابل کې استعماليږي. له دې امله په قران او رواياتو کې اصلاح په دې خاصې معنا نه ده استعمال شوې. نو کله چې امام حسين فرمايي: خرجت لطلب الاصلاح فی امت جدي، د دوي مقصد دا خاصه معنا نه ده. ځکه کوم کار چې دوي وکړ ارام او له تاوتريخوالي خالي نه و. بلکه جنګ و او يو سپيڅلي هدف ته د رسيدلو په لاره کې د شريفو انسانانو قرباني او وژل کيدل وو.

د رهبرۍ ستر مقام په خپلو ويناوو کې دې خبرې ته اشاره کوي چې کله مونږ وايو اصلاح نو دهغې خاصه معنامو ترې چې نن سباي په سياسي اصطلاح کې استعماليږي مقصد نه وي بلکه زمونږ مطلب له هر ډول فساد سره مبارزه او د مفاسدو ختمول دي که هغه په تدريجي ډول وي او که په دفعي او انقلابي ډول. له دې امله يې وفرمايل د ايران اسلامي انقلاب پخپله ډيره لويه اصلاح وه سره له دې چې د نن سبا په سياسي اصطلاح کې هغه ته اصلاح نه وايي د دوي مطلب دا و چې کله مونږ د قران او روايتونو په اصطلاح د اصلاح خبره کوو د هغې اعمه معنا په نظر کې نيسو. که هغه په تدريجي ډول اصلاح وي او که دفعي او انقلابي ډول او په تندۍ سره. له همدې وجې د ايران اسلامي انقلاب ډيره لويه اصلاح وه ځکه چې ډير مفاسد يې له مينځه يوړل که څه هم دا کار په نسبتا تيزۍ سره وشو البته د غورځنګ دوران پنځلس کاله اوږد شو تر دې چې کامياب شو. خو کله چې انقلاب کامياب شو تير نظام په دفعي

ډول او په يو ځاي بدل شو او تير سياسي سيټ اپ ناځاپه بدلون وموندہ. نوے اساسي قانون جوړ شو او يو بنيادي او هر اړخيز بدلون راغے.

د اصلاح په تعريف کې د ارزښتي نظام اغيزې

په قران کې صلاح او فساد ډير عام ارزښتي مفاهيم دي کوم مفاهيم چې مونږ استعمالوو کله د هستونو (موجودونو ځيزونو) او نيستونو (نا موجودو) په محدودې کې وي او کله هم د بايدونو او نابايدونو، يعنې کوم ځيزونه بايده ده چې وي اوکم بايد نه وي. هغه مفاهيمو ته چې معنا او مطلب يې بايدونه او نبايدونه وي ارزښتي (اقدار) وايي. دا جملې مثلا کوم کار ښه دے؟ کوم کار بايد وکړو؟ کوم کار بد دے؟ کوم کار نه دے پکار؟ دا ټول ارزښتي مفاهيم دي. صلاح او فساد هم دوه ارزښتي مفاهيم دي صلاح يعنې يو ښه او غوره کار چې بايد وشي. او فساد يعنې داسې ځيز چې بايد مخه يې ونيول شي او ونه کړے شي. نو کله چې صلاح او فساد تحليلوو د هغو په معنا کې بايدونه او نبايدونه وينو. ارزښتي مفاهيم کله محدود وي او په خاصه زمينه کې کارول کيږي او کله هم ډير وسيع او پراخ او ټول ښه اوبد کارونه پکې شامليږي. په دې اساس هغه مفاهيم چې ټول ښه يا بد کارونه پکې شامليږي، دې ته عام ارزښتي مفاهيم وايي. په قران کې عام ارزښتي مفاهيم شته (صلاح) او (فساد) يو له دغو مفاهيمو دے د قران په نورو عامو ارزښتونو او اقدارو کې معروف او منکر شامل دي معروف يعنې ښه کار او منکر يعنې بد کار.

(خیر او شر) هم عام ارزښتي مفاهیم دي چې په قران کې په همدې خصوصیت سره بیان شوي دي د ارزښتي مفاهیمو او اقدارو یو خاصیت دا دے چې تجربي او عیني معیارونه نه لري. مثلا دا جملې لکه (موسم ګرم دے) یا (دلته رڼا ده) په عیني تجربي سره ښودلاي شو. ځکه چې که موسم داسې وي چې انسان خوله کیږي او ګرمي یې کیږي نو هوا ګرمه ده. خو که موسم داسې وي چې انسان لړزیږي نو موسم سوړ دے. په همدې ډول رڼا او ځراغ هم ښودلے او په ګوته کولے شو. او ویلے شو چې دا بلب بل دے او که ګل یې کړو نو تیاره کیږي.د دغو چارو صحیح والے یا غلطوالے په حسي او عیني تجربې سره روښانه کیږي. په دې ډول ویلے شو چې (دلته رڼا ده) (موسم ګرم دے) یا (موسم ګرم نه دے) په شان خبرې او قضیې صحیح دي او که غلطې. خو ارزښتي مفاهیم دا سې نه دي او په حسي تجربې سره د هغو ښه والے یا بد والے نیغ په نیغه نه شو ثابتولاي. له بل پلوه د(ښه اوبد) (صلاح او فساد) (او معروف او منکر) په شان مفاهیم د یو خاص نظام او سستم تابع دي. مختلفې ټولنې د ځان لپاره خاص ارزښتي نظامونه لري. یعنې ځینو کارونو ته ښه او ارزښتناک او ځینو کارونو ته بد او بې ارزښته کارونه وایي. کیدے شي یو کار په یو سستم او ټولنه او نظام کې یو ارزښته لري او په بل نظام کې بل.یعنې په یو کې ښه وي او په بل کې بد. مثلا په یوې ټولنې او نظام کې درناوے اوعزت په یو خاص شکل سره کیږي او هغه ښه ګڼي حال دا چې همدغه کار په بله ټولنه کې بد ګڼل کیږي. نو (صلاح) او (فساد) ارزښتي نظامونو او سستمونو ته په پام سره مختلف دي. او داسې نه ده چې ټول خلک یو کار ته ښه او یو کار ته بد ووایي.

دې ته په پام سره چې (صلاح او فساد) او اصلاح او فساد ارزښتي مفاهيم او اقدار دي. که په يو مورد کې استعمال شي مونږ دا پوښتنه کولے شو چې (اصلاح) د کوم ارزښت او اقدار مطابق اوکوم ارزښتي نظام مطابق؟ ايا له اصلاح ستا مطلب په لويديځ او د مغرب په معنا ده او که نه د اسلام په معنا؟

لکه څرنګه چې د رهبرۍ ستر مقام وفرمايل:(زمونږ په ټولنه کې اسلامي انقلابي او ايماني اصلاح د منلو وړ ده. خو امريکايي اصلاح او ريفورمز د منلو وړ نه ده) په دې اساس له غربي اصلاح سره د اسلامي اصلاح د فرق په هکله بايد ووايو چې اصلاح د يوې ټولنې د ارزښتي او کلتوري نظام تابعه ده چې دا اصلاح پکې کارول کيږي. بايد وګورو چې په هغه ټولنه کې کوم کار ښه او کوم کار بد ګڼل کيږي. او د ښه او بد او غوره يا ناغوره کار د ټللو لپاره کوم معيار لري. نو په دې اساس د دې لپاره چې معلومه کړو کوم کار ښه او کوم کار بد دے اول بايد دښه اوبد معيار معلوم کړو يعنې وګورو چې مونږ کوم ارزښتي نظام منلے دے. ايا اسلامي ارزښتي نظام مو منلے دے او غواړو چې اصلاح د دغه ارزښتي نظام په اساس تر سره کړو. يعنې غواړو هر څيز چې اسلام يې ښه ګڼي وکړو اوهر کار چې اسلام يې بد ګڼي ونه کړو او ورسره مبارزه وکړو. يا نه غواړو هغه څه چې لويديځ او لويديځوالو (مغرب) يې وايي چې ښه دي تر سره کړو که څه هم د اسلام د اوامرو په ضد وي. او هغه کار چې هغوي وايي چې بد دے ورسره مبارز ه وکړو که څه هم دا سې کار وي چې اسلام غوښتے دے.

لازمه ده چې په دې هکله وضاحت وکړو چې ټول خلک په ټولو کلتورونو او فرهنګي ثقافتي اختلافاتو سره سره د ځينو کارونو په بد والي پوهيږي او مني يې. مثلا که يو کس هسې په هسې بل کس ووهي او هغه ته بد رد ووايي يا يې بې ګناه ترور کړي يا يو کس د قانون خلاف او بې له دې چې په چا يې ظلم کړے وي ووژني، يو کس د بل چا په مال هسې په هسې خيټه واچوي يا دهغه په ناموس تيرے وکړي. په داسې بڼه کې ټول خلک د داسې کس مذمت کوي اوغندي يې. او دهغه کار غلط او بد ګڼي. په حقيقت کې ټول خلک دا ډول چارې ـ چې دظلم او ستم مصداقونه دي ـ پيژني او په ټولو کلتورونو کې هغه ته بد ويل کيږي. له بل پلوه داسې چارې شته چې ټول خلک دهغه په ښه والي يوه خوله دي. مثلا دخلکو د سلامتيا لپاره خدمت کول، مثلا کې يو کس يو دول درمل کشف کړي او خلکو ته يې ورکړي.نو ټول خلک دهغه دا کار ښه ګڼي.

خو ټول ښه اوبد کارونه داسې نه دي ځينې موارد په مختلفو ټولنو کې بيلابيل ارزښتونه لري مثلا دا چې امريکا د کلتور د نړيواليدا او ګلوبلايزيشن غوښتونکې ده. په دې معنا چې غواړي خپل کلتور په ټوله نړۍ وتپي. په بله ژبه د کلتور د وحدت خبره کوي يعنې په ټوله نړۍ د لويديځ دکلتور تپل. دا په دې وجه دي چې هغوي ځينې کارونه ښه او ځينې بد ګڼي. او له نورو غواړي چې نور هم داسې فکر وکړي. مثلا دا چې دوي باور لري چې سختې سزا ګانې لکه د لاي غوڅول، وهل، يا اعدام (پانسي کول) بد او ناخوښ کارونه دي. له دې امله يې د بشري حقوقو په اعلاميې کې راوړي دي چې ټول هيوادونه بايد تاوتريخجنې سزا ګانې ختمې کړي.

ځيني سزاګاني لکه د اسلام جزايي احکام چې د هغوي له نظره تاوتريخجني سزا ګاني ګڼل کيږي دا سزاګانې د دوي په ګمان زيږې او تر تشدده سزاګانې دي او د بشري حقوقو اعلاميه دهغو د لغوه کولو غوښتنه کوي يعنې د دغو سزاګانو لګولو او حتیٰ د دا ډول قوانينو وجود دهغوي په نظر د فساد مصداقونه دي او بايد اصلاح شي. دلته اصلاح د دغه ډول قوانينو د لغوه کولو اوختمولو په معنا ده. حال دا چې موږ مسلمانان د اسلامي کلتور په اساس باوري يو چې بايد په هغه څه چې اسلام فرمايلي دي عمل وشي او که داسې نه وي نو فسا د شوے دے. په اسلام کې د فساد معنا د الهي حدودو او قوانينو پريښودل دي. نه دهغو اجرا او عملي کول. د دې په مقابل کې لويديځوال په دې نظر دي چې د اسلامي حدودو اجرا افساد او بد کار دے. بايد له هغو سره مبارزه وکړو، قوانين ختم کړو. او په هغو دعمل مخه ونيسو. او دا به اصلاح وي. دا اصلاح د لويديځ د کلتور په بنياد ده. لکه څرنګه چې د بشري حقوقو په اعلاميې کې هم راغلي دي. له تاوتريخوالي او تشدد سره له مقابلې د هغوي مطلب له داسې احکامو او قوانينو سره مقابله ده. که نه وي د عامو تاوتريخوالو بدوالے او سپک والے خو ټول مني د ا چې کنځل کول او بد اخلاقي کول بد کار دے په دې خبره کې زمونږ او د لويديځ په مينځ کې فرق نيشته. او ټول دا کارونه بد ګڼي. خو اختلاف په دې کې دے چې له غل سره څرنګه چلند پکار دے. ايا د غل لاس پرې کولے شو؟ او ايا يو قاتل قصاص کولے او پانسي کولے شو.؟ ايا بلواګر محارب ګڼل کيږي او که داسې وي نو دهغوي سزا به څه وي؟ لويديځوال باوري دي چې له دغه ډول کسانو سره زيږ او تريخ چلند

د فساد په مصداقونو کې راځي. او نن سبا ماډرنه دنیا دا خبره نه زغمي. اوباید هغه پرېښودل او اصلاح شي. که په کومو قوانیینو کې دغه احکام وي هغه د لویدیځ د متمدنه ژوند لیاقت نه لري. نو باید اصلاح شي.خو د اسلام له نظره اصلاح د لویدیځوالو د نظر بلکل اپوټه ده. که په یوې برخې کې الهي حدود پرېښودل شوي وي باید اجرا شي چې اصلا ح شي. که یو قانونود اسلام د قانون په خلاف وي باید هغه بدل شي چې اصلاح شي. که یو قانون د اسلام مطابق وي اصلاح او که نه وي افساد شوے دے.

د منافقانو له نظره اصلاح

له پخوا راهسې د اصلاح په شان له اصطلاحګانو ناوړه استفاده او د هغو غلط استعمال د منافقانو یوه طریقه پاتې شوې ده. منافقان دوه مخي خلک دي همیشه داسې خبره کوي چې دوه مخه او دوه مطلبه لري. او حق او باطل د دواړو لورو لپاره توجیهدے شي. دوي همیشه دحق اوباطل په مینځ کې وي. نه خالص حق مني او نه پوره باطل. له دې امله که د حق خاوندان کامیاب شي دوي ځانونه دحق د جبهې پلویان معرفي کوي او وایي: أَلَمۡ نَكُن مَّعَكُمۡ[1] «ولې مونږ له تاسو سره نه وو؟» خو که باطل لورے بریالے شي واي مونږ له اوله هغوي منعې کول: مُّذَبۡذَبِينَ بَيۡنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ[2] دا فرصت غواړي کسان هیڅ یو لورے نه مني. بلکه یوازې په خپلو

---

۱. نساء (۴)، ۱۴۱
۲. نساء (۴) ۱۴۳

ګټو پسې دي. لکه څرنګه چې نن سبا هم د ټولنې په ځینوکسانو کې دا روحیه او خوي لیدل کیږي. هغه وخت چې دهغو منافعو اقتضا کوله انقلابي وو خو کله چې نور واک ته ورسیدل. دوي ځانونو ته اصلاح طلب او اصلاح غوارې وویل او د مقابل لوري په صف کې ودریدل. دا کسان هره ورځ دحالاتو په بدلیدو سره مخ بدلوي او دا د منافقت یوه ځانګړتیا ده.

د نفاق دخاوندانو یوه بله ځانګړتیا دا ده چې همیشه ځانونو ته مصلح وایي. خداي تعالی د هغوي په هکله فرمایي:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخَـٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ[1]

(په خلکو کې داسې کسان شته چې وایي مونږ په خداي او دقیامت په ورځ ایمان راوړے دے [خو دروغ وایي] دوي مومنان نه دي [ګمان کوي چې] خداي او مومنان غولوي. حال دا چې یوازې ځان ته دوکه ورکوي خو پخپله نه پوهیږي)

د هغوي یوه ادعا دا ده چې:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ[2] (که دوي ته وویل شي چې د ځمکې په مخ فساد مه کوئ [او جرم او جنایت او د قانون خلاف کارونه مه کوئ] وایي: مونږ مصلحان یو.)

خو له اصلاح د دوي مطلب بل څه دے. کله چې خداي تعالی دوي ته وایي چې لا تفسدوا. مطلب دا چې خداي تعالی دهغوي کار د الهي

---

۱. بقره (۲)، ۹،۸

۲. بقره (۲)، ۱۱

او قراني ارزښتي نظام مطابق فساد ګڼلے او هغوي له دې کاره منعې کوي. خودوي يو بل ارزښتي نظام منلے دے. نن سبا د هغوي د خوښې نظام د امريکا يا لويديځ په ارزښتي نظام کې انځورولے شو. د رسول الله مبارک په زمانه کې هم د پيغمبر د اسلامي نظام په وړاندې يو الحادي ارزښتي نظام و. فرق نه کوي هر څه چې له اسلامه بهر وي الحاد او کفر دے که هغه د لويديځ ارزښتي الحادي نظام وي که د رسول الله مبارک د زمانې الحادي ارزښتي نظام. ځکه چې د اسلام له نظره د کفر ټول ډولونه يو شان دي. اَلْکُفْرُ مِلَّةً وَاحِدة، له دې امله قران د دوي په ځواب کې فرمايي: اَلا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُوْنَ. د فصل ضمير او الف او لام چې په حصر دلالت کوي د دې خبرې بيانوونکے دے چې حقيقي مفسدان دوي دي همدا کسان چې ادعا کوي چې مونږ اصلاح کوو په حقيقت کې دروغجن دي.

زمونږ په ننني ټولنه کې د نفاق بيلګې ډيرې پراخې دي. منجلمه د ځينو کسانو خبرې چې وايي مونږ مذهبي روڼ اندي يو. خو په دې نه پوهيږي چې مذهب څه دے. کله چې د وحي خبره شي وايي چې وحي يوه شخصي تجربه ده. يعنې يو کس يو ډول حال پيدا کوي او په دغه حال کې ګمان کوي چې خداي ورسره خبرې کوي. او دا تصور وحي ده.کله چې د دين خبره شي نو وايي په اصل کې دين يوه شخصي اوذاتي مسله ده. نه ټولنيزه مسله. دين نه اقتصاد لري نه سياست. نه د اجتماعي مسلو لپاره څه لري او نه د اخلاقي ارزښتونو لپاره، ارزښتونه هم د دين برخه نه ده. ځکه چې ارزښتونه بدليږي. او هره ورځ د انسانانو د سليقې اوذوق مطابق پکې بدلون راځي. دوي وايي چې دين د يو لړ ټاکل شويو او خپله جوړ کړے

شویو ادابو مناسکو او دودونو ټولګه ده چې د پرستش او عبادت په عنوان سره موجوده ده. د یو داسې څیز عبادت چې انسان ګمان کوي چې دهغه خداي دے کله ممکنه ده چې دا مفهوم د بت پالنې په شکل کې ښکاره شي کله هم د خدا پرستۍ او هم د دوو خدایانود منلو په شکل کې او کیدے شي ځینې پکې د څو خدایانو عبادت کوي. دین همدا دے په دوي کې هیڅ یو له بل سره فرق نه لري. دا یوه مستقیمه لاره ده او هغه بله مستقیمه لاره. د هغه بت چې له کاڼو جوړ دے منل یو صراط مستقیم دے او د هغه خداي منل چې مسلمانان وایي چې له جسم او جسمانیاتو پاک او مطلق کمال دے عبادت کول یوه بله صراط مستقیم ده. دا لارې په خپلو کې څه خاص فرق نه کوي. ځکه چې په دوي کې هیڅ یوه خبره حقیقي نه ده او ټولې دروغ دي او په دروغو کې هم فرق نیشته. داسې کسان نه یوازې د دین دارۍ ادعا کوي بلکه ځانونو ته د خلکو دیني مشران هم وایي.

داسې کسان د اصلاح غوښتنې ادعا لري. خو د کوم ارزښتي نظام مطابق اصلاح غوښتنه دوي پخپله وایي په نړۍ کې هیڅ ثابت او پایدار ارزښتي نظام نیشته او کیدے هم نه شي. البته کله چې داسلامي احکامو په هکله خبرې کوي د نورو دغولولو لپاره مني چې دا احکام اسلام احکام دي خو د یو زر څلور سوه کاله مخکې وخت لپاره مناسب دي.خو نن سبا حالات بدل شوي دي او اسلام هم خوځنده دین دے او هره ورځ بدلیدے شي. له دې امله داسلام احکام هم باید بدل شي

خو حقیقت دا د ے چې اسلام دغه ډول اصلاح ته افساد وایي

ښه او مطلوبه اصلاح

اوس باید وګورو چې امام حسین چې د خپل پاڅون هدف یې اصلاح ګڼلې ده څه ډول اصلاح په نظر کې لرله ایا د ځان جوړ او بدلیدونکي نظام په چوکاټ کې اصلاح؟ یا لکه څرنګه چې پخپله یې فرمایلي دي په هغو احکامو عمل کول چې نیکه یې راوړي دي.

د امام حسین له نظره د اصلاح د معنا د روښانه کیدو لپاره غوره ده د امام هغه حضرت حسین یوه خطبه چې د کربلا په لاره کې یې ورکړې ده وجاجوو د بیضه په کور کې وفرمایل:

اَیّها النّاسُ اِنَّ رَسُول الله قال: مَنْ رَایٰ سُلطاناً جائرا مستحلا لحرام الله ناکثا عهده مخالفا لسنة رسول الله یعمل فی عباد الله بالاثم و العدوان فلم یغیر علیه بفعل و لا قول کان حقاً علی الله ان یدخله مدخله الا و ان هولاء قد لزموا طاعة الشیطان و ترکوا طاعة الرحمن و اظهرو الفساد و عطلوا الحدود و استاثروا بالفيء و احلوا حرام الله وحرموا حلاله انا اَحَقُ مَن غَیّرَ.... [1]

وضاحت:

که څوک وګوري چې یو ظالم او سلطه غواړے کس په نورو په زوره واکمن شوے دے. د خداي وعده اود عبودیت عهد ماتوي[2] او د پیغمبر له سنتو سره مخالفت کوي او له خلکو سره په ظلم او زیاتي سره چلند کوي که چا داسې زورور سړے ولیده او په خپل عمل او وینا سره یې هڅه ونه کړه چې موجود حالت بدل کړي خداي حق لري

---

۱ . ابي مخنف، وقعة الطف، څیړنه محمد هادي یوسفي غروي، ۱۷۲ مخ

۲ . خداي تعالیٰ دعبودیت د عهد په باره کې په قران مجید کې فرمایي : **أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ ٱعْبُدُونِى ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ** (یس، ۲۱، ۲۰)

چې هغه هم له هماغه ظالم سره دوزخ ته بوځي چې هلته له ظالمانو سره یو ځاي وي. ځکه چې د منکر په وړاندې غلي پاتې کیدل د هغه کس چې دا عمل کوي د کار تاییدول دي.

بیا فرمایي: تاسو ته پته ده چې بني امیه وو د شیطان اطاعت پیل کړے دے او دخداي له پیروۍ یې مخ اړولے دے. ځکه چې دخداي عهد دا و چې د شیطان عبادت ونه کړي: أَن لَّا تَعۡبُدُواْ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ دوي د خداي په مقابل کې د شیطان اطاعت کوي خو دخداي له امره سر غړوي.

واظهرو الفساد. دوي فساد ظاهر کړ او هغه یې په ټولنه کې پیدا کړ. حضرت د تیر عبارت لپاره په عطف تفسیري سره فرمایي: و عطلوا الحدود. د خداي حدود یې پریښودل. هلته چې باید د غل لاس پرې کړي نه یې پرې کوي. هلته چې باید زاني او زانیه په کوړو ووهي نه یې وهي اوپه کوم ځاي کې چې باید نور الهي احکام جاري کړي نه یې کوي د امام حسین په لغت کې دا ډول چاري د الهي حدودو تعطیل کول او د فساد له مصداقونو دي.

واستاثروا بالفی (بیت المال یې ځان او خپلو خپلوانو او نزدیکانو ته ورکړ.) هغه بیت المال چې باید په ټولو مسلمانانو ولګیږي هغه امکانات او اسانتیاوې چې پکار ده ټولو مسلمانانو ته ورکړل شي دوي خپلوانو او نزدیکانو ته ورکړل.

و احلوا حرام الله: (د خداي حرام یې حلال کړل) د هغه چا دخبرو په شان چې اسلام سیال ګڼي او د فقې د خوځندوالي او تحرک په پلمه ځینې کارونه چې تر اوسه حرام وو حلال ګڼي.دوي په دغو خبرو سره

په يو ډول په خلکو باندې چاره مشتبه کوي چې حتیٰ ديندارانِ هم پوښتنه کوي چې ايا ممکنه ده چې ګډا (نڅا) يوه ورځ حلاله شي. يا کله به دهلک او جينۍ روابط جايز کيږي؟

امام حسين په هغه زمانه کې خپل ځان د رسول الله مبارک په وينا دعمل کولو او د داسې واکمن په کړچار د اعتراض کولو لپاره تر ټولو غوره او لايق کس ګڼلۀ. له دې امله فرمايي: و اني احق من غيره. زه د دغه حالت د سمولو لپاره تر ټولو غوره کس يم.او زما حرکت د غو چارو د اصلاح لپاره دے.

نو دامام حسين ويناوو ته په پام سره د اصلاح مصداق چې ـ خپل ورور حنفيه ته په وصيت ليک کې يې راوړې ـ د الهي حدودو اجرا ، د مسلمانانو د بيت المال عادلانه ويش، او د ټولو خلکو تر مينځ د اقتصادي اداري او قانوني امکاناتو عادلانه تقسيم او له قومي ګوندي وغيره توپيرونو سره مقابله وه. امام حسين پاڅيده چې دغه فسادونه ختم کړي. زمونږ په ټولنه کې هم داسې کسان شته چې له اصلاح غوښتنې دغه معنا اخلي لکه څرنګه چې د رهبرۍ ستر مقام وفرمايل: مونږ ټول د دغه ډول اصلاح کتونکي يو. هيڅ يو مسلمان د داسې اصلاح مخالف نه شي کيدے. مګر هغه کسان چې په خداي او د دين په احکامو ايمان نه لري. او په دروغه او د خلکو دغولولو لپاره د دنيدارۍ ادعا کوي.

هغه اصلاح ښه ده چې داسلام او د هغه د ارزښتي نظام په اساس وي. نه د لويديځ د ارزښتي نظام مطابق. ځکه چې کفار د اسلام دښمنان دي. او هغوي د ځان لپاره بيلګه نه دي ګرځول پکار.دوي له اسلامي ارزښتونو سره مخالف دي حال دا چې مونږ مسلمانان د

دغو ارزښتونواو دخداي داحکامو اجرا غواړو. لويديځ وايي دا خبرې د بشري حقوقو د اعلاميې مخالفې دي. خو زمونږ په نظر کې ښه هغه دي چې اسلامي ورته ښه ووايي او بد هغه دي چې اسلام يې بد وګڼي.

امام حسين په يو بل تعبير سره چې دې ته نږدې دے فرمايي:

اِنّ هَولاءِ القَوم لَزَمواطَاعَة الشيطان و ترکوا طاعة الرحمن و اظهروا الفساد فی الارض و ابطلوا الحدود و شربوا الخمور. (دغه قوم (بني اميه) د شيطان اطاعت په ځان لازم کړے دے او د رحمان پيروي يې پريښې ده په ځمکه يې فساد ښکاره کړ او حدود يې باطل کړل او شرابخوري يې وکړه.

امام فرمايي: دوي د خداي حدود تر پښو لاندې کړل. د حدودو باطلول او تعطيل کول په خپلو کې فرق لري ځکه چې باطل کول تر تعطيل کولو اوچت دي کله کيدے شي ووېل شي چې نن سبا حالات داسې نه دي چې مونږ الهي حدود اجرا کړو خو کله ويل کيږي چې دا حکم بې ځايه دے او د انسانيت او د انساني ارزښتونو مخالف دے. له ځرنګه چې جبهه ملي د قصاص د حکم په هکله ووېل.[1] نن هم د دوي منونکي په ډاګه داخبره کوي او د برلين د کانفرنس په شان غونډو کې رسما اسلامي احکام غندي او وايي چې دا احکام بايد بدل شي.[2]

---

۱ . رک. ميزان، ژمے ۱۳۵۹ او سپرلے ۲۰۱۳

۲ . رک . کيهان، ۲۳، ۲۴، ۲۵، د ۱۳۷۹ کال د اوري مياشته د برلين د کانفرنس راپورونه

امام حسین په دې خطبه کې هم د مني د خطبې په شان چې د عالمانو او پوهانو په ټول کې يې ورکړه د بني اميه وو د حکومت په وړاندې په دريدو او قيام ټينګار کوي: اَنَا اولی بنصرة دين الله و اعزاز شرعه.[1] (زه تر نورو زياته شايستګي لرم چې د خداي د دين مرسته وکړم او د هغه د شريعت د احکامو عزت وساتم)

بني اميه وو د خداي شريعت ځنډې ته کړے و او له ټولنې يې ليرې کړے و امام حسين ځان ژمن ګڼي چې د دني مرسته وکړي او شريعت عزتمن وګڼي امام په دوام کې فرمايي:

والجهاد فی سبيله لتكون كلمة الله هي العليا.[2] (زه بايد دخداي په لاره کې جهاد وکړم. چې د خداي خبره تر ټولو لوړه وي)

مطلب دا چې څوک د خداي په خبرې خبره ونه کړي نه دا چې دنن سبا په ظاهره روڼ اندو په شان ووايي چې سمه ده چې دا دخداي خبره ده خو دا خبره د څوارلسو سوو کلونو مخکې لپاره مناسبه وه او نن مونږ په خپل مصلحت ښه پوهيږو. امام حسين خپلوورور حنفيه ته وصيت کوي چې:

اِنَّمَا خَرَجْتُ لَطَلَبِ الاصلاح فی امة جدي، (زه د خپل نيکه د امت د اصلاح لپاره پاڅون کوم. د طلب له کلمې ښايي د امام حسين مقصد دې خبرې ته اشاره وي چې زه نه وايم چې کولے شم دا کار وکړم اوټول مشکلات اوستونزې ليرې کړم خو په دې لاره کې ګام پورته کوم او هڅه کوم که خلک هم په خپلې دندې عمل وکړي او زما مرسته وکاندي دا کار به وشي او مفاسد به اصلاح شي.خو که خلکو مرسته

---

[1] . سبط ابن جوزي، تير.

[2] . هماغه سند .

ونه کړه ما خو به په خپلې دندې عمل کړے وي البته باید ووایو چې د امام حسین مقصد چې (طلب الاصلاح) و په ډیر ښه ډول پوره شو ځکه چې داسې بدلون یې راوسته چې اوس له څوارلسو سوو کلونو وروسته هم په لویدیځ او ختیځ کې خلک د هغه په یاد کې ژاړي او د هغه په یاد د خداي د دین د احیا لپاره پاڅون کوي. د دغه خوځښت یوه میوه د ایران اسلامي انقلاب و. د اسلام په تاریخ کې دامام حسین د حرکت ډیرې میوې لیدل کیږي که څه هم یو هم د اسلامي انقلاب هومره برمناکه نه وه.

ب: امر بالمعروف او نهي عن المنکر

امام حسین په خپل امت کې د اصلاح له غوښتلو وروسته امر بالمعروف او نهي عن المنکر د خپل پاڅون یو هدف ګڼي فرمایي:

وَ ان امر بالمعروف و انهی عن المنکر (او داچې امر بالمعروف او نهي عن المنکر وکړم)

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر مفهوم څرګند دے. خو د هغه امر بالمعروف چې په کتابونو کې راغلے دے او خاص شرایط لري او د هغه امر بالمعروف په مینځ کې چې امام حسین وکړ او په هغه یې عمل وکړ څه فرق دے. دا څه ډول امر بالمعروف او نهي عن المنکر دي چې دهغه لپاره باید له ځان او بچیانو تیر شو او په وچه کلکه دښته کې له هغو کسانو سره چې د امام ام بالمروف ته یې هیڅ پام ونه کړ وجنګید او شهید شو؟

په فقهي کتابونو کې دامر بالمعروف او نهي عن المنکر لپاره شرایط ذکر شوي دي. په امر بالمعروف کې ضروري ده چې انسان

پخپله تاوان ونه مومي حال داچې امام حسين په يو يقيني ضرر په باور سره امر بالمعروف وکړ. ايا دا عمل د امر بالمعروف له احکامو سره چې مونږ يې پيژنو سمون خوري.؟ ځيني وايي دا امر بالمعروف يو داسې حکم دے چې يوازې له امام سره مخصوص دے. او دغه چارې دهغوي په حق کې يو ډول اسماني جنبه لرله. ځيني نور وايي چې هر يو امام خاصه دنده لرله چې د خداي له لوري ورته ټاکل شوې وه. او دا عمل دعامو خلکو لپاره ملاک نه دے او په نورو نه لاګو کيږي. اوس بايد وګورو چې ايا دا ځوابونه صحيح او قانعوونکي دي که نه.

د دغو رايو د جاج او ځواب نه مخکې په قران روايتونو او اهل بيتو او امامانو په حديثونوکې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر اهميت ته اشاره کوو.

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر اهميت

زمونږ په ټولنه کې چې اسلامي کلتور پکې واکمن دے منجمله لومړۍ مسله چې په کورنو او ښوونځيوکې ماشومانو ته ښودل کيږي د دين اصول او فروع دي. د دين په فروعاتو کې اوم او اتم لمبر د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دے. يعنې امر بالمعروف او نهي عن المنکر هم د لمونځ او روژې په شان واجب دے. نو ويلے شو چې ټول خلک پوهيږي چې دا دين له ضروروياتو دي. په دې خبره کې هيڅ شک او شبهه نيشته او څوک نه شي ويلے چې زما په خيال په اسلام کې امر بالمعروف او نهي عن المنکر واجب نه دي.

همداراز د امر بالمعروف او نهي عن المنكر په هكله ډېر روايتونه او آيتونه لرو چې د هيڅ شک ځاي باقي نه پرېږدي[1] په دې اړه له معصومانو ډېر روايتونه راغلي دي. شيخ طوسي په تهذيب كتاب او همداراز كليني په اصول كافي كې روايت كړے دے چې امام محمد باقر (ع) جابر ته وفرمايل: په اخره زمانه كې به داسې خلک وي چې ديوې خاصې ډلې پيروي به كوي چې ريا كار دي او تظاهر كوي چې قاريان او د خداي عبادت كوونكي دي. دوي تازه

---

۱. ځينې آيتونه:

وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى ٱلْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ (او بايد په تاسو كې ځينې كسان داسې وي چې ښو چارو ته خلک رابلي او له بدو يې منعې كوي او همدغه كسان كامياب دي) آل عمران (۳) ۱۰۴ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِيَّ ٱلْأُمِّيَّ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ...، (هغه كسان چې دامي رسول او استازي پيروي كوي چې د هغه (نوم او نښه) په تورات او انجيل كې د هغوي په نزد شته (بيشكه چې هغوي نيكۍ ته بلي او له بدو چارو يې منعې كوي) اعراف (۷)، ۱۵۷

يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَأُوْلَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ (په خداي تعالىٰ او د قيامت په ورځ ايمان لري او امر بالمعروف او نهي عن المنكر كوي او په ښو كارونو كې بيړه كوي او دوي غوره كسان دي) آل عمران (۳)، ۱۱۴ .

فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦٓ أَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلسُّوٓءِ وَأَخَذْنَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ بِعَذَابٍۭ بَـِٔيسٍۭ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ (نو كله يې چې هغه نصيحت چې هغوي ته يې كړے و هير كړ هغه كسان مو چې له بدو كارونو يې منعه كوله وژغورل او ظالمان مو په عذاب اخته كړل) اعراف (۷) ۱۲۵

وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ (او مومن سړي او مومنې ښځې له يو بل سره دوستان دي چې امر بالمعروف او نهي عن المنكر كوي او لمونځونه كوي . توبه (۹) ۷۱

يَٰبُنَىَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ (اي زويه، لمونځ وكړه او امر بالمعروف او نهي عن المنكر كوه . لقمان (۳۱)، ۱۷

کاره او ساده دي. نه په ځان امر بالمعروف واجب ګڼي او نه نهي عن المنکر. مګر هغه وخت کې له تاوان او ضرره خوندي وي. دوي همیشه په دغه لاره کې دځان لپاره غذر او پلمې جوړوي.)[1]

هغه خاصه ډله چې خلک یې په عمل او وینا باور کوي داسې کسان دي چې خلک یې د عالم او موجه شخصیتونوپه توګه پیژني او خبره یې مني د دغو کسانو ځانګړتیاوې دا دي:

یتقرون و یتنسکون: دوي تظاهر کوي چې قاري او عابدان دي (یتقرون) د قرا له مادې راوتلې ده. د اسلام په لومړیو کې هغه کسان په لوړو علمي درجو ګڼل کیدل چې په قران او قراني علومو ښه پوهیدل او نورو ته یې تعلیم ورکولے شو. دغو کسانو ته به یې (قرا ء) ویل. مثلا کله به یې چې غوښتل چې دیو ښار یا هیواد یا سیمې لپاره چې تازه مسلمان شوي وو مبلغ ولیږي نو یو له دغو قراوو به یې لیږه. او هغوي به خلکو ته د قران تعلیم ورکاوه. او تفسیراوه به یې. او په دې ډول به یې هغوي د اسلام له ښوونو سره اشنا کول. له دې امله قراء د اسلام د لومړیو وختونو لوي عالمان اوپوهان ګڼل کیدل خو په دې مینځ کې داسې کسان هم وو چې هسې ظاهري لباس به یې د قراوو و. حال دا چې د غه کار صلاحیت به یې نه درلود. هغوي به یوازې په دغه کار تظاهر کاوه. نن سبا روحاني نما او نیمچه ملایان د دغه ډول قراوو لپاره برابره اصطلاح کیدلے شي امام

---

[1] . عن جابر عن ابي جعفر (ع) قال : یکون في اخر الزمان قوم یتبع فیه قوم مراأون، یتقرؤون و یتنسکون حدثاء، سفهاء، لا یوجبون امرا بمعروف و لا نهیا عن منکر الا اذا امنوا الضرر، یطلبون لانفسهم الرخص والمعاذیر .....

باقر (ع) فرمايي د اخرې زمانې خلک به د داسې ملايانو او قراوو پيرويان شي چې تظاهر کوي چې عالمان او قاريان دي.

همداراز دا کسان په عبادت تظاهر کوي (يتنسکون) د نسک له مادې دے. او ناسک هغه کس دے چې عبادت کوي. تنسک يعنې د عبادت تظاهر کول. هغه کسان چې عابدان نه دي خو د خلکو په مخکې داسې عمل کوي چې خلک خيال کوي چې دوي عبادت کوونکي دي.

حدثاء او سفهاء: د دغو کسانو نور صفات په کار کې نابلدي او سطحې نظري ده لا يوجبون امرا بالمعروف ولا نهيا عن منکر لا اذا امنوا الضرر: دا کسان چې خلک دهغوي خبره مني ځانونه په امر بالمعروف او نهي عن المنکر مکلف نه ګڼي او د خلکو په مينځ کې دامر بالمعروف او نهي عن المنکر د واجبوالي خبره نه کوي. مګر په هغه ځاي کې چې هغوي ته تاوان ونه لري. دوي خلکو ته داسې القا کوي چې امر بالمعروف او نهي عن المنکر يوازې هغه وخت واجب دے چې په هغه عمل د انسان لپاره کوم مشکل پيدا نه کړي.

يطلبون لانفسهم الرخص والمعاذير:دا په تقوا تظاهر کوونکي هميشه ديوې پلمې په لټه کې وي چې له خپلې دندې ځان خلاص کړي. ځکه چې امر بالمعروف او نهي عن المنکر ارو مرو مشکلات او پايلې په ځان پسې لري او کوم کسان چې ورته نهي عن المنکر کيږي د نهي کوونکي له خواشا خپريږي. او له هغه سره دوستۍ ته زړه نه ښۀ کوي.

په دې ډول دغه کسان عالم وزمه او ملا وزمه دي او په هيڅ توګه د دې صلاحيت نه لري چې دخلکو مشري او لارښوونه وکړي دوي

حقيقي عالمان له ډګره ليرې کوي او پخپله دهغو په ځاي راځي دا کسان د دې لپاره چې حقيقي عالمان له لارې وغړوي داسې کارونه کوي چې حقيقي عالمان د خلکو له نظره ولووي. له دې امله هڅه کوي د هغوي کمزوري ټکي پيدا کړي. اسان کار چې په دې لاره کې يې کولاي شي دا دے چې د هغه عالم په وينا يا عمل کې کومه غلطي پيدا کړي او هغه ډيره لويه وښيي. عالمان خو هم معصوم نه دي او ممکنه ده کله کله ترې غلطي وشي ځکه چې غير معصوم انسان هر څومره تقوا هم چې ولري حتیٰ که عصمت ته نزدې هم وي بيا هم له غلطۍ خوندي نه دي. له دې امله کيدے شي په غلطۍ سره کوم خلاف کار وکړي. يا حتیٰ ښايي يو کار واجب وګڼي او بيا معلومه شي چې غلطي يې کړې ده. نو ممکنه ده چې په ډيرو ښو عالمانو او ښو شخصيتونو کې هم کمزوري ټکي پيدا شي. دا په ظاهره عالمان فرصت ته په تمه وي چې په حقيقي عالمانو کې کمزورے ټکے پيدا کړي او هغه لوي وښيي.او حقيقي عالمان د خلکو په نظر کې کمزورے کړي او شخصيت يې ترور کړي چې خلک له حقيقي عالمانو ليرې شي.

امام محمد باقر دحديث په دوام کې فرمايي:

يَتْبَعُوْنَ زَلاّتَ العُلماء وفساد علمهم، دوي هغه غلطۍ او تيروتنې چې د حقيقي عالمانو په کړو کې کيږي تعقيبوي.

يُقْبِلُون على الصلاة والصيام و مالا يَكْلِمُهُمْ فی نفس و لا مال.دا عالم وزمه کسان د خلکو په مخکې لمونځ روژه او داسې کارونه کوي چې مال او ځان ته يې خطر نه وي. حال دا چې امر بالمعروف او نهي عن المنکر کيدے شي د نسان مال او ځان ته تاوان ورسوي.

وَ لَوْ اَضَرّتِ الصّلاةُ بِسَائِرِ مَا يَعْمَلونَ باموالهم و ابدالهم لرفضوها كما رفضوا اتم الفرائض و اشرفها، که یو وخت داسې راشي چې لمونځ کول هم د هغوي ځان او مال ته دمشکل د پیدا کیدو سبب شي لمونځ هم پریږدي.

ځکه چې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د پرېښودلو ملا ک هم ضرر ا و تاوان و. که لمونځ هم د دوي مال او ځان ته ضرر پيښ کړي د هماغه معيار په اساس دا هم پريږدي. له څرنګه يې چې ډيره کامله او شريفه فريضه يعنې امر بالمعروف او نهي عن المنکر يې د مال او ځان د تاوان په وجه پريښې ده. له دې ويرې چې داسې نه وي ګټو ته يې خطر پيښ شي. نوکه لمونځ هم هغوي ته تاوان ولري پريږدي يې. امام محمد باقر (ع) په دې ځاي کې امر بالمعروف او نهي عن المنکر اتم فرائض او اشرف الفرائض او حتیٰ تر لمانځه هم لوړ ګڼي. دوي په دوام کې هم د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د اهميت يادونه کوي. ان الامر بالمعروف و النهى عن المنكر فريضة عظيمة. امر بالمعروف او نهي عن المنکر ډيره لويه فريضه ده. چې نور واجبات هم په هغه پورې تړلي دي. بها تقام الفرائض، له دې امله د دين ا ودهغه داحکامو بقا او ژوند په امر بالمعروف او نهي عن المنکر پورې تړلي دي. که په دغو دوو واجباتو عمل ونه شي نور واجبات هم له منځه ځي.

بيا هغه حضرت نيتجه اخلي چې: هنا لك يتم غضب الله عليهم، کله چې خلک داسې شول او په دا ډول کسانو پسې روان شول په هغوي دخداي غضب کامل کيږي او خلک ټولو خلکو ته سزا ورکوي فَيَعُمُّهُمْ بِعِقابه فيهلک الابرار فى دار الفجار، کله چې دخداي عمومي عذاب او قهر په ټولو خلکو نازل شو لامده او وچ او ښه او بد په يو

ځاي سوزوي. والصغار فی دار الکبار، حتیٰ واړه ماشومان هم له لويو سره د خداي په عذاب ککړيږي.

امام يو ځل بيا د امر بالمعروف او نهي عن المنکر په اهميت تاکيد کوي او فرمايي: ان الامر بالمعروف والنهي عن المنکر سبيل الانبياء، امر بالمعروف او نهي عن المنکر د پيغمبرانو لاره ده.

کوم کسان چې غواړي د پيغمبرانو په لاره کې ګام کيږدي بايد امر بالمعروف او نهي عن المنکر وکړي او که بله لاره يې ووهل د پيغمبرانو لارويان نه دي.

و منهاج الصالحين، امر بالمعروف او نهي عن المنکر د صالحانو روده ده.

فريضة عظيمة بها تقام الفرائض، لويه فريضه ده او نور واجبات د همدې په برکت ولاړ دي.

و تامن المذاهب: د لارو امنيت د امر بالمعروف او نهي عن المنکر په سيوري کې حاصليږي.

وتحل المکاسب، کسبونه دهغه په سيوري کې حلاليږي. که خلک غواړي چې حلال کسب او روزګار ولري بايد دامر بالمعروف او نهي عن المنکر په عمل کولو هڅه وکړي. کنه وي ورو ورو به دهغوي په کسب کې سود داخل شي. او خلک به حلال او حرام له يو بله نه شي جدا کولے کله چې حالات داسې شول حلال له حرامو سره ګډوډيږي.

و ترد المظالم، که يو کس د بل چا حق ضايع کړے وي، د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دوديدل سبب کيږي چې په ټولنه کې حق حقدار ته ستون شي.

و تعمر الارض، د امر بالمروف او نهي عن المنکر يو برکت د ځمکې اباد ے د ے.امر بالمعروف او نهي عن المنکر د اقتصادي ګټه غوارو په لاس د ژواک چاپيريال د خرابيدو مخه نيسي. ځکه چې دا کارونه د منکراتو په دائره کې راځي. و ينتصف من الاعداء، کله چې امر بالمعروف او نهي عن المنکر پر ځاي شو دښمنان هم دانصاف خيال ساتلو ته اړيږي. کله چې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر کوونکې د قدرت او وس خاوندان وي دښمنان جرائت نه شي کولے چې ظلم او زياتے وکړي. او په مومنانو بريدونه وکړي.

په اخره کې امام فرمايي:و يستقم الامر، کارونه د امر بالمعروف او نهي عن المنکر په سيوري کې سميږي. دا هماغه اصلاح ده ځکه هغه وخت کارونه سميږي چې مفاسد ليرې شي. دا دامر بالمعروف او نهي عن المنکر له برکتونو او نتيجو څخه دي.

د منکراتو په وړاندې د مسلمانانو دنده

امام محمد باقر د(ع) د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د عملي اجرا لپاره ځينې پړاوونه بيانوي

۱. فانکروا بقلوبکم: د تولنې د منکراتو په وړاندې د مسلمانانو لومړۍ دنده له هغه په زړه کې انکار او د کرکې احساس او د بيزارۍ او نفرت ځرګندول دي. قطعا له ګناه سره د مقابلې لومړے ګام د هغې په وړاندې د زړه غبرګون او غوسه او غضب د ے. د دې په مقابل کې په تولنه کې په ګناه په زړه کې خوشاليدل د نفاق نښه او دهغه لومړۍ مرحله ده. ځکه چې که انسا ن د خداي په حکم راضي نه وي زړه په دې چې دخداي احکام نه اجرا کيږي خوشاليږي. نو د ګناه په

وړاندې لومړے قدم دا دے چې انسان پرې خپه شي چې ولې په ټولنه کې ګناه کيږي.

۲. والفظوا بالسنتکم: د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دوهمه مرحله د ګناه او معصيت په کيدول په ژبې سره اعتراض دے. دا پړاو چې لومړے عملي ګام ګڼل کيږي ښه ده چې په نرمۍ او مهربانۍ سره وشي.

۳. و صکوا بها جباهم: د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دريمه مرحله تند او تيز چلند دے.د صکوا بها جباهم د تعبير مطلب دا دے چې د هغوي تندي ووهئ. کله چې نرمې خبرې او پاسته نصيحت کار ور نه کړ او د ګناهکار کس د لا جرئت او سپين سترګې توب سبب شو بايد له دغه ډول کس سره تن چلند وشي او په سخت اعتراض سره د هغه د ګناه مخه ونيول شي.

البته دغه ډول چلند د نورو دملامتيا او اعتراض سبب کيږي.حتي کيدے شي د نهي کوونکي کس دوستان هغه د دغه تريخ سلوک له امله ملامته کړي.خو امام محمد باقر (ع) فرمايي ولا تخافوا فى الله لومة لائم، د خداي په لاره کې د ملامتوونکو له ملامتيا مه ويريږئ که څه هم ستاسو نژدې دوستان ولې نه وي. ځکه چې که خلک د نورو د ملامتيا او غندنې له ويرې امر بالمعروف او نهي عن المنکر پريږدي بلا نازليږي او وچ لامده هر څه له ځان سره سوزوي.

نو په دې اساس له امر بالمعروف او نهي عن المنکر نه وروسته په لاندينيو دوو حالتونو کې يو پيدا کيږي. يا دا چې ګناهکار کس د امر بالمعروف او نهي عن المنکر تر تاثير لاندې راځي او له ګناه او غلطو کارونو لاس اخلي چې په دې بڼه کې ستاسو فرض پوره شوي

دي او له دغه كس سره نور بايد په ارامښت او مهربانۍ سره سلوك وشي. له دې امله امام محمد باقر (ع) فرمايي:

فان اتعظوا و الى الحق رجعوا فلا سبيل عليهم، كه د حق په لور ستانه شول او له خپلو ګناهونو يې توبه وكړه نور نو بيا ملامتيا ښه نه ده.

خو كه هغوي له خپلو غلطو كارونو او ګناه لاس وا نه خسته خداي تعالى فرمايي: إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظۡلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبۡغُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ[1] (خو اعتراض په هغو كسانو دے چې په خلكو ظلم كوي او په ځمكه كې په ناحقه سركښي كوي.) دوي ته سخت عذاب پروت دے. كه دوي د ناصحانو نصيحت وا نه وريده او په خپل ظلم او كړلارۍ ټينګار وكړي مومنان يوه بله دنده هم لري امام فرمايي: هناک فجاهدوهم بابدانكم، په دې بڼه كې له هغوي سره جهاد وكړئ. په دې صورت كې زمونږ فرض له نرمو خبرو او سخت چلنده هم وراوړي. داسې كسان د اسلام دښمنانان دي اوبايد له دوي سره مبارزه وشي. له داسې كسانو سره چې په ګستاخۍ سره او په ډاګه د اسلام د احكامو انكار او د اسلام د سپيڅلتياوو سپكاوے كوي بايد مبارزه وشي او د زړه له كومي له هغوي سره دشمني وشي او په دې مقام كې د دين د مهربانۍ او محبت د اړخ خيال نه دي ساتل پكار.ځكه چې د اسلام نرمي او رافت دغو كسانو ته نه شامليږي.

البته كله چې مومن له دغه ډول كسانو سره مخالفت كوي بايد د خپل نيت او د شيطان د مكر په فكر كې هم وي دا كار د لمانځه په

---

۱. شورىٰ (۴۲)، ۴۲

شان یو عبادت د ے شیطان په هغه کس پسې نه ورځي چې لمونځ نه کوي چې هغه ریا کارۍ ته وهڅوي ځکه چې هغه خو بلکل لمونځ نه کوي او روژه نه نیسي چې ریا کاري وکړي. خو کله چې یو کس لمونځ او عبادت کوي په تیره بیا په جومات کې او د خلکو په مینځ کې شیطان هغه ریا کارۍ ته وسوسه کوي له دې امله ویلے شو شیطان له هغه کس سره چې د نصیحت یا عزادارۍ په مراسموکې شرکت نه کوي او د فساد او مفسدې ځایونو ته ورځي څه کار نه لري. هغه خو پخپله د دوزخ لاره نیولې ده.خو کله چې دغه کس د نصیحت او عزادارۍ مجلس ته راغے شیطان یې وسوسه کوي چې خلکو ته ځان وښیي چې ژاړي او یا ځان د اهلبیتو او امامانو زړه سواندې او مینه وال وښیي. نو شیطان په هغه کس پسې ورځي چې د حق په لاره کې وي. شیطان له هغه کس سره چې امر بالمعروف اونهي عن المنکر نه کوي غرض نه لري بلکه دهغه ملګرے او دوست د ے او هغه پخپله د شیطان له یارانو ګڼل کیږي خو کله چې غواړي امر بالمعروف اونهي عن المنکر وکړي لاره یې له شیطانه جدا کیږي او شیطان دغه ډول کس وسوسه کوي.

نو پکار ده چې د مبارزې په وخت خپل نیت خالص کړو او زړه له ځان ښودنې او قدرت غوښتنې پاک کړو. که نه وي هغه ټول زحمتونه او خوارۍ چې په نفساني اوشیطاني انګېزو او وسوسو سره شوي دي عبث دي. او هیڅ اجر او ثواب نه لري. ځکه هغه عبادت ارزښت لري چې دخداي لپاره او دخداي د امر د پوره کولو لپاره وي. امام په دوام کې فرمایي:

و ابغضوهم بقلوبکم غیر طالبین سلطانا ولا باغین مالا ولا مریدین بالظلم ظفرا، له هغوي سره د زړه له کومې دشمني وکړئ او په دې چاره کې نه د قدرت په لټه کې اوسئ او نه د مال په هڅه کې.او مه دا غواړئ چې د سرکښئ له لارې په نورو لاسبرې شئ.

هغه کامیابي مطلوبه او ښه ده چې د سمې او مشروعې لارې لاسته راغلې وي نه له هرې لارې. په سیاسي لوبو کې د دغو اصولو خیال نه ساتل کیږي.او هدف وسیله توجیهوي خو په اسلام کې داسې نه ده اسلام د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د حکم په څنګ کې حتیٰ سر ته دخطر د پیدا کیدو تر حده سپارښتنه کوي چې د شیطاني وسوسو خیال هم ساتئ. داسې نه وي چې خیال وکړئ په هره بیه او له هرې لارې کامیابیدل پکار دي. حتیٰ که له نامشروعې لارې هم وي. بلکه د خداي د حدودو او احکامو باید سم خیال وساتل شي او نیت د خداي لپاره وي.

خو دا چې ولې باید له هغو کسانو سره چې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر په وړاندې مقاومت کوي مبارزه وشي امام فرمایي چې حتیٰ یفیئوا الی امر الله و یمضوا علی طاعته، تر دې چې له مخالفته لاس واخلي او د باطل له لارې ستانه شي. او دخداي امر ته سر کیږدي. او د الهي اطاعت په اساس سلوک وکړي.

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د پریوښودلو انجام

امام باقر (ع) د روایت په پاي کې یوه بله سپارښتنه کړې ده د حضرت شعیب کیسه بیانوي چې خداي تعالی حضرت شعیب ته وحي وکړه چې د قوم یو لک کسان به یې ووژل شي چې څلویښت زره یې

ګناهکار وو او شپیته زره نور ښه او صالح کسان. حضرت شعیب په دې خبره حیران شو او پوښتنه یې وکړه بدان خو د عذاب مستحق دي خو په ښو کسانو ولې عذاب نازلوې؟ خداي تعالی وفرمایل د ښو کسانو عذاب او سزا له دې امله ده چې هغو له ګناهکارو سره روغه جوړه او ګډ ژوند درلود او زما د غضب په مقام کې یې په هغوي عضب ونه کړ یعنې په ګناهانو خپه اوغوسه نه شو[1] د حدیث په عربي متن کې د (داهنوا) لفظ راغلي دے د هغه مصدر مداهنه (دهن) له مادې دے. یعنې غوړول او غوړه مالي کول چې په فارسۍ کې ورته سازش او ساز باز ویلې شو. ځکه چې د یو شي غوړول د دې سبب کیږي چې له بل سره له ټکره او په تیزه له جنګیدو یې مخه ونیول شي. له دې امله هغه عمل ته چې د اختلاف او کړکیچ سبب نه شي مداهنه وايي. په دې اساس که انسان په ځینو مواردو کې غوسه نه شي د خداي عذاب پرې نازلیږي. دا چې اسلام د محبت او مهربانۍ دین دے همیشه په نرمۍ او مهربانۍ سره کار نه کیږي بلکه په ځینو مواردو کې سختي او زیږوالے هم ضروري دے.

د امیر المومنین حضرت علي (ع) په یو حدیث کې راغلي دي له ګناه سره په مقابله کې تر ټولو کم اقدام دګناهکارو سره په تریو تندې او سوړ چلند دے.[2] تر دې حده فرض له هیچا نه ساقطیږي. البته له ګناهکار سره مهرباني که د لارښوونې او ددې لپاره وي چې هغه خپلو غلطیو ته متوجې کړي باک نه لري او دهغه د هدایت لپاره

---

١ . قال ابو جعفر : اوحى الله الى شعيب النبي (ع) اني لمعذب من قومک مائة الف اربعين الفا من شرارهم وستين الفا من خيارهم . فقال يا رب هولاء الاشرار فما بال الاخيار فاوحى الله عز وجل اليه : انهم داهنوا اهل المعاصي و لم يغضبوا غضبي

٢ . شیخ طوسي، تهذیب الاحکام. ٦ ټوک ١٧٦ مخ ٢٢ باب ۵ روایت

يو چل ګنډل کيږي. امام صادق (ع) په دې هکله فرمايي: خداي تعالى دوه پرښتې ماموري کړې چې يو ښار تباه کړي کله چې هغه ښار ته ورسيدې يو کس يې په هغه ښار کې وليد چې دعا يې کوله او خداي ته يې فرياد او زاري کوله او ژړل يې. يوې پرښتې بلې ته وويل دا سړے وينې؟ بلې ورته وويل هو. خو ته له هغه سره کار مه لره او هغه څه چې خداي درته ويلي دي تر سره يې کړه. اولې پرښتې وويل زه هيڅ نه کوم مګر دا چې اول خپل رب ته ستنه شم. نو سملاسي خداوند متعال ته ورغله او عرض يې وکړ. اي خدايه زه هغه ښار ته لاړم خو ستا پلانکے بنده مې تا ته په دعا او زارۍ وليد. خداي تعالى وفرمايل هغه څه چې امر مې درته کړے وې کړه. ځکه چې هغه داسې کس دے چې هيڅکله يې د مخ رنګ زما لپاره د غوسې په وجه نه دے بدل شوے.[1] نو په دې اساس لکه څنګه چې په هغو کسانو چې فاسقان دي او په ښکاره ګناه کوي او له خپلو ګناهونو نه دي پښيمانه د خداي عذاب نازليږي همداراز په هغو کسانو هم نازليږي چې نهي عن المنکر نه کوي او د ګناهکارانو معصيت او ګناه په هغوي کې بدلونه نه راولي او تندے يې نه تريووي که څه هم په خپله عبادت ګذاره وي.

---

١. عن ابي عبدالله (ع) ان الله عز وجل بعث ملکين الى اهل مدينه ليقلباها على اهلها فلما انتهيا الى المدينه وجدا رجلا يدعواالله ويتضرع فقال احد المليکن لصاحبه اما ترى هذه الداعي فقال قد رايته ولکن امضي لما امر به ربي فقال لا ولکن لا احدث شيئا حتى اراجع ربي فعاد الى الله تبارک و تعالىٰ فقال يا رب اني انتهيت الى المدينه فوجدت عبدک فلانا يدعوک و يتضرع اليک فقال امض بما امرتک به فان ذا رجل لم يتمعر وجهه غيظا لي قط (کليني، کافي، ۵ ټوک ۵۸ مخ ۸ روايت

د اصحاب سبت کیسه د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د پرېښودلو يوه بله بېلګه ده. د حضرت موسیٰ (ع) په شريعت کې د خالي په ورځ ښکار منع و اوس هم په يهوديت دين پابنده يهوديان او دود پال د خالي په ورځ اور نه لګوي. څه نه پخوي حلاله نه کوي او ښکار ته نه ځي. ځينې يهوديان د سيند يا سمندر په غاړه اوسيدل دوي به ليدل چې د خالي په ورځ کبان د امنيت احساس کوي او د سمندر غاړې ته راځي خو په نورو ورځو کې داسې نه کيږي اخر په هغوي کې ځينې کسان ونه سهيدل او له دغه فرصته د استفادې لپاره يې يو چل جوړ کړ. دوي د درياب په غاړه کې تالاوونه جوړ کړل د خالي په ورځ به يې د تالاوونو خولې پرانستي او کله به چې د درياب اوبو له ځان سره کبان دغو تالاوونو ته راوړل نو هغوي به تالاوونه بند کړل چې د خالي ورځ تيره شي او هغوي يې بله ورځ ونيسي. خداي تعالی د دې کار په وجه هغوي مسخ کړل او د بيزوګانو په شکل يې کړل. [1]

وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَتْ حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ ۙ لَا تَأْتِيهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ....فَلَمَّا عَتَوْا۟ عَن مَّا نُهُوا۟ عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا۟ قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ [2] له دوي د هغه ښار (د خلکو) په باره کې پوښتنه وکړه چې د درياب په غاړه و وپوښته چې د خالي ورځې (له حکمه) يې تيرے کاوه، کله به چې د خالي (شنبې) په ورځ کبان د اوبو سر ته راتلل او په

---

۱. محمد باقر مجلسي، بحارالانوار، ۱۴ ټوک ۴۹ مخ، ۳۴ روايت
۲. اعراف (۷) ۱۲۳ و ۱۲۲

نورو ورځو کې به د هغوي په لور نه راتلل، مونږ دا ډول دوي په نافرمانۍ سره وازمايل..، او له دې امله چې له هغه څه چې منعې شوي وو په مقابل کې يې سرغړونه وکړه دوي ته مو وويل چې د شړل شويو بيزوګانو په شان شئ.

هغه ټول کسان چې په الهي قهر اخته شول ټول داسې نه وو چې د خداي دحکم په خلاف يې ښکار کړے وي بلکه په دغو عذاب شويو کسانو کې داسې هم وو چې په دغه ورځ به يې ښکار نه کاوه. په کلي ډول دغه کسان په دريو ډلو ويشل شوي وو.

يوه ډله هغه کسان وو چې دخداي د امر په خلاف يې دخالي په ورځ ښکار کاوه، دوهم هغه ډله وه چې پخپله يې ښکاره نه کاوه خو دخالي په ورځ د کبانو ښکار کوونکي يې له دغه کاره نه منعې کول، دريمه ډله هغه کسان وو چې هم يې پخپله دخالي په ورځ کبان نه نيول او هم يې نور کسان له دغه کاره منعې کول.

هغه دوهمه ډله چې کب نيونکي به يې له دغه کاره نه منعې کول هغو کسانو ته چې له دغه کاره به يې نهي کوله ويل: د دوي نهي کول او منعې کول څه فايده لري دوي په خپل حال پريږدئ خداي تعالی به يې پخپله تباه کړي.

خداي تعالی د دغو دوو ډلو خبرې داسې نقل کوي.

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ قَالُوا مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ[1] (او کله چې په هغوي کې يوې ډلې وويل: ولې دغه قوم ته نصيحت کوئ چې خداي تعالی پرې د سخت

---

۱ . اعراف (۷)، ۱۶۴

عذاب نازلوونکے او یا یې تباه کوونکے دے؟ وې ویل: دا (حکم) ستاسو د رب په مخکې یو معذرت دے او ښایي چې پرهیزګاره شئ)

په هر حال په دغه دریو ډلو کې هغه کسان چې نهي عن المنکر یې کوله که څه هم نهي یې اثر نه درلود خو وژغورل شول او هغه دوه نورې ډلې د خداي په عذاب ککړ شول.[1]

فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِۦٓ أَنجَيۡنَا ٱلَّذِينَ يَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلسُّوٓءِ....،[2] نو له دې امله چې هغه نصیحت چې هغوي ته یې کړے و هیر کړ، هغه کسان مو چې له منکره یې نهي کوله وژغورل.

١ . محمد باقر مجلسي، بحارالانوار، ١۴ ټوک، ۴ مخ ۴ باب ٣۴ روایت
٢ . اعراف (٧) ١٢۵ .

اووم څپرکي

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر مصداق او مفهوم

د معروف کلمه له عرف رواتلې ده چې معني یې ده ښه او خوښ.او خداي پالي له هغه داسې کار اراده کوي چې د خداي خوښ وي. منکر هم له نکر مادې راوتلې او معنا یې د معروف کار په خلاف ده. او د دین دارانو په عرف کې هغه کار ته وايي چې خداي تعالی پرې نه راضي کیږي په دې ډول امر بالمعروف یعنې د نیکو کارونو امر کول او نهي عن المنکر یعنې له بدو او سپکو کارونو منعې کول. دا دوه عمله د زمان مکان او د کسانو د عمر شرایطو او مقتضیاتو ته په پام سره په مختلفو ډولونو تر سره کیږي دغو رودو ته د امر بالمعروف او نهي عن المنکر مصداقونه ویلاي شو.

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د معنا پراختیا

امر بالمعروف او نهي عن المنکر د شرعې یوه ډیره مهمه دنده او واجب دي چې د هغه په اهمیت کې روایتونه داسې فرمايي.

فریضه عظیمه به تقام الفرائض [1] (لویه دنده ده چې ټول فرایض او واجبات دهغه په وسیله قایمیږي.

یا

اتم الفرائض و اشرفها و افضلها[2] (امر بالمعروف اونهي عن المنکر تر ټولو کامل اولوړ تکلیف او واجب دي

---

۱. اصول کافي، ۵ ټوک ۵۵ مخ، ۱روایت. تهذیب الاحکام ۲ټوک۱۸۱مخ ۲۱ روایت

۲ . همدغه سند

خو د دغو لويو فريضو د مقام د پيژندلو لپاره ضروري ده چې د هغو دايره وپيژنو. د امر بالمعروف او نهي عن المنکر پړاوونه د جاهل له تعليمه پيل کيږي. او تر جهاده دوام مومي. په دې اساس د امر بالمعروف لومړۍ مرحله هغه کسانو ته د شرعي واجباتو ښودل دي چې له هغو ناخبره وي. دا خبره چې د روايتونو به تعبير ورته د جاهل تعليم ويل شوي زياتره د هلکانو جينکو لپاره د شرعي دندو او احکامو تعليم ته ګرځي البته لکه څرنګه چې دواجباتو تعليم او د هغو ترسره کولو ته دخلکو هڅول واجب دي مستحبي دندې هم شته چې دهغو امر مستحب دي. د جاهل له تعليمه وروسته بايد هغه کسانو ته چې له شرعي حکم او دندې ناخبره نه دي خو خپله شرعي دنده نه تر سره کوي يا يې کوم منکر عمل کړي دي په دې مرحله کې ضروري ده چې هغوي له خپلې دندې خبر کړي شي.

إنّما يؤمر بالمعروف و ينهى عن المنکر مومن فَيَتَّعِظُ او جاهل فيتعلّم[1] (کله يو مومن ته امر بالمعروف او نهي عن المنکر کيږي او په دې ډول موعظه کيږي او هغه مني کله هم جاهل وي او نه پوهيږي او په دې طريقې سره زده کړه کوي)

په دې مرحله کې د امر بالمعروف د اثر کولو شرط مطرح کيږي البته کله کله په ټولنه داسې فضا واکمنه وي چې شرعي احکام لوي اجمتاعي ارزښت لري او پرېښودل يې لويه ګناه ګڼل کيږي او بې ارزښته کار بلل کيږي. په داسې شرايطو کې يو کس ته د بې لمانځه ويل د هغه لپاره لوي کنځل ګڼل کيږي په داسې حالاتو کې نهي عن المنکر ښه تاثير کوي. هغه احکام چې په علميه رسالو کې د امر

---

[1] . محمد باقر مجلسي، بحار الانوار۱۰۰ټوک ۷۱مخ ۱باب ۳ روايت

بالمعروف لپاره ذکر شوي دي زياتره د همدغه مرحلې په باره کې خبرې کوي. خو کله په ټولنه واکمنه فضا داسې نه ده او د واجب کار تر سره کول ارزښت او پرېښودل يې ارزښت ضد کار نه ګڼل کيږي او ګناهکارانو د غلطو کارونو او ګناهانو له کولو هيڅ شرم نه محسوسوي تر دې چې ښه په زغرده د ګناه اقرار کوي او که ورته وويل شي چې د احکامو د اجرا لپار ډير زيارونه ګالل شوي دي. په ډاګه وايي چې مونږ اسلام نه غواړو. په دا ډول فرهنګي فضا کې له اسلام سره د مخالفت تظاهر کومه سپکه او بده چاره نه ګڼل کيږي.

د امام حسين په وخت کې په ټولنه واکمن شرايط هم همداسې وو. د اسلام قطعي احکام به پرېښودل شوي وو. د خداي په حدودو تيري شوي و. او کوم کس چې د معاويه له لورې د مسلمانانو د خلافت لپاره کانديد شوي و تل به يې شراب څښل اوښه په ډاګه به يې څښل هغه به له سپيو او بيزوګانو سره لوبې کولې او ټول خلک دهغه له دغه خصوصيته خبر وو[1] په داسې حالاتو کې د اسلام د احکامو يو په بل پسې انکار کيده او له حکومت سره د واړه مخالفت په وجه و مسلمان وينه بهيول کيده نهي عن المنکر او موعظې هم څه ګټه نه لرله. له همدې امله وه چې امام حسين وفرمايل:

فَعَلیٰ الاسلام السلام إذ قد بُلِيَتِ الأُمّةُ بِراعٍ مِثْلَ يزيد[2] (کله چې په خلکو د يزيد به شان کس واکمن شي نو د اسلام فاتحه دې ولوستل شي)

---

۱ . ر . ک : مسعودي، مروج الذهب دريم ټوک ۹۷ مخ

۲ . خوارزمي. مقتل الحسين ، لومړي ټوک ۲۲۸ مخ

البته د معاویه د حکومت په وروستیو کې هم بې له محدود ظواهرو له اسلامه بل څه نه وو پاتې، خو حالت داسې نه و چې واکمنان دې وتوانیږي په اسانه سره په گناه تظاهر وکړي او خلک هم غلي پاتې شي.

په داسې حالاتو کې چې امر بالمعروف او نهي عن المنکر بې اثره دي او خلک له هغه چا سره چې په دغه دندې عمل کوي دښمني کوي یا حتیٰ هغه وژني[1] څه باید وکړو؟ د جابر په روایت امام صادق (ع) فرمایي:په دغه وخت له هغوي سره جهاد وکړئ تر دې چې د خداي امر ته غاړه کیږدي[2] نو د امر بالمعروف دایره د جاهل له تعلیمه پیل کیږي او تر جهاده پر مخ ځي.

په تیر وخت کې د شیعوو د روایتونو په کتابونو کې د امر بالمعروف په نامه جدا کتاب نه و بلکه د (جهاد) د کتاب په پاي کې به یې یو باب امر بالمعروف ته بیلاوه د شیخ طوسي تهذیب الاحکام کتاب په دې ډول دي له دې امله ویلاي شو د امر بالمعروف او نهي عن المنکر مفهوم په دوه ډوله استعمال لري: اول هغه استعمال چې په علمیه رسالو کې راغلي په دا ډول استعمال کې جهاد هیڅکله نه شاملیږي ځکه چې په دغه ډول امر بالمعروف کې د تاوان د نه لرلو شرط ضروري دي حال دا چې په جهاد کې دا شرط معنا نه لري. او د تاوان احتمال او کله کله خو یقین وي. د امر

---

١ لکه څنګه چې خداي تعالیٰ په قران کې فرمایي: وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ هغوي هغه کسان چې خلک انصاف او عدالت ته رابولي وژني (آل عمران (٣) ٢١ آیت)

٢ . آل عمران (٣) ١٠٤

بالمعروف ډول د جهاد مصداق دي چې په هغه کې د ضرر احتمال بلکه یقین موجود دي او کله انسان ته یقین وي چې وژل کیږي.

د امر بالمعروف دریم ډول د جاهل تعلیم دي ځینې فقیهان وایي چې د يَدۡعُونَ إِلَى ٱلۡخَيۡرِ وَيَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ[1] د آیت اوله برخه چې خیر ته بلنې او د جاهل تعلیم ته ورګرځي امر بالمعروف نه ده. دوي په دې باور دي چې که څوک له دیني دندې ناخبره وي او په دې وجه پرې عمل ونه کړي هغه ته د دغه چارې وربنودل امر بالمعروف نه دي بلکه امر بالمعروف د هغه دندې او فریضې یاد اوري ده هغه چاته چې ورځینې خبر وي خو کوي یې نه.

نو د امر بالمعروف پیژندل شوي مفهوم هغه وخت مصداق پیدا کوي چې اسلامي حکومت پیاوړي وي. او اسلامي ارزښتونه په ټولنه واکمن وي په داسې حالاتو کې خلک د بد کار او ګناه په کولو شرمیږي او نهي عن المنکر په هغوي اثر کوي. دا ډول امر بالمعروف هماغه شرطونه لري چې په فقهي منابعو او عملیه رسالو کې راغلي دي. البته دا شرطونه هغه امر بالمعروف ته نه شاملیږي چې د جهاد په معنا دي. امام خمیني (ره) په دې هکله فرمایي (تقیه جایزه نه ده ولو بلغ ما بلغ) په داسې مواردو کې باید امر بالمعروف وشي که څه هم ډیر کسان ووژل شي. په دې اساس امر بالمعروف او نهي عن المنکر په خپلې عامې معنا کې له یو پلوه د جاهل تعلیم او پوهاوي ته ویل کیږي او له بل پلوه د جهاد تر مرحلې رسیږي، ځکه چې د جهاد مقصد د خداي د خبرې لوړاوي او واکمني ده. لتکون کلمة الله

---

١. همدغه سند

هي العليا، له امر بالمعروف او نهي عن المنکر د امام حسین هدف د هغه عام مفهوم دي نه دهغه محدوده متعارفه معنا. د ضرر او تاوان نه احتمال د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د دغه معنا یو شرط دي. ځکه چې امام حسین ته یقین و چې وژل کیږي به دوي د امامت پر علم او هغو روایتونو او خبرونو سربیره چې له خپل پلار او نیکه یې د خپل شهادت په هکله اوریدلي وو د مادي علم له لارې هم پوهیدلاي شو چې شهیدیږي به. ځکه چې ډیرو کسانو هغوي عراق ته له سفره منعې کړي وو. او ویلي وو چې که عراق ته لاړ شي وبه وژل شي. او هغه حضرت ته یې د هغوي له پلاراو ورو سره یې د کوفیانو د سلوک یادونه ورته کړې وه. هغه حضرت به په ځواب کې فرمایل خداي دې تاسو ته خیر درکړي چې ماته نصیحت کوي، خو زه دنده لرم چې باید تر سره یې کړم.[1]

د جهاد له معنا سره د امر بالمعروف د معنا رابطه

په فقهي کتابونو کې جهاد په درې ډوله دي. ابتدایي جهاد، دفاعي جهاد او له باغیانو او بلواګرو سره جهاد. لومړی ډول یعني ابتدایي جهاد د امام په حکم او د خداي د ولي له لارې د هدایت د خنډونو د لیرې کولو لپاره تر سر کیږي چې اسلامي حکومت وکولي شي اسلام په نړۍ کې خپور کړي. او الهي معارف ټولو ته ورسوي، او په دې ډول د هدایت لاره پرانستل شي. له دې امله خداي تعالی فرمایي:

---

۱. ابو محمد احمد بن اعثم کوفي، الفتوح پینځم ټوک ۷۲ مخ محمد بن جریر طبري، دلایل الامامه، یو سل یو ایتایم مخ

فَقَـٰتِلُوٓاْ أَئِمَّةَ ٱلۡكُفۡرِ[1] (د کفر له مشرانو سره وجنگېږئ)

خو د جهاد دوهم ډول هغه وخت دي چې په مسلمانانو حمله وشي او هغه خپله دفاع وکړي. د جهاد دريم ډول هغه وخت مصداق پيدا کوي چې د مسلمانانو د دوو ډلو تر مينځ جنګ شي او د اصلاح بله لاره نه وي، مګر دا چې له هغه ټولي سره چې ظلم پرې شوي کمک وشي. يا د اسلام واکمن امر وکړي چې هغه کسان چې د اسلامي حکومت په خلاف پاڅيدلي له هغوي سره جهاد وشي.چې دغه مبارزې ته په اصطلاح کې له اهل بغي (بلواګرو) سره جهاد وايي.

خو د امام حسين قيام په دغو دريو ډولونو کې په کوم يو کې راځي؟ په لږ فکر سره دې نتيجې ته رسيږو چې د هغه حضرت پاڅون په دغه يو ډول کې هم چې په فقهي کتابونوکې راغلي نه راځي د هغه حضرت جهاد له کفارو سره ابتدايي نه و، دفاعي جهاد هم نه ګڼل کيږي، ځکه چې دفاعي جهاد له هغو کفارو سره کيږي چې په مسلمانانو يې حمله کړې وي. همدا راز د هغه حضرت پاڅون له باغيانو سره جنګ هم نه و. نو د امام حسين قيام کوم ډول جهاد و.چې هغوي د هغه د کولو لپاره خپله ټوله کورنۍ کربلا ته بوتله او حتیٰ تي خوړونکي ماشوم يې هم قربان کړ.

(جهاد) مختلفې اصطلاح ګانې لري. له يو پلوه د جهاد معنا دومره پراخه ده چې حتیٰ د اسلام د تبليغ په لاره کې او له کفارو سره د مبارزې او د دشمن د کلتوري يرغل د مقابلې لپاره له خپل مال

---

[1]. توبه (۹)، ۱۲

سره جهاد ته هم جهاد وايي. لکه څرنګه چې خداي تعالی په قران مجيد کې فرمايي:

وَجَٰهِدُواْ بِأَمۡوَٰلِكُمۡ وَأَنفُسِكُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ[1] (په خپلو مالونو او ځانونو سره د خداي په لاره کې جهاد وکړئ)

البته دا د جهاد په مفهوم کې يو ډول پراختيا ده که څه هم د جهاد لغوي معنا دغو ټولو مواردو ته شامليږي. جهاد يعني هڅه او کوشش. او د مفاعله باب ته په پام سره مجاهدت يعنې د يو دشمن يا يو خنډ په مقابله کې کوشش او هڅه کول. خو له مانع او خنډه مطلب د هغه په لغوي معنا کې يوازې توره نه ده بلکه ممکنه ده دا خنډ اقتصادي يا کلتوري او فرهنګي دشمن وي.جهاد دغه مورد ته هم وايي. هغه اقتصادي او اجتماعي فعاليتونه چې د دشمن له اقداماتو سره متناسب وي هغو ته هم جهاد ويل کيږي لکه څرنګه چې خداي تعالی په قران کې فرمايي:

وَفَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلۡمُجَٰهِدِينَ عَلَى ٱلۡقَٰعِدِينَ أَجۡرًا عَظِيمًا[2] (خداي هغه کسان چې په مال او سر سره جهاد کوي په يوې درجې سره تر ناستو کسانو لوړ ګرځولي دي.)

دجهاد يو ډول دا دي چې انسان خپل سر په خطر کې واچوي بل ډول يې هم له نفس سره جهاد دي. چې جهاد اکبر ورته ويل کيږي.[3]

---

۱. توبه (۹) ۴۱

۲. نساء (۴) ۹۵

۳. د امام خميني عليه الرحمة کتاب جهاد اکبر د اخلاقياتو ا و له نفس سر ه دجهاد په هکله دي . همدا راز دويلو ده چې شيخ حر عاملي په وسايل الشيعه کې او په کتاب

نو له یو پلوه د جهاد مفهوم دومره پراخیږي چې په مال سره جهاد په تبلیغ سره، په ژبې او قلم او حتیٰ له نفس سره جهاد ته شاملیږي. دا په مفهوم کې پراختیا ده خو په فقهي او اصطلاحي مفهوم کې جهاد دامام حسین پاڅون ته نه شاملیږي ځکه چې کله کله مفاهیم دوه ډوله معناوې لري: یوه عامه معنا او یوه خاصه معنا، (خاصه معنا) یو خاص اصطلاحي مفهوم دي چې په خاصه فضا او خاصه ټولنه کې کارول کیږي، خو (عامه معنا) ممکنه ده هماغه لغوي معنا وي یا دا چې د اجتماعي بدلونونو په وجه نوې مصادیق پیدا کړي او پراخه شي.

په دې ډول د جهاد عامې معنا ته په پام سره یعنې د دشمن په خلاف د خداي په لاره کې جهاد کول، د امر بالمعروف او نهي عن المنکر ډیر موارد د جهاد مصداق ګرځیدلاي شي. له بل پلوه که امر بالمعروف او نهي عن المنکر د هغې په عامه معنا په نظر کې ونیسو تقریبا د جهاد ټول مصداقونه، بې له نفس سره جهاد پکې شاملیږي.ځکه چې ښو کارونو ته د نورو رابلل او له بدو کارونو د هغوي منعې کول د خداي په لاره کې د کوشش او هڅې مصداق دي او په دې ډول دا دوه مفهومونه په یو بل کې داخلیږي. د پام وړ ټکي دا چې هر کله چې امر بالمعروف او نهي عن المنکر د جهاد په څنګ کې راشي معنا یې له یو بل سره فرق کوي او په دغه حالت کې جهاد امر بالمعروف او نهي عن المنکر ته نه شاملیږي او امر بالمعروف هم جهاد ته نه شاملیږي خو که هر یو جدا جدا راشي نو د بل معنا هم

جهاد کې د جهاد د بحثونو له کولو وروسته د جهاد بالنفس او اخلاقي مسایلو په هکله غږیږي.

پکې شامليږي. دغه سريزې ته په پام سره ويلاي شو چې له امر بالمعروف او نهي عن المنکر نه د امام حسين مطلب چې هغه يې خپل مقصد بللي دي د هغه فقهي اصطلاحي معنا نه ده چې يو شرط يې د ضرر او تاوان داحتمال نيشتوالي وي. لکه څرنګه چې امام خميني (ره) د تقيې په بحث کې ليکلي دي تقيه په مهامو چارو کې لازمه نه ده. دوي په دې هکله مثالونه هم راوړ ي دي منجمله دا چې که دشمن غواړي چې کعبه ورانه کړي. په داسې مواردو کې نه شو کولي چې د خطر د امکان په پلمه نهي عن المنکر ونه کړو. بلکه په هر قيمت سره بايد دا دنده تر سره کړو. او دخداي د کور د ورانيدو مخه ونيسو. که څه هم د سر د تللو په بيه وي.

همداراز که د کوم امام يا پيغمبر ځان او سر په خطر کې وي نو د زخمي کيدو څپيړې خوړلو يا تاوان په پلمه غاړې ته نه شو دريدلاي بلکه ضروري ده چې پيغمبر يا معصوم امام وژغورو. که څه هم په زرګونو تنه ووژ ل شي. امام خميني نور مثالونه هم راوړي او په کلي ډول وايي چې په هغو مواردو کې چې د اسلام حيثيت او اصل ته خطر وي تقيه جايزه نه ده.

ضروري ده چې نن سبا دا موردونه د وخت ټولنيزو مسايلو او حالاتو ته په پام سره وڅيړل شي. نن ځوک پيغمبر او معصوم امام نه وژني. ځکه چې هغوي شته نه خو غواړي چې د پيغمبر پيغمبري او د امام ولايت له مينځه يوسي دوي وايي چې د پيغمبر له مرګه وروسته هيڅ ولايت نيشته[1] د وحي په باره کې هم وايي چې (وحي يوه شخصي چاره ده او د يو چا پيغمبري نه شي ثابتولاي. پيغمبر هم

---

۱ . ر،ک عبدالکريم سروش. بسط تجربه ديني ۲۷ او ۱۳۳ مخونه

دنورو په شان دي. او د نورو انسانانوپه شان غلطي کوي)[1] دا عمل د پیغمبر تر وژلو هم بد دي.ځکه چې د پیغمبر په وژلو سره دهغه مقصد له منځه نه ځي. لکه څرنگه چې د امام حسين وينې د هغوي هدف خوندي وساته. خو که پيغمبري او امامت ختم شي، د پيغمبرانو او امامانو له هدفه هيڅ نه پاتې کيږي. په وروستيو کلونو کې د اسلام په حيثيت ا و تنه ډيرې بريدونه شوي دي او ورځ په ورځ دين په ټولنه کې کمزوري کيږي.په دې ډول چې له هيواده بهر مسلمانانو هم داخطر محسوس کړي دي.او زمونږ په هيواد کې د معنويت په کمزورۍ ډير انديښمن شوي دي.

د دغه ديني او معنوي ځوړتيا په هکله دوو لاملونو ته اشاره کولاي شو: لومړۍ ډله گمراه کوونکي مطبوعات او خپرونې او کتابونه چې وزارت ارشاد په دې مسله کې مسوليت لري، او بل عامل هغه اقدامات دي چې په هيواد کې کيږي چې د گناه سپکوالي او قباحت په ټولنه کې ختم شي. او د ځوانانو او زلمکيانو د مقام د درناوي په پلمه خلک گناه کولو ته وهڅول شي. البته په دې زمينه کې د بهرنيو ټيلويژنونو چې په سرحدي سيمو کې مبتذل فلمونه ښيي يا له سپوږمکۍ (ډيش انټينې) د غير قانوني استفادې له روله انکار نه شو کولاي. په دې مسله کې نور وزارتونه هم رول لري، خو د ارشاد د وزارت رول تر ټولو زيات دي.[2]

---

۱ . ر، ک : عصر ازادگان ۲۸ . ۱ . ۱۳۷۹ ، د تحکيم وحدت د دفتر په عزادارۍ کې د سروش د وينا راپور

۲. په ځينو بهرنيو سفرونو کې د امريکا انگلستان او نورو هيوادونو د مسلمانانو لپاره ځواب نه لرو

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر مصداقونه

امر بالمعروف او نهي عن المنکر په کلي مفهوم کې هر هغه هڅې ته وايي چې په نورو د اثر اچولو لپاره کيږي چې هغه د يو واجب او فرض کار ته وهڅول شي يا له حرام کاره منعې کړی شي. دا هڅه په عمل کې په مختلفو طريقو سره تر سره کيږي دا عملي رودې هماغه د امر بلمعروف او نهي عن المنکر مصداقونه دي. په کلي ډول د امر با لمعروف او نهي عن المنکر لپاهر درې مصداقونه په نظر کې نيولي شو.

۱. د جاهل تعليم

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر اولنی مصداق د اسلامي احکامو تعليم او ښوونه ده. کيداي شي يو کس په مختلفو دلائلو له اسلامي احکامو او قوانينو ناخبره پاتې وي. مثلا تازه بالغ شوی وي يا د اسلام له مرکز او اسلامي ټاټوبي ليرې وي يا په داسې سيمه کې ژوند کوي چې په بشپړه توګه تر کافرانو لاندې وي. دغه ډول کس ته په اصطلاح کې (قاصر جاهل) وايي يعنې هغه کس چې د اسلام له احکامو او دهغو د اجرا په طريقه ناخبره وي. له دې امله چې د اسلامي احکامو د زده کولو شرائط هغه ته نه دي فراهم شوي اوهغه په دې لاره کې کوتا هي کړې وي. داسې کس ته د اسلامي احکامو تعليم ورکول واجب دي. دا کار بايد په ملايمت او نرمۍ سره وشي ځکه چې دغه کس په خپل جهل کې ګرم نه دی. همداراز په دغه تعليم کې بايد د زده کوونکي د عمر ځاي، مقام د ژوند

شرائطو او د پوهې او استعداد درجې ته پام وشي. او له مناسبو تعليمي رودو استفاده وشي

په احکامو د جاهل بل ډول (مقصر جاهل) دی. مقصر يا ګرم جاهل هغه دی چې د زده کړې وس يې درلود خو کوتاهي يې کړې ده. په دې بڼه کې که جاهل مقصر د زده کولو غوښتنه وکړي د هغه د غوښتنې منل واجب دي خو که غوښتنه ونه شي او نورو ته پته وي چې هغه په خپل فرض نه دی خبر يا د هغه په زد ه کړې کې يې کوتاهي کړې ده پر دې سربيره چې بايد هغه ته تعليم ورکړی شي د هغه د زده کړې لپاره بايد داسې ردوه غوره کړی شي چې هغه وهڅيږي. قاصر جاهل خو د تعليم لپاره انګيزه لرله خو د زده کړې شرائط ورته برابر نه شول او له دې امله يې احکام زده نه کړل خو د مقصر جاهل لپاره د زده کړې شرائط برابر وو خو هغه په دې کار کې غفلت کړی دی. نو دهغه د راهنمايۍ لپاره بايد اول په هغه کې انګېزه پيدا کړی شي. دداسې کس لپاره بايد د تعليم دقيقه روده غوره کړی شي. چې پخپله د تعليم زده کولو ته تيار شي. په بله بڼه کې که يوازې د غاړې دخلاصولو لپاره له هغه وغوښتل شي چې ديني احکام زده کړي او هغه يې ونه مني د امر بالمعروف د کوونکي له غاړې دنده نه ساقطيږي. د مقصر جاهل په تعليم کې بايد لا ځير او پيچلې روش په کار واچول شي. اوس نو دا دنده ښايي د يو کس يا د يوې ادارې او وزارت لکه د تعليم د وزارت په غاړه وي.

دريم ډول د مرکب جاهل تعليم دی. دهغه کس تعليم چې په خپل خيال حکم او دهغه د ترسره کولو په طريق پوهيږي خو غلطي کوي. مثلا ځينو کسانو ځينې ديني مسائل لکه د لمانځه قرائت غلط زده

کړی دی خو خیال کوي چې عمل یې صحیح دی. یا په اجتماعي چارو کې غلطي کوي. حال دا چې په خپل خیال یې خپل فرض پوره او سم سر ته رسولی دی..

مثلا د ایران له اسلامي انقلابه مخکې چې د ټولنې فرهنګي او دیني شرایط ډیر بدل وو ځینو کسانو په تندۍ تریو تندي او حتیٰ په سپکاوي سره امر بالمعروف کاوه . او خپله روده به یې هم سمه ګڼله. خو په حقیقت کې د ناپوهۍ په وجه د خپلو دندو په ترسره کولو کې یو ه بله ګناه یعنې د یو مومن کس سپکاوي هم کاوه. داسې کس ته هم باید تعلیم ورکړی شي خو دد غه کس د تعلیم روده د تیرو دوو ډولونو په پرتله لا پیچلې ده. له داسې کس سره باید ډیر په نرمۍ خبره وشي چې تیار شي په دې ډول چې اول دا احتمال ورکړي چې ښایي غلطي کوي. ځکه چې هغه ګمان کوي چې کار یې بلکل صحیح دی. په دوهمې مرحلې کې کله یې چې ومنله چې غلطي کوي نو بیا باید ورته سمه طریقه وښودل شي.

یوه ورځ امام حسن او امام حسین یو بوډا سړی ولیده چې غلط اودس کوي نو اراده یې وکړه چې هغه ته سم اودس وښيي. نو هغه ته ورغلل او سلام یې وکړ او وې ویل چې مونږ دواړه ورونه اودس کوو او تاسو وګورئ چې په مونږ کې د کوم یو اودس تر بل غوره دی. بوډا ومنله او دواړو دهغه په مخکې اودس وکړ. بوډا ودرید او دهغوي د اودس له لیدلو وروسته یې وویل زما مور اوپلار له تا زار شه تاسو دواړو سم وضو وکړ دا زه یم چې اودس مې غلط دی. [۱]

---

۱. ابن شهر اشوب، مناقب آل ابي طالب، دریم ټوک ۱۲۸ مخ

درې واړه مورده يعنې هم جاهل قاصر هم مقصر او هم مرکب تعليم او زده کړې ته محتاج دي. او هغوي ته بايد شرعي احکام ورزده کړی شي. خو دهر ډلې لپاره بايد د هغوي له عمر استعداد او ټولنيز پوزيشن سره متناسب چلند وشي چې انسان په امر بالمعروف او نهي عن المنکر کې کامياب شي. دا چې انسان يوازې د اتمام حجت لپاره يو څه ووايي دا کافي نه ده. په اسلامي ټولنه کې بايد داسې کسان ان ادارې وي چې په مناسبو رودو سره د تعليم دنده په غاړه واخلي. ددغه هر يو مورد شرايط سره فرق کوي. له دې امله بايد دقت وشي چې څوک د تعليم مسوول دی. کومو کسانو ته تعليم ورکول کيږي کوم کسان دتعليمي ادارو مشري په غاړه لري. کوم ډول معلمان درس ښيي. او هغه اداره چې د دې چارې تکفل لري بايد دد غو ټولو شرائطو خيال وساتي. او خاصه روده غوره کړې. مقصد د جاهل تعليم دی. نه د غاړې خلاصول. بايد په دغو دريو واړو موردونو کې چې د جاهل له تعليم سره اړه لري تند سلوک او بدني برخورد او سزا ورکولو ته ضرورت نيشته. بلکه ټول همت بايد ښه يادولو ته وي.

۲. ياد اوري او موعظه

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر يو بل مصداق موعظه او نصيحت کول دي. دا ډول هم مختلف صورتونه لري. که يو کس د پوهې له مخې او قصدا يوه څو حالته لرلی شي، ممکنه ده هغه کس په خلوت کې يوه ګناه کړې وي او بل کس پرې اتفاقي خبر شوی وی حال دا چې هغه نه غوښتل چې له کاره يې څوک خبر شي. او که پوه

شي چې څو پرې خبر شوي دي نو شرمنده کيږي. دلته که څه هم امر بالمعروف او نهي عن المنکر لازم دي خو بايد په دې ډول تر سره شي چې هغه کس شرمنده نه شي.ځکه چې د يو انسان شرمنده کول د مومن د ځورولو په دايره کې راځي چې حرام دي. نو په دې مورد کې بايد داسې عمل وشي چې انسان متوجې نه شي چې امر بالمعروف کوونکی دهغه له ګناه خبر شوی دی. او بايد د کلي مسائلو په ويلو سره هغه نصيحت کړی شي. نه دا چې د هغه را ز د نورو په مخکې افشا شي او نور يې هم له ګناه خبر شي. ځکه چې د نورو د ګناه افشا کول پخپله لويه ګناه ده. که يو کس په پټه يوه وړه ګناه وکړي او بل کس د نهي عن المنکر په پلمه د هغه ګناه دنوور په وړاندې ښکاره کړي او هغه سړی شرمنده شي دا پخپله يوه ګناه ده او د يو مومن د ګناه ښکاره کول پخپله لويه ګناه ده حال دا چې کيدی شي د هغه کس ګناه وړه ګناه وي.

نو که يو کس په پټه ګناه وکړي که لويه ګناه هم وي څوک حق نه لري چې هغه افشا کړي او ګناه يې نورو حتیٰ مور او پلار ته ووايي. ځکه چې کيدی شي هغه کس خځل شي او بې عزته شي. او د يو مومن له عزت سره لوبې کول حرام دي. مګر په هغه مورد کې چې د ګناه کار کس اصلاح په دې پورې منحصره وي چې ګناه يې د نورو په وړاندې بيان شي، يعنې ګناهکار کس په هيڅ ډول تيار نه وي چې له ګناه لاس واخلي مګر دا چې د نورو په وړاندې رسوا او افشا شي. او له ګناه منعې شي. او دهغه دمنعې کولو يوازينی لاره دا وي چې يو بل کس ته وويل شي چې هغه يې منعې کړي. يوازې په دې مورد کې جايزه ده چې د ګناهکار سړي ګناه بل کس ته وويل شي. البته تر

خپله وسه که ممکنه وي باید دغه کس چې له ګناه خبر شوی وي اول هڅه وکړي چې ګناهکار له ګناه منعې کړي خو دا کار باید په دې ډول وشي چې هغه متوجې نه شي چې دی یې له ګناه خبر دی ځکه چې خداي تعالی ستار العیوب دی او نه راضي کیږي چې د مومن راز نورو ته څرګند کړی شي.

ډیر کسان له دې خبرې غافله دي او ګمان کوي چې هره ګناه چې وشي په تیره بیا که لویه ګناه وي باید افشاګري وشي. او هغه کس صلاحیت لرونکو کسانو ته معرفي شي یا هغه تعزیر کړی شي. او که داسې ګناه یې کړې چې حد لري باید حد ورباندې جاري شي. په داسې حال کې چې حتیٰ د داسې ګناه چې د حد سبب کیږي افشا کول هم جایز نه دي مګر په داسې صورت کې چې څلور مومن او عادل کسان ګواهي ورکړي چې دغه کس یې دګناه په حال کې لیدلی دی. چې په دغه بڼه کې دغه څلور کسان حق لري صلاحیت لرونکي مرجع ته د دغه ګناه خبر ورکړي. خو که درې کسان قاضي ته خبر ورکړي چې پلانکي کس ګناه کړې ده او څلورم کس حاضر نه شي قاضي باید په دغه درې کسانو باندې حد جاري کړي اسلام تر دې حدي دیو بنیادم عزت او ابرو ته درناوی کوي. او غوښتي دې دي چې دخلکو رازونه ښکاره نه شي. البته که ګناه په دې ډول وي چې څلورو کسان په یو وخت لیدلي وي تر دې حده چې هغوي ته کوم شک نه پاتې کیږي په دغه بڼه کې باید الهي حد جاري شي البته تر کومه حده چې ممکنه وي باید د خلکو رازونه ښکاره نه کړی شي. حتیٰ دا هم نه دي پکار چې په دې ډول حرکت وشي چې ګناهکار کس متوجې شي چې نور د هغه له ګناه خبر دي او شرمنده شي.

خو کله کله ګناهکار کس يو بې پروا کس وي دغه کس که څه هم په خلوت کې يوه ګناه کړی خو له دې چې که نور خلک د هغه له ګناه خبر شي ده ته هيڅ پروا نه کوي او نه شرميږي. د داسې کس په معامله کې د هغه کس په شان چې په ګناه شرميږي د خبرې پټ ساتل ضروري نه دي. خو په عين حال کې بايد په داسې ډول هغه ته نهي عن المنکر وشي او په پټه او خصوصي توګه هغه ته تذکر ورکړی شي چې هغه کسان چې دهغه له ګناه ناخبره دي خامخا خبر نه شي. او دا کار د ګناه د خپراوي او دګناه د قباحت د ختميدو سبب نه شي. په اول ډول کې چې ګناهکار کس نه غواړي چې له ګناه يې څوک خبرشي او فسق نه ښکاره کوي بايد دهغه راز پټ وساتل شي او عزت يې خاورې نه کړی شي په عين حال کې بايد هڅه وشي ګناهکار کس متوجې او متنبه شي.مثلا په کلي خبرو سره هغه خپلې ګناه ته متوجې کړی شي يا يو حديث او کيسه بيان کړی شي چې په هغه اثر او نصيحت وکړي.

خو که يو کس په ګناه او فسق تظاهر کوي او د نورو په مخکې ګناه کوي او په دغه کار شرميږي هم نه د داسې کس په معامله کې امر بالمعروف او نهي عن المنکر تر نورو سخت دی. سره له دې چې له دغه شان کس سره چلند مرحلې لري. خو د راز د ساتلو مسله ضروري نه دي ځکه چې هغه له دې چې ګناه يې نورو ته ښکاره شي باک نه لري او د خپل عزت په فکر کې نه دی. نور په دې ښه کې بل کس دهغه عزت نه شي ساتلی. دلته هم بايد د امر بالمعروف او نهي عن المنکر لپاره ځينې مراحل ووهل شي. په اول ګام کې بايد هغه ته په نرمۍ او ادب او احترام سره وويل شي او ورنه وغوښتل شي چې

ګناه پرېږدي. او د دغه کار له دنياوي او اخروي نتيجو خبر کړی شي. چې وهڅيږي او ګناه پرېږدي. حتیٰ که ممکنه وي د هغه د جذبولو او هڅولو لپاره له زباني تشويقه پرته نور تشويقونه هم وشي. مثلا کوم کسان چې وس لري هغه ته ميلمستيا وکړي او يا يې په سفر له ځان سره بوځي دا ډول تشويق د ګناه په ډول او هغو اطلاعاتو پورې اړه لري چې انسان ترې خبر وي نو په اوله مرحککه کې بايد دغو کسانو ته په نرمۍ ادب او تشويق سره امر بالمعروف او نهي عن المنکر وشي.

که نهي عن المنکر په اوله مرحله کې اثر ونه وکړ لمبر دوهمې مرحلې ته رسيږي. په دغه مرحله کې اول انسان بايد تندی ټول او تريو کړي. خو کې د تندي ټولولو او تريو کولو هم څه ګټه ونه کړه. بايد په غوسې او تندۍ سره له دغه شان کس سره سلوک وشي. او په امرانه لهجې سره ګناهکار کس له ګناه منعې کړی شي. د امر بالمعروف متيقن مصداق چې د امر بالمعروف ټولې معنې پکې اجرا کيږي همدا قسم دی. که امرانه خبرو هم اثر ونه کړ ګناهکار کس ګوابنلی شو چې که له ګناه يې لاس وانه خست صلاحيت لرونکو مقاماتو ته به يې په ګوته کړو. صلاحيت لرونکې مراجع مثلا پوليس يا قضاييه قوه هم حق لري د قانون مطابق له هغه سره چلند وکړي. البته تعزير او بندي کول مرحلې لري چې په قانون کې راغلي دي. دغه مرحلې بايد په امر بالمعروف او نهي عن المنکر کې رعآيت شي. چې بې علته په چا زياتی او بې احترامي ونه شي.

د ويلو ده چې په دې کار کې افراط او تفريط نه دی پکار. ځينې پيښې د ځينو نورو کارونو غبرګونونه دي. ځکه چې کله کله سست

چلند او تفریط سبب کيږي چې د يو معروف کار د اصل انکار وشي. اسلام د هر يو څيز لپاره حد او اندازه ټاکلې ده. په دې زمينه کې تر هغه حده چې ممکنه ده پايد په نرمۍ او مهربانۍ سره چلند وشي خو که دغه ډول چلند اثر ونه کړ بايد د يو کس په مصلحتونو د ټولنې مصلحتونه قربان نه شي. بلکه ضروري ده په دې ډول عمل وشي چې د ګناه قباحت په ټولنه کې ختم نه شي. په اسلامي ټولنه کې حريمونه بايد خوندي وساتل شي. يو کس چې ګناه کوي بايد د شرم احساس وکړي که په اسلامي ټولنه کې دارزښتونو خيال ونه ساتل شي نور مشکلات پيدا کيږي. البته دغه ټول مراحل ـ بې له امرانه لهجې او د قانوني کاروايۍ له ګواښه ـ د موعظې مصداقونه دي.

دموعظې او نصيحت معنا دا ده چې يو کس په خبرو او وينا سره ښه کار ته تشويق کړو. او د ښه کار کولو او د بد کار پريښودلو ګټې هغه ته ووايو. او همداراز د بد کار له تاوانونو يې هم خبر کړو. چې خلک د ښۀ کار دکولو لپاره انګيزه ومومي او تشويق شي خو امرانه لهجه دا ده چې چاته ووايو چې بايد دغه کار وکړې. ټول مسلمانان بايد په دغه مرحله کې خطاکار کس ته امر وکړي. په دې مرحله کې د نصيحت او موعظې پراو نه دی بلکه ضروري ده چې خطاکار کس ته امر وشي چې له ګناه لاس واخلي. دا د امر بالمعروف او نهي عن المنکر قطعي مصداق دی. چې پکې علو او استعلا شرط دی. د علو او استعلا مطلب دا دی چې له لوړ دريځه يو کس ته وويل شي چې دا کار بايد وکړې او دا کار بايد پريږدې. د دغه

مرحلو له تیرولو وروسته که ګناهکار کس هماغه شان په خپلې ګناه ټینګار وکړ نو خبره نورو مرحلو ته رسیږي.

۳. له سازشونو سره اجتماعي چلند

د شرعې او د اسلامي ټولنې د مصلحت خلاف کار کله کله په ساده ډول او فردي انګیزې یا د ګستاخۍ او بې ادبۍ له مخې کیږي او کله هم یو پیچلی او پلان شوی اقدام وي چې ځینو کسانو ورته پلانونه کړې وي. په بله معنا ممکنه ده د یو منکر تر شا یوه نقشه او پروګرام موجود وي او ځینو کسانو د دې لپاره دغه منکر برابر کړی وي چې اسلامي او اسلامي نظام ته تاوان ورسوي. او ناکامه کړي. مثلا وایي: دومره بد او سپک کارونه وکړئ چې دغه کارونه د خلکو په نظر کې عادي او عام شي. طبعا دغه کسان اسلامي سره مینه نه لري. دوي یا منافقان دي او له زړه ایمان نه لري یا د پردیو تالي څټي ګرځیدلي دي او غواړي په ټولنه کې د اسلام حاکمیت ختم کړي. په دې بڼه کې ټولنه له مختلفو خطرونو سره مخامخیږي. چې باید مبارزه ورسره وشي. دا ضررونه ممکنه ده د کلتوري اقتصادي، هنري ا خلاقي او حتیٰ پوځي کارونو په چوکاټ کې اسلامي ټولنې ته داخل کړی شي. او په داسې بڼه کې له هغو سره مقابله د یو کس یا د یو ساده امر بالعروف د وس کار نه دی. او یو بل ډول مبارزې ته اړتیا لري. او دا د هغو امر بالمعروف او نهي عن المنکر چې تر اوسه مو ورته اشاره وکړه له مصداقونو نه دی. او په علمیه رسالو او د مسایلو په کتابونو کې نه دی راغلی.

دا ډول امر بالمعروف او نهي عن المنکر له یرغل سره مقابله ده او دیو کس د وس کار نه دی او له دې سره په مقابله کې هغه ساده طریقې چې مخکې مو بیان کړې فایده نه کوي.دا ډول تیري شیطاني چاره ده چې پیچلې نقشې او پلانونه لري. او باید دهغه د مقابلې لپاره فکر وکړی شي. او پروګرام ورته جوړ کړی شي. دا تیری ممکنه ده د تماکو د کیسې په شان د یو اقتصادي اقدام په چوکاټ کې وي.همداراز ځینې موارد یې خاصې پیچلتیاوې لري چې یوازې ماهر کسان یې پیژندلی شي. مثلا یو اقدام د تیلو دبیې کمول دي چې په مسلمانانو د ګوذار کولو په توګه ترې استفاده کوي. دا یو خیانت او اقتصادي منکر دی چې پلان شوی دی چې په نړیوالو نقشو سره یې پلانونه شوې ده. په دې ډول چې حتیٰ یو هیواد هم په یوازې سره نه شي کولی هغه تر سره کړي بلکه د نړۍ د مختلفو هیوادونو شیطانان باید په خپلو کې غړمله شي چې د په مسلمانانو دغه ډول اقتصادي ګوذار وکړي. او د تیلو بیو د یو بیرل لپاره له دیرشو ډالرو اتو ډالرو ته راکوزه کړي. دا ډول منکر ضرري منکر دی. چې د یو هیواد په ټولو خلکو بلکه په ټولو مسلمانانو واردیږي. او باید په ګډه ورسره مقابله وشي. ځکه چې د دغه منکر په تر سره کیدو سره په مسلمانانو د کافران سلطه ثابتیږي. دا په داسې حال کې دي چې خداي تعالی په دغه چاره نه راضي کیږي. چې کافران که څه هم په اقتصادي مسلو کې په مسلمانانوبرلاسي شي او خپلې ناولې موخې په هغوي وتپي.

وَلَن يَجۡعَلَ ٱللَّهُ لِلۡكَٰفِرِينَ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ سَبِيلًا[1] "او خداي تعالی هیڅکله په مومنانو کافرانو ته برلاسی نه دی ټاکلی"

نو د دغه ډول منکراتو په هکله باید مسلمانان په ګډه میدان ته شي او د مناسبو حل لاره د پیدا کولو لپاره د نظر خاوندان فکر وکړي او پلانونه وکاندي چې د ددغه ډول منکراتو سره مقابلې لپاره یوه مناسبه حل لاره پیدا شي. کله چې دا لاره پیدا شي باید ټول مسلمانان یې اجرا کړي. کله ممکنه ده حل لاره اقتصادي بایکاټ وي. مثلا د امریکایي سامان د اخستلو بایکاټ وشي. په دغه وخت په ټولو مسلمانانو لازمه ده چې دغه امر ومني. په دې ډول د امریکایي سامانونو اخستل حرامیږي. که څه هم ضروري وي چې دغه سامان له بل هیواده په دوه برابره بیې واخستل شي. خو د دښمنانو له خائنانه توطئو سره مقابلې لپاره چې ضرر یې ټولو مسلمانانو ته رسیږي په دغه بایکاټ عمل نهي عن المنکر دی او په ټولو مسلمانانو واجب دی. په اسلامي ټولنه کې نهي عن المنکر تر دې حده پراختیا لري.

په پوځي مسایلو کې دنهي عن المنکر اجرا هم ډیره روښانه ده. ځکه چې تل دښمنان سازشونه کوي چې په پولو کې نفوذ وکړي یا خپل عوامل راولیږي چې ترهه ګري او ترورونه وکړي. یا مثلا په پولیسو او پوځ کې خپل نفوذي عوامل داخل کړي. په دې زمینه کې پیچلي مسایل شته دي چې باید د نظر خاوندان یې مطالعه کړي او وې جاجوي.

---

۱. نساء (۴) ۱۴۱

په هر حال په ټولنه کې باید له ګناه سره مقابله وشي او د مقابلې یوازینۍ لاره فردي فیصلې نه دي بلکه واجبه ده چې په اوله مرحله کې د نظر خاوندان او متخصصان په خپلو کې کېنېني او مشورې وکړي او پلانونه وکاندي بیا اسلامي دولت د هغو د اجرا حکم ورکړي. په دغه وخت د دغه طرحې اجرا په ټولو خلکو واجبېږي او په طرحې د عمل وجوب هم په نهي عن المنکر د عمل کولو له امله دی او هم له اسلامي دولته داطاعت په وجه چې د مسلمانانو د ولي امر د اطاعت په معنا دی.

بل فرض دا دي چې په وه سمه کې ولي امر یا اسلامي دولت حاضر نه وي یا اسلامي دولت بلکل واکمن نه وي یا واکمن وي خو د دښمنانانود دسیسو مخه نه شي نیولې. منجمله دا چې ممکنه ده یو شمیر نور کسان اقتصادي او تجارتي سرچینې په لاس کې واخلي او خپلو موخو ته د رسیدلو لپاره دولت له انجام شوي عمل سره مخامخ کړي. په دې موقعیت کې. پخپله خلک د د ښمن له دسیسو سره د مقابلې لپاره پلانونه وکړي. او دښمن ته ماته ورکړي. ځکه چې اسلامي دولت په هر دلیل نه شي کولاي دغه سازشونه شنډ کړي.

همداراز ممکنه ده اسلامي دولت د دښمنانو له دسیسو خبر وي او له هغو سره د مقابلې توان هم ولري خو په دې برخه کې کوم اقدام ونه کړي. په دغه حالاتو کې پخپله خلکو واجبه ده چې د خطر د لیرې کولو لپاره اقدام وکړي. او له سازشونو سره د مقابلې لپاره پلانونه وکړي. او اجرا یې کړي. که څه هم د خلکو دغه اقدام ممکنه ده د ټولنې لپاره موقتي اقتصادي ضرر ولري. خو ور وسته دغه ضرر

جبرانیږي. په هر حال دا یوه واجبه چاره ده. چې متاسفانه موارد او اړخونه یې سم نه دي جاجول شوي.

په دې اساس هر کله چې د داخلي یا بهرني دښمن له لوري یو خطر په یوې زمینې کې اسلامي ټولنې ژوند وګواښي، په مسلمانو خلکو واجبه ده چې د عالمانو، متخصصانو، او د تجربې د خاوندانو له علمه په استفادې سره د دغه خطر د مقابلې لپاره قطعي پریکړه وشي او د دښمن دسیسې شنډې کړي

له کلتوري یرغل سره مقابله

کلتوري یرغل یو تر ټولو لوي خطر دي چې د دښمنانو لخوا اسلامي ټولنه ګواښي، کلتوري یرغل تر یوه حده د مسلمانانو د ټولنې له کلتوري کمزوری سر چینه اخلي.

کلتوري یرغل په دین یرغل دي لکه څرنګه چې د رهبرې ستر مقام فرمایلي دي: «دښمنانانو د خلکو ایمان په نښه کړي دي»دا خبره جدي ده او د یو داسې کارپوه له خولې راوتلې ده چې دا ډول مسایل تر بل هرچا ښه درک کوي. په داسې شرایطو کې یوازې په فردي دندو لکه لمانځه او تعلم بسنه او له دغو چاره ځان نه شي تیرولاي. دولت هم له دغه دندې ځان نه شي غړولي. مختلفې ځانګې هم باید یوازې په خپل منځې جګړو پسې نه وي. او داسې نه شي چې هر څومره د مسلمانانو مشر چغې وهي چې د کلتوري یرغل په فکر کې هم اوسئ او د پوهنتونونو د اسلامي کولو لپاره دیوې په چارې په فکر کې شئ. څوک پام ونه کړي. که څه هم دولت اسلامي دي. او ولي فقیه د نظام په سر کې دي. هغه کسان چې باید دهغه

دامر منونکي وي د فرض احساس نه کوي. ایا په زماني کې پښه په پښه اچولاي او کیناستلي شو. چې داسې نه وي دې ته تاوتریخوالي او زیږوالي وویل شي؟ ایا کولاي شو په دې بڼه کې د تسامح او نرمۍ خبره وکړو. حال داچې د رهبرۍ ستر مقام بیا بیا وایي چې کلتوري یرغل او شبخون روان دي. او دښمن ستاسو د دین او کلتور د تباه کولو په حال کې دي. ایا په داسې حالاتو کې چې د ښمن د ځوانانو په ایمان حملې پیل کړي دي. ایا اوس هم د وظیفې احساس نه دي پکار؟ که یو کس په خپل کور کې او په نرمې ګرمې بسترې کې پروت وي. او ناڅاپه یوه تیزه چغه واوري چې سیلاب راغلي دي تښتئ. ممکنه ده چې دغه کس پاڅي او ووایي چې دا په نیمه شپه چغې ځوک وهي. او بیا اوده شي. خو کله چې له خوبه سم پاڅي او ځو ځله دغه اواز واوري خبره سنجیده اخلي. او بیا له دغه کسه چې ده ته یې چغې وهلې د ځان او کورنۍ د ژغورل کیدو په وجه مننه کوي. یا مثلا که یو کس چغه کړه چې اور اور، او خلک په نیمه شپه له خوبه پاځوي. هغوي وروسته له دې چې خطر ته متوجې شي پوهیږي چې دغه سړي یې ځومره لوي خدمت کړي دي. او هیڅکله په هغه اعتراض نه کوي. مادي چارې هم داسې دي. او که یو کس ځوک د زلزلې سیلاب اور او بمبارۍ خطر ته متوجې کړي. هغوي د دغه کار په فایدې پوهیږي او دهغه مننه کوي. خو معنوي چارې داسې نه دي. او اهمیت یې په اسانې سره نه درک کیږي. او ټول خلک له خیر خواه او دلسوز کسه چې خبرداري ورکوي هرکلي نه کوي او ښایي هغه ته تاوتریخ غواړي ووایي او کراري ته یې وبلي. که د خطرې په وخت په تیره بیا د معنوي خطرې په وخت چې خلک

د هغه په هکله چنداني حساس نه دي په ارامه خبره وشي څوک نه راوینښېږي ځکه چې د انسان طبیعت زیاتره له محسوسو څیزونو سره اشنا دي. او هغه څه چې دهغه له احساساتو لیرې وي زر پرې باور نه کوي. که مونږ ته څوک ووایي چې مال یې درنه یوړ نو مونږ زد پوهیږو خو څوک راته ووایي چې دین یې درنه یوړ باور نه کوو او د لمانځه په لوستلو او د روژو په نیولو ځانونه ډاډه کوو حال دا چې که پام وکړو زمونږ د سږ کال ایمان د تیر کال له ایمان سره فرق کوي تیر کال مو په خداي او رسول ایمان درلود خو سږ کال شک کوو مثلا سږ کال کیداي شي زمونږ ذهن ته دا خبره راشي چې هغه څه چې عالمان یې وایي ښایي صحیح نه وي. ځکه چې ځینې کسان چې د لندن په پوهنتون کې یې درس ویلي دي داسې خبرې کوي چې د ملایانو له خبرو سره په تضاد کې دي او ښایي تر دغو ملایانو ښه په مسایلو پوه شي. د انسان دین په دې ډول ورو ورو پیکه کیږي او هغه هغه وخت په خود راځي چې نور یې له دینه هیڅ نه وي پاتي خو کوم کس چې هوښیار او ویښ وي له لیرې د دښمن شتون احساسوي او د اخته دي. د دښمن خطر ته د ټولنې دا ډول متوجې کول په یو ډول نهي عن المنکر دي . لوي خطرونه د ټولنې ایمان ګواښي چې که پام ورته ونه شي تاوان یې ټولو خلکوته رسیږي. ځکه چې که ځوانان بې ایمانه شي اخلاقي مفاسد منجمله نشه، ایډز جنایت او قاچاق په ټولنه کې خپریږي.

خداي تعالی د ټولنو د کلتوري ځوړتیا په هلکه فرمایي:

لَهُمۡ عَذَابٌ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَشَقُّ ۖ[1] "هغوي د دنيا په ژوند کې عذاب لري او داخرت عذاب لا سخت او درونددي"

د هغوي د دنيا عذاب، د کورنيو ړنګيدل، له ميړونو سره د ښځو بيشماره اختلافونه د بچيانو غلط تربيت د سپکو عادتونو خپريدل په نشه ايزو موادو اخته کيدل او داسې نور.

ددې لپاره چې ټولنه په داسې بدو پايلو اخته نه شي بايد له اوله د ټولنې د کلتوري مسايلو په وړاندې حساس شو او د ټولو مشکلاتو حل د اقتصادي مشکلاتو په حل پورې ونه تړو. له دې امله هغه کسان چې ګمان کوي د ټولنې ستونځې د اقتصادي مشکلاتو په ليرې کيدو سره ختميږي ډيره غلطي کوي. ځکه چې هيڅکله فقر د داډول مشکلاتو سبب نه دي. البته کله کله فقر او اقتصادي ګډ وډي د دغه ډول انحرافاتو له زياتيدو سره مرسته کوي خو علت تام نه دي. سره له دې چې د اقتصادي مشکلاتو هواري د دولت دنده ده خو د دولت يوازينۍ دنده د اقتصادي مشکلاتو هواري نه دي د دولت تر ټولو لومړۍ او لويه دنده د دين اخلاقو ، معنوياتو او د معنوي ارزښتونو ساتل دي له هغه وروسته نورو مسلو ته لمبر رسيږي. البته د تقدم مطلب اهميت دي او په اصطلاح د رتبې تقدم دي نه د وخت تقدم.

البته د ويلو ده چې نن سبا ځينې کسان په هر ډول تلقين کوي چې که اقتصادي مشکلات هوار شي نورې ټولې ستونزې هواريږي حال دا چې داسې نه ده او اقتصادي هوساينه هيڅکله ټول مشکلات نه

---

۱ . رعد (۱۳) ۳۴

هواروي. ځکه چې په دې ښه کې امریکا چې تر ټولو هوسا هیواد دی او د سړي سر عاید یې تر نورو هیوادونو زیات دی . باید د نورو ټولنو په پرتله کم اجتماعي مشکلات ولري، حال دا چې دهغه څه په اساس چې د امریکا مطبوعات یې اعتراف کوي. په هر سیکنډکې په دغه هیواد کې څو جنایتونه کیږي.سره له دې چې د سکول ټول ماشومان له ساتونکي سره ښوونځي ته ځي او په ټولو سکولونو کې وسله وال پولیس ځاي پرځاي دي او.... خو داسې ورځ نیشته چې د دغه هیواد په ښوونځیو کې کوم جنایت ونه شي. البته په اجتماعي مشکلاتو کې د فقر د تاثیر انکار نه شي کیدي او لږ تر لږه اثر یې د دغه مشکلاتو زیاتیدل دي خو داسې نه ده چې هر کله د غربت او فقر مسله هواره شوه ټول مشکلات هواریږي بلکه ددې په اپوټه کله کله پیسې زیات مشکلات په ځان پسې لري.

د ټولنې د بیدارولو لپاره د جهاد او شهادت جذبه

کله چې اسلامي دولت او مسلمانو خلکو له منکراتو سره په تیره بیا له هغو منکراتو سره چې له ټولې ټولنې سره اړوندیږ مقابله وکړ ه هدف پوره شوي دي. خو کله کله داسې وي چې اسلامي دولت په خپلې دندې عمل نه کوي. او مسلمانانان هم وظیفه شناس نه دي او د خپلو دندو په ترسره کولو کې سستي کوي دا چاره په تاریخ کې ډیر مصداقونه لري او له مسلمانانو ډیرې بې وفاګانې لیدل شوي دي او بعیده نه ده چې ډیري مسلمان خلک د خپلو دندو په پوره کولو کې کوتاهي وکړي.

د اميرالمومنين له شهادته د سيدالشهدا (ع) تر شهادت پورې شل کاله وخت و په دې موده کې چې امام حسين په مدينه کې و ځينو کسانو قدرت په لاس کې درلود چې د مسلمانې ادعا يې کوله هغوي بت پالي او دخداي منکر نه وو او په ظاهره يې د خداي او د رسول د اوامرو انکار نه کاوه ځانونه يې د رسول الله خليفه ګڼلو لمونځونه يې کولو او د جمعې لمونځ يې کاوه. عمر بن سعد د عاشورا په ورځ مخکې له دې چې د امام حسين په ملګرو حمله پيل کړي لمونځ وکړ او وې ويل :

يا خيل الله اركبي و بالجنة ابشري[1] "اي د خداي لښکره سپاره شئ او تاسو ته د جنت زيري دي"

همداراز هغه کسان چې د امام حسين په زمانه کې يې ژوند کاوه ټولو لمونځونه کول او دمسلمانۍ ادعا يې کوله او حکومت هم اسلامي و. په داسې بڼه کې امام حسين تر شلو کلونو ونه توانيد د حکومت د نامشروعوالي خبره وکړي، مګر په پټه او خصوصي توګه. او له ډيرو کمو کسانو سره. او له همدې امله امام د معاويه له مرګه وروسته په ظاهره د مدينې واکمن ته تسليت ووايه.

په وروستيو دورو کې هم معصومو امامانو خلکو ته په ډاګه نه شول ويلاي چې حکومتونه باطل دي ځکه چې خلفاوو د اسلام په نامه حکومت کاوه نه د کفر په نامه، که دخداي منکر هم وو ظاهروله يې نه او د رسول الله د خيلفه په نامه يې حکم کاوه. لکه څرنګه چې هارون الرشيد د امام موسىٰ کاظام له بندي کولو مخکې د پيغمبر اکرم مزار ته ورغي او معافي يې وغوښتله او غذر يې وکړ چې اي

---

[1]. شيخ مفيد الارشاد، ژباړه محمد باقر ساعدي خراساني، ۴۴ مخ

دخداي رسوله زه ستا بچي د اسلامي ټولنې د مصلحت ، د امن د راوستلو او له ټولنې داختلاف د ختمولو لپاره بندي کوم.[1]

کله شرايط په دې ډول دي چې يوازې په پټو او خورو ورو فرهنګي فعاليتونو سره د خلکو د دين اصل ساتلي شو.په دې هيله چې يوه ورځ د هغوي معرفت زيات شي او وتوانيږي لا مهم کارونه وکړي. تقريبا د امام سجاد له زمانې له وروسته څخه په مختلفو دلايلو ټولو معصومانو داسې پروګرام درلود. يوشمير مسلمانانو د امامانو په محضر کې او د هغو بزرګوارانو په هڅې سره د اسلامي کلتور په اساس تربيت ومونده. او داسلام ټاټوبي په خواشا کې خپاره شول او دخلکو د هدايت هڅه يې وکړه. د دغه ادعا شاهد د امامزادګانو بيشميره زيارتونه دي چې په مختلفو سيمو کې يې د خلکو هدايت کاوه. او دهغوي فعاليتونه په فرهنګي فعاليتونو کې منحصر وو او هڅه يې کوله چې د خلکو د دين اصل له مينځه لاړ نه شي.

همداراز په مني کې مشرانو ته د امام حسين د وينا يوه برخه دا وه چې زه ويريږم چې اصل حق ورک شي. په دې ډول هغه حضرت د داسې حالت انديښمن و چې خلک ونه توانيږي حق له باطله وپيژني. او د باطل او حق د پيژندلو کومه لاره نه وي. په د اسې پوزيشن کې نه په تبليغاتي فعاليت او نه په پيسو سره څه کيدلي شي. همداراز جنګ او جهاد هم فايده نه کوي. ځکه چې د حق جبهه پلويان نه لري. او قدرت او پيسې هم د باطل په لاس کې دي. د معاويه په زمانه کې د تبليغاتو او د ويرولو او ګواښلو له امله په ټولنه د

---

۱. تير سند ۵۸۲ مخ

ساډوبی فضا واکمنه شوې وه مخالفان يې يا ځړول يا يې وژل . نه چا د پاڅون جرات کاوه او نه چاته طاقت او توان پاتې و. په داسې حالاتو کې ټولنه داسې حرکت ته اړمنه وه چې د يو کس يا د يوې ورې ډلې د وس کار نه و. تبليغ هم تاثير نه درلود. ځکه چې ټول وسايل د امويانو په لاس کې وو او د امام فرياد يوازې د يو څو کسانو غوږ ته رسيده. او تر شلو کلونو هغه حضرت مجبوره و چې په پټه له خپلو ملګرو سره خبرې وکړي.

په دغه شرايطو کسې تر ټولو ښه اقدام هماغه کار و چې امام حسين وکړ. هغه حضرت په اسلامي ټولنه کې داسې حرکت پيدا کړ چې تر قيامته به يې پر ټولنه اغيز پاتې وي. هغه لړزا يې چې راوستله باقي به وي او وبه نه دريږي. د امام حسين پاڅون هغه پيښه ده چې نه شي تحريفيدي او دهغه غلط تفسير وشي. حال دا چې په قران کې هرمحکم آيت هم په غلط تفسير سره تحريفيدي او هغه په نوې قرائت سره دوباره لوستل کيدي شي. حديث هم په اسانه دروغ جعلي او له اسراييلياتو بللي شو. يا په نهآيت کې ويلاي شو چې دا معنا او مفهوم يو ډول قرائت دي او د دې لپاره بل قرائت هم کولي شو. د تقليد مراجعو اومجتهدانو ته هم وايي چې تاسو خپله پوهه مطلقه مه ګڼئ. نور قرائتونه هم شته. خو د امام حسين حرکت داسې دي چې نه شي تحريفيدي. د هغه حضرت د پاڅون يوازيني تفسير دا دي چې يوه پاکه ډله وه چې دخداي په لاره کې او د دين د احيا لپاره يې ځانونه او عزيزان قربان کړتر اوسه هيڅ يو تاريخ ليکونکي او باضميره انسان د کربلا د پيښې بل تفسير نه دي وړاندې کړي. البته نن سبا داسې کسان پيدا کيږي چې ممکنه ده د کربلا له پيښې

نوې تفسیر وړاندې کړي او ووايي چې دامام حسین پاڅون غلط و او د کربلا پیښه د بني امیه وو په وړاندې د هغه د نیکه د تاوتریخوالي غبرګون و. ځکه چې دامام حسین نیکه دهغوي پلار نیکونه وژلي وو. او هغوي هم په کربلا کې د پیغمبر لمسیان ووژل دا هغه تر ټولو شیطاني تفسیر دي چې تر اوسه د کربلا له پیښې وړاندې شوي دي. او تر اوسه داسې تعبیر مخینه نه ده لرلې. له دې مخکې دوست دښمن و مسلمان کافر، مشرک او بت پرست، ټولو کربلا د کیسې په وړاندې د تعظیم سر ټیټ کړي دي.

په دې ډول وه چې حسین د هدایت ډیوه شوه. هغه ځلانده څراغ چې د دښمنیو توپانونه او دښمنۍ یې هیڅکله نه شي ګلولي.

دا هم په عامه معنا د نهي عن المنکر لپاره یو بل مصداق دي. خو امام حسین هماغه ډول چې وې فرمایل د نهي عن المنکر هدف ته ورسیده. : ارید ان امر بالمعروف و انهي عن المنکر . د دغه امر بالمعروف او نهي عن المنکر میوه انسانانو ته د حق او باطل ورپیژندل او هدایت و. او دا اصل د انبیاوو او د خدیا د ولیانو دنده ده. د هدایت د دندې له تر سره کولو وروسته که خلک تیار شول چې دهغوي مشري ومني. دوي حکومت هم جوړوي، که څه هم د حکومت جوړول د هغوي دنده ده. دا دنده په هغه صورت کې بشه نیسي چې خلک یې ومني او له هغوي سره مرسته وکړي. لکه څرنګه چې امیرالمومنین به شقشقیه خطبه کې وفرمایل :

لَوْلا حُضُوْرُ الحَاضِرِ وَقِیامَ الحُجَةِ بِوُجُودِ النّاصِرِ...لاالقیْتُ حَبْلَهَا عَلیٰ غَارِبِهَا....

که ډير کسان نه وې حاضر شوې او مرسته يې نه وه کړې چې حجت تمام شي....بيشکه چې د خلافت د اوښ جلب به مې دهغوي به کوهان وراچولاي واي.

کله چې خلک چمتو شول او مرسته يې وکړه. زه به هم په خپله دنده عمل وکړم. په دې ډول خو که خلک حاضر نه شول د حکومت د جوړولو دنده ساقطيږي، خو د هدايت دنده باقي ده. د انبياوو او اولياوو د هدايت دنده د غيبت په ورځو کې د دين عالمان په غاړه لري:

العلما ء ورثة الانبياء[1] نو دا دنده هيڅ کله نه ساقطيږي او که بله لاره نه وي بايد د امام حسين په شان خلک په خپل شهادت سره هدايت کړو. او په دې ډول حق او باطل هغوي ته وښودل شي. په دې بڼه کې که خلک انصاف ولري پوهيږي چې دا کار د ديني دندې په خاطر تر سره شوي دي. البته د داډول امر بالمعروف او نهي عن المنکر موارد ډير کم دي. له بل پلوه د داسې دندې تشخيص ډيرې پوهې ته اړتيا لري اود امر بالمعروف او نهي عن المنکر د دندې او فرض د پوره کولو لپاره له هر څه تيريدل ډيرې سر ښندنې ته اړتيا لري له دې امله دا سې شخصيتونه ډير کم پيدا کيږي.

۱. عالمان د پيغمبرانو وارثان دي.

اتم څپرکی

په اوسنیو حالاتو کې د دولت او خلکو دنده

مخکې مو وویل چې دامام حسین په زمانه کې حالات دومره خراب او تیاره وو چې د اسلام د دشمنانو له دسیسو او نقشو سره د مقابلې، د حق د پیژندلو او د اسلامي ټولنې د بیدارولو یوازینۍ لاره هماغه لاره وه چې امام حسین خپله کړه: جهاد او شهادت، دغه پاڅون داسې برکت درلود چې له هغه وروسته د یو معصوم امام په زمانه کې هم د دا ډول پاڅون ضرورت پیښ نه شو. او موقعه او فضا پیدا شوه چې نور امامان وتوانیدل د اسلامي تعلیماتو او معارفو د تبلیغ پراختیا او تعلیم لپاره شاګردان وروزي، او په مختلفو سیمو کې د تبلیغي او ارشادي حرکتونو لپاره ځینې ملګري تربیت کړي او په دې ډول یې د اسلامي نړۍ په بیلابیلو هیوادونو کې اسلامي معارف خپاره کړل. همدارز لیرې خبره ده چې بیا په اسلامي ټولنه کې داسې حالات پیدا شي او اسلامي ټولنه دومره تیاره او ګډه وډه شي چې له باطله د حق پیژندل ناشووني وي. او شهادت او سربښندنې ته ضرورت پیښ شي. خو په هر حال کلي مسایل د مصداقونو د وجود یا کثرت تابع نه دي. بلکه حکم یې هغه وخت چې یو مصداق یې هم پیدا شي په ګوته کیږي. که څه هم لیرې خبره ده چې یو داسې قیام چې دغه ډول ځانګړتیاوې او پراختیا ولري ضروري شي. البته دا ممکنه ده چې داسې حالات پیدا شي چې د محدودو پاڅونون ضرورت پیښ شي. لکه څرنګه چې د رهبرۍ ستر

مقام حضرت اية الله العظمی خامنه اي په خپلو ويناوو کې دغه ډول امکان ته اشاره کوي.[1]

په هر حال دا مسله د پام وړ ده، ځکه چې له دشمنانان سره د ټکر لپاره د اسلامي ټولنې تيارے د هغوي د نفوذ او کاميابۍ امکان کموي. خو که يو وخت مسلمانان د غفلت په خو ب ويده شي.او په مختلفو بڼو د دشمنانانو د پروپاګنډو تر اغيز لاندې راشي او خپل ديني غيرت بايلي دشمنانانو ته تمه پيدا کيږي. له همدې امله مو په امر بالمعروف او نهي عن المنكر مفصلې خبرې وکړې او ومو ويل چې امر بالمعروف په خپلې عامې معنا کې ځينو نورو عنوانونو ته هم شامليږي چې تعليم او نصيحت يې هم دوه عنوانونه دي او اخر دا چې که د حالاتو تقاضا وي جهاد هم کيدے شـــي د امر بالمعروف او نهي عن المنكر يو مصداقوګرځي او واجب شي.

د احكامو او معارفو د ښودلو لپاره د حکومت او ټولنې دنده

ومو ويل چې تعليم او ښوونه درې ځانګې لرلے شي: د جاهل تعليم، غافل ته تذکر او يادونه او د ګمراه ارشاد او لارښوونه. لومړے صورت دا دے چې څوک په اسلامي ټولنه کې له ځينو معارفو او تعليماتو بې برخې وي خو لا ورته د دې شرايط نه وي برابر شوي چې د دين په هکله ضروري معلومات لاسته راوړے شي. داسې کسانو ته بايد تعليم ورکړل شي. دا د امر بالمعروف او نهي عن المنكر په

[1]. د ځوانانو په غونډه کې د آيت الله العظمیٰ خامنه اي وينا ۱۳۷۹/۲/۱ (دتهران عيدګاه)

عامه معنا دهغه يو مصداق دے. دوهمه معنا دا ده چې يو کس په يو ډول له مسلې خبر دے خو حالات او ماحول يې داسې دے چې بلکل د دغه ډول حکم او مسلې غافله شوے دے. په هر حال د انسان دريځونه او لورنيونې د هغه د ذهنياتو تابعې دي او د اکثرو انسانانو ذهنيات د هغه دخواوشا ماحول او چاپيريال او ليدنو او اوريدنو تابع دي. مسايلو ته د انسان توجه غالبا د چاپيريال د شرايطو تابعه وي. که چاپيريال فاسد او ککړ وي کيدے شي ډير خلک له خپلو فرايضو غافله شي. او که دوي ته وويل شي چې په اسلام کې دغه فرض او دنده موجوده ده منې يې، خو له دې چې دا خبره په دوي هم فرض ده او دوي ذمه واري هم ده له دې غافله وي. په داسې حالاتو کې امر بالمعروف او نهي عن المنکر هماغه غافل ته تذکر ورکول او ياد اوري ده يا په لغوي معنا کې متنبه کول يعنې ويښول.

دريم مصداق د ګمراه او ضال لارښوونه ده. هغه کس چې سم معرفت نه لري خو ځان عالم اوپوه ګڼي مرکب جاهل دے. داسې کسي فکر کوي چې له خپلو فرايضو خبر دےخو په غلطه وي. د داسې کس د ارشاد او لارښوونې لپاره بايد هغه ته وويل شي چې ته غلطي کوې.او هغه ته لاره او مقصد وښودل شي. دې ته وايي د ضال يا ورک لاري لارښوونه، د امر بالمعروف دا درې ډوله د تعليم په برخه کې راځي. تعليم هم کله په فردي ډول وي چې هر کس په خپلې کورنۍ او اولادونو کې دنده لري چې که په هغوي کې کوم کس جاهل او يا ناپوهه وي پوه يې کړي او لاره ورته وښيي.:

خداي تعالی فرمايي: يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ[1] اي هغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی، ځانونه او خپله کورنۍ د دوزخ له اوره وساتئ هغه اور چې خشاک يې خلک او کاڼي دي.

لکه څنګه چې انسان فريضه لري په خپلو شخصي دندو عمل وکړي په هغه فرض دي چې کورنۍ، نژدې کسانو او هغو کسانو ته چې دهغه تر اغيز لاندې دي هم لارښوونه وکړي. دا دنده په لوړه سويه کې دعالمانو او هغو کسانو لپاره چې د تعليم په برخه کې متخصص دي تر نورو درنه. ژوره او پراخه ده چې بايد په اسلامي ټولنه کې يې تر سره کړي. او کله چې ټولنه د مختلفو ادارو په وسيله چليږي بايد يوه خاصه اداره او ارګان دا کار په غاړه واخلي. د ويلو ده چې په پخوانيو ټولنې کې چې نسبتا په ساده ډول به اداره کيدې د نن په شان دغه ډول وزارتونه او کاري ويش او اداره جات نه وو. مثلا د اسلام په لومړيو وختونو کې به زيات نه زيات دريو کسانو د يوې سيمې چارې چلولي يو کس به يې د والي يا ګورنر په توګه يوې سيمې ته ليږه بل به يې د معلم او قاري په توګه يعنې داسې کس چې قران به يې زده و او نورو ته به يې ورزده کاوه. او عالم به هم و او په اسلامي احکامو او معارفو کې به ورته خلکو مراجعه کوله دريم کس به هم خزانه دار و. چې مالونه به يې راغونډول او حساب کتاب خاوند و د وخت په تيريدو سره او د ټولنيزو اړيکو په پيچل کيدو

[1]. تحريم (۲۲)، ۲

سره د دغو ادارو او جوړښتونو شمير زيات شو. تر دې چې نن سبا کابينه وي او تر شل ديرشو پورې وزارتونه.

زمونږ په زمانه کې دغه درې تعليمات لږ تر لږه درې وزارتونه په غاړه لري:

د ښوونې اوروزنې وزارت چې د تعليم او د متعارفو ديني او دنياوي علمونو په ترڅ کې دنده لري چې ماشومانو ته لازمې دينې زده کړې او پوهه هم ورکړي. په دې برخه کې انصاف خو دا دے چې په اسلامي حکومت کې او له دې مخکې په تير رژيم کې هم د ښوونې او روزنې وزارت تر ټولو ښې ادارې وې چې ټولنې ته يې خدمت کړے دے.

د دې خبرې لپاره دليلونه شته دي: منجمله دا چې د تعليم د وزارت اکثره کسان هغه استادان او معلمان دي چې د متوسطې پرګنې خلک دي چې له دينې ټولنه سره يې سروکار دے. او کلکې دينې عقيدې لري. اوله همدې امله د خپل کار لپاره د مسووليت احساس کوي.

د لوړو زده کړو وزارت هم د ټولنې د تعليم ځينې مسوليت په پوهنتونونو کې په غاړه لري. د اسلامي فرهنګ او ارشاد وزارت (په پاکستان او افغانستان کې د کلتور وزارت) هم په دغه ډول ادارو کې راځي چې د اسلامي ارشاد لفظ پخپله دهغوي په فريضې دلالت کوي. خو له بده مرغه نن د دغو دوو وزارتونو عمل په مطلوبه سويه نه دے. او سره له دې چې څو کاله کيږي چې د اسلامي انقلاب ستر لاربښود د پوهنتونونو په اسلامي کيدو ټينګار کوي په دې زمينه کې جدي کار نه دې شوے. شايد يو دليل يې دا وي چې ځينې

مسوولان د دغه کار لپاره جدي هوډ نه لري. البته د دغه کار لپاره هم خپل دلایل دي منجمله دا چې د پوهنتونونو ډېر استادان او حتیٰ د دغو ادارو مدیران له هیواده د بهرې واکمنې فضا تر اغیز لاندي دي ځکه چې هغوي غالبا څو کاله په اروپا کې تیر کړي دي یا د لویدیځوالو تر لاس لاندې وو. او دهغو خلق او خو معلومات او کلتور زیاتره لویدیځ ته ورته دے تر دې چې اسلام ته ورته وي. نو کوم کسان چې د دوي په لاس روزل کیږي د هغوي حال به هم تر دوي ښه نه وي.

د اسلامي ارشاد او کلتور وزارت هم نن سبا کمزورے کړچار لري. تر دې حده چې دغه وزارت ځینو مشرانو ویلي دي چې د دغه ادارې اسلامي نوم د هغوې له کړچار سره څه تړاو نه لري.او د دغه وزارت دنده هماغه د شاه دوخت د فرهنګ او هنر د وزارت دنده ده دوي وایي مونږ دخلکو له دین سره غرض نه لري خو باید لرغونے او ملي فرهنګ او رقص او سندرې او داسې نور څیزونه ژوندي کړو. د ایران ملي کلتور او ژبه باید په نورو هیوادونو کې دود کړو. او له اسلام سره غرض نه لرو. ١

په داسې حالاتو کې چې دغه دولتې ادارې په خپلو ټولنیزو دنده عمل نه کوي خلک دنده لري چې پخپله دغه مسولیت په غاړه واخلي. په اصل کې هم دا دخلکو دنده ده خو د نن زمانې د ټولنې پیچلو حالاتو دغه کار دولت ته سپارلے دے.

دلته باید د دولت دنده هم څرګنده کړو.او دا چې ایا داسې دندې او فرایض شته چې د دولت په غاړه دي او خلک پکې رول نه لري.

---

١. زه د دغو خبرو خاص مورد تاریخ، او دتاریخ اوریدونکې او مخاطبان ګڼم.

ياد دي په اپوټه داسې دندې او فرايض شته چې پخپله خلک يې بايد تر سره کړي خو له دې امله چې د خلکو د وس کار نه دے يا هغوي يې په کافي اندازه دکولو لپاره کسان او انگيزه نه لري. دولت د خلکو په نيابت سره دغه چارې منظموي. ښوونه او روزنه هغه چاره ده چې دخلکو په غاړه ده او هغوي بايد په خپله هڅه وکړي چې په ټولنه کې اسلامي معارفو او تعليمات دود کړي.خو نن سبا د اجتماعي شرائطو په وجه د دغه فرض يوه برخه د دولت په غاړه اچول شوې ده. او حکومت بايد دغه چارې منظمې او برابرې کړي. او خلک هم بايد له دولته دهغه کول وغواړي. نو که دولت په هر دليل دغه فريضه سمه ادا نه کړے شي د خلکو له غاړې فرض نه ساقطيږي.

په اوسنيو حالاتو کې هم په تيره بيا دا چې د اسلامي کلتور او ارشاد وزارت او د لوړو زده کړو وزارت په خپله دنده عمل نه کوي د خلکو يوه دنده د ماشومانو او ځوانانو تعليم دے. د دغه واجب تعليم نه مطلب د ديني چارو تعليم دے. هغه څه چې نن سبا ورته ضرورت دے او مونږ يې دامر بالمعروف او نهي عن المنکر مصداق گڼو ديني تعليمات دي. يعنې ځوانان بايد په دې ډول په دينې تعليماتو وپسولل شي چې هيڅکله د هغه غلطې فضا او تبليغاتو چې د اسلام فکري او عقيدتي دشمنانو پيدا کړې ده تر اثر لاندې را نه شي. چې دين يې کمزورے او ايمان يې سست نه شي. او د دين په اصولو او ارونو کې شک ونه کړي ددغه مسووليت لويه برخه د روحانيت او علماوو په غاړه ده. عالمان بايد هڅه وکړي. په دې زمينه کې په مختلفو سويو کتابونه وليکي استادان تربيت کړي

مختلف اوږده او لنډ حضوري او غيابي کلاسونه رسمي او غير رسمي کلاسونه او کورسونه کيږدي. چې وکړے شي له دغو امکاناتو استفاده وکړي [1] دا ډول تعليم د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د مصدق په توګه په مونږ واجبيږي.

په عامه معنا د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دوهم ډول موعظه او نصيحت دے. موعظه د ټولو فريضه ده. د هغو کسانو نصيحت چې نزدې وي يا زمونږ تر تکفل لاندې وي يا هغه کسان چې مونږ پرې فکري اغيز لرو. ټول مسلمانان دنده لري د خپلو معلوماتو په حد کې خپلو بچيانو ته نصيحت او موعظه وکړي.هغوي ته د خير او شر لاره وښيي او وې هڅوي چې خپل وګړنيز او ټولنيز واجبات تر سره کړي دا مسووليت په پراخه سويه نور کسان او ارګانونه هم لري لکه واعظين او وينا وال، واعظين بايد په ننيو شرايطو کې د دغه مسووليت په اهميت پوه شي. او په خپلو غونډو او مجالسو کې د ټولنې د اړتياوو د ليرې کولو هڅه وکړي. او هغوي بايد د کم اهميته او تکراري بحثونو له مطرحولو ډډه وکړي او ځوانانو ته د ښويدو ځايونه او ګړنګونه په ګوته کړي.

---

۱. له نيکه مرغه په دې زمينه کې په تيره بيا د پوهنتونونو د محصلانو لپاره ګامونه پورته شوي دي او د محصلانو د بسيج په مرسته هر کال کابو دوه زره کسان زده کړې کوي . د هغوي لپاره کتابونه ليکل شوي دي چې د رهبرۍ ستر مقام يې سپارښتنه کړې ده دا کتابونه د وسله والو ځواکونو په پوهنځيو کې ښودل کيږي او نور محصلان زده کوونکي او استادان هم دغه کتابونه لاس ته راوړلي شي هغوي بايد يو استاد پيدا کړي يا له موجودو کيسټونو استفاده وکړي چې ځانونه مجهز کړي او د دشمن په شبهاتو ونه غوليږي . د امام خميني خيرنيزې اوښوونيزې موسسې او د طرح ولايت دفتر چې په بيسج دانشجويي پورې تړلے دے تر اوسه په دې هلکه شش ټوکه کتابونه تيار کړي دي او دا کتابونه په ځلونو جاجول شوي او بشپړ شوي دي .

د دشمنانانو د سازشونو په وړاندې د حکومت او ټولنې دنده

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر مهمه برخه چې متاسفانه په تیره بیا د امام خمیني له غورځنګه مخکې ورځینې خلکو غفلت کړے دے داسلام په خلاف له روانو سازشونو سره مبارزه ده. دا توطئې په مختلفو سیاسي اقتصادي فرهنګي او پوځي برخو کې کیږي. البته په یو اسان اقدام او د یو څو ورځو په زده کړې سره ځانونه دغه ډول امر بالمعروف او نهي عن المنکر ته نه شو تیارولے. بلکه دا کار پیچلو زده کړو او ډیر سنجول شویو پروګرامونو او د هغوي له شیطاني سازشونو سره سم پلان ته اړتیا لري ځکه چې دهغوي توطئې په ډیرو زیاتو خرچونو او د کلونوپه پلان سره تر سره کیږي. د دې یوه وړه بیلګه د رهبرۍ د ستر مقام په خبرو کې کتلاي شو چې وایي: دشمنانانو زمونږ ځینې مطبوعات خپلې اډې ګرځولي دي چې له هغو د اسلام او د اسلامي نظام په خلاف کار واخلي.[1] د هیواد دننه مطبوعات د ځینو ځان پلورو کسانو په لاس چې ښایي ځینې یې د بیت المال په بجټ سره چلیږي د امریکا صهیونستانو او ځینو نورو دشمنانو په اډو بدل شوي دي او دهغوي په مقصدونو روان دي.او له هغوي سره په سازشونو کې مرسته کوي. هغه کار چې د رهبرۍ د ستر مقام په وینا بي بي سي، یا دامریکا غږ راډیو یې باید وکړي، دوي یې کوي دا د هغو اقداماتو یوازې یوه برخه ده چې

۱: ر.ک: د ځوانانو په غونډه کې د رهبرۍ د ستر مقام ویناوې ۱/۲/۱۳۷۹ (تهران مصلی)

دشمن يې د اسلامي جمهوري نظام په خلاف کوي. خو له دغه توطئې سره مقابلې لپاره چې يوازې يوه مطبوعاتي توطئه ده څه کولے شو؟ له دغه مرموز شيطاني حرکت او پراخ او تلل شوې خوځښت سره مقابله ډير فکر او سوچ ته اړتيا لري دا موردونه دي چې بايد مونږ سوچ ته وهڅوي چې په دغه ډول مسايلو کې امر بالمعروف او نهي عن المنکر جدي وګڼو دلته د فردي ګناه خبره نيشته چې مثلا يو کس ګناه وکړي او بل ورته تذکر ورکړي بلکه کيدے شي د منکر د اسلام حيثيت په خبر کې واچوي او هغه ورځ راورسيږي چې زمونږ هر څه د د شمن په لاس ورشي. مونږ هم بايد دشمن وړوکے ونه ګڼو. البته بايد د خداي په مهربانۍ او د امام زمان عج الله فرجه الشريف په لطف او مرسته هم ډاډه ووسو خو د دې ډاډ معنا دا نه ده چې په ارام کښينو او څه کار ونه کړو بايد په خداي په توکل او د هغه په مرسته په اعتماد سره هڅه وکړو ځکه چې د خداي مرسته ثابته ده.

إِن تَنصُرُواْ ٱللَّهَ يَنصُرۡكُمۡ[1] که تاسو د خداي مرسته وکړئ خداي به ستاسو مرسته وکړي.

خو دخداي مرسته په دې شرط ده چې مونږ هر څه چې په وس کې لرو په اخلاص سره يې د خداي په لاره کې وکاروو. هغه وخت خداي تعالى زمونږ نيمګړتياوې جبرانوي.

---

۱ . محمد (۴۷) ۷

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د فریضې د هیریدلو علتونه

سره له دې چې له ۱۳۴۱ کاله تر اوسه (۳۱۷۹) یعنې د امام خمیني د غورځنګ له رسمي پیله تر اوسه اته دیرش کاله تیریږي او د امام خمیني خبرې خلکو اوریدلي او لیکنې یې له خلکو سره موجودې دي او دهغوي وصیت لیک او منشور هم شته، خو مونږ اوس هم نه پوهیږو چې له کوم ځایه او څرنګه باید پیل کړو. له دې مخکې هم وویل شول چې زمونږ د ټولنې یوه ستونزه د تساهل او تسامح د کلتور د دودولو لپاره په دا ورستیو کلونو کې د شیطاني تبلیغاتو تاثیر دے. په هره پلمه مختلف کسان په مختلفو بیانونو سره که څه هم ممکنه ده ځینې یې روغ نیت هم ولري، تر دې حده مو د نوور د افکارو په زغملو کې تسامح او تساهل او داسې نورې خبرې تکرار کړي دي چې اخر یې تر یو حده په ټولو اثر کړے دے. که څه هم ممکنه ده استثنا هم ولري. ټولو بارو کړے دے چې په دې زمانه کې او په دې حالاتو کې ډیره سختي نه شو کولے او په اصطلاح زیږوالے نه شو ښودلے، او بې له تسامح او تساهله هر کار ته زیږوالے او تاو تریخوالے وایي.. نن سبا د دیني غیرت لرل د اسلام د احکامو لپاره په ځان کې تعصب او سخت پلوي توب لرل، په دې باندې عقیده چې حق او اصل یوازې یو څیز دے او دهغه احکام باید اجرا شي. او داسې نورې خبرې، دې ته سخت دریځي او تحجر ویل کیږي. نن سبا ماډرنه نړۍ داسې خبې نه خوښوي. او په اپوټه د دیني پلورلیزم او کثرت ګرایۍ بازار ګرم دے.داخبرې دومره لیکل شوي او ویل شوي دي چې هر څوک یې په یو ډول تر اغیز لاندې راوستے دے. که

غوارړو چې د غفلت له دغه خوبه راپاڅو باید د تساهل او تسامح لومه وشلوو. اسلام اسان دین دے.او اساني او یسر لري. خداي تعالی فرمايي:

يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ[1] "خداي تعالی ستاسو لپاره د اسانۍ او راحتي اراده کړې ده" خو تساهل سترګې پټول او سهل انګاري نه لري.د اسلام دین اسان دے. خو کوم څه چې دي په هغه کې سهل انګاري او بې پروايي جايزه نه ګڼي. په اسلام کې تساهل او سترګې پټول نيشته الحنيفية السهلة السمحة[2] د سهل انګارۍ په معنا نه ده. اسلام اسان دين دے خو دا اسان دين بايد په سنجيده توګه اجرا کړو. بايد اجازه ورنکړو چې حتیٰ د سنتې د سر هومره تاوان ورته ورسيږي. خو په هر حال دا روحيه دود شوې ده او دهغه په دوديدو سره زمونږ ځوانان تر اغيز لاندې راغلي دي. په شعر. ناول، تهيټر، فلم سينما او داسې نورو څيزونو سره، او هڅه يې کړې ده زمونږ په ټولنه کې دا عقيده پخه کړي په دې ډول چې هر يو کس يې تر اغيز لاندې راشي. خو مونږ ته پکار دي چې دا د غنې تار وشلوو. دين داري، غيرت، تقوا پابندي او جديت او پريکنده والے غوارړي. او اسلام هيڅکله د سهل انګارۍ او دسترګو پټولو اجازه نه ورکوي. که غوارړو چې د شيطانانو په لومه کې ښکيل نه شو او اسلامي نظام ته خطر پيښ نه شي اول بايد دغه لومه وشلوو.

---

۱. بقره (۲)، ۱۸۵

۲. رسول الله مبارک فرمايلي دي : لكن بعثني بالحنيفية السهلة السمحة (خو خداي تعالیٰ زه له اسان دين حنيف سره مبعوث کړے يم .) (محمد باقر مجلسي، بحارالانوار، ۲۲ ټوک، ۲۲۳ مخ، ۵ باب، ۳ روايت)

خو دوهم ګام د یو کلتوري کمزروۍ له امله دے. او دا کمزوري د هغو کارونو نتیجه ده چې د وخت په تیریدو سره په تیره بیا د شاه رژیم په وخت کې شوي دي او په مونږ کې هم ځیني کسان په هغوکې شریک وو.دا کمزوري د نورو د کارونو په وړاندې یو ډول بې پروايي ده.دا چې هر یو کس باید خپل کار وکړي او له بل چا سره کار ونه لري. هر یو کسا باید د خپل صوابدید مطابق کار وکړي او له نورو سره مشورې او ملګرتیا ته ضرورت نیشته.په یوازې سره دکارونو د کولو روحیه او په کارونو کې نورو ته د ضرورت نه احساس یو خطرناک کلتوري نقص او نیمګړتیا ده چې زموږ په ټولنه کې موجوده ده. مونږ هیڅکله د ټولنیزو دندو د سرته رسولو لپاره د اغیزمنې او زیاتې پیوستګۍ او یووالي هڅه نه ده کړې. دا چاره علتونه لري چې د ځینو لپاره یې مونږ عذر لرو. اسلام مونږ یو والې او پیوستون ته بللي یو: المؤمن آلف مالوف[1] (مومن هغه دے چې له نورو سره مینه او ورور ولي ولري او نور هم له هغه سره مانوس شي.)

امیر المومنین علي فرمايي:

من استبد برایه هلك[2] (کوم کس چې یوازې په خپل فکر کې وي تباه کیږي)

خداي تعالی هم مومنان یو والي او یو زړه والي ته بللي دي او ورځینې یې غوښتې چې له تفرقې لاس واخلي.

وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْ[1] (ټول د خداي په رسۍ منګولې ښخې کړئ او ډلې ډلې مه کیږئ)

---

۱. هماغه تیر سند ۲۷ ټوک ۳۰۹ مخ، ۱۴ باب، ۴۱ روایت

۲ . نهج البلاغه، لنډې وېناوې، ۱۲۱

اسلام هم د پیوستون او یووالي حکم کوي له په یو روایت کې چې مومنان د یوې تنې غړي بلل شوي دي

رسول الله مبارک په یو حدیث کې فرمايي:

المؤمِنُ اَخُ المؤمن کالجسد الواحد[2] (مومن د مو من ورور او د یو بدن په شان دي)

سعدي دا حدیث په یو شعر کې داسې راوړے دے.

بنی آدم اعضاء یکدیگرند — که در آفرینش زیک گوهرند

چو عضوی بدرد آورد روزگار — دگر عضو ها را نماند قرار

په دغه روایت کې مومنان د یوې تنې د غړیو په شان بلل شوي دي خو سعدي یې دایره یو څه پراخه کړې او وایي چې انسانان د یو بل غړي دي له دې امله د رسول الله مبارک په حدیث د عمل لپاره مومنان ـ یعنې هغه کسان چې غواړي په خپلې دینې دندې عمل وکړي او نه غواړي چې اسلام کمزورے شي ـ باید هڅه وکړي له یو بل سره زیات اړیکي ولري او دیو بدن د غړیو په شان دې اوسي

خو هغه مشکل چې د اسلام د زړه سواندو او مومنانو د بې اتفاقۍ سبب شوے دا دے چې کابو له یوې میاشتې مخکې تر اوسه یې داسې ښودلې ده چې مثلا دیوتشکل په چوکاټ کې یو اجتماعي کار باید د یو ګوند او پارټۍ په شکل وي. د مشروطیت له لومړیو تر اوسه ګوندونو ښه مخینه نه ده لرلې حتیٰ د اسلامي انقلاب له کامیابۍ وروسته هم چې کوم ګوندونه جوړ شول ښه انجام یې نه درلود.د انقلاب په لومړیو کې که څه هم د جمهوري

---

۱ . آل عمران (۳) ، ۱۰۳

۲ . محمد باقر مجلسي. بحارالانوار، ۲۱ ټوک ۱۴۸ مخ، ۴۳ باب ۲۵ روایت

اسلامي ګوند موسسان ارواښاد ډاکټر بهشتی ډاکټر باهنر، ښاغلے خامنه اي او ښاغلے هاشمي رفسنجاني وو، خو امام د ګوند په جوړولو چنداني ټنیګار نه درلود.

دوي فرمایل: که تاسو غواړئ چې ګوند ولرئ باید ګوند مو جمهوري اسلامي وي.) دا خبره له دې سره فرق لري چې ووایي ضرور باید ګوند ولرئ.

په هر حال مونږ ته داسې بیان شوې ده چې سیاسي او ټولنیز فعالیتونه یا فردي دي یا ګوندي. له ګوندي کاره هم څه خاص ښه یادونه نه لرو. نو په دې اساس یوازې فردي او شخصي کار کوو، له دې غافله چې یوه دریمه لاره هم شته. په دغو کې هیڅ روده د اسلام د خوښې روده نه ده.اسلامي روده هماغه ده چې امام خمیني ورته ورسیده. خو متاسفانه په هغه هکله ضروري څیړنې ونه شوې.

د ټولنیزو فعالیتونو لپاره د اسلامي جوړښتونو جوړول

د اسلامي تشکلاتو په باره کې چې اسلامي طریقه هم دا ده چې په ګډه کار وشي هغو اقداماتو ته اشاره کولے شو چې د امام خمیني د غورځنګ په لومړیو کلونو کې وشول په هغه وخت کې د امام خمیني عاشقان او مینان په تیره بیا له تهرانه هغه حضرت ته ورغلل او عرض یې وکړ چې ځان او مال یې د اسلام او امام خمیني په اختیار کې دے. او د کار د طریقې په هکله یې له امامه لارښوونه وغوښتله دغو کسانو څو مذهبي او د سینه زنۍ ټولنې لرلې.امام وفرمایل: راشئ دا ټولنې سره نزدې کړئ اویو آیتلاف (ټل واله) جوړه کړئ. هره ټولنه دې مستقله وي او په خپلې محلې کې دي وي هره یوه دې

ځانته غړي ولري. د کار روده، ویندویي او اهل منبر او مداح دې هم پخپله دغه ټولنه غوره کړي. خو هر هیئت دے له بل هیئت سره چې په ګاونډ کې یې دے رابطه ولري او په ګډو چارو کې دې له یو بل سره ملګرتیا وکړي. مشترک اصول دې برابر کړي او د خپلې داخلي خپلواکۍ په ساتلو سره دې په مشترکو چارو کې له یو بل سره ملګرتیا وکړي.[1] په دې ډول دوې وفرمایل چې مذهبي انجمنونه دې له یو بل سره آیتلاف وکړي او موتلفه آیتلاف یا ټلواله دې جوړه کړي.

په دغه ځلورو ټولنو کې د یوې مشر حضرت ایة الله العظمی خامنه اي و. د بل ښاغلے هاشمي رفسنجاني د بل ښاغلے باهنر او زه دهغوي په خدمت کې وم. وروسته دغه هیئتونه د دې لپاره چې له یو بل سره آیتلاف وکړي له امام خمیني وغوښتل چې خپل یو استازے وټاکي او امام هم ډاکټر بهشتی وټاکه. نن هم که غواړو فعالیت وکړو. باید یو تشکل او تنظیم ولرو. او په ګډه کار وکړو. البته نه د ګوند په چوکاټ کې. سره له دې چې مونږ ګوندي کار چورلټ نه نفي کوو خو د ډله ایز فعالیت تر ټولو ښۀ شکل چې له اسلامي ارزښتونو سره سمون ولري هماغه بیلګه ده چې امام وړاندې کړه. د ګوندي تشکیلاتو په فعالیت کې څو مشکله او ستونزې دي چې په دغه ډله ایز شکل کې هغه نیشته. ګوندونه تل د څو کسانو لخوا جوړیږي چې په اصل کې هغوي د کار چلوونکي وي او په ګوند واکمن تفکر هم دهغوي وي. دوي ادعا کوي چې د ګوند له غړیو رایه اخلي او په

---

١. د (موتلفه هیئتونو) نوم له هماغه وخته پیدا شو . او نن چې دا نوم د کومې ډلې دے دلته زه نه غواړم چې دهغې ملاتړ یا یې مخالفت وکړم.

راي سره انتخابيږي خو په اصل کې داسې نه ده او پروګرامونه همدغه مشران جوړوي او ګوند چلوي. که کومه مشري وي همدوي ته رسيږي رول همدوي لوبوي او له دې امله چې دګوند مشران وي چې په انتخاباتو کې ـ که هغه د پارليمان انتخابات وي او که نور ـ په کاميابۍ سره حکومت په لاس کې اخلي نو ددو ي اصلي محرک دا وي چې په هر طريقه وي د دوي ګوند بريالے شي. په ګوند کې دننه هم له دې امله چې د مشرۍ په ليکه کې راشي ډير فعاليت کوي چې په هره بيه ځان لوړ او مشر کړي. په حزبي او د پارټيو په فعاليتونو کې مادي او دنياوي انګيزې ډيرې اغيزمنې وي. ځينې ګوندونه په ټول ټاکنو کې د کاميابۍ لپاره د ښاروالۍ له ماله د ښاروالۍ له کارکوونکو، ګاډو د بانکونو له پيسو د پوهنتونونو د ښوونې او روزنې د وزارت مدرسو او داسې نورو دولتي ادارو له امکاناتو استفاده کوي او کړې يې هم ده. سره له دې چې په اساسي قانون کې راغلي دي چې په انتخاباتو کې له دولتي امکاناتو کار اخستل منعې دي. خو په هغه روده کې چې امام وړاندې کړې ده. دغه ډول ستونزې نه پيدا کيږي. په مذهبي ټولنو او هيئتونو کې د کسانو انګيزه دين دے. او که يو کس په دغو ټولنو کې انتخاب شي چې زيات رول ولوبوي د دې لپاره ده چې واقعا د ټولنې کسانو دا معلومه کړې ده چې دغه کس ښه خدمت کولے شي په دغو جوړښتونو کې بله انګيزه نيشته په ګوند(پارټۍ) کې له بهرنيو امکاناتو ناوړه تبليغاتواوداسې نورو مسلو د غلطې استفادې امکان وي خو په مذهبي ټولنې کې داسې نه ده. يا يې احتمال ډير کم دے. د ډله ايز کار دغه دوه شکلونه له يو بل سره د پرتلې وړ نه دي.

هغه کسان چې په ديني انجمنونو کې برخه اخلي مذهبي انګيزه لري. او هڅه کوي چې مذهبي شعاير او ارزښتونه ښه وپيژني.د ګوندونو لوي افت هغه سيالۍ دي چې په هغوي کې موجودې وي که د بل ګوند کانديدا د دغه ګوند تر کانديدا زيات صلاحيت ولري. د ګوند غړي د ګوند د فيصلې او وفادارۍ په وجه د خپل ګوند کانديدا ته چې غير اصلح هم دے رايه ورکوي. حال دا چې په مذهبي ټولنو کې دا ډول محرکونه کمزوري دي.

نو ضروري ده چې مونږ قوي مذهبي تشکيلات ولرو خو نه په لويديځ ماډل سره.ځکه چې په اسلام کې د ګوند بيلګه نيشته. که څه هم دا روده ممکنه ده ښيګړې هم ولري خو منفي اړخونه يې تر مثبتو ډير دي او د مذهبي هيئتونو هماغه زوږ او اسلام شکل تر هغه غوره دے.

نو د اسلام د دښمنانو له نقشو سره مقابلې لپاره دوه حرکتونه ضروري وو چې يو له تسامح اوسهل انګارۍ سره مبارزه او د ديني غيرت او مذهبي روح او حساسيت زياتول او او بل هم د فردي او ځانله سره له کار سره مقابله او په ګډه کار. مونږ بايد دا کلتور په ځان کې مزبوت کړو. چې له هغوي شيطانانو سره چې د اسلام دين نظام او حيثيت يې په ننبه کړے دے په فردي او بيله بيله کار سره مقابله نه شو کولے بلکه ضروري ده چې په ګډه کار وشي.ګډ کار هم تشکيلاتو، اړيکو او پيوستون ته اړتيا لري. خو که له ګوند پرته بله هيڅ لاره نه وه ګوند جوړول هم جايز دي. امام خميني هم دا روده چورلټه نه ده نفي کړې خو ددوي اصلي نظر اوسپارښتنه هماغه د مذهبي ټولنې او هيئتونو يوځاي کيدل او ټلواله وه. له دې امله

مومن او زړه سواندي ځوانان باید هڅه وکړي چې په خپلې محلې کې یو جومات چې ډېر امکانات او جامعیت لري وټاکي او د خپل چم ټول ځوانان او پیغلې هغه ته وبلي. ځوانان پخپله طبعا په یو بل د اثر اواغیر په لارو چارو پوهیږي. مثلا د ښوونځي او پوهنتون په ټولګي کې تکړه شاګرد کولے شي ټول کلاس له ځان سره غړمله کړي.ځوانان او زلمکیان ښۀ پوهیږي چې په دې زمینه کې څه باید وکړي. ضروري دا ده چې ماشومان او هلکان جینکۍ وهڅول شي چې دخپلې محلې ټول هلکان جینکۍ راغونډ کړي خو که څوک د انقلاب په لیکه کې نه وي اول باید له هیئته بهر له هغه سره خبرې وشي او اړیکي ورسره ټینګ شي. او دهغه د هدایتولو هڅه وشي. تر هغه چې رسما د د دغو تشکیلاتو غړے شي. د اطمینان وړ وګرځي.

د دغو هیئتونو له جوړولو وروسته هم باید هڅه وشي په موجودو کسانو کې داسې کسان چې ډېره وړتیا لري کارونه په غاړه واخلي. او زیات فعالیت وکړي. شورا دې جوړه کړي مشورې دې وکړي فکرونه په صادق زړه سره یو ځاي کړي پخپله دې فکر وکړي او پخپله دې فیصلې وکاندي داسې نظام به ولسي وي لویدیځه دموکراسي هسې دروغ دي او د لویدځه اکثره خلک پکې هیڅ رول نه لري.ولسواکي دا ده چې ټول خلک په یو ځاي کې له تبلیغاتو او پروپاګنډو اوله ګواښۀ او تمې لیرې پخپله فیصله وکړي او بې له دې چې کومه ویره او زور پرې وي هغه څۀ چې کوي یوازې د ذمه وارۍ په احساس سره یې کوي په اسلامي ولسواکه حکومت کې هر یو کس د خپلې دینې دندې په اساس یو داسې کس غوره کوي چې

اسلام ته ښه خدمت وکړے شي. که څه هم ممکنه ده په دې روده کې هم ناوړه استفادې وشي.خو دا موردونه به ډير کم وي. حال دا چې لويديځه ډيموکراسي د شخصي غرضونو لپاره په دوکه ورکولو ناوړه استفادې او غلطو پروپاګنډو ولاړه ده.مسلمانان بايد هڅه وکړي چې خپلې غونډې پياوړې کړي او پخپلو کې دميني روح مزبوت کاندي اود اسلام اوامر هير نه کړي د امام صادق (ع) يو حديث دې چې فرمايي:

فَاِنّ المؤمِنَ اذا لقى اخاه المؤمن فقال له مرحبا كتب الله له مرحبا الى يوم القيٰمة فاذا صافحه انزل الله فيما بين ابهاميهما مئة رحمة تسعة و تسعين لأشدهما حبا لصاحبه[1]

کله چې مومن له خپل مومن ورور سره ملاقات وکړي (او له هغه سره روغ بړ وکړي) او هغه ته مرحبا وو ايي خداي تعالی دهغه لپاره تر قيامته مرحبا ليکي، او کله چې هغه ته لاس ورکوي او مصافحه کوي خداي تعالی په هغه سل رحمتونه نازلوي. چې نه نوي رحمتونه يې دهغه کس لپاره دي چې له بل سره ډيره مينه کوي. په دې ډول اسلام هڅه کوي مومنان او هغه کسان چې يو هدف لري او په خداي دايمان په اساس او د لوړو هدافو د تحقق په لاره کې له يو بل سره دوستانه اړيکې لري د يو بل له عيبونو دې سترګې پټيې کړي اوله يو بل سره دې په مينې سره سلوک کوي. له معصومو امامانو نقل شوې ده چې که يو مومن يوازې د بل مومن د ملاقات لپاره دهغه ور ته ورشي خداي تعالی يوه پرښته استوي چې له دغه مومنه پوښتنه وکړي چې دڅه لپاره د دغه کس دروازې ته راغلے يې. هغه پرښته د

---

[1] . شيخ صدوق. ثواب الاعمال وعقاب الاعمال. ۱۷۸ مخ

خداي له لوري راځي او له هغه دا پوښتنه کوي. دغه کس ورته وايي: راغلے يم چې خپل مومن ورور وګورم. پوښتنه ترې کوي ايا له هغه مالي سوال لرې؟ وايي، نه، پرښته بيا پوښتنه کوي څه بل څه حاجت ترې لرې؟ وايي: نه، پرښته وايي نو دڅه لپاره د هغه کتل غواړې؟ مومن وايي يوازې د دې لپاره چې ياد شوے مې و او غواړم چې وې وينم. خداي تعالی پرښتې ته وايي چې دغه مومن ته ووايه:

اَيّایَ زُرْتَ وَ عَلیّ قراك۱ (ته زما ملاقات ته راغلے يې نو ستا ميلمستيا او اجر او ثواب زما په غاړه دے)

داډول حديثونه په دې باره کې يوازې د يوه بيلګه ده. مسلمانانو ته پکار ده چې له يو بل سره د مينې محبت رابطه ولري زړه بدی ليرې کړي او دخداي رسۍ کلکه ونيسي او په خپلو کې متحد ووسي.

د اسلام دشمنانان د وحدت له کلمې هم غلطه استفاده کوي او هر وحدت په هر ډول چې حاصل شي ښه ګڼي حتیٰ که په يو ځاي کې قدرت د نااهلانو او بې کفآيته کسانو په لاس کې وي بايد ټول يې تابع شي. چې وحدت حاصل شي. حال دا چې که داسې يو والے ښه او مطلوب وي نو له دې امله چې د نړۍ اکثره خلک کافر او مشرک دي مسلمانان هم بايد کافران شي! همدا راز اوس چې په اسلامي نړۍ کې ډيرے مسلمانان شيعه نه دي شيعه هم بايد له خپلې عقيدې لاس واخلي! حال داچې داسې وحدت او يووالے په هيڅ صورت

۱. ر.ک: کليني، الکافي، ۲ ټوک ۱۷۲ مخ

مطلوب او ښۀ نه دے.یوازې دحق په چورلیز یو کیدل ښه دي. خداي تعالی په قران کې فرمايي:

أَنْ أَقِيمُواْ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُواْ فِيهِ[1] (دخداي دين قايم کړئ او هيڅکله په دين کې اختلاف او ډل بندي مه کوئ)

نو په دې اساس معيار بايد دين وي او د دين په چورليز راټوليدل پکار دي. نه دا چې له بې دينانو سره يو ځاي شو. له دښمنانو سره يو ځاي کيدل بې له تباهۍ بله نتيجه نه لري. ممکنه ده د وحدت لپاره دوه معيارونه مطرح شي چې د دواړو جاروت يو ځيز ته وي. په يوه برخه کې د (اسلام احکام) او په بله برخه کې (ولي فقيه) د وحدت ملاک وي. د هغه کسانو لپاره چې واقعا غواړي دين په ټولنه کې د هغه چا په لاس چې د زمانې د امام (عج) له خوا ماذون وي، اجرا شي.دا دوه معياره مهم دي.د ولي فقيه په لاس د اسلام دقوانينو حاکميت د وحدت معيار ګرځيدلے شي. د سليقو او ذوقونو اختلافونه ډير دي او هيڅکله هم نه ختميږي. د هر چا د کړو طريقه مختلفه وي او د موخو د پلي کولو رودې هيڅکله يو شان نه شي کيدے.خو دا دوه مورده دټولنې د يووالې پارسنګ ګرځيدلے شي. ټول وغواړي چې اسلامي احکام اجرا شي. هغه هم د داسې کس په لاس چې اول خو په تير بيا په ټولنيزو مسايلوکې تر نورو زيات اسلام پيژاندے وي او دوهمه دا چې دخداي او د دين د وليانو له لوري ماذون وي. چې غاصب نه وي. نو که ولايت فقيه مو ټينګ کړ دين هم پکې شته. ځکه چې ولي فقيه د اسلام مخالف حکم نه کوي.

---

۲. شورى (۴۲)، ۱۳

نو ویلے شو چې د ولایت فقیه په چورلیز یو والے حاصلیدلے شي. خو په نورو معیارونو لکه ولسواکي، لویدیځو ارزښتونو او د اسلام له حدودو او قوانینو په ازادۍ یو والے هیڅکله صحیح نه دے. [1]

او د اسلام او هیواد لپاره هیڅ ګټه نه لري. بلکه د دین په اساس وحدت چې اوس یې سمبل او بیلګه ولي فقیه دے هغه وحدت دے چې اسلام یې خبره کوي.

له دې امله باید د همفکرانو او ملګرو په انتخاب کې دا اصل په نظر کې نیول پکار دي چې ایا دوي داسلامي احکامو د اجرا غوښتونکي دي او که نه.؟ ځینې نور کسان هم شته چې د احکامو د پریښودلو او د اسلام د سپیڅلي دین د شریعت له قوانینو د خلاصیدو لپاره اسلام په بل ډول قرائتوي او وایي: دا ستاسو نظر او پوهه ده تاسو خپله پوهه په نورو مه لاګو کوئ. او له اسلامه نور اخستونونه هم شته. دا ډول خبرې د دین له انکارولو پرته بل څه نه دي ځکه چې کله د اسلام جزایي احکام پریښودل شول.او نور شرعي

---

١ د دغه ازادۍ ځینې نمونې په برلین کانفرنس کې وړاندې شوې او معلومه شوه چې دوي کوم ډول ازادي غواړي . هغه ورځ چې مونږ د تهران په پوهنتون کې وویل دوي کومې ازادۍ غواړي، ټولې ورځپاڼې زما په خلاف لام بندي شوې، او د هیواد لویو شخصیتونو په ما اعتراض وکړ . اوس وګورئ چې د هغه پوهنتوني ډلې او نورو ډلو استازي په کوم وحدت پسې وو او کومې ازادۍ یې غوښتې او په کومې ذلت او خوارۍ سره یې دغه کانفرنس جوړ کړ . دوې دخپل ځان هیواد او ولس عزت له خاورو سره خاورې کړ . البته د اسلام او دمسلمانانو عزت تر دې لوړ دے چې دغه پلیت کسان یې خاورې کړے شي . وَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ (سوره منافقون (٦٣) ٨، خو دوې د خپلې نجسې خولې په اندازه د اسلامي ټولنې سپکاوے کاوه

احکام يې هم داسې اعتبارونه وګڼل شول چې حقيقي او عقلي بنياد نه لري، په داسې بڼه کې نو له دينه هيڅ نه پاتې کيږي. هغه کسان چې واقعا د دين د احکامو اجرا غواړي او په قران او سنتو پابند دي.او د امام خميني غورځنګ چې خپل ټول عمر يې د سوچه اسلام لپاره ولګاوه په حقه وګڼي، بايد داسلام د احکامو د پلي کيدو غوښتونکي وي. البته نه هغه اسلام چې د هاروارډ، لندن او اکسفورډ تعليم يافته کسان يې وړاندې کوي، چې پر مونږ د لويديځوالو برداشت وتپي، بلکه له ا سلامه د خداي پيغمبر، معصومو امامانو او په تيرو څوارلسو سوو کلونو کې له اسلامه د ټولو عالمانو قرائت او برداشت، مونږ بايد دغه اسلام وغواړو، ځکه چې له دې پرته بل اسلام نيشته او هر څه چې دي کفر او الحاد دي. چې دوي ورته له اسلامه د بل اخستون نوم ورکړے دے. مونږ هيڅکله دوه اسلامه نه لرو او په راتلونکي کې به هم نه وي.

په دې ځاي کې سپارښتنه کوم چې مومن ځوانان دې مذهبي غونډې ژوندۍ کړي اود هغه چورليز دې جومات وګرځوي او کوشش دې وکړي چې په خپلې محلې کې هغه ټول کسان چې په اسلام ايمان لري او د اسلامي احکامو پلي کيدل غواړي او ولي فقيه مني وغواړي، له ټولو سره مهربان او مينه ناک وي. د هغوي په غلطيو سترګې پټې کړي. او وړې وړې غلطۍ يو بل ته مه وريادوي. تر خپله وسه له هغوي سره مرسته وکړي. که دنياوي مال نه لري او بيوزله وي کمک يې وکړي او لږ تر لږه په خوږه ژبه له هغوي سره ملګرتيا وکاندي.پکار ده چې هماغه روحيه چې د انقلاب په ورځو کې او له هغه وروسته د جنګ په ورځو کې په خلکو واکمنه وه.او

خلکو د اسلام په لاره کې خپله ډوډۍ هم روکوله درباره ژوندۍ شي. چې اتحاد زيات شي او مسلمانان ديوې تنې په شان شي.

وَيُؤۡثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ وَلَوۡ كَانَ بِهِمۡ خَصَاصَةٞ[1] (له خپلې اړتيا سره سره نورو ته پر ځان ترجيح ورکوي)

د دغه ډول هيئتونو او انجمنونو له جوړولو وروسته ضروري ده د مخاطبان د فکري غذا لپاره يو چاره ولټول شي. البته په دغه فکري تغذيې کې اصلي چورليز قران او د امامانو کلام دے. او دهغو د لا زيات وضاحت او تفسير لپاره بايد له هغو کسانو چې د فکر سموالے يې د اسلامي شخصيتونو لخوا تاييد شوے دے. استفاده وشي. منجمله د شهيد مطهري کتابونه چې حضرت امام خميني هم دهغوي کتابونه تاييد کړي دي. د دغه ډول کتابونو په شتون کې نه ده پکار چې مونږ د نويو خبرو په پلمه له داسې ليکنو پسې لاړ شو چې مشکوکې دي يا يې دروغوالے او خطاوالے ځرګند دے. ځکه چې داسې نه ده چې هر څه چې زاړه وي بد وي او هر څه چې نوي وي ښه وي. ځکه چې قران هم څوارلس سوه کاله مخکې نازل شوے دے، بلکه د دې په اپوټه امام علي په نهج البلاغه کې فرمايي: چې په دين کې هره نوې خبره داخلول بدعت او ګمراهيده.[2] البته صحيح وضاحتونه اوتفسيرونه چې د صحيح تحقيق په اساس وي او د قران او سنت نه نوې خبرې راوباسي. دا بيا په دين کې بدعت او تفسير بالراي نه دے. په تاريخ کې د ټولو عالمانو دنده هم

---

۱ حشر (۵۹، ۹

۲. و ما احدثت بدعة الا ترک سنة فاتقوا البدع والزموا المهيع. ان عوازم الامور افضلها و ان محدثاتها شرارها (نهج البلاغه، ۱۴۵ خطبه

دا وه چې قران او د پیغمبر (ص) سنت د صحیح، معقول او معتبر روش په اساس توضیح کړي او وې سپړي هغوي هیڅکله په خپله خوښه او د اسلام د دښمنانو د خوشالولو لپاره کار نه کاوۀ.

نو زمونږ هڅه باید دا وي چې قران سنت او د اسلام روح ښه وپیژنو او وکولے شو هغه شبهې او اعتراضونه چې په اسلام کې پیدا کیږي ځواب یې ووایو.او د دې په څنګ کې د نړۍ له ورځنیو مسایلو کې هغه دایران وي او که د بل کوم هیواد زیات اشنا شو او سیاسي تحلیل او شننه ولرلے شو.

مشکل دا دے چې زیات خلک ګمان کوي چې امر بالمعروف او نهي عن المنکر یو فردي کار دے او که غواړو دین ته خدمت وکړو زیات نه زیات دا ضروري ده چې په مظاهرو کې برخه واخلو او نعرې ووهو. حال دا چې دا یو غلط خیال دے. او شعار ورکول د کار پیل دے.کله چې دعاشورا لسیزه ختمه شي د سینه وهلو او ویر مراسم ورو ورو کمیږي او مونږ هغه حرارت او جوش چې د امام حسین په نامې اویاد سره مو لاس ته را وړې له لاسه ورکوو حال دا چې داپروګرامونه باید پیل وي د دې لپاره چې زمونږ اصلي کار شورو شي.او هغه جاري وساتو. هغه نورانیت چې د عزادارۍ په برکت مو لا س ته راوړے هغ وساتو او هغه یووالے او یو زړه والے چې حاصل شوے پیاوړے کړو. نه دا چې تر بل کاله پورې هر څه پریږدو[1]

---

١. مومنو ځوانانو ته سپارښتنه کوو چې د خپل چم هلکان په یو پاک او بې وټه انجمن یا هیئت کې راغونډ او منظم کړي چې دین ښه وپیژني او د ضرورت په وخت کې له دغه ټولنې استفاده وکړے شي . کله چې دغه هیئت ټینګ شو هڅه دې وکړي چې له ګاونډي هیئت سره اړیکي ټینګې کړي د دې لپاره چې د انجمنونو کار ښه وچلیږي له هر انجمنه شل کسان دې یوه شورا جوړه کړي او که ضروري وي د هیئت ټولو غړیو ته دې خبر ورکړي . دا

دا غونډې باید جاري وي، خو ضروري ده چې په هغو کې دبحث چورليز د اسلامي معارفو يادول، د شبهو ځواب ورکول او د باوري کسانو له شننو په استفادې سره د هيواد له سياسي حالاتو سره بلدتيا وي. که څه هم د امام حسين لپاره عزاداري او ماتم د دغو غونډو روح دے خو بايد ياد ولرو چې له شپې تر سهاره سينه وهل هم صحيح نه دي. او دا کار زمونږ مشکل نه هواروي. ځکه چې د سيدا لشهداء نامه مونږ راغونډوي چې اسلام لاښه وپيژنواو د اسلام له دشمنانو سره ښه مقابله وکړے شو.

کار د همدغه شورا دغړيو په وسيله په لنډ وخت کې وشي . لکه څرنګه چې د انقلاب په لومړيو وختونو کې په همدې طريقه د امام خميني پيغام په يوه شپه کې په خلکو کې ويشل کيده . او په خلکو کې ديووالي اوپيوستون ډير لوړ روح پيدا شوے و . که څۀ هم دغه روحيه مو زر له لاسه ورکړه يا مو که پوره له لاسه نه وي ورکړي ډيره کمزورې شوې ده . د دغه روحيې او خوي پياوړې کول د اسلام له دښمنانو سره د مقابلې او د هغوي کسانو ترمنځ چې په اسلامي احکامو او ولايت فقيه عقيده لري د انساني او اسلامي پيوستون د ټينګولو لپاره ډيره ښه لاره ده . که دغه ډول رابطۀ او اړيکي ټينګ شول په يقين سره نه يوازې امريکا بلکه ټوله دنيا هم که يوځاي شي دغه اسلامي هيواد ته تاوان نه شي رسولے

نهم څپرکی

امر بالمعروف او نهي عن المنکر په قران کې

په قران کريم کې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر په هکله ډير آيتونه په بيلابيلو تعبيروونو او لحنونو سره راغلي دي چې په هغو کې دوو آيتونو ته اشاره کوو خداي تعالی په توبې سورې کې فرمايي:

ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ بَعْضُهُم مِّنۢ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ ۚ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَنَسِيَهُمْ ۗ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ[1] (منافق سړي او منافقې ښځې په خپلو کې يو دي او خلک بدو کارونو ته بلي او له ښو کارونو يې منعې کوي او لاسونه مروړي. خداي يې هير کړے دے. نو خداي هم هغوي هير کړي دي ځکه چې منافقان فاسق او سپک خلک دي)

وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ[2] (مومن سړي او مومنې ښځې هم له يو بل سره پيوستون لري خلک نيکو کارونو ته بلي او له بدو يې منعې کوي او لمونځ کوي او زکات ورکوي او د خداي او دهغه د رسول پيروي کوي دا هغه کسان چې خداي تعالی پرې خپل رحمت کړے دے او خداي تعالی عزتمن او حکيم دے)

---

۱ توبه (۹) ، ۶۷

۲. توبه (۹) ۷۱

غوارو د دغو دوو آيتونو وضاحت وکړو.

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر اصطلاحي معنا

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر مهنا او مفهوم ډير ډير روښانه او واضح دے. امر بالمعروف يعنې ښو کارونو ته بلل او نهي عن المنکر يعنې له بدو کارونو منعې کول. خو د کلماتو د بدلون په بهير کې د هغو معنا کله پراخيږي او کله هم رالنډيږي. په ځينې مواردو کې د يو لغت کارول د دې سبب کيږي چې د هغه مفهوم د خپل اصل له مقتضا زيات پراخ شي او دايره يې لويه شي.دلته هم همداسې ده. فقيهان او عالمان چې کله د امر بالمعروف او نهي عن المنکر په هکله خبرې کوي وايي چې د امر په کلمه کې د (علو) يا (استعلا) چاره پته ده، يعنې هغه کس چې امر کوي يا بايد تر ماموره لوړ وي يا هم ځان په داسې لوړ دريځ کې وګرځوي او له لوړ دريځه خبره وکړي. د دې مطلب دا شو چې چاته خواهش او ورځينې غوښتنه کول امر نه دے دا چې يو کس ووايي (مهرباني وکړه دا کار وکړه) دا امر نه دے د امر کلمه اقتضا کوي چې بايد استعلا (اوچت دريځ) پکې موجود و ي. حتیٰ ځينو فقيهانو احتياط کړے او ويلي يې دي چې امر بالمعروف اونهي عن المنکر هغه وخت تحقق مومي چې امر کوونکي پکې د دغه (استعلا) خيال وساتي.

دامر بالمعروف او نهي عن المنکر مراتب

کله چې په آيتونو او روايتونو کې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د واجبيدو په حکمت غور کوو نو د دغه کلمې په مفهوم کې

يو ډول پراخوالے په نظر راځي.د بيلګې لپاره په روايتونو کې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر ځينې مراتب بيانوو چې په امر بالمعروف او نهې عن المنکر کې په پراختيا او دهغه دمفهوم په وسعت پوه شو.

دغه مراتب په دې ډول دي

۱ . د زړه احساس: کله چې په روايتونو کې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر پړاوونه جاجوو وينو چې د نهي عن المنکر لوړه مرحله په زړه سره انکار دے. يعنې کله چې انسان په يوې ټولنې يا کس کې بې لاري ويني په خپل زړه کې هغه وغندي او زړه يې په دغه چاره خپه شي. دا د نهي عن المنکر لومړې پړاو دے

۲. د خپګان څرګندول: د هغه څه په بنياد چې په روايتونو کې راغلي دي په دوهمه مرحله کې انسان ته پکار ده چې په مخ کې په دغه کار خپل خپګان او ناخوښي څرګنده کړي. کله چې انسان په ټولنه کې له يو سپک کار او ګناه سره مخامخ کيږي بايد په زړه کې په هغه د خپګان په ترڅ کې په خپل مخ باندې هم له هغه دناخوښۍ اظهار وکړي او تندے تريو کړي. په روايتونو کې راغلي دي چې که يو کس ګناه وليدله او تندے يې تريو نه کړ دقيامت په ورځ به يې په اورکې تندے ګونځے وي.

۳ . په ژبه اظهار: دريم پړاو په ژبه د خبرې راوستل او تذکر يا ياداوري ده. دا هم بيا ځانته پړاوونه لري. په لومړي پړاو کې که زمينه برابره وه او د خبرې د اثر کولو لپاره حالات برابر وو بايد په نرمه ژبه امر بالمعروف وکړے شي.او که په نرمه ژبه ياداورۍ فايده نه لرله په دوهم پړاو کې بايد په سخته ژبه د منکر مخه ونيول شي.

۴. بدني مقابله : که خطارکار کس ته په ژبې سره یاداورۍ ګټه ونه کړه بله مرحله بدني مقابله او سلوک دے. دا دامر بالمعروف او نهي عن المنکر بله محرله ده چې که په خوږه او سخته ژبه امر بالمعروف او نهي عن المنکر اثر نه کاوه. او شرائط برابر وو او د بدني برخورد ضرورت پیښ شو باید دغه کار وکړے شي.

البته په اسلامي ټولنه کې چې اسلامي حکومت موجود دے فیزیکي او بدني سلوک باید رسمي او دولتي اجازت ولري.

۵. جهاد : هغه پړاوونه چې تر اوسه ذکر شول د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دود او متعارف پړاوونه دي خو په روایتونو کې د دې کار لپاره نورې مرحلې هم ذکر شوي دي چې جهاد هم پکې شاملیږي. په کلي ډول د جهاد ټول قسمونه په امر بالمعروف او نهي عن المنکر کې راځي. حتیٰ ابتدایي جهاد هم چې د خلکو لپاره دچارو د روښانولو په غرض کیږي اومقصد یې د خلکو دهدایت د خنډونو لیرې کول دي په حقیقت کې د امر بالمعروف یو ډول دے.ځکه چې په ابتدایي جهاد کې ټولنه هغه څه ته چې حق دي تیاریږي او سمې لارې ته هدایتیږي همداراز د دفاع په عنوان جهاد هم یو ډول نهي عن المنکر دے. ځکه چې دفاعي جهاد د دې لپاره دے چې په ټولنه کې حق باقي پاتې شي او ټولنه کافره یا ګمراه نه شي.

د جهاد یو بل قسم له باغیانو او بلواګرو سره جهاد دے[۱] دا هم د نهي عن المنکر یو مصداق کیدلاي شي.ځکه چې له هغه فساد سره

---

۱. بغات هغه کسان دي چې په اسلامي هیواد کې دننه بلوا او وژلې (ترهه ګري) کوي او باید له هغوي سره جنګ وشي

چې د بلواګرو د ګډوډۍ په وجه ورسره ټولنه مخامخیدے شي جهاد کوي او دهغه مخه نیسي.

همداراز جهاد نور خاص مصداقونه هم لري چې ښايي ډير کم پیښ شي.مثلا کې په خاصو حالاتو کې دنړۍ په یوه سیمه کې د اسلام بنیاد ته خطر پیښ شي اسلامي دولت او مسلمانان باید دهغه مخه ونیسي.

دلته دا پوښتنه پیدا کیږي چې په کومو مواردو کې خلکو ته د بدني مقابلې او چلند اجازه شته؟ د دې پو ښتنې ځواب داسې ویلے شو چې که په یو وخت یا یو ځاي کې اسلامي دولت نه وي یا داسلامي دولت کمزورے او بیکاره وي او له منکراتو سره د مقابلې وس نه لري او خلک احساس وکړي چې په دغه ټاټوبي کې د اسلام اساس په خطر کې دے ضروري ده چې د نهي عن المنکر لپاره پاڅون وکړي چې د اسلام حقیقت او احکام خوندي وساتل شي. او په ټولنه کې اسلامي ارزښتونه ژوندي شي.

۲ . شهادت غواړے حرکت : کله ممکنه ده چې په یوه ټولنه کې مزبوت اسلامي حکومت چې د فساد ـ په عقیده کې فساد یا په عمل کې فساد ـ مخه ونیسي، نه وي، یا بلکل حکومت کافر وي او داسې کسان داسلام په نامه حکومت وکړي چې په حقیقت کې د نفاق خاوندان وي. یعنې په هغوي کې منافق او اهل نفاق عناصر موجود وي او د دې امکان نه وي چې امر بالمعروف او نهي عن المنکر وکړي. یا هغه کسان چې د فساد د مخنیوي او د چارو د سمولو لپاره امر بالمعروف او نهي عن المنکر کوي دومره وس ونه لري چې په زوررو واکمنانو کامیاب شي. او حق عملي کړي دلته

ممکنه ده چې دغه کسان د امر بالمعروف او نهي عن المنکر په فریضې کې داسې حرکت وکړي چې پکې په مظلومۍ سره شهیدان شي او دهغوي شهادت د اسلام د بقا سبب وګرځي.د دې چارې ښکاره بیلګه د امام حسین قیام و. هغه حضرت فرمایل: له دې پاڅونه زما مقصد د امر بالمعروف او نهي عن المنکر ژوندي کول دي. دا حرکت چې امام پکې شهید شو د امر بالمعروف او نهي عن المنکر کالم مصداق و.دا امر بالمعروف یوازې په ژبنۍ یاداورۍ د تندې په تریوولو یا عام بدني برخورد پورې محدود نه شو بلکه یو داسې حرکت و چې په خپل عظمت برم او خاصې ژورتیا سره یې تاریخ بدل کړ او تر کومه چې انساني ټولنه باقي وي د هغه اثار به پاتې وي البته داسې پیښې په تیره بیا په دومره عظمت سره ډیرې کمې کیږي.

د نورو په وړاندې د مسوولیت احساس

ایا انسانان باید په ټولنه کې احساس وکړي چې د نورو په وړاندې ذمه واري لري او د یو بل په عمل ورته څارنه پکار ده او که نه؟ دا هغه حقیقت دے چې کم او زیات په متمدنو ټولنو کې د درجو اختلاف ته په پام سره چې په مدنیت کې یې لري، تل موجود و. ښایي یوه ټولنه هم داسې پیدا نه شي چې یو څه تمدن ولري او په خلکو کې یې دغه د ذمه دارۍ احساس نه وي.

انسان باید د نورو د کړو او سلوک په وړاندې د مسوولیت احساس وکړي خو د دغه مسوولیت د احساس پړاوونه په بیلا بیلو ټولنو کې په هغوي واکمن ارزښتي نظام او سستم ته په پام سره

مختلف دي. په مختلفو ټولنو کې دښو او بدو کارونو مصداقونه د هغوي ارزښتونو او اقدارو ته په پام سره بیلا بیل دي. او د نور د کړو په وړاندې د خلکو د حساسیت اندازه د انسان او انساني ټولنې په هکله د هغوي په تفکر پورې اړه لري. دا مطلب مفصل بحث ته ضرورت لري خو دلته ورته مونږ لنډه شان اشاره کوو.

د فرد په چورلیز ولاړ ارزښتي نظام او د ټولنې په چورلیز ولاړ ارزښتي نظام:

په یو کلي ویش کې د انسانانو په هکله په ټولنو کې موجود تفکر په دو ډلو ویشلے شو. فرد ګرا او فرد ګروهې ټولنې، او جامعه ګرا یا ټولن ګروهې ټولنې په دوې کې هره یوه بیا هم ځانته مراتب لري په ژوند کې ځینې انسانان یوازې په خپل فکر کې وي.که هوساینه غواړي یوازې دځان لپاره یې غواړي او که پرمختګ غواړي هغه هم یوازې دځان لپاره. دغو کسانو ته فرق نه کوي چې دا راحتي او ترقي مادي وي او که معنوي. د دغه ډول کسان د فعالیت او کار چورلیز له ځانه د تاوان غړول او د ځان لپاره ګټه لاسته راوړل دي.

په بل لوري کې بیا داسې کسان هم شته چې ځانونه له نورو سره په اجتماعي ژوند کې شریک او تړلي ګڼي. او یوازې په خپل فکر کې نه وي دغه کسان کې څه خیر او برکت غواړي د ټولو لپاره یې غواړي او که په ترقۍ پسې وي د ټولو ترقي غواړي حتیٰ که معنوي پرمختګ او د اخرت نیکمرغي غواړي هغه هم د ټولو لپاره غواړي.

انسان ته د اسلام نظر

د خداے د نبیانو دینونه په تیره بیا د اسلام سپيځلے دين ټولن ګروهه نظر لري. اسلام هڅه کوي انسان داسې وروزي چې د ژوند په ټولو پړاوونو کې په درستو انسانانو په تیره بیا داسلامي ټولنې په غړیو نظر ولري. مثلا په لمانځه کې چې یو فردي عبادت دے[1] او د حمد سورې په قرائت کې لمونځ ګذار د عبودیت د اظهار په وخت خداي ته داسې نه وايي چې: (زه ستا عبادت کوم) بلکه وايي (اياک نعبد) يعنې مونږ ستا عبادت کوو. که يو انسان د شپې په زړه کې عبادت ته درېږي او لمونځ کوي بايد ووايي (مونږ ستا عبادت کوو) او که يو انسان په دشته کې چې هيڅوک نه وي لمانځه ته ودرېږي نو هم وايي چې (اياک نعبد) هيڅکله په لمانځه کې نه شو ويلے چې (اياک اعبد) يعنې زه ستا عبادت کوم. بلکه بايد ووايو (اياک نعبد و اياک نستعين) يعنې مونږ يوازې ستا عبادت کوو او يوازې له تا مرسته غواړو. نو مومنان بايد د يو بل په فکر کې وي. همداراز چې کله لمونځ ختم شي لمونځ ګزار وايي:السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين. السلام عليكم ورحمة الله و بركاته. البته د پيغمبر په ذات سلام او درود ويل او دا ويل چې (السلام عليک ايها النبي) دا د دې لپاره دي چې د پيغمبر شخصيت لوي مقام او امتياز لري. خو لمونځ يوازې په السلام عليک ايها النبي، نه ختميږي بلکه په السلام علينا و على عبادالله الصالحين السلام عليكم ورحمة الله وبركاته، پاي ته رسيږي. انسان په لمانځه کې تل نور مومنان د ځان په څنګ کې ويني او همداراز کله چې

---

[1] . البته د دينونو ټول پيروکار په يو ډول دخداي په درګاه کې د عبوديت ځرګندونه کوي او مونږ مسلمانان دخداي په وړاندې دخپل عبوديت اظهار د لمانځه په شکل کې کوو .

غواړي له لمانځه ووځي بيا هم بايد په ټولو مومنانو سلام وکړي. دا اسلامي تربيت دے. په ټولو اسلامي اوامرو او دستورو کې که هغه فردي عبادتونه وي او که ټولنيز. که اقتصادي مسايل وي او که اجتماعي او روزنيز حتیٰ په جهاد دفاع او په ټولو ځايونو کې مسلمانان بايد ځانونه له نورو سره شريک وګڼي. دا دے اسلامي تر بيت.

انسان ته د لويديځ (غرب) نظر

لويديځ تربيت په تيره بيا په وروستيو دوو پيړيو کې فرد ګرا او فرد ګروهے دے په لائيک (بې دينی) تفکر کې انسان يوازې د خپل مصلحت او ګټې په فکر کې وي له همدې امله په لويديځ کې ډيرې نزدې او انساني اړيکې او احساسات په ختميدو دي.کورنۍ رنګيږي او ډير داسې ميندې پلرونه بچي او ښځې او خاوندا ن شته چې له يو بله جدا ژوند کوي. ګاونډيان له يو بله نه خبريږي. په دغه نظر کې د انسان فکري چورليز شخصي ګټې او خوند اخستل دي.

د نورو په عملونو د ټولنې د څارنې ضرورت

له دې ورتير چې فردي تفکر او ګروهنه ډيرې نيمګړتياوي او بدۍ لري که فرد ګروهنه (ځان محوريت) هم انسان ته د نظر بنياد وي په ټولنه کې د نورو په کار څارنې او اجرايي مسووليته په چورلټ ډول ځان نه شو خلاصولے. ځکه چې دانسانانو ګټې او مصالح او خوندونه او غمونه کړاوونه په خارج او واقعي دنيا کې په يو بل پورې تړلي دي. او انسان که هر څومره د خپلو ګټو په فکر کې شي

پوهيږي چې دهغه شخصي فايده هم د نورو له مرستې پرته نه حاصليږي. که انسان وغواړي چې په ژوند کې خوند ولري. په يوازې سر دغه خوند نه شي اخستلے. بلکه بايد يو بل کس هم وي چې له هغه سره دغه خوند واخستل شي که انسان وغواړي چې په اجتماعي فعاليت، تجارت يا داسې نورو ډګرونو کې ترقي وکړي په يوازې سر نه شي کاميابيدے بلکه مجبوره دے چې له نورو سره ملګرتيا وکړي.که انسان غواړي چې مناسبه روغتيا ولري او چاپيريال يې سم او روغ وي په يوازې سر دغه چاره نه شي حاصلولے يوه چاپيريال هغه وخت سالم پاتې کيږي چې نور يې هم په سلامتيا کې لاس وکړي. د مثال په توګه په نننۍ نړۍ کې د سيګرټو تاوان ټولو ته څرګند شوے دے. له دې امله په ځينو عمومي ځايونو لکه بند کوټو او هالونو وغيره کې د سيګرټو ښکول بند دي نوکه يو انسان غواړي سيګريټ وڅکوي بايد بهر ته ووځي.او له څکولو وروسته کوټې يا هال ته ستون شي. ځکه چې که هر څوک په يوې کوټې او هال کې سيګريټ څکوي نور هم مجبوره دي چې لوږے يې راکاږي.او دا دهغوي لپاره زيانمن دے. نو قطعا هغه کسان هم چې د ځان پالنې او ځان ګروهنې روحيه او تفکر لري هم مجبور دي چې ددغه مسلې خيال وساتي. په دې هکله يو ښکلے مثال موجود دے وايي چې يو څو کسان په يوې کشتۍ کې سپاره وو يو کس په کشتۍ کې په هغه ځاي کې چې ناست و د کشتۍ سوري کول پيل کړل. نورو په هغه اعتراض وکړ چې ولې کشتۍ سوری کوې؟ هغه وويل چې زه خو خپل ځاي سورے کوم او ستاسو له ځاي سره غرض نه لرم. نورو خلکو د هغه لاس ونيوه او وې ويل: سمه ده چې ته خپل ځاي سورے

کوي خوکله چې په کشتۍ کې سورے وشي او اوبه راننوځي اوبه بيا ما او تا نه پيژني او ټول غرقوي.

په ټولنيز ژوند کې هم انسان يوازې د خپلو ګټو په فکر کې نه شي کيدلے. او داسې نه شي کيدے چې يوازې له خپل کار سره کار ولري. او د نورو په کار کې لاسوهنه ونه کړي. کله چې انسان وليدل چې يو کس ټولنې ته تاوان رسوي بايد د هغه لاس ونيوے شي او له دې کاره منعې کړے شي. دلته دغه کس ته ټولنه دا اجازه نه ورکوي چې ووايي دا خو زما خپل ځاي دے يا دا زما خپل کور دے يا مې خپل ښار دے. بلکه کله چې د يو کار تاوان ټولو ته رسيږي. دغه شان ټولنه هر څومره چې هم فرد ګروهه او شخص ګرا وي لږ تر لږه د خپلو شخصي ګټو د ساتلو لپاره د نورو په کار کې دخالت کوي او د هغه مخه نيسي چې ټولنې ته تاوان ونه رسوي. په نتيجه کې په هغو ټولنو کې هم چې په کا مله توګه پکې شخصي مفادات او فرد ګروهنه واکمنه ده تر يو حده عمومي څارنه شته

د نورو په کارونو د ټولنې د څارنې حدود

په لويديځو ټولنو کې چې فرد ګروهنه پکې واکمنه ده ټول پوهيږي چې که تر يو حده پورې د نورو په کار کې دخالت ونه کړي ټولو ته تاوان رسيږي.له دې امله ضروري ګڼي چې ټولني په ځينو کارونو څارنه ولري. خو که ديو کس عمل ـ که هغه هر څومره بد او سپک ولې نه وي ـ له هغوي سره اړه ونه لري او دهغوي مادي ګټو ته تاوان پيښ نه کړي، له هغه سره کار نه لري. دوي باور لري چې د دغه سپک عمل تاوان په خپله دغه کس ته رسيږي او د ټولنې نور وګړي

په دې مسله کې له هغه سره کار نه لري. د (زما يې پرې څه) او (ستا يې پرې څه) په شان خبرې په داسې ځايونو کې استعمالېږي. دا هماغه فرد ګروهنه ده خو هغوي بيا په داسې ځايونو کې چې تاوان يې نورو ته هم رسيږي حساسيت نښيي.که تاوان يوازې يو کس ته رسيږي د ټولنې نور کسان وايي. زما يې پرې څه. يا زما څه کار دے. حتیٰ که دغه شان يو کس ته څوک ووايي چې خپل بدن ته تاوان مه رسوه، په ځواب کې وايي: ستا يې پرې څه.

په معنوي چارو د څارنې په مسئله کې د لويديځ نظر

تر دې ځايه پورې په مادي چارو کې د فرد ګروهنې او ټولن ګروهنې خبره وه چې په انسانانو پورې اړه لري اوس بايد وګورو چې په معنوي چارو کې دغه څارنه څه ډول ده. که يو کار ټولنې ته معنوي ضرر رسوي ايا هلته د نورو په کار څارنه کولے شو تر اوسه خو مو په مادي چارو کې د فرد ګروهنې او ټولن ګروهنې خبرې کولې د فرد ګروهنې تقاضا دا ده چې که ديو کس کار مونږ ته ګټه يا تاوان نه رارسوي نو بايد پرې يې ږدو. داهغه نظر دے چې نن سبا کم يا زيات په لويديځې ټولنې واکمن دے چې په اصطلاح کې ورته انډيويژوليزم[1] وايي. لويديځوال د نورو په کار څارنه يوازې په مادي چارو کې صحيح ګڼي، او په هغو ځايونو کې چې د يو کس کارونه په معنوي چارو پورې مربوطيږي لکه کفر ايمان حق او باطل په دغه ځاي کې دخالت او لاسوهنه جايزه نه ګڼي. په بله ژبه په

---

۱. Individualism

لويديځ کې په هغو ځايونو کې چې د خلکو عمل په دين، اخلاقو او معنوياتو پورې اړه لري بلکل د لاسوهنې اجازه نه ورکوي.

په معنوي چارو د څارنې لپاره د اسلام نظر

اسلام په معنوي چارو او په ځينو مادي چارو کې چې په فرد پورې اړه لري د څارنې د نه ضروري والي له دواړو نظرونو سره مخالف دے. اسلام خلک په دا ډول روځي چې هميشه د نورو په فکر کې وي. حتیٰ په لمانځه کې چې يو کس له خپل معبود سره معنوي رابطه لري مسلمانان بايد د جمعې ضمير او صيغه استعمال کړي نه د واحد. په ټولنيزو چارو کې هم وګړي له يو بل سره اړيکي نه لري ټولنيزه څارنه يوازې په مادې چارو پورې نه محدوديږي بلکه مسلمانان بايد معنوي چارې ته هم فکر وکړي. که يو کس داسې کار کوي چې په ټولنه کې د معنوي فساد سبب کيږي بايد هغه له دغه کاره منعې کړے شي.حتي په معنوي چارو کې له بدو او منکراتو منعې کول زيات ضروري دي. ځکه چې هغه څه چې د انسان له روح او معنوي چارو سره اړه لري تر مادي چارو زيات مهم دي.ځکه چې ماديات فاني او ختميدونکي دي خو معنويات پاتې کيږي. لکه څرنګه چې صحيح نه ده چې د هغه کس په وړاندې چې ځان ګړنګ ته غورځوي چپ پاتې شو يا يو کس چې غواړي ځان له پله وغورځوي او غرق کړي يا په اور کې واچوي او وسوزوي غلي پاتې کيدل نه دي پکار ځکه چې د انسان ضمير اجازه نه ورکوي چې يو انسان ځان ووژني او دځان په خلاف هر کار چې يې زړه غواړي وکړي

اگر بيني که نابينا و چاه است اگر خاموش بنشيني گناه است

نو کله چې په دنیاوي چارو کې له يو کاره چې د انسان په تاوان دے او درد او تاوان يې وقتي دے د هغه منعې کول ضروري دي په معنوي چارو او ګناه کې چې د خداي تعالی د ابدي عذاب سبب ګرځي په دې کې خو په اولي طريقې سره ضروري ده چې بل انسان منعې کړے شي.خداي تعالی په قران کې فرمايي: كُلَّمَا نَضِجَتۡ جُلُودُهُم بَدَّلۡنَٰهُمۡ جُلُودًا غَيۡرَهَا لِيَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَ[1] (کله چې د هغوي پوستکے پوخ شي او وسوزي، د هغه په ځاي بله څرمنه راخيږوو چې عذاب وڅکي)

دخداي تعالی د ونيا مطابق دا بهير چې کافران په اور کې سوزي او د هغوي پوستکے سوزيږي اوبيا د هغه په ځاي بل پوستکے راخيږي دا بهير نه ختميدونکے دے. دا هغه کسان دي چې دخداي له امره يې سر غړولے او ګناهانې يې کړي دي. نو کله چې تاسو وينئ چې يو کس داسې ګناه او غلط کار کوي چې تاوان او سزا يې تر دې سل چنده زياته ده چې يو کس ځان په اور کې وسوزوي يا په اوبو کې غرق کړي، ايا د انسان ضمير اجازه نه ورکوي چې د دغه کس لاس ونيسي او له ګناه يې منعې کړي. نو په دې اساس په اسلام کې امر بالمعروف او نهي عن المنكر يوازې په مادي چارو او تاوانونو پورې نه اړونديږي بلکه اسلام وايي چې د ګناه مخه هم ونيسه ځکه چې ګناه کار دخداي په ابدي عذاب اخته کيږي.

---

۱. نساء (۴) ۵۶

امر بالمعروف او نهي عن المنکر ته د قران نظر

په هغو ټولو آيتونو کې چې په امر بالمعرو ف او نهي عن المنکر دلالت کوي د توبې سورې اوه شپيتم او يو اويايم آيت خاصه ځانګړتيا لري[۱] په دغو دوو آيتونو کې خداي تعالی فرمايي: مومن سړي او مومنې ښځې په يو بل ولايت لري، او د دغه ولايت په رڼا کې امر بالمعروف او نهي عن المنکر کوي. دا ولايت که په هره معنا واخلو که د محبت په معنا وي او که د واک او قانوني طاقت په معنا، يا په بله هر معنا ددې لپاره ده چې مومنان يو بل له بدو کارونو منعې کړي. ځکه چې که انسان غواړي په ټولنه کې يو کس له ګناه منعې کړي بايد په هغه يو ډول واک او قانوني طاقت ولري چې دغه کار وکړے شي.

په لويديځ کلتور کې دا ډول حق چاته نه ورکوي چې د نوو د ګناه کولو مخه ونيسي. يا د نورو کسانو په معنوي چارو کې لاسوهنه

---

۱. وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ يَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ سَيَرۡحَمُهُمُ ٱللَّهُۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ (مومن سړي او ښځې د يو بل دوستان دي خلک نيکو کارونو ته بلي او له بدو کارونو يې منعې کوي . او لمونځونه کوي او زکات ورکوي او د خداي او دهغه دپيغمبر اطاعت کوي . البته خداي تعالیٰ په هغوي خپل رحمت نازلوي او خداي د قدرت او حکمت خاوند دے .) (توبه، ۷۱)

ٱلۡمُنَٰفِقُونَ وَٱلۡمُنَٰفِقَٰتُ بَعۡضُهُم مِّنۢ بَعۡضٖۚ يَأۡمُرُونَ بِٱلۡمُنكَرِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَقۡبِضُونَ أَيۡدِيَهُمۡۚ نَسُواْ ٱللَّهَ فَنَسِيَهُمۡۚ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ. (منافقان سړي او ښځې د يو بل پلويان دي خلک بدو کارونو ته بلي او له نيکو کارونو يې منعې کوي . او لاسونه مروړي .خداي يې هير کړے دے او خداي هم هغوي هير کړي دي ځکه چې منافقان سپک او فاسق خلک دي (توبه ۶۷)

وکړي. که څوک دغه کار وکړي هغه ملامتوي. خو په اسلام کې داسې نه ده. د اسلام په دين کې ټول انسانان د يوې تنې دغړيو په شان دي. لکه څرنګه چې ځانونه له ګناه ساتي همداراز دنده لري. چې نور هم له ګناه وساتي. په اسلام کې په انساني او احساساتي نظر سربيره چې انسان اړباسي چې نور د ګناه په وجه په اور کې له سوزيدو منعې کړي. د خداي تعالی امر هم شته چې مومنان دې نه پريږدي چې نور خلک د ګناه په وجه وسوزي. دا کار لوي واجب کار دے. او په يو روايت کې امر بالمعروف او نهي عن المنکر لويه دنده ګڼل شوې ده. چې نور واجبات او فرايض د همدې له امله پاتې کيږي.[1] امر بالمعروف او نهي عن المنکر په ټولنه کې د نورو فرايضو د اجرا ضامن دے. او په نورو واجباتو عمل په امر بالمعروف او نهي عن المنکر پورې تړلے دے. که په ټولنه کې په امر بالمعروف عمل وشي په نور واجباتو هم عمل کيږي. او که امر بالمعروف پريښودل شي نور واجبات هم پريښودل کيږي. نو د دې لپاره چې امر بالمعروف کوونکے وکولے شي بل کس ته په خبرې سره ووايي او عملا د هغه مخه ونيسي بايد په هغه يو ډول ولايت ولري. يعنې قانون هغه ته يو ډول تسلط او واک ورکړي چې د بل کس مخه ونيوے شي دا يو ډول ولايت دے. ښايي په دې آيت کې چې والموء منون والمؤمنات اولياء بعض دخداي تعالی مطلب همدا خبره وي. چې خداي تعالی مومنانو ته دغه ډول ولايت ورکړے دے. چې نورو مومنانو ته امر بالمعروف او نهي عن المنکر وکړي. د ولايت لپاره بله معنا چې دلته يې ذکر کولےشو، دوستي، ده. يعنې له دې امله

---

۱. کليني الکافي، ۵ ټوک ۵۵ مخ

چې مومنان له يو بل سره مينه لري او په يو بل يې زړه سوزي. نو يو بل په ګناه او په داسې کار چې دهغه د ابدي سزا سبب کيږي له اخته کيدو منعې کوي. په مومنانو دغه واکمن محبت تقاضا کوي چې په هغوي کې امر بالمعروف او نهي عن المنکر موجود وي. په آيت کې دواړه معناوې اخستلے شو.

خداي تعالی دمومنانو په مقابل کې دمنافقانو خبره کوي. خو هلته د اولياء کلمه نه کاروي بلکه فرمايي: ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتُ بَعْضُهُم مِّنۢ بَعْضٍ او د يامرون بالمعروف په ځاي وايي: يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمَعْرُوفِ د دغو دوو آيتونو بيان ته په پام سره څو پوښتنې پيدا کيږي. چې اوس يې جاجوو.

ولې قران د مومنانو په مقابل کې د منافقان لفظ کارولے دے.

پوښتنه دا چې ولې خداي تعالی د والمومنون والمومنات بعضهم اولياء بعض يامرون بالمعروف و ينهون عن المنکر. په مقابل کې د (الکافرون والکافرات يامرون بالمنکر و ينهون عن المعروف) الفاظ نه دي کارولي او د مومنون په مقابل کې يې له منافقون استفاده کړې ده.

دې پوښتنې ته داسې ځواب ورکولے شو چې منافقان داسې کسان دي چې په اسلامي ټولنه کې ژوند کوي او په ظاهره وايي چې ايمان يې راوړ ےدے.او ظاهرا ټول اسلامي ارزښتونه مني. خو له زړه په هيڅ يو اسلامي ارزښت او احکامو عقيده نه لري. دوي په ظاهر کې د مسلمانانو ملګري دي خو په باطن کې دهغوي دشمنانان

دي او که مناسب فرصت لاسته راوړي مسلمانانو ته تاوان رسوي. د کافرانو په اپوټه چې په اسلامي ټولنه کې دننه نه دي.او که په مسلمانانو کې ژوند هم کوي هم په ښکاره کافران او د اسلامي ارزښتونو مخالف دي. نو مسلمانان یې پیژني او دځان او دهغوي په منځ کې کرښه راکاږي.

نو د منافقانو خطر تر کافرانو زیات دے. ځکه چې منافقانو په اسلامي ټولنه کې نفوذ کړے او په اسلامي ارزښتونو اعتراف لري. په ظاهره ایمان لري خو په هر مکر او حیلې سره هڅه کوي خلک له دینه جدا کړي. له دې امله خداي تعالی د مومنانو په وړاندې دمنافقانو د کلمې په راړولو سره خبردارے ورکوي چې مومنان دې دخپل دین خیال ساتي او پوه دې شي چې په اسلامي ټولنه کې دننه منافقان موجود دي چې د منکراتو امر کوي او له نواهیو نور انسانان منعې کوي

په یو بل د مومنانو د ولایت مصلحت

بله شبهه دا چې خداي تعالی د منافقانو په مسله کې د مومنانو په شان د (اولیاء) له کلمې استفاده نه ده کړې. چې د دوستۍ یا یو ډول د قانوني سلطې په معنا ده. دا خبره له دوو زاویو جاجولے شو. ځکه چې که دا کلمه د ولایت په معنا واخلو. چې پر یو بل د مومنانو د ولایت معنا ورکوي نو د دې لپاره چې مومنان وتوانیږي یو بل ته امر بالمعروف او نهي عن المنکر وکړي باید قانوني واک او اجازت ولري. او خداي تعالی د هغوي لپاره یو ډول واک او ولایت جوړ کړے دے چې د یو بل په کارونو کې لاسوهنه وکړے شي. خو

منافقان چې په امر بالمنکر او نهي عن المعروف سره غواړي خلک بې دینه کړي. ولایت ته ضرورت نه لري ځکه چې ولایت یو قانوني حق دے او قانون په هیڅ یوه ټولنه کې د امر بالمنکر اجازت نه ورکوي.

(ولایت) د دوستۍ او مینې په معنا هم راتللے شي. په دې معنا چې ځینې مومنان د ځینو دوستان دي او له یو بل سره مینه کوي له دې امله کله چې ووینې چې بل دوست یې په تاوان کې دے نو هغه دغه ضرر ته متوجې کوي. مومنان له دې امله چې له یو بل سره مینه لري یو او بل ته امر او نهي کوي او نه راضي کیږي چې دهغه ایماني ورور یا خور د دوزخ په اور کې وسوزي. خو منافقان د مومنانو په شان له یو بل سره مینه نه لري. په هغوي کې هر یو کس د خپلې ګټې په فکر کې دے. که څه هم په ظاهر کې هغوي ګډ ژوند کوي او وحدت او مشارکت لري خو زړونه یې له یو بله لیرې دي. لکه څرنګه چې خداي تعالی دهغوي په هکله فرمایي:

تَحۡسَبُهُمۡ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمۡ شَتَّىٰ[1] (ته داسې انګېرې چې هغوي یو موټے دي خو زړونه یې سخت له یو بله لیرې دي)

د هغوي له یو بله په لیرو زړونو کې مینه او محبت نیشته. که دهغو ي ذاتي ګټې پوره نه شي په یو بل ورخیږي. او حتیٰ یو بل وژني. ځکه چې هر یو یې د خپلو ګټو په فکر کې دے. او که دوي سره راغونډیږي او په ځینو چارو کې په ګډه کار کوي د دې لپاره دي چې د خپلو مادي ګټو د لاسته راوړلو لپاره پراخه لومه وغوړوي. که

---

۱. حشر (۵۹) ۱۴

په دغه غونډېدو او يو کيدو کې مشکل پيدا کړي او د هغوي شخصي ګټي په خطر کې ولويږي نو هر څه ختميږي او دهغوي په منځ کې هيڅ مينه نه پاتې کيږي. حال داچې مومنان له يو بل سره مينه لري او له همدې امله يې يو بل ته زړه سوزي. او يو بل ښو کارونو ته بلي او له بدو يې منعې کوي. ځکه چې غواړي ايماني ورور او خور يې په اور کې ونه سوزي. له دې امله خداي تعالی د امر بالمعروف او نهي عن المنکر لپاره هغوي ته داغه ډول ايماني ولايت ورکړے دے.خداي تعالی د مومنانو په هکله فرمايي چې هغوي د يو بل وليان دي خو دمنافقانو په هکله دغه خبره نه کوي.

په اسلامي ټولنه کې دامر بالمعروف او نهي عن المنکر امکان

يوه بله پيچلې پوښتنه چې دلته پيدا کيږي دا ده چې څرنګه په يوه ټولنه کې داسې کسان پيدا کيږي چې د بدو کارونو او منکراتو امر کوي. ځکه چې په هره ټولنه کې منکر د بد او سپک کار په معنا دے. نو څرنګه په يوه ټولنه کې داسې کسان پيدا کيږي چې دسپکو او بدو کارونو امر وکړي؟ په اسلامي ټولنه کې چې ټول په ازښتونو اعتراف لري او په ايمان تظاهر کوي څرنګه ځينې کسان راځي او دمنکراتو امر کوي؟ څرنګه په اسلامي ټولنه کې ځينې کسان جرائت پيدا کوي چې خلک بد کار ته وبلي؟ قطعا دغسې کسان ځينې اهداف تعقيبوي او ډاډه دي چې ځينې کسان د هغوي پيروي کوي. ځکه چې که داسې وه چې خلک فسق او فجور او بدو کارونو ته وبلي خو څوک دهغوي خبره وانه اوري. نو دوي به د بدو کارونو د

امر انګيزه او محرک نه پيدا کاوه. نو له دې معلومیږي چې په ټولنه کې دهغوي بدو کارونو ته بلنه اثر لري او داسې کسان شته چې دهغوي خبره اوري. نو ځکه دومره هڅه کوي چې په ټولنه کې بد کارونه دود شي.

په دې اساس باید وګورو چې له معروف اومنکر نه مطلب څه دے. ممکنه نه ده چې له منکره مطلب ـ په منطقي او فلسفي اصطلاح کې ـ د حمل اولي په معنا منکر وي. او په ټولنه کې یو کس خلکو ته امر وکړي چې سپک او غلط کارونه وکړي او له ښو عملونو ډډه وکړي. داسې په غلطو امر کول په خلکو کې اغیز او اثر نه لري. ځکه چې ټول خلک په یو ډول په ارزښتونو باور لري.او چاته اجازه نه ورکوي چې په ښکاره څوک بد کار ته وبلي یعنې په ښکاره ووايي چې دغه غلط کار وکړه. مسلما هیڅ یو عاقل کس دغه خبره نه کوي هو هیڅ کس چې عقل لري دغه خبره نه اوري. له دې امله د منافقانو له خوا بدو کارو ته له بللو د قران هدف په اولي او ذاتي معنا نهې عن المنکر نه دے. بلکه مقصد يې دا دے چې منافقان د منکر او معروفو د مصداقونو په هکله امر او نهي کوي. هغوي خلک دا سې کارونو ته بلي چې منکر دي خو دوي د دغو بدو کاونو مصداقونو خلکو ته د معروفو په شکل کې وړاندې کوي او وايي چې دا ښهٔ کارونه دي.

منافقان له ځینو مفاهیمو مغالطه اچوونکو رودو او شیطاني تبلیغاتي طریقو په استفادې سره خلکو ته د منکر او غلطو کارونو امر کوي اوهغوي ناخوښو کارونو ته بلي هغوي اول زمینه برابروي چې یو لړ بد کارونه د خلکو په نظر کې ښه معرفي کړي او خلک

داسې فکر وکړي چې دا ښه کارونه دي. بیا خلکو ته وایي چې دغه ښه کارونه ـ چې په حقیقت کې د بدو کارونو مصداقونه دي ـ وکړي. له بل پلوه د ځینو ښو کارونو لپاره داسې تبلیغ کوي چې هغه بد او ناوړه ښکاره شي. او بیا خلک د هغوله کولو منعې کړي. نن سبا زمونږ په ټولنه کې داسې ډیر مثالونه تر سترګو کیږي او دنفاق او منافقت ریښو ته په پام سره چې اوس هم زمونږ په هیواد کې موجود دي په داسې کارونو حیرانیدل نه دي پکار. د بیلګې په توګه مخکې زمونږ په ټولنه کې زمونږ د ښځو لپاره د (حیا) په نامه ارزښت موجود و. قطعا حیا د ښځو لپاره یو ښهٔ صفت او ارزښت دے. البته حیا د ټولو لپاره ښه ده که سړي وي او که ښځې خو دا د ښځو لپاره یو لوي صفت دے. قران هم د حیا او استحیا د کلمو ستاینه کړي ده او حتیٰ د حضرت شعیب د لوڼو په کیسه کې چې یوه یې د پلار له لوري راغلي وه. چې حضرت خپل کو رته وبلي خداي تعالی د هغه جینۍ حیا په ستایونکې ژبه بیانوي. او فرمایي:

فَجَآءَتۡهُ إِحۡدَىٰهُمَا تَمۡشِي عَلَى ٱسۡتِحۡيَآءٖ قَالَتۡ إِنَّ أَبِي يَدۡعُوكَ[1] (په هغوي کې یوه جینۍ په ډیرې حیا او وقار سره راغله او ویې ویل زما پلار ته غوښتے یې)

حیا زمونږ په کلتور کې ډیر ارزښت لري خو د منافقانو په کلتور او لغت کې له شرمیدو او خجالت سره برابره ده. دوي وایي شرم او حیا هماغه خجالت او خځلیدل دي. دوي وایي دا چې ښځه حیا لري یعنې خجالتي او شرمناکه ده.او خځلیدونکے انسان په دنیا کې څه

---

۱. قصص، (۲۸)، ۲۵

کار نه شي کولے. خجالتي کس يو بې همته کس دے او د اروا پېژندې علم وايي چې خجالت بد دے. اوپه دې اساس له يو هلکه د جينې شرميدل بد کار دے او دهغې لپاره نيمګړتيا حسابيږي. ځکه چې هغه خپله غوښتنه نه شي بيانولے او له هلکه خپل حق نه شي اخستلے. نو بايد جينۍ له هلکه شرم ونه کړي دا چې خلک وايي جينې بايد د نامحرم سړي په وړاندې شرم ولري دا غلطه ده. جينۍ بايد بې پروا وي او وکولے شي د نورو په مخکې خپله خبره وکړي او له ځانه دفاع وکړي.دوي حتیٰ د خپل دغه تفکر لپاره د درسول الله مبارک د لمسۍ بي بي زينب (ع) مثال راوړي.

که څۀ هم له ځانه د جينۍ دفاع يو شرعي او ښه کار دے خو له نامحرم سړي د ښځې حيا او شرم کول هم يو ارزښت دے. منافقان دا دوه مسلې يو شان ګڼي او په حيا او خځلتيا کې فرق نه کوي. نو د دې لپاره چې يو انسان خجالتي لوي نه شي بايد شرم او حيا پريږدي او د دې لپاره چې دا مسله حل شي بايد جينکۍ او هلکان له يو بل سره ګډه ناسته پاسته ولري. اودا اختلاط او ګډون دې حد هم ونه لري. په دې طريقې سره منافقان اول د هلکانو او جينکو اختلاط او معاشرت يوه کلتوري چاره ګڼي او بيا د دې کار لپاره تبليغ کوي. او حيا له منځه وړي. دا د امر بالمنکر ښکاره بيلګه ده همدا راز د چهارشنبه سورې د جشن ژوندي ساتل چې له اسلامه مخکې د کلتور بيلګه ده. دوي يې د ملي فرهنګ په توګه القا کوي.

نو که په ټولنه کې کلتوري زمينه پيدا نه شي. امر بالمعروف معنا نه پيدا کوي. او له بل پلوه په ټولنه کې د ضد ارزښتي مفاهيمو په دودودلو سره نور نو د امر بالمعروف لپاره کوم ځاي نه پا تې

کيږي. يعنې تر دې حده په مقالو، ورځپاڼو ويناوو او رسندويو کې د نورو په اعتقادي اخلاقي او ارزښتي چارو کې لاسوهنه فضول کار او دخالت معرفي کوي چې بلکل يو کس ته نه وايي چې ولې لمونځ نه کوې. هغه په ځواب کې وايي: دا هسې د نورو په کا رونو کې ګوتوهل دي. او د نورو په کارونو کې ګوتې وهل ډېر بد کار دے. په دې توګه له معروفه د منعې کولو معنا تحقق پيدا کوي.

لسم څپرکی

د عاشورا له غورځنګه ځيني سبقونه

د انسانیت ډیرو لوړو درجو ته دانسان رسیدل او ډیرو ټیټو درجو ته د بنیادم لویدل د کربلا د پیښې یو اړخ د ے. د عاشورا په حماسه کې یو شمیر ډیر لوړ شخصیتونه ښکاري چې په تاریخ کې یې سارے کم لیدل کیږي. د دغه ډلې هر یو کس د شرافت، انسانیت، کمال میړانې سرښندنې او نورو غوره خصلتونو له نظره په ډیرو لوړو درجو کې ولاړ دي.

د دغه بې سارې ډلې چورلیز د امام حسین بې مثاله شخصیت د ے. او د هغه ورونه بچیان، ملګري او خاص دوستان د هغه حضرت د پاک وجود ګیر چاپیره راغونډ شوي دي.

هر یو انسان کې مسلمان وي او که غیر مسلمان د دغه ډلې د کیسې او سر ښندنې په اوریدو سره بې واره له هغوي سره مینه کوي. او په هغوي مینیږي. له دې امله په نورو دینونو کې هم ډیر کسان شته چې د حضرت سیدا لشهداء لیوال دي. منجمله دا چې ځینې زرتشتیان په محرم کې ماتم کوي. او د امام حسین د نامې په اوریدلو سره د هغوي په مخ کې دغم نښې ښکاره کیږي حتیٰ په هندوستان کې هندوان هم د امام حسین له نامې او شخصیت سره عشق لري او د عاشورا د نهمې اولسمې په ورځ ماتم او ویر کوي. د هندوستان په ډیرو ښارونوکې بت پاله هندوان د عاشورا او تاسوعا په ورځو کې اورونه بلوي او د امام حسین په یاد کې ابلې پښې په اور کې ګرځي.

دانسان ضمير وايي چې د داسي لوړ رتبه انسانانو په وړاندې د تعظيم سر ټيټ کړي او د هغوي په ياد کې خضوع وکړي. او له همدې امله حتیٰ کافران هم له دغه لوي شخصيت سره مينه کوي.

د دغه کسانو په مقابل کې داسې کسان دي چې د بشريت په تاريخ کې دومره سخت زړي پليت، ناځوانه او ځناور صفته کسان ډير کم پيدا کولے شو. خو څرنګه ممکنه ده ځينې کسان د کمال او فضيلت دومره لوړو درجو ته ورسيږي او ځينې بيا تر دې حده پليت او سپک شي؟ البته دا پوښتنه يوازې د کربلا دپيښې په هکله نه کيږي او دا دوه ډلې هميشه په تاريخ کې اوحتي نن هم موجودې دي. له دې امله ځينو کسان د دغه پوښتنې د ځواب لپاره هڅه کړې ده په علمي روده ددې خبرې وضاحت وکړي. چې دانسان د لوړاوي او پريوتلو علت څه دے. او څرنګه ځينې انسانان د کمال او فضيلت په لور ګام پورته کوي او په هغوي کې لوړ انساني صفتونه پيدا کيږي.او په مقابل کې ځينې يې ډيرو ټيټو درجو او کړنګونو ته لويږي؟

د کربلا مسئله شخصي مسله نه ده چې په يو څو کسانو پورې اړوند وي بلکه لويه ټولنيزه ښکارنده ده چې د هغه وخت په ټولنه يې اغيزه وشيندله. او اوس د کابو څوارلس سوو کلونو په تيريدو سره يې هم په اسلامي ټولنه خپل اثر له لاسه نه دے ورکړے. له دې امله ځينو کسانو کوشش کړے دے چې د کربلا پيښه ـ د يو تاريخي بهير او ډله ايز حرکت په توګه ـ د ټولن پيژندنې له نظره وشني او وې جاجوي.

له بل پلوه، په معنوي کمالاتو او انساني فضيلتونو کې د انسان د ترقۍ او لوړاوے او په رذايلو کې د پريوتلو او ځوړتيا د علتونو او څرنګوالي په هکله بحث د اروا پوهنې (نفسياتو) په علم کې راځي. او په هغه کې د کسانو نفسيات ځانګړتياوې او په دغو خصوصيتونو سره د شخصيت د جوړيدو عوامل څيړل کيږي.

د انسان په لوړاوي او ځوړتيا کې د وراثت او چاپيريال رول

په کلي توګه ويلے شو اروا پوهانو د انسان د شخصيت په جوړولو کې اغيز من عوامل په دوو ډلو ويشلي دي: لومړۍ ډله وراثتي عوامل دي. هغه خصوصيات چې بچيان يې له ميندو او پلرونو په وراثت کې وړي. که والدين بد او رذيله صفتونه ولري. دا صفتونه په يو ډول بچيانو ته هم غځيږي، لکه څرنګه چې د بني اميه وو د کورنۍ ټول کسان فاسد وو او په مقابل کې د پيغمبر اکرم (ص) او د ګرانو امامانو (ع) پلرونه اونيکونه ښه پاک او با فضيلته کسان وو په دې توګه قطعا د دغو دوو ډلو دهر يو کس د شخصيت په جوړيدو کې وراثت هم يو عامل و. ځينې نور عوامل چې په کلي ډول د انسان د شخصيت په جوړيدو کې اغيزمن دي. د انسان چاپيريال او هغه ماحول دے چې هغه پکې اوسيږي. په بله ژبه د انسان ځينې شخصيتي ځانګړتياوې د هغه د تربيت او تعليم په اساس برابريږي او دا ځانګړتياوې په وراثتي لاملونو پورې چندانې اړه نه لري. د چاپيريال په حالاتو کې د کورنۍ ښوونځي، عمر، ټولنيز او طبقاتي شرايط شامليږي. چې د انسان د شخصيت په جوړيدو کې

اغیزمن دي. د اروا پوهانو جاجونې ښیي چې د هر یو انسان شخصیت د هغه ماحول او وراثت ته په پام سره جوړیږي. نو د دې پوښتنې ځواب چې ولې د امام حسین د ملګرو په شان کسانو دومره لوړ فضیلتونه او عظمت درلود دا دے چې هغوي له یو پلوه په شریفو او پاکو کورنیو کې زیږیدولي وو او له بلې خوا یې د تربیت ماحول پاک و. دا دوه عامله سبب شول چې هغوي پاک او خوښ صفتونه ولري. د دوې د مقابلې ډلې په اړوند چې په ناپاکو کورنیو کې زیږیدلي او په فاسد او پلیت چاپیریال کې لوي شوي وو. دا هغه کلي ځواب دے چې اروپوهان یې د انسان د شخصیت په جوړښت کې د اغیزمنو عواملو په هکله ورکوي.

په دې نظریې یو کلي اعتراض کیږي او هغه دا چې کیدے شي په یو شان ماحول او کور کې دوه شخصیتونه پیدا شي چې دوه ډوله وي حتیٰ د پیغمبرانو او امامانو په اولادونو او بچیانو کې هم داسې بد کسان موجود وو. د حضرت نوح (ع) زوے د دې ادعا لوي مثال دے. همدا راز جعفر کذاب چې د معصوم امام ورور او تره و. یو بد کس و. نو په دې اساس ویلے شو چې د وراثت او ماحول عامل کلي عامل نه دے. بلکه ممکنه ده چې ځینې نور عوامل هم د انسان د شخصیت په جوړیدو کې اغیز من وي. له بل پلوه کله کله داسې کسان هم پیدا کیږي چې شخصیت یې د خاص وراثتي او چاپیریال په فضا کې جوړ او پوخ شوے دے خو یو دم د غه شخصیت په خاص ماحول کي بدل شي. یو کس چې په کلونو یې په خاصو ځانګړتیاوو کې ژوند کړے دے په یوې پیښې سره بلکل بدل شي او یو بل شخصیت ترې جوړ شي. لکه حر ابن یزید ریاحي چې اول

يې د امام حسين د کاروان لاره بنده کړه. خو اخر يې توبه وکړه او هغه حضرت ته راغے او له حقيقي پتياليو کسانو وګرځيده حر داسې مقام ته ورسيد چې امامان او دخداي وليان يې زيارت ته ورځي. او دهغه دمقام درنښت کوي. که دانسان شخصيت يوازې د وراثتي او دچاپيريال د عواملو معلول وي نو څرنګه بيا د يو کس شخصيت ناڅاپه بدليږي؟ د کربلا په پيښه کې داسي نمونې هم تر سترګو کيږي.

زهير بن قين هغه کس دے چې د بني اميه وو په پلوي توب مشهور و. او له (عثمانيانو) ګڼل کيده. هغه له مکې د کربلا په لور د امام حسين په سفر کې په لاره کې دهغوي قافلې ته نزدې شو. او د امام او دهغه په منځ کې ځينې خبرې وشوې. چې هغه يې بدل کړ.او زهير بن قين د کربلا د لويې پيښې يو اتل او سپه سلار ګڼل کيږي[1] په دې ډول يو انسان چې يو عمر يې په يو شان لاره کې تير کړے دے په يو څو شيبو کې يې له امام حسين سره په خبرو کې خپله لاره بدله کړه. شايد دا تصور وشي چې د حر او يا د زهير ابن قين د شخصيت بدلون د امام حسين د کلام نتيجه وي. خو ځينې نور موردونه او بيلګې هم شته چې داسې نه دي ځکه چې امام حسين له عبيدالله بن حر جعفي سره هم ملاقات وکړ او هغه يې خپلې ملګرتيا ته وباله. خو هغه د امام حسين د بلنې په ځواب کې وويل زه خپل اس او توره تا ته درکوم خو پخپله نه غواړم په دې پيښه کې شريک شم.[2] نو که د امام حسين خبرې داسې تکويني اثر لرلے چې خلک يې

۱. ر.ک شيخ مفيد، الارشاد، ۲ ټوک ۷۲، ۷۳ مخونه

۲. ر.ک. دينوري، الاخبار الطوال، ۲۵۰ مخ

یو دم بدلول نو باید عبیدالله یې هم بدل کړے وے. نو ویلے شو چې که څه هم وراثت او چاپیریال دانسان د شخصیت په جوړښت کې لوی رول لري خو داسې نه ده چې دغه عوامل په یوازې سر د انسان شخصیت جوړ او قایم کړي او یا مونږ د دغو عواملو په اساس د یو کس شخصیت او عمل اټکل کړو.

نو په دې اساس په اروا پوهانو دا عتراض سم دے چې د انسان د شخصیت د جوړولو عوامل یوازې په وراثت او چاپیریال کې منحصر نه دے او دهغوي برخلیک یوازې د دغو دوو لاملونو په اساس نه ټاکل کیږي. که د وراثت او ماحول اثر مطلق وګڼو.باید یو ډول د جبر قایل شو ځکه چې په دې بڼه کې هر انسان د زوکړې په وخت بې له اختیاره ځینې خصوصیات په وراثت کې له ځان سره راوړي او ځینې نور بیا له ماحوله او چاپیریاله زده کوي. یو ماشوم چې پیدا کیږي هغه پخپله دغه ماحول نه جوړوي بلکه ماحول له مخکې جوړ شوے وي او ماشوم په دغه چاپیریال کې پیدا کیږي او له هغه اثر اخلي او دانسان جوړښت هم د هغه په لاس کې نه دے.نو په دې اساس نه د انسان وراثتي عامل دهغه په لاس کې دے او نه د چاپیریال او ماحول عامل. په تیره بیا د کورنۍ عامل. بیا ماشوم مدرسې ته ځي د دغه ماحول هم چندانې دهغه په لاس کې نه دے. همداراز د ټولنې ماحول هم دهغه له لاسه بهر دے.

نو په دې اساس یو ډول غیر اختیاري عوامل د انسان شخصیت جوړوي چې وراثتي دي یا هم د ماحول او په دې ډول په حقیقت کې انسان مجبوره دے. نو که داسې وي د بدو او بې لارو کسانو غندل او ملامتول سم کار نه دے. او د دغه نظریې په اساس د هر چا د بې

لارې کېدو د لاملونو په هکله وېلےشو چې د هغه مور او پلار به لارې وو یا هغه چې په کوم ماحول کې لوي شوے هغه سم نه و. له بل پلوه د یو ښهٔ انسان د ښه والي په هکله باید ووایو چې د هغه مور او پلار ښه وو او په ښه ماحول کې لوي شوے دے نو دغه درجې ته رسېدلے دے. نو په دې اساس د نیکانو او ښو کسانو ستاینه او د بدانو غندنه نامعقوله ده. داسې تفکر چې په یو ډول جبري نظریه ده، همدا اوس په ډیر لویدیځو هیوادونو کې دود ده. او په دغه هیوادونو واکمن نظر همدا دے. په لویدیځ کې د تساهل او بې پروایۍ د کلتور د دودیدو یو عامل همدا ګروهنه ده. په دغو هیوادونو کې ګمان کوي چې د هر انسان ښهٔ والے د غیر اختیاري عواملو لکه وراثت او ماحول پامته داره دے. په مقابل کې شریر او بد کسان هغه ټولنې چې هغوي پکې ژوند کوي فاسد کړي دي او وراثتي عوامل چې د هغه په اختیار کې نه دي د هغه په شخصیت کې اغیزه کړې ده. نو دا ډول کس نه شو ملامتولے له دې امله باید د یو بل درناوے وکړو. او په زغم سره له یو بل سره چلند وکړو. همدا راز صبر او زغم پکار دے او تاو تریخوالے نه دے پکار. هیڅوک باید د هغه د بد عمل په وجه ونه غندو ځکه چې دهغه د ژوند شرایط همداسې وو او هغه همداسې لوي شوے دے.

دا ډول تفکر طبعا د نورو په وړاندې یو ډول بې پروایي او سهل انګاري په انسان کې پیدا کوي. او له همدې امله په لویدیځ کې په پراخه توګه دا تفکر ښکاري. نو باید ځیر ووسو چې د تساهل او تسامح کلتور چې د دغه جبري تفکر نتیجه ده په مونږ کې پیدا نه شي.او اسلامي هیوادونو ته ونه غځیږي. په مقابل کې د قران تعلیم

او له خلکو سره د پیغمبرانو سلوک د دې په اړوند و. خو هغوي د یو کس ښه والے یا بد والے یوازې د میراث او یا ماحول له امله نه بلل.

د قران آیتونو ته په پام سره د دغه نظریې جاج

قران مجید کله چې کافران فاسقان ظالمان ملحدان او قاتلان مخاطبوي هیڅکله هغوي نه بري کوي قران د انسانانو بد والے د هغو د مور او پلار یا ماحول د بد والي له امله نه ګڼي او له دغه ډول کسانو سره سخت چلند کوي. دغه الهي کتاب د هغو کسانو په هکله چې په غلطه لاره ځي، له تندو تعبیراتو او سختو ګواښونو کار اخلي.او په مقابل کې د ښو کسانو لپاره ښه تعبیرات هڅونې او ستاینې استعمالوي. په بله معنا د پیغمبرانو د بلنو چورلیز زیرے ورکول او یا ویرول یعنې انذار او تبشیر دے. او د ټولو پیغمبرانو په صفتونو کې مبشر او منذر راغلي دي.[1] پیغمبرانو زیرے دے چې خداي تعالی د ښو انسانانو لپاره ښې مهربانۍ فضل او رحمت لري. او په هغوي خپل برکتونه نازلوي. او دنیا او اخرت یې ابادوي. د زیري او بشارت معنا دا نه ده چې هغه کسان چې په دنیا کې بې پلار نیکونه ښه وو او په ښه ماحول کې یې ژوند کړے دے په اخرت کې به هم داسې وي.

همداراز په قران کې د انذار او خبرداري ډیر موارد په نظر راځي. (ګورئ چې ظلم ونه کړئ) (ګورئ چې کفر ونه کړئ) (پام کوئ چې له خداي سره شریک ونه ټاکئ.) (کوم کسان چې شرک کوي خداي به

---

۱. رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِ (نساء) ۴ ، ۱۲۵

هیڅکله هغوي ونه بخښي[1] (له خداي سره شرک لوي ظلم دے).[2] که شرک د وراثتي او د ماحول د عواملو په وجه وي نو بیا خو دهغو کسانو چې شرک کوي دومره زیات ویرول او خبردارے ورکول سم کار نه دے. ځکه چې هغوي خو ځکه شرک کړے دے چې په خپل لاس کې یې نه و.

قران همداراز پیمان ماتوونکي او کافران په سخته ګواښي (د کفر له سرغنو سره وجنګیږئ)[3] (په هر ځاي چې مو موندل وې وژنئ)....[4] دا ډول آیتونه دهغو کسانو په هکله دي چې له ځینو کسانو سره یې وعدې کړې او تړونونه یې تړلي وو چې باید د هغو خیال یې ساتلے وے خو تړون یې مات کړ او په انساني حقوقو یې تیرے وکړ.

که دانسان ښځوالے یا بد والے د وراثت او ماحول په عواملو پورې تړلي وي او انسانان پخپله اختیار ونه لري. د نیکو کسانو هڅولو او ستایل او د بدو کسانو او کافرانو او ظالمانو غندل او ګواښل به بې معنا وي. که څه هم ممکنه ده وویل شي چې په دنیا کې له کافرانو سره مقابله د ټولنې مصالحو او ګټو لپاره ضروري ده. خو بیا هم دا اعتراض د اخرت د سزا په مسله کې باقي پاتې کیږي ځکه چې په اخرت کې باید ظالم د دوزخ په عذاب اخته شي حال دا چې دوي

---

۱. إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ. نساء، (۴) ۱۱۲

۲. إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (لقمان) ۳۱ ، ۱۳

۳. فَقَاتِلوا أئِمةَ الكُفْر (توبه) (۹) ، ۱۱

۴. وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ (بقره) ۲ . ۱۹۱

اختيار نه درلود او د ماحول يا وراثت په وجه مجبوره وو! لکه څرنګه چې خداي تعالی په قران کې فرمايي:

لَهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٞ[1] د هغوي لپاره په دنيا کې ذلت او په اخرت کې لوي عذاب دے. وَلَعَذَابُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبۡقَىٰٓ[2] او د اخرت عذاب سخت او پاتيدونکے دے. وَلَعَذَابُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَكۡبَرُۚ[3] او د اخرت عذاب لوي دے.

په دې اساس د قران مجيد له نظره انسان يوازې د وراثتي او د ماحول د عواملو او په کلي ډول د غير اختياري عواملو تر اغيز لاندې نه دے. بلکه يو دريم عامل هم شته چې تر يو حده دانسان په اختيار کې دے. خداي تعالی انسان ته داسې طاقت ورکړےدے چې د هغه په مرسته د ټولو ژنتيکي او چاپيريالي عواملو سره مقابله کولے شي.او حتیٰ په داسې بڼه کې چې په فاسد ماحول کې ژوند وکړي هم کولے شي د دغه فساد او بديو په مقابل کې ټينګ پاتې شي.او پر خپلې ژغورنې سربيره نورو ته هم نجات ورکړي. لکه څرنګه چې خداي تعالی فرمايي:

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱمۡرَأَتَ فِرۡعَوۡنَ[4] (خداي تعالی دهغو کسانو لپاره چې ايمان يې راوړے دے د فرعون د ښځې مثال راوړي.)

---

۱. بقره (۲) ۱۱۴
۲. طه، (۲۰) ۱۲۷
۳. زمر، (۳۹) ۲۶
۴. تحريم، (۶۶) ۱۱.

د فرعون میرمنې له هغه سره يو ځاي ژوند کاوه له هغه فرعون سره چې ويل به يې: أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ[1] (زه ستاسو لوي پروردګار يم) هر څه زما په اختيار کې او زما دي.

أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ وَهَـٰذِهِ ٱلْأَنْهَـٰرُ تَجْرِى مِن تَحْتِىٓ[2] (ايا د مصر ټاټوبے زما نه دے. او دا ويالې چې زما (تر ماڼۍ) لاندې روانې دي؟) نو زه ستاسو خداي يم.

فرعون په داسې ماڼۍ کې ژوند کاوه چې په هغه زمانه کې بې سارې وه. سره له دې دهغه ميرمنه بي بي اسيه د هغه په څنګ کې داسې مقام ته ورسيده چې خداي تعالى هغه په قران کې د مومنو سړو او ښځو لپاره بيلګه ګرځولې ده. نو داسې معلومېږي چې حتىٰ په کفري او ککړ چاپيريال کې هم چې د فرعون په شان انسان واکمن وي انسان ځان سمولے شي، او خپله لاره بدلولےشي. البته کيدے شي وويل چې د بي بي اسيې په ايمان راوړلو کې کو م پياوړے ژنتيکي عامل موثر دے. چې دهغه په وجه په خپل چاپيريال بريالے شوه. خو له هغو تاريخي شواهدو ورتير چې دا خبره نه تاييدوي دي و شخصيت ناڅاپي بدلون په دې توجيه سره نه شو حل کولے. نو د انسان د شخصيت په جوړولو کې يو بل عامل هم شته چې بايد وپيژندل شي.

د ټولنې لوي مصلحان او روزونکې چې اراده لري د انسانانو خدمت وکړي بايد هغه عامل چې د وراثت او چاپيريال عامل

---

[1] . نازعات، (۷۹) ۲۴.

[2] . زخرف، (۴۳) ۵۱.

شنډولے شي وپيژني. او هغه پياوړے کړي. په دې اساس په داسې شرايطو کې چې ارثي او د ماحول د انسان د شخصيت په جوړښت کې خپل خاص اثرات لري کوم کسان چې غواړي ټولنه اصلاح کړي اوبدله يې کړي بايد له دغه دريم عامل کار واخلي. ځکه چې د اختياري بدلونونو لپاه له جبره عواملو کار نه شو اخستلے.

له علمي او فلسفي دليلونو ورتير چې د اختياري عواملو په هکله بحث کوي تجربې ثابته کړې ده چې پر وراثت او ماحول سربيره د انسان د شخصيت په جوړښت کې يو بل عامل هم اغيزمن دے د قران آيتونه او حديثونه هم دا خبره تاييدوي. حتیٰ هغه کسان چې انسان مجبور ګڼي په عمل کې جبر نه مني او کله چې يو خطاکار کس سره مخامخيږي هغه ملامتوي.

ميلمه د کوربه په وژنتون کې

د معاويه له مړينې وروسته د ټولو اسلامي سيمو حتیٰ د مدينې خلکو له يزيد سره بيعت وکړ. مدينه چې د اسلامي نړۍ مرکز او د پيغمبر (ع) د لويو اصحابو او حسنينو (ع) د ژوند ځاي و او دهغه ځاي خلکو د خداي له کتاب او رسول سره پرل پسې اړيکي درلودل. دوي په ځلونو امام حسين د پيغمبر په اوږو ليدلے و او د هغه حضرت په باره کې يې د رسول الله مبارک له خولې ډيرې خبرې اوريدلې وې. خو دغو ټولو خلکو او مشرانو ـ بې له يو څو کسانو ـ ديزيد بيعت وکړ. په داسې حالاتو کې د کوفې خلکو امام حسين ته ليکونه وليږل او له هغه حضرته يې وغوښتل چې کوفې ته راشي او دهغوي مشري په غاړه واخلي. د کوفې دخلکو دا اقدام ښيي چې د

اميرالمومنين علي (ع) ويناوو په هغوي اثر کړے و او له همدې وجې يې اهلبيتو ته ګروهنه لرله. دا ليکونه په ډير احترام سره وليکل شول. خو د هغو ليکونکي له څه مودې وروسته دجنګ په ميدان کې د امام حسين مقابلې ته ودريدل. اوهغه حضرت يې شهيد کړ.

امام حسين د عاشورا په ورځ او له هغه مخکې څو ځله له هغوي سره خبرې وکړې او وې فرمايل: ايا تاسو پخپله ماته دا ليکونه نه دي ليکلي؟ ايا تاسو نه وئ چې زه مو دعلوي حکومت جوړولو ته وبللم او غوښتل مو چې له ماسره بيعت وکړئ. ايا تاسو نه ويل چې (لعل الله يجمعنا بك على الحق؟)[1]

خو که څه هم د کوفې خلکو له اهل بيتو سره د مينې څرګندونه وکړه او امام حسين يې کوفې ته بللے و خو په زړونو کې يې ايمان نه و کلک شوے او د اهلبيتو د امامت او د معصوم امام (ع) د اطاعت په مسله کې دهغوي پوهه کمه وه. کوفيان د بني اميه وو له ظلمه پوزې ته راغلي وو. او په ځان د هغوي له واکمنۍ هيريدل. او په فطري او طبيعي توګه يې د پيغمبر له اهلبيتو سره مينه لرله او په اهلبيتو يې کلک ايمان او له ولايته او امامته يې ژوره پوهه نه درلوده. دغه د پوهې کمزوري سبب شوه چې د عبيدالله بن زياد د دربار ګوډاګيان وتوانيږي په تبليغاتي يرغلونو سره د کوفې د خلکو طرز فکر بدل کړي. او په پيژندنه کې کمزوري يوازينۍ موثر عامل نه و بلکه تر دې مهم هغه ګروهنې وې چې د هغه په مرسته د اسلام او اهلبيتو دشمنانو د کوفې خلک له خپلې لارې وغړول دا ګروهنې

---

۱. محمد باقر مجلسي، بحار الانوار. ۴۴ ټوک ۳۳۲ مخ

هماغه هوسونه او ارزوګانې وې چې د امام حسین په ملګرتیا کې نه حاصلیدې. امویانو هڅه کوله په دغو عواملو تکیه وکړي. او د قبایلو مشران سپین روبي او لوي شخصیتونه هیله من کړي چې د ابن زیاد د حکومت په منلو سره یې ارمانونه پوره کیږي. او په دې ډول هغه کسان چې په کلونو یې د امام علي ویناوې اوریدلې وې اودهغوي په غونډو کې برخه اخستلې وه او د هغه حضرت په رکاب کې له معاویه سر جنګیدلي وو وغولیږي او له عبیدالله بن زیاد اویزید سره بیعت وکړي او له امام حسین سره وجنګیږي.

د هغه څه چې پکار دي او هغه څه چې موجود دي تر مینځ ارتباط

ارزښتونه یعنې ښیګړې او بد ګړې او بایدونه او نبایدونه د یو سم تحلیل په اساس په پیژندنې او موجودو څیزونو ولاړ دي. په بل تعبیر ټول بایدونه (یعنې هغه کارونه چې باید وشي) د شتون او موجودو واقعیتونو په اساس ولاړ دي او په یو ډول له ځمکنیو حقیقتونو سرچشمه اخلي.[1]

انسان دوه ډوله شناخت او پیژندګلو لري چې دهغه په ژوند کې ډیره مهمه ده. اول د هستونو او موجودو څیزونو پیژندل دي. په دې

---

۱. دا بحث کابو شل کاله مخکې زمونږ په هیواد کې مطرح شوے دے . ایا موجود څیزونه او بایدونه (هغه څه چې پکاره ده وي) له یو بل سره اړیکي لري که نه ؟ او ایا بایدونه له موجودونو څیزونو پیدا کیږي که نه ؟ له انقلابه مخکې په دې هکله ډیر بحثونه کیدل چې دخداي په مهربانۍ حل شوي دي. دغه بحثونو اخر دا نتیجه ورکړه چې په یوې معنا بایدونه له هستونو او موجودو څیزونو راوځي . او په ځینو هستونو عقیده د ځینو خاصو هستونو د پیدا کیدو سبب کیږي .

خبرې پوهيدل چې ايا انسان او نړۍ پالونکے او پرودګار لري او که نه؟ ايا داسې څوک شته چې د نړۍ پنځول او تدبير دهغه په لاس کې دے؟ دا د انسان په ژوند کې تر ټولو اصلي مسله ده. که د دې پوښتنې ځواب مثبت وي له دې وروسته نورې ډيرې خبرې پيدا کيږي لکه څرنګه چې که د دغه پوښتنې ځواب منفي وي هم ډير مسايل مطرح کيږي. که يو کس نعوذ بالله په دې عقيده وي چې خداي نيشته. د هغه لپاره به د عبادت او د خداي د منلو مسله نه وي مطرح. او د دينونو او مذهبونود شتونو او د حق او باطلوالي مسله نه پيدا کيږي. که خداي نه وي بايد د ټولو دينونو ټغر ټول شي. نو دا مسله ډيره مهمه او بلکې اصلي مسله ده چې انسان يې بايد په خپل ژوند کې حل کړي.

د شناخت او پوهې دوهم ډول د انسان حقيقت ته ستنيږي دې ته چې ايا انسان مادي مخلوق دے چې له يو څو کاله عمره ور وسته مري او په مرګ سره تماميږي؟ يا انسان له مرګه وروسته هم ژوند لري؟ په دې بڼه کې شايد له مرګه وروسته ژوند ابدي وي. دا دوه ډوله شناختونه تر بلې هرې چارې حتیٰ په پيغمبرانو باندې تر ايمانه هم زياتې مهمې دي. لکه څرنګه چې خداي تعالی دقران کريم په ډيرو آيتونو کې په خداي اود قيامت په ورځ په ايمان ټينګار کړے دے.او په دغو آيتونو کې د د دينونو پيغمبرانو او د اسماني کتابونو څه خبره نه ده شوې.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ[1] (او ځينې خلک وايي: مونږ په خداي او دقيامت په ورځ ايمان راوړے دے.)

لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْأَخِرَ[2] (بيشکه چې ستاسو لپاره د خداي د رسول په (اقتدا) کې ښه بيلګه موجوده ده. د هغو کسانو لپاره چې په خداي او د د قيامت دورځې او د خداي هيله (ايمان) لري.)اول بايد د خداي د وجود او د قيامت د ورځې او ابدي ژوند مسله هواره کړو. له هغه وروسته په پيغمبرانو د قيامت په ورځ او په حساب کتاب د عقيدې خبره راځي. بيا دې ته لمبر رسيږي چې په دې دنيا کې څه وکړو چې نيکمرغه شو. دلته نو بيا پيغمبرانو ته د ضرورت خبره مطرح کيږي. که انسان د دغو دوو پوښتنو ځواب ومومي، د هغه عمل او کړچار په يوه خاصه لاره روانيږي. او احساس کوي چې حساب کتاب شته او بايد د خپل عمل څارنه وکړي چې داسې نه وي د قيامت په ورځ په اور کې وسوزي. خو که په اخرت عقيده ونه لري. د هغه عمل او کړه بيا بل شان وي. داسې کس هر څنګه چې يې زړه غواړي عمل کوي. او کاملا ازاد وي ځکه چې ګمان نه کوي چې د هغه دعمل حساب کتاب به وي..له دې امله ليبراليسم د خداي او پيغمبر انکار ته ګرځي. که يو کس په خداي او د قيامت په ورځ د عقيدې په څنګ کې ليبراليسم هم ومني د هغه په عقيدې کې يو ډول تضاد موجود دے چې هغه ورته پخپله متوجې نه دے. دا دوه عقيدې په هيڅ ډول له يو

---

۱. بقره (۲)، ۸

۲ . احزاب (۳۳)، ۲۱

بل سره نه یو ځاي کیږي ممکنه نه ده چې یو انسان وغواړي چې ازاد وي او په خپله خوښه کار وکړي او په عین حال کې په قیامت او په حساب کتاب هم عقیده ولري. په حساب کتاب او قیامت عقیده لازموي چې د انسان عمل په دې ډول برابر شي چې په قیامت کې دخپل عمل ځواب ووایي. او دا خبره له لیبرالیزم سره سمون نه خوري.

د خداي په وجود له عقیدې وروسته په قیامت د عقیدې مسله راځي. او دا چې ایا د انسان اصلي زندګي په قیامت کې ده که څنګه؟ او په دې اساس انسان باید په دې دنیا کې داسې عمل وکړي چې په اخرت کې نیکمرغه شي. یا په مقابل کې حقیقي ژوند په دې دنیا کې دے او هر څه چې دي په دې دنیا پورې اړه لري او په نتیجه کې ورته په دې دنیا کې ورته یوازې ځان اهمیت لري په دې بڼه کې له دې امله چې په زړه کې حقیقي ایمان نیشته له الهي سزا او ابدي عذابه ویره هم په دغه شان کس کې له بدیو منع کوونکے اثر نه لري. په دې اساس هغه څه چې سبب شول د کوفې خلک تر دې حده بې وفا شي او د لعنت او کرکې سبب وګرځي له دنیایي چارو سره دهغوي بر خرته مینه وه.

د وراثت او چاپیریال له نظره د یو شان کسانو د فرق سبب

له دې مخکې مو وویل چې د کربلا په میدان کې دوه ډلې چې له یو بل سره یې بلکل فرق درلود د یو بل مخې ته ودریدې. یوه ډله داسې انسانان وو چې د پاکۍ لوړاوي او له خداي سره د نزدیکت په اوج کې وو. او په بله ډله کې داسې په ظاهر دانسان په شکل کې کسان

وو چې بې حده ظالمان پليد وحشي او سخت زړي وو. د دغو دوو ډلو زيات فرق ته په پام سره چې يوه يې لوړو درجو او انساني پړاوونو ته دانسان د عروج او بله يې د حيوانيت تر ټولو ټيټو درجو ته دهغه د پريوتلو ښکاره بيلګې وې دا پوښتنه پيدا کيږي چې څرنګه ممکنه ده يوه ډله کسان د عزت او خداي ته د نزديکت دومره لويې درجې ته ورسيږي اوځينې نور بيا د حيوانيت ذلت او پستتې دومره ټيټې درجې ته ولويږي چې حتیٰ د انسان نوم ورته اخستل هم ښۀ نه دي. سره له دې چې دغه دواړه ډلې عقل وجدان او نور انساني لورينې لري او خداي تعالی د ټولو د هدايت لپاره پيغمبران راليږلي دي چې ټول له هدايته برخمن شي. ولې بايد د انساني مظاهرو او استعدادونو په وده او غوړيدلو کې د انسانانو ترمنځ دومره فرق وي. مخکې مو دا پوښتنه په دوو يعنې وګړنيزې او ټولنيزې سوبې مطرح کړه.

څرنګه دوه ډلې يو بل ته مخامخيږي چې يوه يې د پيغمبر دکورنۍ په شان د انسانيت لوړې درجې مومي او بله يې دبني اميه وو په شان تر دې حدي لويږي چې تر هر داړونکې حيوانه زيات پريوزي. حال دا چې دا دواړه ډلې د قريشيو له قبيلې وې او مشترک نيکه يې عبد مناف و. په بله معنا سره له دې چې د دوي وراثتي ځانګړتياوې او ټولنيز حالات تقريبا يو شان وو يوې ډلې پکې دومره ترقي وکړه او بله دومره راپريوتله. دا يوه ټولنيزه مسله ده چې ټولن پيژاندي ورباندې بايد غور وکړي. دوي وايي د نړۍ په اکثرو سيمو کې د ښاري ژونده مخکې قبايلي ژوند دود و. او د ژوند دغه ډول ځانګړتياوې او خصوصيات لرل.د دوو قبيلو ترمينځ يا د يوې

قبیلې د دوو ټپو ترمینځ چې یو ځاي یې ژوند کاوه سیالي د قبایلي ژوند یوه ځانګړتیا ده. دا سیالۍ په مختلفو مکاني او زماني حالاتو کې په مختلفو بڼو او حتیٰ دمذهبي سیالیو په بڼه څرګندیږي او کله چې د دوو قبیلو ترمینځ سیالي سختیږي د هغوي تر مینځ خبره جنګ او وینه بهیدلو ته رسیږي. د ټولني پیژاندو له نظره د کربلا پیښه هم یوه داسې پیښه وه. بني هاشم او بني امیه چې دواړه د یوې قبیلې دوه ټپې وې له یو بل سره یې په مذهبي مسائلو او د کعبې حج او داسې نورو اقتصادي مسائلو په سر زاړه اختلافات درلودل او د هغوي تر مینځ سخته سیالي وه. چې د سختي دشمنۍ او کینۍ سبب شوې وه. تر دې چې رسول الله مبارک په بني هاشمو کې وګمارل شو دې خبرې د بني امیه وو حسد او سیالي په سختې کینې بدله کړه د دغو دوو ډلو سیالي روانه وه منجمله دا چې په بدر غزا کې بین هاشمو او ملګرو یې د بني امیه وو لوي کسان ووژل او دهغوي پاتي کسان یې په زړونو داغداره کړل په دې ډول د دغو دوو ټپو اختلافات اوج ته ورسیدل تر هغه وخته چې د مکې د فتحې په وخت بني امیه وو له مجبوریته او په ظاهره اسلام ومانه خو د هغوي زړې کینې هماغه شان په زړونو کې پاتې وې. اواخر بني امیه وو په کربلا کې د امام حسین او دهغه د یارانو په وژلو سره د پیغمبر له کورنۍ او بني هاشمو بدل واخست.

د کربلا د پیښې په شننه د ټولن پیژاندو په نظر کره کتنه

د ټولن پیژاندو د نظر مطابق د کربلا پیښه د دوو قبیلو یا دوو ټپو تر منیځ د سیالۍ طبیعي نیتجه وه. کله هم ځینې نور عوامل له دغو

سیالیو سره یو ځای شوي او هغه یې زیاته کړې ده. نو د دوو قبیلو یا دوو تپو اختلاف او سیالي یو طبیعي چاره ده. چې کله هم جنګ ته رسیږي. کله چې یوه قبیله په جنګ کې کامیابه شي او له بلې سره تریخ عمل وکړي باید په تمه ووسي چې یوه ورځ چې پخپله ماته وخوري نو له دې سره به هم دغه ډول عمل کیږي. او غچ به ترې اخستل کیږي.[1]

په دې اساس د ټولن پيژاندو له تحلیله هم د اروا پوهانو په شان دا نتیجه اخستل کیږي چې باید د تساهل او تسامح او نرمۍ خیال وساتو. او له تاو تریخوالي تیر شو. په کربلا کې تاو تریخوالے په

١. څه موده مخکې د محرم په ورځو کې د (وینه په وینې نه مینځل کیږي) په نامه یوه مقاله په یوې ورځپاڼې کې د یو لیکوال په قلم چې وروسته یې په برلین کانفرنس کې هم برخه اخستې وه ولیکل شوه. هغه په دې مقاله کې کابو همدا د ټولن پيژاندو تحلیل راوړے و چې د کربلا پیښه کومه عجیبه پیښه نه ده چې روضه لوستونکي او ماتمیان یې د تاریخ لویه پیښه ګڼي. بلکه دا یوه طبیعي پیښه وه چې په بدرغزا کې د بني هاشمو په لاس د بني امیه وو د زیاتو مشران د وژل کیدو په بدل کې وشوه. بني امیه وو په بد ر کې دخپلو مشرانو د وژلې په انتقام کې دپیغمبر له کورنۍ سره همدغه کار وکړ. او په کربلا کې یې یو شمیر د بني هاشمو کسان ووژل. د مقالې دلیکوال په وینا هغه درس چې باید له دغه پیښې یې واخلو دا دے چې د تاو تریخوالي نتیجه تاو تریخوالے دے او له دې امله چې مسلمانانو په کربلا کې له زیږوالي کار واخسته او یو شمیر بني امیه یې ووژل. د دغه تاوترخجن عمل په ځواب کې بني امیه وو هم په کربلا کې یو شمیر بني هاشم ووژل. نو بهتره وه چې په دوي کې هیڅ یو لوري تاوتریخوالے نه و کارولے او په نتیجه کې به یې امام حسین نه شهیدیده. دا سې خبره هغه کسانو هم چې په ځینو لورو پورې منسوب دي په جمهوري اسلامي ورځپاڼه کې ولیکله. دا هغه کسان دي چې ځینې خیالونه یې په سر کې دي او هڅه یې کوله چې یوه ورځ په ارامې او تدریجي کودتا سره اسلام نظام نسکور کړي. داسې مقالې یې ولیکلې. او چا غبرګون هم ونه ښوده. دا وژونکې چوپتیا هم د تساهل او تسامح نتیجه وه. چې له دې مخکې د هغوي هم فکرانو دود کړې وه. (اکبر ګنجي، صبح امروز ورځپاڼه، ۳۲، ۲، ۷۸).

بدر کې د تاوتریخوالي نتیجه وه. که تاسو غواړئ چې حسین ونه وژل شي باید په د بني امیه قبیلې کسان ونه وژنئ. نو جنګ او وینه بهیول پریږدئ چې داسې پیښې رامنځته نه شي. په بله ژبه د ټولني پیژاندو او اروا‌پیژاندو د نظریو مطابق په جهاد دفاع او د امام حسین په حرکت چې د تاریخ تر ټولو سپیڅلے حرکت و اعتراض کولے او هغه ته غلط ویلے شو.

خو ایا دا علمي نظریه صحیح ده چې دغه ډول سیالۍ د قبایلي ژوند لازمه ده؟ ایا دا سیالۍ طبعا د وینې بهیدلو سبب ګرځي؟ ایا ویلے شو چې دا ډول پیښې په قبایلي ژوند کې دود دي او د کربلا پیښه هم د دوو قبیلو تر منځ یو جنګ و. ایا د دغه تحلیل نتیجه دا ده چې تاوتریخوالے او تعصب باید بلکل پریښودل شي. او له هر دین مذهب او فکر سره نرمي او سازیدل وشي؟ ایا باید هر چاته وخاندو او په هیڅ صورت کې تریخوالے نه دے پکار؟ که نه وي داسې پیښې به پیدا شي؟

په اجمال سره ویلے شو چې له انساني ارزښتونو دفاع چې لومړے یې ژوند او ورپسې هغه چارې دي چې د انسان ژوند ته ګرځي او په نهآیت کې د سپیڅلو ارزښتونو دفاع، ټول د یو شعور لرونکي او پوه ژوندي ساري د ژوند لوازمات دي. که په فطرت کې د دفاع قانون نه وي هیڅ یو مخلوق د خپل ژوند دفاع نه شي کولے او او هیڅ ډله او ټولنه د خپلو ارزښتونو ساتنه نه شي کولے. دفاع یو طبیعي قانون دے. چې خداي تعالی په فطري ډول د هر انسان او حیوان په خټه کې ایښے دے. همداراز ټول دینونه د شریعت په مقام کې د دفاع قانون د دیني احکامو د یوې برخې په توګه په نظر کې

نیسي. حتیٰ ملحدان چې خداي او د خداي قانون نه مني په فطري ډول د دفاع د قانون خیال ساتي. خو مسله دا ده چې په نظریاتو او تفکر کې اختلاف د دفاع په ځانګړنو او شرایطو کې د اختلاف سبب کیږي. که مونږ انسان یوازې یو مادي مخلوق وګڼو چې یوه موده په دې دنیا کې ژوند کوي او له مرګه وروسته ختمیږي دفاع هم په همدې مادي ژوند پورې محدوده پاتې کیږي یعنې دفاع د هماغه تکویني قانون په حد پورې چې هر ژوندے مخلوق یې په فطري ډول لري منحصریږي. ټول انسانان د تیري ګرو په وړاندې او د نورو خطرونو په مقابل کې دخپل ژوند دفاع مني.

زمونږ د مقصد ټکے دلته دے چې که یو کس د اخرت په ژوند عقیده ولري او دا دنیا له مرګه وروسته داصلي ژوند لپاره سریزه وګڼي باید د ابدي ژوند او داخرت د نیکمرغۍ هم دفاع وکړي. او دا چاره د دین په سیوري کې تحقق مومي. مونږ عقیده لرو چې هغه څه چې د انسان حقیقي ژوند تامینوي دین دے. او هغه څه چې هغه ته خطر پیښوي له دین سره مقابله او د دیني ارزښتونو او عقیدو کمزوري ده. که څوک دا عقیده ولري. ایا د دې دنیا ژوند ته ډیر اهمیت ورکوي که نه خپل ابدي او همیشني ژوند ته؟ دلته هم د انسان د ژوند او نیکمرغۍ د دفاع مسله پیدا کیږي خو د دې دنیا په محدودې نیکمرغۍ او د اخرت په تل پاتې نیکمرغۍ کې کومه یوه زیاته مهمه ده؟ که ابدي سعادت ته د رسیدو لپاره کله ضرورت اقتضا وکړي چې د دې دنیا ژوند لنډ او محدود شي یا یې ځینې خوندونه کم شي په داسې بڼه کې که څوک د اخرت په ژوند ایمان

لري د ابدي سعادت په لاره کې د دې دنيا د ژوند او خوندونو په قربانولو کې هيڅ شک نه کوي لکه څرنګه چې خداي تعالی فرمايي:

إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُاْ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ[1]

(که ګمان کوئ چې د خداي دوستان يئ نه دخلکو نو د مرګ ارمان وکړئ که تاسو رښتيا وايئ)

يعنې که باور لرئ چې ابدي ژوند له خداي سره نزديکت او په بله نړۍ کې الهي قرب دے په هيڅ ډول بايد په دې دنياوي ژوند پابند ووسئ. دا دنيا هغه مرحله ده چې بايد له هغه تير شو چې هغه دنيا ته ورسيږو. امام حسين د عاشورا په ورځ خپلو اصحابو او ملګرو ته وفرمايل:

صَبْراً بَني الكرام فَمَا المَوْت اِلا قنطرة[2] (اي د سترو کسانو بچيانو! لږ صبر وکړئ مرګ بې له يو پل بل څه نه دي (چې تاسو له دې ژوندە دخداي په نزد ابدي او نيکمرغه ژوند ته رسوي)

يو کس چې داسې نظر لري د ابدي ژوند دفاع خپل حق ګڼي. له دې امله نه شي کتلے چې ځينې کسان غواړي دهغه ابدي ژوند ته خطر پيښ کړي. کومه ټولنه چې هم دا نظر لري په خپلو عقيدو او داخرت په ارزښتونو د نوور تيرے نه شي زغملے. دا عقيدې يوازې شعار نه دے. انسان د ابدي ژوند لپاره پنځول شوے دے کوم کسان چې په دې خبره عقيده لري او په اخرت ايمان د هغوي په زړه کې وي د هغو خطرونو په وړاندې بې پروا نه شي پاتې کيدے چې دهغوي ابدي ژوند ګواښي. او د دې په وړاندې له تسامح او بې پروايۍ کار

1. جمعه (۶۲) ۶

2. محمد باقر مجلسي، بحارالانوار ۶ ټوک ۱۵۴ مخ

نه شي اخستلے. يو عاقل انسان د هغه کس په وړاندې چې په ده يې توره راويستلې وي بې پروا نه شي پاتې کيدے. مثلا چې يو کس نيمه شپه له خوبه پاڅي او ويني چې يو کس پرې توره راويستلې ده نو له هغه وسله اخلي او له ځانه دفاع کوي ځکه چې خپل ځان په خطر کې ويني په دې اساس کوم کسان چې عقيده لري چې داخرت ژوند شته او دين په هغه دنيا کې د نيکمرغۍ سبب کيږي د هغو يرغلونو په وړاندې چې د هغه په دنې کيږي بې پروا نه شي پاتې کيدے. هغه کسان چې دين ته بې پروايي دودوي په اخرت ايمان نه لري. او هيڅکله د دين په معامله کې سنجيده نه دي. او هغه يوازې د چهار شنبه سوري په شان يو عام دود او رسم ګڼي. دوي وايي ځينې کسان عقيده لري چې د د جمعې په ورځ بايد د جمعې په لمانځه کې شرکت وشي. يا د عاشورا په شپه د وير مراسم تر سره شي. دا هماغه شان ده چې ځينې کسان وايي چې د لمريز کال په وروستۍ چهارشنبه له اوره ټوپ وهل ضروري دي. دا يوه عقيده ده او هغه بله عقيده، د يو بل دعقيدو احترام پکار دے. دا کسان دخپلو عقيدو په اساس باوري دي چې که د دوو ډلو تر منځ سيالي شوه او دا سيالي ديني او مذهبي اختلافاتو ته ورسيده هيڅکله بايد تاوتريخوالے ونه کړو. بلکه بايد اجازه ورکړو چې هر څوک خپل کار جاري وساتي که يو کس د بل عقيده او باور په تبليغاتو د شبهو په اچولو، ناوړه اخلاقي کړنو او طريقو اخلاقي ضد کارونو او نورو اقداماتو سره له مينځه يوسي دا په دې معنا ده چې د هغوي په نظر کې دين هيڅ ارزښت نه لري او د هغوي په نظر کې دبت پرستانو او اسلام ترمينځ هيڅ فرق نيشته؛هم ځکه خو ځينې کسان وايي چې

هيڅ دين په نورو دينونو حتیٰ اسلام په بت پرستۍ هيڅ لوړاوے نه لري! اسلام يوه نيغه لاره ده او بت پرستي بله نيغه لاره! د دې خبرې معنا دا ده چې دوي په هيڅ يو عقيده نه لري! که څه هم په ظاهره وايي چې مونږ مسلمانان يو.

د اسلامي معارفو له نظره د دغه نظر شننه

اسلام د ټولنې پيژاندو دغه تحليل خطا ګڼي لکه څرنګه چې دهغه نتيجه غلطه ګڼي. د اسلام له نظره انسانان مختلفې ګروهنې لري چې ډيرې يې اختياري دي او د مختلفو ټولنيزو شرايطو په وجه پيداوړې کيږي. دا ګروهنې کله تر دې حده سختيږي چې ټولې انساني غوښتنې او ارزښتونه تر اغيز لاندې راولي. داسې ډير کسان شته چې شهرت ته د رسيدلو لپاره له هر څيز حتیٰ له خپل دينه تيريږي. رياست طلبي او مقام غوښتنه کله کله د جنون حد ته رسيږي، او انسان خپل ټول شته او کورنۍ او سپيڅلي ارزښتونه د هغه په لاره کې قربانوي. البته دغه ډول اړوندوالے او تعلقات يو واري نه ښکاره کيږي. اول د انسان په زړه کې وړه شان غوټۍ زرغونيږي بيا ورو ورو خړوبيږي او په مناسبه فضا کې وده کوي. او ورو ورو پخيږي. تر دې چې انسان هر څه د خپلو غوښتنو په لاره کې قربانوي.کيدے شي انسان په لومړيو پړاوونو کې دغه ګروهنې او مينې ته متوجې نه شي او پوه نه شي چې د زړه په زاويو کې يې څرنګه ماران اوده دي.

که خلک د يو کس درناوے کوي په دې خوشاليدل يوه فطري خبره ده خو که په زړه کې د رياست غوښتنې احترام غوښتنې

خوشامد غوښتنې او جاه احساس وده وکړي او د دين په معاملې کې دا ځيزونه پيدا شي نو ډير خطرناک دي.

آخر ما يخرج من قلوب الصديقين حب الجاه (هغه وروستے تړون چې د صديقانو (د پيغمبرانو د همنشينانو) له زړه وځي، د مقام او منصب مينه ده)

که يو کس له مشرۍ او مقام سره مينه لري د هغه لپاره حق اوباطل فرق نه کوي خو کله انسان د خلکو له خدمت سره مينه لري او مقام او مشري د دې لپاره غواړي. په هر حال ټول انسانان داسې نه دي او ځينې کسان دمشرۍ او مقام لپاره هر کار کوي. لکه څرنګه چې عمر ابن سعد له سهاره تر مازيګره په پښو ګرځيده او د ابن زياد د لشکر د مشرۍ او دامام حسين د وژلو په هکله يې له ځاي سره خبرې کولې خو اخر ونه توانيد د رے له ګورنرۍ تير شي. کربلا ته د شمر له ورتګ او د جنګ له قطعي کيدو مخکې د امام حسين او عمر بن سعد ترمينځ خبرې وشوې او امام حسين عمر ابن سعد ته نصيحت وکړ چې او وې فرمايل: ته ما پيژنې او پوهيږې چې زه څوک يم! تا ته پته ده چې پيغمبر زما په هکله څه فرمايلي دي تاته پته ده چې زما وژل څومره لويه ګناه ده او ددې په وجه په تا او ستا په کورنۍ څه بلا نازليدلے شي. له دې کاره لاس واخله. عمر ابن سعد وويل که نافرماني وکړم کور به مې وران کړي امام وفرمايل: کور بۀ دې زه جوړ کړم. عمر ابن سعد وويل زه داسې ځمکه او املاک لرم چې له ما به يې واخلي. امام ورته وفرمايل زه به په مدينه کې خپله ځمکه تاته درکړم.[1] خو عمر ابن سعد د رے ښار د مشرۍ ليوال واو

---

۱. خوارزمي، مقتل الحسين ۱ ټوک ۱۴۷ مخ

اخر د امام حسين د يو ملګري په وينا چې له هغه سره يې خبرې کړې وې د رے ګورنري يې دامام حسين د وينې په بدل کې واخسته او له هغې لا س اخستلو ته تيار نه شو. جاه طلبي ښايي انسان تر دې حده راوغورځوي. د هغو ټولو انسانانو چې له لويو خطرو سره مخامخيږي او په شيطاني ګړنګونو کې غورځيږي، مسله هغه تړونونه او تعلقات دي چې له ديني ارزښتونو او خداي پرستۍ سره سمونه نه خوري. مادي تعلقات تر هغه دمنلو وړ دي چې له دين سره په تضاد کې نه وي. البته د خداي وليان هيڅکله د دغو تعلقاتو پروا نه ساتي.

د ټولن پيژاندو تحليل ته دامام حسين ځواب

له دې وروسته چې د جنګ کيدل قطعي او فاينل شول امام حسين د عاشورا په ورځ او شپه د عمر سعر د سپايانو د رو حيې په هکله خبرې وکړې. دوي دهغوي د انحراف او ګمراهۍ اصلي عامل دنيا پرستي وګڼله دنيا پرستي په دنيا پورې زړه تړل دي په دې توګه چې انسان د حق له لارې وغړوي او ګناه ته يې تيار کړي.

امام حسين وفرمايل: ټول هغه څه چې له ختيځه تر لويديځه په دنيا کې موجود دي او لمر پرې ځليږي له سيندونو تر وچو غرونو او بيابانونو د خداي پال انسان په نظر کې د هغه سيوري په شان دي چې په ځمکه پريوزي له څو ساعته وروسته ختميږي. ايا دا پتيالي نه ده چې دا د ډوډۍ نيمه ژيولي مړۍ دهغه اهل ته واچول شي او په هغه پورې زړه ونه تړل شي.؟ (اي زما ملګرو) ستاسو د سر بيه بې له

جنته بل څه نه دي ابدي بهشت ستاسو د ځانونو لپاره تر ټولو لويه بيه ده. (هغه ارزښتمن څيز چې لرئ يې) ارزانه مه خرڅوئ.[1]

همداراز سيد الشهداء د عاشورا په شپه خپلو يارانو ته وويل:

واعلموا ان الدنيا حلوها و مرها حلم[2] (پوه شئ چې د دنيا خواږه او تراخه دواړه خوب دے)

هغه څه چې په تيرو کلونو کې ستاسو په ژوند کې شوي دي له هغه څه سره چې د شپې مو په خوب کې ليدلي دي څه فرق لري؟ له دغو دواړو څه تاسو ته پاتې شوي دي؟ د دنيا خواږه او تراخه دواړه خوب دے.

والانتباه فى الآخره، انسان هغه وخت بيداريږي چې له دې دنيا ځي. اخرت د ويښتيا ځاي دے. او هلته به پوه شو چې ټول هغه څه چې په دې دنيا کې تير شول د هغه نړۍ له حقيقتونو سره په پرتله د يو خوب په شان دي. دغه ځاي دے چې انسان وايي: يَٰلَيۡتَنِي قَدَّمۡتُ لِحَيَاتِي[3] اي کاش چې د خپل ژوند لپاره مې د يوې چارې فکر کړے وے. هغه دنيا ده چې انسان له ځان سره وايي د دنيا ژوند تدريجي مرګ و، کاشکې د خپل ژوند لپاره مې يو فکر کړے وے. حضرت سيد الشهداء د عاشورا په شپه په خپلو غوره خبرو سره خپل ياران د شهادت لپاره تيارول دوي په وروستيو شيبو کې خپلو ملګرو ته

---

١. قال الحسين بن علي: ان جميع ماطلعت عليه الشمس في مشارق الارض ومغاربها، بحرها و برها و سهلها و جبلها عند ولي من او لياء الله و اهل المعرفه بحق الله کفىء الظلال . ثم قال او لا حر يدع هذه اللما ظه لاهلها، فليس لانفسكم ثمن الا الجنة فلا تبيعوها بغيرها (محمد باقر مجلسي، بحارالانوار، ١ټوک ١۴۴مخ)

٢. تير سند يولسم ټوک، ١۴٩مخ

٣. فجر (٨٩) ٢۴

وفرمایل: اي زما خورو، پوه شي چې د دنیا خواږه تراخه تر خوب زیات څه نه دي. بیداري په اخرت کې ده. خوشبخته هغه کس دے چې هلته نیکمرغه وي او بد بخته هغه کس دے چې هلته محرومه وي.[1]

همدا راز امام حسین د عاشورا په ورځ په ځلونو د خلکو د نصیحت لپاره میدان ته راغے او هغوي ته یې نصیحت کاوه خو هغوي به چغې او سورې جوړې کړې چې د امام حسین خبره وا نه اوریدل شي.خو غالبا امام به په اشارې سره خلک غلي کول.وایي چې دا چاره دامام یو کرامت و چې په لوړ تصرف او واک سره به یې هغوي غلي کول. غوره ده په دې هم پوه شئ چې امام له هغه سختې تندې سره سره د دیرشو زرو کسانو لښکر ته چې په چغو او شور ماشور سره به یې د هغه حضرت د خبرو مخه نیوله. څه وایي. هغه فرمایي: اي دخداي بندګانو تقوا ولرئ. له دنیا وغړېږئ. که دنیا چاته پاتې کیدونکې وه یا څوک په دنیا کې پاتیدونکي وو نو پیغمبران د دې کار لپاره تر ټولو غوره وو.[2]

که امام حسین وس لرلے چې په دغو شرایطو کې د کوفې د خلکو لپاره تر دې زیات شفا ورکوونکي درمل برابر کړي نو د هغه له وراندې کولو یې دریغ نه کاوه. که ممکنه وه چې یو کلام په خلکو ا ثر وکړي او هغوي له غلطې لارې منعې کړي همدا شفا بخش کلام و.

---

۱. واعلمو ان الدنیا حلوها و مرها حلم، و الانتباه في الاخرة والفائز من فاز فیها والشقي من شقي فیها (ملا محمد باقر بهبهاني، الدمعة الساکبه، ۴ ټوک ۲۷۰ مخ).

۲. عبادالله اتقوا الله و کونوا من الدنیا على حذر فان الدنیا لو بقیت لاحد او بقي علیها احد کانت الانبیاء احق بالبقاء (ابن عساکر، تاریخ دمشق (ترجمه ریحانة رسول الله الامام الحسین من تاریخ دمشق) ۲۱۵ مخ.

خو راځي وګورو چې له دنيا د امام مقصد څه دی؟ دنيا همدا له خوړو څښلو، پوستې، مقام شهوت او شهرت او د ورځني ژوند کې له زياتي غوښتني سره د انسان وابستګي او پيلتيا ده. په دغو چارو پورې زړه تړل تاسو له انسانيته غورځوي او له ابدي سعادته مو بې برخې کوي. نو غوره ده چې مومن انسان د ضرورت تر حده او تر دې حده چې وتوانيږي معنوي حرکت وکړي شي له دغو چارو استفاده وکړي. که دنيا ارزښت لرلی او په هغه کې پاتيدل هدف وی خداي تعالی به هغه نبيانو او خپلو غوره بندګانو ته ورکړې وه. دا چې دنيا د خداي وليانو او پيغمبرانو ته نه ده ورکړل شوې او هغوي غالبا له دنيا محرومه وو په دې دليل ده چې دنيا ذاتي ارزښت نه لري. اصلي او حقيق ارزښت بل څه دی. که څه هم هغوي کار او زيار کاوه او عايد يې لاړ خو په دنيا پورې يې زړه نه تاړه. امام حسين په يوې بلې وينا کې فرمايي: د هغه خداي حمد کوم چې دنيا يې د زوال او فنا ځاي وټاکه. غوليدلی دی هغه کس چې دنيا يې دوکه کړي او بد بخته دی هغه کس چې په دنيا مين شي[1] د امام حسين نرمو او نافذو خبرو په هغه خلکو هيڅ اثر ونه کړ او هغوي په سپکو او بې ادبه خبرو سره د امام حسين د فرمايشاتو ځواب ورکړ. ښايي دا د امام حسين وروستۍ وينا وه چې امام هغوي نفرين کړل او د اتمام حجت او غاړه خلاصولو لپاره يې وويل. تاسو مونږ د فرياد رسۍ او د بني اميه وو له ظلمه دخلاصون لپاره وبللو ومو ويل چې له

---

١ . الحمد لله الذي خلق الدنيا فجعلها دار فناء و زوال ، متصرفه باهلها حالا بعد حال فالمغرور من غرته و الشقي من فتنته. (محمد باقر مجلسي، بحار الانوار، ۴۵ ټوک ۵ مخ.

ګمراهۍ سره مخامخ يئ. او مونږ مو دخپل نجات لپاره وبللو. تاسو په داسې حال کې چې لالهانده او حيرانه وئ او حق مو له باطله نه شو پيژندلے فرياد رس وغوښته او مونږ ستاسو د فريادا وريدو لپاره راغلو. زمونږ بدله دا چې هغه تورې چې مونږ په لاس درکړې وې په مونږ مو راوکاږلې. دا تورې چې اوس ستاسو په لاس کې دي د اسلام په برکت ستاسو لاسونو ته رسيدلي دي خو نن تاسو همدا تورې زمونږ په خلاف کاروئ. ايا دا ده دهغه کس بدله چې ستاسو فرياد رسۍ ته راغلے دے؟! امام فرمايې: اې خلکو تاسو يو بل ته لاسونه ورکړل ټلواله مو جوړه کړه. بيلابيلې ډلې اوبهيرونه ټول له مونږ سره د دشمنۍ لپاره يو ځاي شوئ. تاسو ټول شاميان کوفيان د بصرې يا نورو سيمو خلک له مونږ اهلبيتو سره دشمني کوئ. ايا مونږ کومه ګناه کړې ده؟! ايا ستاسو کوم مال مو تروړلے دے؟ ايا ستاسو وينه مو په ځمکه توې کړې ده؟ هغه کسان چې تاسو يې مرستې ته راغلي يئ او د هغوي په خاطر له مونږ سره جنګيږئ ستاسو لپاره څه خدمت کړے دے؟ ايا په تاسو کې عدالت اجرا کړے دے. ايا له تاسو يې کم ظلم غړولے دے؟ تاسو ته پته ده چې بني اميه د عدل او انصاف غوښتونکي نه دي او بې له ظلمه له تاسو سره بل څه نه کوي. نو څه خبره سبب شوې ده چې د ظالمانو ملاتړ وکړئ او زمونږ وژلو ته ملا وتړئ؟ د دې علت چې داسې بدې ګناه ته مو ملا تړلې ده بل څه نه دے بې له هغه حرام ماله چې تاسو ته يې درکړے دے. حرام مال سبب شوے چې تاسو دهغوي ملاتړ وکړئ او له مونږ سره په جنګ کې دهغوي مرسته وکاندئ. له دې ورتير هيله لرئ چې زمونږ له وژل کيدو او دهغوي د سلطنت له پراخيدو

وروسته ستاسو ژوند ډیره هوساینه ولري.دا هغه تمه ده چې هیڅکله به پوره نه شي. تاسو ته درکړے حرام مال او زیات مال ته د رسیدلو ارمان سبب شوے چې له حقه لاس واخلئ او د پیغمبر د لمسي وینه وبهیوئ. دا نصیحتونه نور په تاسو اثر نه کوي[1]

د عاشورا په شپه او ورځ د امام حسین مهم پیغام

د امام په ټولو ویناوو کې چورلیز له دنیا، حرام مال او حرامو خوندونو ډډه کول دي. هر څوک چې نیکمرغي غواړي باید له دغه کلامه استفاده وکړي. د امام حسین د ملګرو یا دښمنانو درد او د درمان یو دے. او ټول باید سعادت ته د رسیدو لپاره له دغه درمانه کار واخلي او له دنیا سره له مینې او ورپورې له زړه تړلو ډډه وکړي. په تیره بیا دامام حسین عاشقان چې غواړي په اخرت خپل ایمان کلک کړي پکاره ده چې په دنیا پورې زړه ونه تړي او باور ولري چې حقیقي ژوند داخرت ژوند دے. او دا دنیا د مور په خیټه کې د دوران په شان ده لکه څرنګه چې یو ماشوم د مور په خیټه کې د څو میاشتو له تیرولو وروسته دې دنیا ته راځي انسان هم په مرګ سره له دې دنیا وځي او ابدي دنیا ته ځي خو د دې لپاره چې په ابدي دنیا کې نیکمرغه شي باید په دې دنیا پورې زړه ونه تړي چې په ګناهونو ککړ نه شي د ټولو ګناهانو او بد بختیو جرړه له دې دنیا سره مینه ده

---

[1]. تبا لكم ايتها الجماعه و ترحا افحين استصرختمونا و الهين متحيرين فاصرختكم مودين مستعدين سللتم علينا سيفا في رقابنا و حششتم علينا نار الفتن خباها عدوكم وعدونا فاصبحتم البا على اوليائكم ويدا عليهم لاعدائكم بغير عدل افشوه فيكم ولا امل اصبح لكم فيهم الا الحرام من الدنيا انالوكم و خسيس عيش طمعتم فيه (**خوارزمي مقتل الحسين**، ۲ ټوک ۹ مخ.

او له دنیا سره مینه په ټولو ګناهانو کې رول لري. نو که امام حسین خپل امام ګڼو او غواړو چې د هغه له یارانو سره یو ځاي شو. او اندېښمن یو چې داسې نه وي دهغه په دښمنانانو کې راشو یا په هغو کسانو کې چې امام یې یوازې پرېښود او که په دې وینا کې رېښتیني یو چې (یا لیتني کنت معکم فافوز فوزا عظیما) یعنې کاشکې مونږ هم له تا سره وے چې لوي سعادت مو په نصیب شوے وے نو اول پکار ده کوشش وکړو چې په اخرت خپل ایمان مزبوت کړو البته دا چاره بحث او مطالعې ته اړتیا لري چې هغه شبهې چې په دې مسله کې مطرح کیږي حل شي. مومنان هغه کسان دي چې په اخرت ایمان لري. وَبِٱلۡأٓخِرَةِوَٱلَّذِينَ هُمۡ يُوقِنُونَ[1] یقین ته رسیدل هغه هم په داسې دوران کې چې اکثره پوهان او فلسفیان ادعا کوي چې په نړۍ کې هیڅ یقیني چاره نیشته اسانه خبره نه ده خو قران وايي چې باید په اخرت ایمان ولرو نو هځه پکار ده چې په دیني بحثونو مطالعې او د مذهبي غونډو په جوړولو سره شبهو ته ځواب ووایو. او یقین ته ورسیږو. په دوهمه مرحله کې بیا خود سازي راځي.او له حرامو او ګناهانو بچیدل. او همداراز باید توجه ولرو چې امام حسین وفرمایل: د دنیا ټول خوندونه او مالونه د خداي د دوستانو لپاره تر سیوري زیات ارزښت نه لري. داسې مقام ته رسیدل ډیر ګران دي خو لږ ترلږه باید هڅه وکړو چې حرام کار ونه کاندو. په کارونو کې کم کاري ونه کړو. له بیت الماله دځان لپاره استفاده ونه کړو او د خپلو فقیر خپلوانو او ګاونډیانو په فکر کې هم ووسو.

---

۱. بقره (۲) ۴

هغه څه چې د دنیامینه د انسان له زړه اوباسي انفاق دے. خداي تعالی په قران کې فرمايي: لَن تَنَالُواْ ٱلۡبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَ[1] هغه څۀ چې مینه ورسره لرئ د خداي په لاره کې ورکړئ چې دهغو مینه مو په زړه کې پاتې نه شي. که دچا په زړه کې له مال مقام او له دنیاوي چارو سره مینې رسوخ کړے وي بیشکه چې هغه له خطر سره مخامخ دے. او هغه ورځ چې هغه باید د دنیا د خوندونو او د الهي دندو لکه جهاد. یا د خداي په لاره کې له وژلې او یا بندي کیدلو یو انتخاب کړي. د دنیا مینه یې د پښو بیړۍ ګرځي. او دنیا پرست انسان خپل کار په مختلفو طریقو سره توجیهوي.[2]

---

۱ . آل عمران (۳)، ۹۲

۲ . ډیر داسې کسان وو او شته چې ښه موقیعتونه یې لرل خلکو هم ورسره مینه لرله خو دغه انقلاب ته یې سخت تاوان ورساوه . او بیا یې خپل عملونه داسې توجیه کړل چې مونږ فکر کاوه ځینې کسان انقلاب له خپلې سمې لارې غړوي او له دې امله مو افشاګري وکړه! ځني نور کسان بیا د اسلام احکام تحریف او د دین د ضروریاتو انکار کوي او بیا د خپل کار په توجیه کې وایي که مونږ د اسلام احکام هماغه شان چې دي بیان کړو د نړۍ ځوانان له اسلامه بیزاریږي . مونږ د اسلام حکم بدلوو چې خلک له دینه وانه اوړي! خو باید له دوي پوښتنه وشي چې کله تاسو د دین احکام بدل کړل خلک له کوم دینه وانه اوړي ؟ ایا هغه دین چې تاسو جوړ کړ که هغه دین چې خداي نازل کړے دے ؟ که ستاسو مطلب اسلام وي اسلام هماغه دے چې خداي نازل کړے دے . نه هغه څه چې تاسو یې جوړوئ هغه دین چې تاسو یې احکام بد ل کړل چې د خلکو خوښ شي د خداي دین نه دے . ستاسو دلاس جوړ دین دے . سره له دې ځرنګه په اسلام احسان اړوئ چې د اسلام خدمت کوئ . ایا دا د اسلام خدمت دے که د کفر ؟ په حقیقت کې د دنیا او دریاست او مقام مینه او عیش او عشرت دے چې د دې خبرې سبب کیږي که دا عوامل په مونږ کې هم وي یوه ورځ به همدغ بلا زمونږ د ظرفیت مطابق په مونږ هم نازله شي .هر یو انسان یو ظرفیت لري چې بلا هم دهغه مطابق نازلیږي مونږ چې محدود ظرفیت لرو هغه بلا چې په مونږ نازلیږي له مونږ سره متناسبه ده . خو په هر حال له هماغه اوله باید هغه درمل چې سید الشهدا مونږ ته تجویز کړي دي استعمال کړو نو د دنیا مینه باید له زړونو وباسو له ګناهانو ډډه وکړو او

آیا خلکو امام حسین نه پیژانده

ایا دهغه وخت مسلمانانو امام حسین نه پیژانده؟ که پیژنده یې نو ولې یو شمیر کسان له هغه سره جنګ ته لاړل او ځینې نور بیا غلي کیناستل؟ او که نه یې پیژانده ایا په هغوي کې لا داسې کسان نه وو چې د امام حسین په باره کې د پیغمبر اقوال او حدیثونه نقل کړي او یا له هغه حضرت سره د رسول الله مبارک چلند خلکو ته بیان کړي؟

لکه څرنګه چې امام حسین د عاشورا د ورځې په ماسپښین خلکو ته وفرمایل: که ما نه پیژنئ او یا نه یئ خبر چې پیغمبر زما په هکله څه فرمایلي دي په تاسو کې لا داسې اصحاب (لکه جابر بن عبد الله انصاری،زید بن ارقم او انس بن مالک) شته لاړه شئ او له هغوي پوښتنه وکړئ.[۱ و۲] او که خبر یئ او اوریدلي مو وي نو ولې مو په مونږ توري راویستلي دي او زمونږ وژلو ته مو ملا تړلې ده.

د امام حسین د خبرو مطلب دا دے چې هغوي ښه پوهیدل چې دامام حسین مور او پلار څنګه خلک وو. او تر دې زیات پوهیدل او د هغه حضرت په هکله یې د خداي د رسول خبرې او حدیثونه اوریدلي وو او خبر وو چې پیغمبر فرمایلي دي: الحسن و الحسین سیدا شباب اهل الجنة و انهما امامان قاما او قعدا[۳] امام حسن اوامام حسین د جنت د ځوانانو سرداران دي او دا دوه امامان دي که قیام وکړي او

ایمان په منطقي دلایلو سره مزبوت کړو او په خود سازی سره دنیا پالنه په ځان کې ختمه کړو.

۱. خوارزمي، مقتل الحسین ۱ ټوک ۱۵۸ مخ

۲. البته باید پام ولرو چې دغه کسان په کربلا کې نه وو او دامام مطلب دا دے چې دا کسان لا ژوندي دي او په مسلمانانو کې دي

۳. محمد باقر مجلسي، بحار الانوار ۳۲ ټوک ۲۸۸ مخ

که کښيني. خو د غه پيژندني دهغوې لپاره څه ګټۀ نه لرله ځکه چې هغه علم او پوهه فايده منه ده چې ورسره ايمان. منل، تسليم او پابنده پاتي کيدل وي. په بله معنا که مونږ دا منو چې امام حسين، امام دے او د هغه دامر بايد اطاعت وشي. نو پکار ده چې امر يې ومنو. لکه څرنګه چې په زيارت عاشورا کې راغلي دي (هغه خداي چې مونږ ته يې دا کرامت راکړ چې امام حسين وپيژنو) نن هم داسې کسان شته چې د اسلام او تشيع ادعا کوي او وايي چې امام حسين پيژني خو له امام حسينه پردي دي لکه څرنګه چې په هغه وخت کې هم بي له کابو دوه اويا[1] کسانو نورو ټولو امام حسين يوازې پريښود.

ظاهري مسلمانان

د امام حسين د وخت ځينې خلکو لکه د ابوسفيان کورنۍ په خداي دين او پيغمبر ايمان نه درلود او يوازې په ظاهره يې اسلام منلے و. مثلا د عثمان د حکومت په لومړيو ورځو کې يوه ورځ ابوسفيان د احد هديرې ته راغے او غږ يې وکړ. (يا اهل القبور الذي کنتم تقاتلونا عليه صار بايدينا و انتم رميم) اي د قبر خاوندانو هغه څه چې دهغې په خاطر له مونږ سره جنګيدئ نن زمونږ په لاس کې دي او تاسو له خاورو لاندې وراسته شوئ. هغه باروي وو چې پيغمبر او بني هاشم د حکومت په سر له هغوي سره جنګيدلي دي او خداي او وحي نيشته.

---

۱ . رک: محمد باقر مجلسي، بحار الانوار ۴۵ ټوک، ۴۷ مخ، ۵۳ ټوک ۱۵ مخ.

همداراز په هغه ورځ چې له عثمان سره يې بيعت وکړ ابوسفيان د هغه په کور کې بني اميه وو ته وويل اي زما خپلوانو اي بني اميه وو! هغه خلافت چې نن زمونږ لاس ته راغلے په کلکه يې وساتئ قسم په هغه کس چې ابوسفيان پرې قسم خوري نه جنت شته او نه دوزخ حکومت يوازې ځو ورځې د بني هاشمو په لاس کې و او نن بيا زمونږ په لاس کې دے. همداراز کله يې چې د امام حسين سر د يزيد په مخکې کې کيښود هغه د نشې په حالت کې کفريه شعرونه وويل. د بني اميه وو په هکله په زيارت عاشورا کې راغلي دي: اللهم العن بن امية قاطبة، اي خدايه په ټولو بني اميه وو لعنت وکړه. ځکه چې هغه داسې کسان وو چې په خداي او قيامت يې ايمان نه درلود بلکه په ظاهره يې اسلام قبول کړے و چې سر يې سلامت پاتې شي او وروسته بيا د اسلام په نامه په مسلمانانو حکومت وکړے شي.يو شمير داسې وو خو د هغوي شمير زيات نه و.ځينې نور بيا داسې وو چې اهل بيت يې پيژندل او په اسلام يې ايمان راوړے و او دهغه احکام يې اجرا کول هغوي په جنګونو او جهادونو کې برخه اخستې وه او خپل مالونه به يې داسلام په لا ره کې خرچ کول. خو کار يې يو اشکال او مشکل لرلو او هغه دا چې له اسلام او قران سره د هغوي دلچسپي په يو شرط وه. قران مجيد د دغو کسانو په هکله فرمايي:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعۡبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرۡفٖۖ فَإِنۡ أَصَابَهُۥ خَيۡرٌ ٱطۡمَأَنَّ بِهِۦۖ وَإِنۡ أَصَابَتۡهُ فِتۡنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجۡهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةَۚ[1] (او په خلکو کې يو کس داسې دے چې خداي يوازې په يو حال مني نو که خير ورته

---

۱. حج (۲۲)، ۱۱.

ورسيږي په خداي اطمينان لري او که يوه فتنه ورته ورسيږي له خدايه مخ اړوي. په دنيا او اخرت کې يې تاوان کړے دے)

په هره زمانه کې د دغه ډول کسانو شمير کم نه دے. د خداي عبادت کوي او لمونځونه او روژې هم نيسي خو د دوي عبادت کول يوازې په يو حالت کې دي چې که دغه حالت بدل شي نور خداي نه مني. دوي يوازې په دې بڼه کې خداي مني چې دين يې له دنيا سره غږمله وي. دوي د هغو کسانو په شان دي چې د يو ګړنګ په غاړه ولاړ دي او دپريوتول په حال کي دي.که حالات کرار او د هغوي په طبعه برابر وي او توپان او زول نه وي ديندارہ مسلمان او انقلابي وي، خو که حالات بدل شول او کومه فتنه پيدا شوه او د دوي ارام او هوساينه ختمه شوه په ګړنګ کې غورځيږي. د قران په وينا دغه کسان هم دنيا له لاسه ورکوي او هم اخرت، دنيا له لاسه ورکوي ځکه چې د عمر يوه برخه يې دخداي په عبادت او د دين په اوامرو په عمل کولو کې تيره شوې خو دغه عملونو ورته فايده نه ده کړې. او اخرت له لاسه ورکوي ځکه چې حقيقي ايمان يې نه دے لرلے. او د فتنې په وخت او سخته کې يې دخداي له عبادته لاس اخستے دے.
هغه کسان چې په کوفه کې يې له مسلم سره بيعت وکړ. اول په خپل کار کې ډير سنجيده وو دوي له دې مخکې هم امام حسين ته ـ د يو روايت مطابق دولس زره ليکونه ـ ليکلي وو او له زړه يې له امامه غوښتي وو چې کوفې ته لاړ شي. که څه هم په دوي کې ډير کسان دامام علي په خلافت هم راضي نه وو خو د معاويه دحکومت په پرتله او دهغوي په بچيانو د معاويه زياتو ظلمونو ته په پام سره د حضرت عل (ع) د بچيانو په حکومت راضي شول. حال داچې د

مدينې مکې او دنورو اسلامي صوبو خلکو له يزيد سره بيعت کړے و. د کوفې خلکو غوښتل چې امام حسين هلته ورشي او دوي ورسره بيعت وکړي. خو په دې شرط چې کوم جنګ نه وي او وژله نه وي او د هغوي پوزيشن په خطر کې ونه لويږي. خو کله چې عبيدالله بن زياد دامام حسين ملګري يو په بل پسې ونيول او يو شمير يې په زندانونو کې واچول او وې وژل او هغه څه چې د کوفې خلکو غوښتل ونه شول له خپلې بلنې وغږيدل، عمر بن سعد هم د امام حسين له وژلو سره ډيره دلچسپي نه درلوده خو له څه مودې راهسې د رے په حکومت دهغه دګورنر کيدو خبره کيده. نو کله چې دا حالات پيدا شول يزيد له هغه سره شرط کيښود چې که د رے حکومت غواړې بايد امام حسين ووژنې. هغه حتیٰ له دې وروسته چې شرط يې ومانه ډاډه نه و چې خبره به له حسين سره جنګ ته ورسيږي. هغه ګمان کاوه چې کله له ديرشو زرو سپايانو سره[1] د امام حسين له دوو سوو يا يو نيم سل کسانو مخې ته ودريږي، هغوي به تسليم شي او بيا به امام حسين هم يزيد ته واستوي، له دې امله يې د محرم په لومړيو لسو ورځو کې له امام حسين سره ملاقاتونه وکړل او هڅه يې وکړه چې دغه کار وکاندي. هغه عبيد الله بن زياد ته وليکل چې حسين ابن علي به کوفې ته راولو او لاس به يې د امير په لاس کې ورکړو، د عمر ابن سعد ډير لښکريان هم په دې اراده راغلي وو، نه دامام حسين د وژلو په اراده.

---

۱. البته د هغه د سپايانو شمير يې تر يو لک شل زرو هم ياد کړے دے.

په دې ډول کله چې انسان په غلطه لاره کې ګام ږدي او دخداي له دشمنانو سره ساز باز ته غاړه ږدي ورو ورو داسې ګړنګونو ته لوېږي چې ګمان يې نه کوي.

د علي (ع) ملګري، د حسين (ع) قاتلان!

کوفيانو کلونه کلونه امام حسين د حضرت علي په څنګ کې ليدلے و کوفه د حضرت علي د حکومت پلازمينه وه حضرت امير کلونه په دغه ښارکې لمونځ ورکړے و نصيحتونه او موعظې يې کړې وې د محرومانو مرسته او د يتيمانو او کونډو رنډو سرپرستي يې کړې وه. ډير هغه کسان چې د امام حسين وژلو ته راغلي وو کلونه کلونه د امام علي په څنګ کې له معاويه سره جنګيدلي وو. دوي هيڅکله دا ګمان نه کاوه چې يوه ورځ به راشي او دامام حسين وژلو ته به ملا وتړي.

خداي تعالى فرمايي: وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ[1] (او کله چې ورته کومه فتنه ورسيږي مخ اړوي)

سست عنصره او د کمزوري ايمان خلک له اوله بد نيت نه لري، غواړي چې دهدايت په لاره لاړ شي او د خداي خبره ومني. دوي دخداي عبادت هم کوي خو دوي يوازې په خاصو شرايطو کې ايمان لري، او په بله ژبه هميشه خداي پالي نه وي: وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ[2] په خلکو کې داسې کس دے چې د خداي يوازې په يو

---

۱ . حج (۲۲)، ۱۱.
۲ . تير سند

حال عبادت كوي، له دې امله په مونږ كې هر انسان بايد فكر من ووسي چې داسې نه وي

زمونږ عبادت هم مشروط وي. د امام حسين حقيق پيروان لكه څرنگه چې په زيارت عاشورا كې هم راغلي دي. د هغه حضرت د دوستانو دوست او دهغه د دشمنانانو دشمن دي. او دخداي شكر كوي چې دا دښمني يې دهغوي په زړه كې ايښې ده. او له خدايه غواړي چې هم له امام حسين سره د هغوي مينه زياته كړي او هم يې له دښمنانو سره په زړه كې د دښمنۍ اور. له همدې امله په زيارت عاشورا كې په امام حسين له سلامه مخكې د هغه په دښمنانانو لعنت وايو. متاسفانه نن سبا په هغه كسانو كې چې ځانته شيعه وايي داسې كسان پيدا شوي دي چې باور لري دا زيارت نامه بايد بدله شي او لعنتونه ترې ليرې كړے شي ځكه چې د تاوتريخوالي دوران اوس تير شوے دے. نن سبا حتیٰ دښمنانانو ته هم بايد وخاندو. حال دا چې همدا دښمنانو ته خندل او ورين تندے و چې د اسلامي هيواد په ځينو سيمو كې يې د انحراف زمينې برابرې كړې. متاسفانه په ځينو ځايونو كې د هلک او جينۍ د ناجايز معاشرت،د كفريه دودونو د ژوندي كيدو د نشه ايزو موادو او شرابو د استعمال او د مبتذلو فلمونو د استفادې زمينه ځوانانو ته برابره شوې ده. ځكه چې د تساهل او تسامح د كلتور په دوديدو سره له دښمنانانو سره د دښمنۍ روحيه كمزورې شوې ده. او كله چې دوي دښمنانانو ته وخاندي له هغوي سره به معاشرت او ناسته پاسته كوي او په نتيجه كې به د هغوي اخلاق كړه، او كلتور هم ومني.

د حقیقي مومنانو جاذبه او دافعه

د انسان بدن لکه څرنګه چې باید مفید مواد ځانته جذب کړي د زهرجنو موادو په وړاندې هم باید دافعه ولري. ځکه چې په هماغه اندازه چې ګټه ورو موادو ته اړتیا لري د زهرونو لیرې کولو ته هم ضرورت لري. که د انسان پښتورګي او کولمې سم کار ونه کړي او له بدنه زهرجن مواد ونه وځي. انسان مسموم کیږي او اخر مري. نو په دې اساس جاذبه په هر ځای کې پکار نه راځي بلکه له دشمنانانو سره باید له دافعې کار واخستل شي او دخدای شکر وویستل شي چې مونږ ته یې د پیغمبر له کورنۍ سره پر دوستۍ سر بیره د هغوي له دښمنانانو سره دښمني هم راکړې ده. باید زیارت عاشورا ولولو او اول په دښمنانانو لعنت ووایو. دا هغه بند دے چې له دښمنانانو سره د کلتوري امیزش اوګډیدو، او پر موږ د هغو ي داخلاقو او کړونو د اثر مخه نیسي. کله چې دا بند مات شي یا پکې درز پیدا شي د هغوي کلتور ورو ورو په مونږ کې نفوذ کوي او په لاشعوري ډول په ټولنه کې په غالب کلتور بدلیږي. او دا هماغه خطر و چې مسلمانان یې د پیغمبر له وفاته پنځوس کاله وروسته وګواښل. البته دا ګواښ له هماغه ورځې چې پیغمبر وفات شو پیل شو. او په هغه ورځ اوج ته ورسید چې د پیغمبر دښار خلکو د هغه د زیږنځای تر څنګ له داسې کس سره بیعت وکړ چې په شرابخورۍ مشهور و. د مدینې خلکو ـ بې له څو کسانو ـ د یزید بیعت وکړ او هغه یې د پیغمبر په ځای کښیناوه.

دوهم عامل هغه هوسونه او خواهشات وو چې دوي هیله لرله په دغه بیعت سره یې حاصل کړي. انسان سره له دې چې سمه لاره پیژني

او په کلونو کلونو پرې تللے وي خو د زړه په تل کې يې داسې ارمانونه پټ وي چې د ژوند په مختلفو شرايطو کې ورته د ښکاره کيدو فرصت په لاس نه ورغلے. او يوه ورځ دغه ارمانونه غوټۍ وکړي. او په زړه کړ ښکاره شي. او په ظاهريدو سره دانسان په کړو اثر کوي. فيصلې په ترديدونو او شکونو او پرمختګ په شاتګونو اوقهقرا بدلوي. او په نتيجه کې انسان د خپل علم او معرفت په اپوټه عمل کوي. دا ګروهنې اوناپيژاندې غوښتنې او ارمانونه چې پخپله ترې انسان نه وي خبر په خاصو شرايطو کې فعاليږي او انسان وسوسه کوي.

قران مجيد دغو ټولو وسوسو ته چې انسان د حق او هدايت د لارې او د دين د مخ کښانو په وړاندې عاصي او بې لارې کوي او دحق له لارې يې غړوي دنيا طلبي وايي.

نو اجمالا ويلے شو چې د دغو کږ لاريو اصلي راز د دنيا په خوندونو پورې د زړه تړون دے. د انسان ګروهنې او ميلانونه د يو لړ افکارو تر اغيز لاندې جوړيږي او لورے اخلي. انسان فطرتا له خپل ژوند سره مينه کوي دا ځانګړتيا يوازې په انسان کې نه ده بلکه خداي تعالی ټول ژوندي مخلوقات داسې پنځولي دي چې له خپل ژوند سره مينه لري او تر خپله وسه د هغه دفاع کوي له ژوند سره مينه د هر ژوندي ساري د بقا لازمه ده له دې امله هر مخلوق په هغه څه سره چې د ژوند لازه يې وي لکه خوراک او څښاک مينه لري ځکه چې بې له هغو يې ژوند په خطرکې لويږي، انسان هم له دغه قاعدې مستثني نه دے.

دغه اصل ته په پام سره ويلے شو چې له ژوند سره مينه کول ناخوښه چاره نه ده او د خوراک او جامې وغيره لپاره هڅه که د ژوند د دوام لپار ه وي دنيا طلبي ورته نه شو ويلے او مذمومه نه ده بلکه د خداي غوښتنه ده ځکه چې که داسې نه وي نو خلقت به عبث شي او دخداي حکمت باطليږي د دې په اړوند قران د خداي له نعمتونو په استفادې ډير ټينګار لري قران د خداي نعمتونه يو يو شماري او بيا وايي چې مونږ دا نعمتونه ستاسو لپاره پيدا کړي دي له هغو استفاده وکړئ. د دغو نعمتونو او له هغوي د استفادې ذکر د دې بيانوونکے دے چې له ژوند سره د انسان مينه او د ژوند د دوام لپاره له الهي نعمتونو استفاده بد کار نه دے ټولې فطرې غوښتنې خداي تعالی د هر مخلوق په وجود کې ايښې دي چې ورنه کار واخلي دا کار دنيا غوښتنه او دنيا طلبي نه ده بلکه د دنيا طلبۍ بدي په دې کې ده چې ګروهنې او غوښتنې د کومې عقيدې او نظر په اساس وي.

ناپوهي او دنيا طلبي، د انحراف لوي لا ملونه

په کلي ډول ويلے شو چې د امام حسين د وخت په ټولنه کې د انحراف او ځوړتيا دوه لاملونه موجود وو: لومړے دا چې په حقايقو او ديني تعليماتو په تيره بيا د اهلبيتو په هکله د خلکو پوهه کمه وه په هغه زمانه کې هم ډير خلک سيکولر وو يعنې دين او حکومت يې ديو بل متضاد څيزونه ګڼل او باوري وو چې حکومت بايد دخلکو په لاس کې وي او هغوي بايد وتوانيږي هر څه چې وغواړي وکولے شي. خلک حق لري د پيغمبر زيات عمره خسر د حکومت لپاره غوره

وګڼي او بیعت یې وکړي. دا چاره له دین سره اړه نه لري. نو سیکولرزم څه نوې مسله نه ده اود رسول الله مبارک له وفاته وروسته له هماغه اولې ورځې د اسلام په تاریخ کې پیل شوې ده ډیر هغه کسان چې له امام حسین سره وجنګیدل حکومت ولایت او بیعت یې دنیاوي چاره ګڼله نه دیني. له دې امله هغوي ګمان کاوه چې په دې مسله کې بلکل اختیار لري او کوم مسوولیت نه لري. حال دا چې دا چاره یو ډیر لوي مسوولیت او ذمه واري ده. او د ولایت مسله تر لمانځه زیات اهمیت لري. ولم یناد بشئ کما نودي بالولایة.[1] (خلک د ولایت هومره هیڅ څیز ته نه دي بلل شوي) له یزید سره بیعت یعنې د مسلمانانو دین ناموس وینه مال او ځان هغه ته سپارل. راي (ووټ) ورکول او بیعت د اسلام له نظره یوه فرض او مسوولیت دے. او خلکو باید تحقیق کړے وے چې ایا تر یزیده زیات دبیعت لپاره څوک غوره شته که نه. خو هغوي وویل مونږ څو کاله د پیغمبر په زمانه کې له مشرکانو سره وجنګیدو او د حضرت علي په زمانه کې ډیر کلونه له خپلو ورونړه سره په جمل صفین او نهروان جنګونو کې جنګیدلي یو اوس غواړو یو داسې کس مشر شي چې دجنګ امر ونه کړي. له دې غافله چې جهاد چې کله د معصوم امام په امر وي د لمانځه په شان واجب دے او د حکومت لپاره دیو صالح کس غوره کول تر لمانځه ډیر مهم دي. ځکه چې هره رایه او ووټ د خلکو په ځان مال او ناموس د یو کس په واکمنولو کې شریکه ده په دې ډول چې که دغه کس د اسلام په خلاف کوم قانون جوړ کړ تر هغه وخته چې دغه قانونو اجرا کیږي هغه ټول

---

۱. کلیني، کافي ۲ ټوک ۱۸ مخ

کسان چې ده ته یې رایه ورکړې ده په ګناه کې یې شریک دي نو د راي او ووټ ورکولو خبره حتیٰ که هغه د پارلیمان او قامي جرګې غړیو ته هم وي دومره وړه خبره نه ده باید داسې کسان وپیژنو چې غوره وي او خداي او دخداي ولیان ترې راضي وي. دغه خبرې ته بې پامي د پیژندلو له کمزورۍ سرچینه اخلي او د اسلامي ټولنې لپاره یې خطر د امام حسین تر زمانې زیات دے. په هغه وخت کې دامام حسین دښمنان یوازې د کوفې او شام ځو خلک وو او نن ټول لوي هیوادونه د اسلام دښمنان دي. په هغه زمانه کې امریکا او نورو کفارو د امام حسین په وژلو کې لاس نه درلو د او سست عنصره او بې وفا مسلمانانو چې ایمان یې کمزورے و اسلام ګوابنه خو نن ټول لوي هیوادونه اسلام او ایران خپل دښمن ګڼي. او لا هیله لري چې د اصلاحاتو (ریفارمز) په نامه د اسلام جرړه وباسي. زمونږ دخلکو شعور او پوهه هم د هغه زمانې تر خلکو ډیره زیاته ده زمونږ خلک په اسانه دهر اواز پیروي نه کوي خو په هغه زمانه کې هم حتیٰ ځنې کسان چې له مکې ځخه د امام حسین ملګري شوي وو ځینې په لاره کې او ځینې د عاشورا په شپه ستانه شول او د یو روایت مطابق یو شپیته او د بل مطابق دوه اویا کسان پاتې شول په سلګونو کسان کله چې پوه شول چې خبره شهادت او وژلې ته رسیږي یو یو دوه دوه، او ډ له ډله یې امام حسین پریښوده او لاړل.

Download From; Aghalibrary.com